Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma
Ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 11

XVIII. YÜZYIL DİVAN ŞAİRİ BOLULU MEHMED HANİF VE DİVANI

Yrd. Doç. Dr. Bilge KAYA YİĞİT

BOLU 2015

Yrd. Doç. Dr. Bilge KAYA YİĞİT

XVII. YÜZYIL DİVAN ŞAİRİ
BOLULU MEHMED HANİF
VE DİVANI

ISBN:
978-975-321-038-6

I.BASKI
Aralık 2015

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi
(BAMER) Yayınları No:11

Editör:
Azize AKTAŞ YASA

Kapak Tasarım: Nimet ÇELEBİ
AİBÜ Basım ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Kapak Fotoğrafı: Hanif Divanı Milli Kütüphane Nüshası

Baskı: Orka Matbaa / Kayseri
500 Adet

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İzzet Baysal Kampüsü
14280 Gölköy-Bolu
Telefon:03742541000
Faks:03742534506
E-Posta:bilgi@ibu.edu.tr

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Türk Edebiyatının farklı dönemlerinde ve coğrafyalarında pek çok halk ve divan şairi yetişmiştir. Bazı kaynaklarda Divan Edebiyatı'nın İstanbul çevresinde geliştiği ve saray edebiyatı olduğu vurgulansa da Osmanlı Devletinin -Amasya, Manisa, Konya, Kayseri, Priştine, Prizren, Bursa, Çankırı, Kastamonu, Bağdat gibi- pek çok bölgesinde şairler yetişmiştir. Tabi olarak bu Divan şairlerinin hepsi Fuzûlî, Bâkî, Nef'î, Nedim gibi tanınmış şairler değildir. Biz taşrada yetişmiş olup şairlik bakımından meşhur sayılmayan şairlerimizin de eserlerinin incelenmesi gerektiğine inanmaktayız. Çünkü bu eserler incelenerek, şairleri daha iyi tanıma imkânı bulmanın yanında devrin ve yaşadıkları şehirlerin sosyal ve tarihî hadiseleri ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz.

Çalışmamıza konu olan şair XVIII. yüzyılda yaşamış olan Mehmed Hanif'tir. Şairin Bolulu olması ve divanının daha önce incelenmemiş olması Mehmed Hanif Efendi'nin divanını hazırlamamızın sebeplerindendir.

XVIII. yüzyılda, Osmanlı Devletine III. Ahmed, I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamid, III. Selim padişahlık yapmıştır. Hanif'in hangi padişah zamanında doğduğunu bilmesek de vefat tarihi, XIX. yüzyılın başında II. Mahmud'un tahta çıkışının ilk yıllarında 1809 yılı Haziranındadır.

Çalışmada, Bolulu Hanif'in hayatı hakkında mevcut bilgiler ve Divanı ışığında bilgi verildi. Bunun yanında şairin tek eseri olan Divanının bilinen iki nüshasındaki farklı şiirler bir araya getirilerek, her iki nüshada da mevcut olan manzumelerdeki nüsha farklılıkları tespit edildi. Divanda geçen özel adlar ve yer adları tespit edilerek bilgi verildi. Divan metninin sonuna sözlük hazırlandı.

Bolulu Mehmed Hanif'le ilgili çalışmamızı hazırlarken, eserin basımında desteklerini esirgemeyen Abant İzzet Baysal Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Hayri Coşkun'a ve Bamer Başkanı Yrd. Doç. Dr. Azize Aktaş Yasa'ya, çalışmanın önsöz ve inceleme bölümünü okuyup önerilerde bulunan Prof. Dr. Levent Kayapınar ve Prof. Dr. Ayşe Kayapınar'a, kütüphanesinden faydalanmama izin veren Bolulu Murat Turan'a, bilgilerini paylaşan Siyami Palazoğlu'na teşekkür ederim.

Bolulu Mehmed Hanif'in hayatı ve divanı hakkındaki bu çalışmamın Bolu ve Türk kültür hayatına, Türk edebiyatı tarihine katkısı olmasını temenni ederim.

SUNUŞ

Bu gün, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de öncelikli gündem maddelerinden biri kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. İçinde yaşadığımız yüzyılın hızla küreselleşen dünyasında bilgisayar, telekomünikasyon teknolojileri ve bunların bileşimi olan enformasyon sistemindeki olağanüstü gelişmeler, kültürel çeşitliliği yok etmekte, üniformize olmuş, çeşitlilikten doğan zenginliği kaybetmiş yeknesak bir dünya tehlikesi yaratmaktadır. Bu gelişmeler tepkisiz kalmakta, küreselleşmenin olumsuz yönlerine karşılık kültürel mirasın bütün insanlığın ortak malı olduğu, dolayısıyla bunlara insanlık adına sahip çıkmak gerektiği bilinci giderek yaygınlaşmakta, böylece evrensel kültür gerçek anlamına kavuşmaktadır. Evrenselliğe ancak milli ve yerel kimliğini koruyabilmiş, orijinal değerler katkı sağlayabilir aksi takdirde evrensel kültürü zenginleştirmek yerine onun içinde bir hiç olarak kalmak kaçınılmazdır.

Hiç şüphesiz toplumları ve canlı birer organizma gibi olan şehirleri orijinal kimlikleri ile var eden, yüzyullar boyunca deneyimlenen ve kuşaktan kuşağa aktarılarak insanların ortak hafızasında yer edinen geleneksel yaşam kültürüdür. Bu kültür; geçmişten günümüze uzanan, görenekleri, halk etimolojisini, âşık ve tekke edebiyatını, tarihi, halk hikayelerini, efsaneleri, destanları, halk hekimliğini, halk meteorolojisi ve takvimini, inanışları, halk oyunları ve müziğini, giyim-kuşam ve süslenmeyi, geleneksel halk sanatlarını, beslenme alışkanlıklarını ve halk mimarisini kapsar. İşte, kültürel mirasın maddi ve manevi bütün bu unsurları toplumların orijinal kimliğini ve kültürel birikimini ortaya koymaktadır.

Yerele ait bilginin her geçen gün biraz daha değerlendiği günümüzde, geleneksel yaşam kültürü, hayatı daha doğru anlamlandırmamızı imkan verdiği gibi, karşılaştığımız sorunların çözümünde kullanmamız için de bilgiler sunar. Ortak hafızayı oluşturan bu değerler ve davranışlar bütünü bir yandan toplumların sürekliliğini, yeni kuşakların toplumla bütünleşmesini sağlarken öte yandan özellikle gençlerin kendi kültürlerine yabancılaşmasını önler. Nitekim 2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen "Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi"de geleneksel yaşam kültürlerini insanlığın ortak kültür mirası, kültürel kimliğin temel öğesi ve küreselleşme çağında sürdürlebilir kalkınmanın güvencesi olarak kabul etmektedir.

2008 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak kurulan Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi (BAMER) de, Bolu'nun halk kültürü zenginliklerini korumak, tanıtmak ve gelecek nesillere iletmek; Bolu ve çevresine ait tarihi, kültürel ve edebi kaynakları yayımlayarak kültürümüze hizmet etmek görevi üstlenmiştir. Faaliyetlerine 19. Yüzyıl sonlarında inşa edilen ve mahsülü olduğu devrin hayat tarzını, estetik zevklerini yansıtan, Bolu'nun Milli Mücadele Devrine tanıklık etmiş, o devrin sembol yapısı Gülezler Konağında devam eden BAMER, böylece bir kültürel miras örneğini de

korumakta ve onu çağdaş yaşamla bütünleştirerek geleceğe taşımaktadır. Bolu'da Üniversite ile halk arasında köprü kurarak bu milli ve evrensel sorumluluk etrafında birleşme ve bütünleşmeyi hedefleyen BAMER, bu alanda faaliyet gösteren, düşünen, yazan, arşiv ve koleksiyon yapan kişi, dernek ve kuruluşlar ile işbirliği yapmakta, yayınladığı kitaplar, düzenlediği, sempozyum, çalıştay, panel ve konferanslar ayrıca sergi, defile ve konserlerle Bolu kültür ve tarihinin farklı yönlerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Çabalarımız Bolu'nun; Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu halkı, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin elbirliğiyle, 21. Yüzyılda da orijinal kimliğini koruyan, bunun için de halk kültürü unsurlarına bilinçli bir tavırla sahip çıkan ve onları özenle yaşatan örnek bir şehir olarak varlığını sürdürmesi içindir. Muhakkak ki Bolu, kendisi olarak kalabildikçe, zevkle yaşanan ve herkes için de görülmeye, tanınmaya ve tanıtılmaya değer bir şehir kimliğine sahip olacaktır.

Bolu kültürüne, tarihine ve edebi hayatına ışık tutacaj kaynak eserleri, bu konuda akademik çalışma yapanlara, ilgililere ve meraklılarına ulaştırmayı amaçlayan BAMER, bugüne kadar 2'si Göynük ve Gerede Belediyeleri ile ortak olmak üzere 12 Kitap yayımlamıştır. Söz konusu eserler arasına katılacak olan Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Bilge KAYA YİĞİT'in hazırladığı "XVIII. Yüzyıl Divan Şairi Bolulu Mehmed Hanif ve Divanı" adlı eser, söz konusu yüzyılda Bolu kültür çevresinde yetişmiş bir divan şairini ve eserini tanıtmaktadır. Türk kültürü ve tarihi ile birlikte Bolu tarihine de katkı sunacak olan bu eserin basılması konusunda desteğini esirgemeyen Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Hayri ÇOŞKUN'a şükranlarımızı sunar, kitabın yazarı Yrd. Doç. Dr. Bilge Kaya Yiğit'e teşekkür ederiz.

Dr. Azize AKTAŞ YASA

BAMER Müdürü

GİRİŞ

A.MEHMED HANİF'İN HAYATI

Bolulu divan şairlerinden Mehmed Hanif Efendi'nin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili belli başlı bilgiler *Âyanlar Devrinde Bolu, Abant Dergisi,* Zekâi Konrapa'nın *Bolu Tarihi* adlı eseri ve Hanif'in divanından faydalanılarak tespit edilmiştir. Şairin doğum tarihi bilinmemektedir. 1809 tarihinde vefat ettiğini ve vefat ettiğinde kâtiplik görevini sürdürdüğünü düşünerek Lale Devri (1718-1730)'nden sonra doğmuş olduğunu söyleyebiliriz. Şairimiz mahlas olarak Hanif veya şiirin vezin durumuna göre Hanifî[1] adını kullanmıştır.

Şairin yaşadığı XVIII. yüzyıl, Lale Devrinin, Patrona Halil, Kabakçı Mustafa isyanlarının, yeniçeri olaylarının yaşandığı, Osmanlı Devletinin topraklarının kaybedildiği yüzyıldır. Bu yüzyıl ve daha sonrasında devlet idaresi zayıflamış; siyasi, iktisadi, sosyal açıdan çökmeye doğru hızla ilerlemiştir. Osmanlı merkezî idaresinin zayıflamasıyla taşraya liyakatli devlet adamları gönderilememiş; zorbalar, çeteler halka eziyet etmişlerdir. Bu sıkıntılı devlet yönetimi Bolu'ya da yansımıştır. Mehmed Hanif bu durumu divanının son şiiri olan hicviyesinde dile getirmiştir. Bu manzumeye göre, Bolu'ya Halepli, cahil, atandığı makamı hak etmeyen, dinî bilgisi zayıf bir mahkeme nâibi tayin olmuştur. Mahkeme nâibinin bir de kendisi gibi yardımcısı vardır. Şair onu da Rumeli çingenesine benzetir ve Bolu'ya daha önce bu kadar cahil, bilgisiz, ihmalkâr bir görevlinin gelmediğini belirtir ve Bolu mahkeme nâibi ve onun görev yaptığı dönemde Bolu'daki durum hakkında yazmış olduğu hicviyesinin aşağıdaki bölümünde;

'…Bu dahi bilmez iken hükm-i şerîat nicedür
Hep budur rü'yet-i da'vâ iden ey merd-i Hudâ
Hayf u sad hayf iki câhil arasında kalduk
Bu belâdan bizi yâ Rab kerem it eyle rehâ…' (Hicviye VII/8-9)

Bolu'da hukukun cahil, bilgisiz, zorba kişilere teslim edildiğini, halkın bu kişilerden büyük sıkıntı çektiğini şiir şeklinde dile getirerek Allah'tan, bu kişilerden kendilerini kurtarmasını dilemektedir. Mehmed Hanif'in ölüm sebebi *Ayanlar Devrinde Bolu* isimli esere göre şu şekilde gerçekleşmiştir. Mehmed Hanif mahkeme kâtipliği görevini sürdürürken Toska Arnavudu Ahmed Ağa, Edirne Sarayı bostancıbaşılığı görevinden Bolu voyvodalığına tayin edilmiştir. Hanif Efendi'nin voyvoda ile arası iyi değildir ve

'O cellâd-ı felek katl-i nüfûsa ol kadar mecbûr
Sanursun kim o hûnî fi'l-asl kassâb imiş gûyâ
Anası zağferân ekl eylemiş aş erdiği demde
Bu rütbe sarılık ben görmedim hîç kimsede zîrâ'[2]

Feleğin celladı olan o cânî, sanki bir kasap gibi insanları katletmeğe alışmış. Anası aş erdiği zaman safran yemiş olmalı ki onun teni hiç kimsede

[1] Hanif, İslam dinine sımsıkı bağlı bulunan kimse manasındadır.
[2] Bu şiir divan nüshalarında yoktur.

görmediğim kadar sararmış.- diye Toska Arnanudu Ahmed Ağa hakkında bu şiiri yazarak, sapsarı yüzü ve yeşil gözleriyle voyvodanın fizikî görünüşünün çirkinliği yanında, huy bakımından da çok zalim bir adam olduğunu vurgulamıştır.

Zamanında Toska Arnavudu Ahmed Ağa'yı Bolu'da hiç kimse sevmezmiş, onunla sadece Bolu'daki zorbalardan Ali Efendi iyi geçinmekteymiş. Ali Efendi, Toska Arnavudu Ahmed Ağa'ya, Hanif Efendi'nin zengin olmasından bahisle sürgün emrini çıkarmasını istemiş; Ahmed Ağa tarafından -kendisiyle arası zaten iyi olmayan- Hanif Efendi'ye sürgün emri çıkarılmıştır. Belki bu sürgün yeri Samsun Kalesidir. Çünkü Divandaki 67. gazelde, 'Ey felek, yoksa ben katil miyim? Lutfet söyle, suçum nedir? Bu derece şanımı, mertebemi düşürdün, beni perişan eyledin. Böyle sıkıntılara ve zulme müstehak değildim ama sen dostumu ağlatıp düşmanımı güldürdün… Hz.Yusuf gibi gam hapsinde ah edip inlerim. Meskenimi beyt-i hazana(Hz. Yakup'un hüzünlü evine) çevirdin… Şimdi ben Samsun Kalesine kadar gideyim. Beni de dişlerine kaptırma, çünkü onları yeni temizledin…' diyerek feleğe serzenişte ve yalvarışlarda bulunmuştur. Hanif, daha sonra gönlüne seslenerek, bu sıkıntıların Allah'ın takdiri ile başına geldiğini, bu sebeple ah edip inlemenin gereksiz olduğunu ifade etmiştir.

Hanif, aşağıdaki beyitlerinde başına gelen sıkıntılara sebep olanlara meydan okumakta, zalimlere karşı tek dayanağının Allah olduğunu söylemektedir:

CefÀdan ben uãanmam bildigiñden úalma ey ôÀlim
Bu èÀlemde cefÀ-keşlikde aãlÀ ben úadar yoúdur (G23/6)

Ne deñlü úÀdir ise eylesin cefÀyı hemÀn
Güzel cefÀsına èÀşıú ÒudÀsına ùayanur

CihÀnda Óaøreti Óaú müttekÀ baña ancaú
Kimi efendisi kimi aàasına ùayanur (G26/4-5)

Şair Hanif, aşağıdaki beytinde, hakiki muntakimin Hazreti Allah olduğunu belirterek, dünyada Allah'ın yardımı olmadan kendi başına intikam alabilen kimse var mı ki diye sormuştur.

Óaúìúì muntaúim ancaú CenÀb-ı Óaøreti Óaúdur
CihÀnda òod-be-òod var mı èadÿdan intiúÀm almış (G51/5)

Hanif, hünerli ve marifet sahibi kimselerin ayaklar altında ezildiğini, cahil ve bilgisiz kişilerinse makbul tutulduğunu aşağıdaki beyitte ifade etmektedir.

PÀy-mÀl oldı hüner-mendÀn u ehl-i maèrifet
CÀhil ü nÀ-dÀn olan maúbÿl u müsteånÀ çi sÿd (G19/5)

Hanif Efendi birçok tehditten ve yedi kese altın ödedikten sonra sürgünden Ali Bey'in kefaletiyle kurtulabilmiş ve Ali Bey'in evinde misafir edilmiştir. Hanif Efendi, Ali Bey'in evinde misafir olarak görünmekle beraber aslında gözetim altındadır ve o evde gizlice öldürülmekten korkmaktadır. Güvendiği bir adam vasıtasıyla Başdefterdar Gizli Sıtma İbrahim Efendi'ye hitaben içinde bulunduğu durumu belirten manzum bir kıt'a yazmış ve saray hocalarından Mustafa Efendi vasıtasıyla iletmiştir. Çok geçmeden şairin affı

hakkında irade çıkmış ve tamamen serbest kalmıştır. Tahliye edildikten sonra Ali Bey'in zulüm ve baskısından dolayı ihbarlarda bulunmuştur. Ali Bey, III. Selim'in gücünün zayıfladığı dönemde Bolu halkının korkulu rüyası olan zorbalardan biriydi. Hükümetin zayıflamasıyla pek çok zorba gibi o da gasp ve yağmada bulunarak halka büyük eziyetlerde bulunmuştu. İstanbul hükümeti tarafından Ali Bey'in eşkıyalığı zaten bilinmekteydi. Ali Bey durumu tehlikeli görünce birkaç adamıyla birlikte Yozgatlı Çapanoğlu nezdine firar etmiş; bir daha Bolu'ya dönemeyip oralarda vefat etmişti. Onun vefatıyla Bolu köyleri rahat bir nefes almıştı ancak bu durum çok uzun sürmemiş; oğlu Mahmud Bey ve damadı Hacı Bey'in, Ali Bey'in yerine geçmesiyle sona ermiştir. Bolu Şer'iye Mahkemesi Kâtibi Mehmed Hanif Efendi, Ali Bey'in intikamının alınması amacıyla Ali Bey'in oğlu Mahmud Bey ve damadı Hacı Bey tarafından boğdurulmuştu. O zaman için mühim bir memuriyet olan Bolu Şer'iye Mahkemesinin başkâtibinin vefatına kimse ses çıkaramamış ancak ölümü üzerine,

'Zulm ile mahnûk olup hayf oldu öyle zâta hayf
Böyle yazmış levh-i mahfûzda ana sâhib-i kadr' (Mithat Kemâl 1334: 51-53)

beyitli mersiyede Hanif'in zulmedilerek boğdurulduğu ve kendisine yazık edildiği dile getirilerek kaderinin Allah tarafından ezelden böyle takdir edildiği vurgulanmıştır. Bugün Bolu Müzesi'nde bulunan mezar taşında da;

'Huve'l-Bâkî
Kâtib-i mahkeme El- Hâc Mehmed Hanîf
Mehâfili idi ehl-i hüner zât-ı şerîf Hanîf
Şu hükm-i kaderin irişip dest-i kazâ
Kıldı bu mazbatadan harf-i hayât-ı Hanîf
Bî-sebeb cism-i Hanîf oldı hanîfâ? meşhûd
Âh kim misli bulınmaz nerede böyle zarîf
Şühedâ zümresine lâhık ola ol mazlûm
…. ide rahmet ana ol Rabb-i latîf
Didi mersiyyesi semmî ile Tâlib târîh
Oldı me'hûl-i Hakın rahmetine Hâcı Hanîf
El-fâtiha
Hanîf Gurre-i Câ. Sene 1224' [3]/14-24 Haziran 1809 (Yasa 2011: 100)

Mezar taşının günümüz Türkçesindeki anlamı, 'Bâkî olan Allah'dır. Mahkeme Kâtibi Hacı Mehmed Hanif, etrafındaki kişiler de hüner sahibi ve şerefli kimselerdi. Kaderin hükmü, kazanın eli erişip onu hayat mazbatasından sildi. Sebepsiz yere Hanif bu dünyadan ayrıldı. Âh ki eşi bulunmaz birisiydi, şimdi nerede böyle zarif kişi, kendisi mazlum ve şehit zümresine dâhil olsun, Latîf olan Allah ona rahmet etsin. Talip, ona üzüntüyle tarih mersiyesi söyledi. -Hacı Hanif Hakkın rahmetine kavuştu. 14-24 Haziran Sene 1809'- bilgilerine

[3] 'Bolu Müzesinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları' Azize Aktaş Yasa vd., *21. Yüzyılda Köroğlu ve Bolu Araştırmaları Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri,* 100.sf. Bolu 2011. Mezar taşının yazısı yer yer silinmiş olduğundan, net olmadığından okunamayan kısımlar bulunmaktadır.

ulaşmaktayız. Mehmed Hanif II. Mahmud'un tahta çıkışından yaklaşık olarak bir yıl sonra vefat etmiştir. Mezar taşında şairin kâtip sınıfından olduğunu gösteren başlık mevcuttur. Hanif 45. gazelin yedinci beytinde mahlasını 'Kâtip Hanîfî' şeklinde kullanmıştır:

'Disem cânâ ider Kâtip Hanîfî vaslun istircâ
Süzer nâz ile çeşm-i mestini lâ vü ne'am bilmez'

Kaynaklarda, Hanif'in eşi ve çocukları hakkında malumata rastlamadık. Ancak Nazife isimli bir kızının olduğunu, kızının vefatı üzerine yazdığı TDK nüshasındaki mersiyeden anlamaktayız.

Hanif Mahlaslı Diğer Şairler

Hanif mahlaslı yakın dönemlerde yaşamış iki şair vardır; biri Bolulu Mehmed Hanif diğeri İbrahim Hanif'tir. İbrahim Hanif 1217/1802-1803'de vefat etmiştir. Mahlasını Şair Neş'et vermiştir. Hoca Neş'et, zamanının gençlerine Farsça dersi verirmiş. İbrahim Hanif, Şeyh Galib, Vak'anüvis Pertev Efendiler de bu derslere devam etmişler. İbrahim Hanif'in vefatından sonra arkadaşı Şair Pertev vefatına tarih olarak beyit söylemiştir. Her iki Hanif'in de divanı vardır. İbrahim Hanif'in divanı üzerine Cemal Aksu İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans tezi hazırlamıştır[4]. İbrahim Hanif'in divanından başka dinî, tasavvufi eserleri vardır. Şairin kabri bilinmemektedir.[5] Bolulu Hanif 1207'de ölen İbrahim Hanif'e göre şairlik bakımından daha zayıftır ve Divanı çok hacimli değildir. Ancak divanında güzel gazelleri ve hiciv ve mersiye türünde şiirleri bulunmaktadır. Bolu'ya nâib (kadı vekili) olarak atanmış olan Halepli Mehmed Efendi ve Toska Arnavutu Ahmed Ağa'ya yazdığı manzumeler hiciv türünün örnekleri olması ve Bolu'nun siyasi, sosyal hayatını yansıtması sebebiyle göz ardı edilmemesi gereken manzumelerdendir.

Bolulu Hanif'in şiirlerinde Divanın başında yer alan münacât konulu bir gazelden başka tevhid, na't gibi dinî muhtevalı şiirler bulunmamaktadır. Bolulu Şeyh Hazreti Hayrî'ye[6] tâbi olmanın kolay olmadığını, bu hususta kendini yeterli görmediğini, kendi işinin yazı yazmak ve şiirle uğraşmaktan ibaret olduğunu söylemiştir (G. 38/6, G.47/9).

Şair Bolu'da yaşamış, halkı irşad etmiş olan ve kabri bu şehirde, Tekke köyünde bulunan Mutasavvıf Şair, Şeyh Ümmî Kemal'den bahseden bir gazel yazmıştır. Gazelde Kemâl Ümmî hakkında övgülerde bulunarak, kim onun türbesinin toprağına ihlas ile yüzünü sürerse o kişinin Allah'ın mağfiretine mazhar olacağını dile getirmiştir ve 'Ey Hanif, durma, sen de Ümmî Kemâl'in toprağına yüzünü sürmek için acele et' (G 69) demektedir.

---

[4] Cemal Aksu, *İbrahim Hanif Divanı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996.

[5] Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* eserinde İbrahim Hanif'in hayatı, eserleri ve şiirlerinden örnekler mevcuttur.

[6] Hanif, Hazreti Hayrî ifadesi ile -940/1535 yılında Bolu'da vefat etmiş olan Halvetî Şeyhi (Serin1995:29)- Hayreddin-i Tokâdî'yi kastetmiş olmalıdır.

B.ESERİ

Divan

Mehmed Hanif'in tek eseri divanıdır ve şu anda elde iki nüshası vardır. Ahmet Talat Onay'ın belirttiğine göre, Ahmet Talat Bey'e Bolu'nun canlı tarihi olarak nitelendirilen Hoca Süreyya Efendi, Bolulu iki Hanif tanıtmış; büyük Hanif denilen Mehmed Hanif'in şiirini, babası Sıbgatullah Efendi'nin kütüphanesindeki mecmuadan Ahmet Talat Bey'in istinsah etmesine müsaade etmiştir. 1940'lı yılların başında M. Zekâi Konrapa Ankara'ya gelmiş, Hanif'in torunu 'Bay Samim'den[7] aldığı Birinci Hanif divanını Çankırı Milletvekili Ahmet Talat Onay'a vermiş; Ahmet Talat Bey de divan bir kazaya uğramasın diye, Bolulu tarihçi gençlerden Zuhuri Danışman'a vermiş ve yeni bir nüshasının yazılarak divanın kendisine iade edilmesini rica etmiş fakat Zuhuri Bey o tarihe kadar divanın nüshasını çıkarıp Ahmet Talat Bey'e iade etmemiş, Ahmet Talat Bey de 'Divan'ı verdiğime değil, istinsah etmemiş olmama müessifim' diyerek bu konuda duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Bu divanın kabında Hanif'in yazısıyla 'Divan nâ-tamam ve pür-sekamettir, bundan başka bir divan-ı cedit tertip olunmuştur' sözlerinin yazılı olduğu; eserde 80 kadar gazel ve uzun bir hicviye bulunduğu *Abant Dergisi*[8]*nde* bildirilmiştir. Dehri Dilçin'in yazdığı divan nüshası bu nüshadan istinsah edilmiş olabilir.

Divanın Millî Kütüphane nüshası, münacat türünde 15 beyitli elif harfiyle kafiyeli manzume ile başlamaktadır, manzumenin bitiminde, 'Fî hurûfi'l-elif' başlığından sonra gazeller, kafiye ve redifine göre elifbâ tertibiyle sıralanmaktadır. Türk Dil Kurumu nüshası sevgili hakkında yazılmış 'eyler bana' redifli gazelle başlamaktadır. Eserde sadece pe, çim, je harfleri haricinde diğer bütün harflerle kafiyeli-redifli gazeller bulunmaktadır. Bu gazeller divan şiirinin genelinde görülen mecazî aşkı, hakikî aşkı, sevgilinin güzelliğini, vefasızlığını, şairin içinde bulunduğu durumdan şikâyetini, feleğe sitemini vb. dile getirmektedir.

Şairlerin divanları incelendiğinde beyit sayısı 5 ile 9 arasında olan gazellerin daha fazla olduğu görülür. Kesin bir kural olmamakla birlikte beyit sayısı genellikle tek rakamlı yani 5, 7, 9'dur. Çift rakamlı 6 ve 8 olan gazeller ötekilere göre daha azdır.[9] Hanif'in yazmış olduğu her iki nüshadaki toplam 105 gazeli beyit sayısı bakımından değerlendirdiğimizde 7 beyitli gazel sayısının daha fazla olduğunu görürüz. Divanda 7 beyitli 65 gazel vardır. Daha sonra sırasıyla, 8 beyitli 16 gazel, 6 beyitli 11 gazel, 10 beyitli 7gazel ve 9 beyitli 6 gazel yazmıştır. Şair 5 beyitli bir gazel yazmıştır. Osman Horata XVIII. yüzyılda 5

[7] *Çele Dergisi*'nde Hanif'in torununun adı Suphi olarak geçmektedir. Bolu Tarihi'nde M. Zekâi Konrapa, 'gayrımatbu ve na-tamam' divanın hocası Suphi Bey tarafından kendisine hediye edildiğini söylemiştir(Konrapa1960:351). Zekâi Bey bu eserde, Suphi Beyin Mehmed Hanif'in torunu olduğundan bahsetmemiştir.

[8] Ahmet Talat Onay, 'Bolulu Hanif', *Abant Dergisi* 1.Sayı, Temmuz-Ağustos 1944, 1.cilt, 1944-Bolu, 22-26.sf..

[9] Cem Dilçin, *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine Değerlendirmeler,* Divan Şiirinde Gazel, Kabalcı Yayını, 2011, sf.24.

beyitli gazel sayısının artmış olduğunu[10] tespit etmiştir. Ancak, Hanif bu hususta yüzyılın genel özelliğinden farklı olarak beş beyitli sadece bir gazel yazmıştır. Hanif Divanında en geniş kısmı gazeller kaplamaktadır. Gazellerden başka 2 terkib-i bend (biri Halepli Bolu Mahkemesi Nâibi Mehmed Efendi hakkında hicviye, diğeri sevgiliye hitaben yazılmış bir terkib-i bend), 1 tercî-i bend (şairin kızının vefatı üzerine yazmış olduğu mersiye), 2 müstezad, 1 muhammes(muhammes konu bakımından divandaki müstezadlar gibi sevgiliye hitaben yazılmıştır her bendinin son iki mısraı mütekerrirdir) ve biri Farsça 5 müfred bulunmaktadır.

Bu dönemde önceki asra göre kaside sahasında ciddi bir azalma görülmektedir. Kasidelerin rağbetten düşmesinde, III. Ahmed ve III. Selim dışında, şairlerin devlet adamlarından bekledikleri ilgiyi bulmamaları etkisi göz ardı edilemez. Bu yüzyılda Nâbî ve Nedim'in gazellerinin Nef'î'yi geri plana düşürmesi, önceki asırdan itibaren şiirde hüner göstermenin daha da önem kazanması, şiirin günlük hayata daha da açılması, kasidenin rağbetten düşmesinde etkili olmuştur.[11] Hanif Divanında kaside yoktur. Divanda kaside bulunmamasını, yüzyılın bu genel durumunun şairi etkileme ihtimaline veya Hanif'in karakterinin kaside yazmaya uygun olmamasına bağlayabiliriz.

Divan Nüshalarının Tavsifi

Millî Kütüphane Nüshası

Hanif Divanı'nın müellif nüshası elimizde bulunmamaktadır. Millî Kütüphane ve TDK Kütüphanesi'nde kayıtlı olmak üzere iki nüshası vardır. Millî Kütüphane'deki Divan 06 Mil Yz Fb 202 numara ile kayıtlıdır. 17.4 cm boyunda 10.5 cm boyunda ve kahverengi cilt kapaklıdır. Eser, talik yazıyla yazılmıştır. Nüshanın ilk sayfasında Arapça 'İnşa'a ve hurrire Mehmed Saîd ibnü'ş-şeyhi'l-hâc' Mehmed Said'in istinsah ettiğini bildiren cümle ve eserin Ahmed Nâilî isimli bir zata ait olduğunu bildiren temellük kaydı ve mührü bulunmaktadır. Mührün altında Sene 1281/1864-1865 tarihi vardır. Aynı sayfada, bu bilgilerin altında sayfanın büyük bir kısmını kaplayan renkli çiçek motifi, motifin altında Millî Kütüphane mührü ve kayıt numarası vardır. Mehmed Said tarafından Hanif'in yazdığı 1217/1802-1803 yılındaki nüshadan 1225/1811'de istinsah edilmiştir bilgisi kırmızı mürekkeple nüshanın 1b numaralı varakındaki münacât konulu şiirin üzerinde yazılmıştır. Aynı varakta, şiirin altında Arapça 'Hurrire'l-fakîri'l-müderrisi'l-muhtâc ilâ rahmehi'l-kadîr fî 20 Zî Sene 1225/16 Ocak 1811'

[10] Osman Horata, *Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl: Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayını, 2009, sf. 58.
[11] Osman Horata, *a.g.e.*, sf.62.

nüshanın yazılış tarihi ve kim tarafından yazıldığını bildiren kırmızı mürekkeple yazılmış cümle kayıtlıdır. Aynı sayfanın altında Fahri Bilge Kütüpnanesi damgası bulunmaktadır, üstünde de eserin, Bakanlar Kurulu Kararıyla Millî Kütüphane Başkanlığı tarafından Fahri Bilge varislerinden 10 Eylül 1976'da satın alındığı bilgisi verilmiştir. Sayfalardaki şiirler, çift sütun halindedir. Sütunlar on ilâ on sekiz satır halinde değişmektedir. Bazı şiirlerin altında Hanif'in şiiri hangi tarihte yazdığı bildirilmiştir.[12]

Eserin muhtevasında bir münacat, elif ve kef harfleri arası 70 gazel, 1 müstezad, 3 müfred bulunmaktadır. Eserde yer alan Hanif'e ait son gazel kef harfiyle kafiyelidir. Bu durum eserin eksik istinsah edildiğini veya kef harfinden sonraki harflerle kafiyeli diğer gazellerin yer aldığı sayfaların kopmuş olduğunu düşündürmektedir. Divanın son iki varakında, 19b-21a arasında, orman yangınları ile ilgili bir mektup, Safî ve Şeyh Galib'den bir gazel, Kaya Sultan ve Melek Ahmed Paşa'nın beyitleri vardır.

Türk Dil Kurumu Nüshası

Türk Dil Kurumu'ndaki nüsha ise A291/1 numara ile kayıtlıdır. Dehri Dilçin tarafından çizgili, karton kapaklı deftere rik'a hattıyla yazılan divan, 19.5 ve 13.5 cm. boyutundadır. Nüshanın ilk sayfasında 'Divan-ı Hanif Bolulu Bolu Mahkemesi Baş Kâtibi Mehmed Hanif 1217(1802-1803)'de divanını kendisi tertip etmiştir' bilgileri yazılıdır. Sonraki sayfada gazeller elif kafiyelilerden başlamak üzere ye harflilere kadar tek sütun halinde ve tamamen siyah mürekkeple yazılmıştır. Bu nüshada iki şiirin altında, şiirin Hanif tarafından yazıldığı tarih verilmiştir. Hanif Divanının bu nüshasında yetmiş yedi gazel, gazellerden sonra muhammes, müstezad, mersiye, tetimme ve hicviye[13] bulunmaktadır. Varak numaraları günümüz rakamlarıyla verilmiştir, kırk üç varaktan oluşmaktadır. Eserin sonunda 01.03.1942 tarihi ve Dehri Dilçin'in imzası vardır.[14]

Divan'da Kullanılan Vezinler

Vezin	Şiir	Toplam
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	Münacât	1 gazel

---

[12] Bu hususta Kayahan Özgül, Hanif ve Enderunlu Halim Bey'in, şiirlerinin altına yazılış tarihlerini gününe kadar not etmeye başladıklarını tespit edebildiği ilk şairler olduğunu bildirerek, artık hangi şiirin ne zaman söylendiğinin önemli olmaya başladığını vurgulamıştır (2006:137).

[13] Tetimme ve hicviye nazım şekli olarak terkib-i bend şeklinde yazılmıştır.

[14] Nüshaların tavsifi, ölçüsü ve cilt kapakları konusunda eserin dijital görüntülerinden, kopyalarından ve kütüphane katalog bilgilerinden faydalanılmıştır.

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün	1,2,3,4,5,6,11,13,16,17,18,19,20, 21,22,25,28,31,33,43,44,47,48,5 4,56,60,66,67,71,72,73,76,77,79, 81,92,93,100,101,103,104,105. numaralı gazeller.	42 gazel
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèilün MefÀèilün	8, 9,12,15, 23, 30, 34, 36, 38, 45, 46, 49, 51,53, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 75, 80, 82, 83, 85, 90, 91, 94, 95 numaralı gazeller, 2. ve 3. müfred, 1 muhammes	30 gazel, 2 müfred, 1 muhammes
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün (FÀèilÀtün) (FÀèlün)	10, 24, 37, 39, 57, 69, 70, 84, 86, 87, 89, 96, 97 ,98, 99, 102 numaralı gazeller,5. müfred,1 tetimme/terkib-i bend, 1 hiciv/terkib-i bend	16 gazel, 1 müfred, 2 terkib-i bend
MefÀèilün FeèilÀtün MefÀèilün Feèilün	26, 29, 41, 74. Gazeller	4 gazel
Mefèÿlü FÀèilÀtü MefÀèìlü FÀèilün	27, 32, 35, 40, 68. Gazeller	5 gazel
Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün	50, 52, 55, 99. gazeller, 1. ve 2. müstezad, 1 mersiye/ tercî-i bend.	4 gazel, 2 müstezad, 1 tercî-i bend
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün	4. müfred	1 müfred
MefÀèìlün MefÀèìlün Feèÿlün	14. 78. gazeller, 1. müfred	2 gazel, 1 müfred
Mefèÿlü FÀèilÀtün Mefèÿlü FÀèilÀtün	88. gazel	1 gazel
Müfteèilün.FÀèilün Müfteèilün FÀèilün	7. gazel	1 gazel

Tabloda görüldüğü gibi Hanif en çok gazel nazım şeklini tercih etmiştir. Vezinlerden de Türk Edebiyatının genelinde en fazla kullanılan vezin olan FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün; Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün; Feilâtün(Fâilatün)Feilâtün Feilâtün Feilün(Fa'lün) kalıplarını tercih etmiştir.

Hanif'in şiirlerinde yer yer vezin hataları vardır ve aruz vezni sebebiyle kelimelere ilaveler ve ünlü türetmeleri yapılmıştır. 32. gazelin 3. beytinin birinci mısraının; 88. gazelin 4. beytinin 2. mısraının, 76. gazelin 3. beytinin birinci mısraının vezni hatalıdır. 36. gazelin 6. beytinde vezin dolayısıyla fazladan harf

ilave edilmiştir. 37. gazelin 2. beytinin ilk mısraında zahm-ı şemşîr-i cefâ tamlaması vezin sebebiyle zahmî-i şemşîr-i cefâ şeklinde yazılmıştır. 39. gazelin 5. beytinde Hâcı kelimesinde zihaf yapılmıştır. 40. gazelin 7. beytinde bezmde kelimesi vezin sebebiyle bez[i]mde şeklinde, 87. gazelin birinci beytinde vezin için bez[i]m-geh, 80. gazelin 4. beytinde cevrünle kelimesi, vezin gereğince cev[i]rünle şeklinde okunmakta, aynı zamanda, ilave edilen hecede imale yapmak gerekmektedir. Aşağıdaki beytin 2. mısraında vezne göre hece fazla gelmektedir.

ÁşinÀ olmadıàuñ şaòãı idersüñ talùìf
Baña geldükde nigÀ[h] eylemege èÀr eylersüñ (G.87/3)

Kafiye

Divan şairleri, Arap tarzının kafiyeye yüklenen şiiri yerine İran tarzının redifli şiirini tercih etmişlerdir. XVIII. asır geleneksiz bir serbestliğin ve Türkçeleşmenin önemli ölçüde yol katettiği bir asırdır. Burada Türkçeleşmenin bir boyutu Türkçe kafiyelerin kullanım alanını genişletmesiyken, diğer boyutu da Türk tipi kulak için kafiyenin yaygınlaşmasıdır[15]. Mehmed Hanif, Divanında Türkçe kelime ve eklerden oluşan redif ve kafiyeleri kullanmıştır fakat Türk tipi kulak kafiyesine yer vermemiştir. Şair, Arapça Farsça kelimeler yanında, 'vir, yokdur, ikide bir, dörder beşer, tayanır, ister, var, çok mıdur azdur, dimiş sözde budur, olmışdur, bilür, ider, çek çevir, oynadur, bilmez, olur olmaz, görmüş, dayanmış' gibi Türkçe kelimeleri büyük oranda redif olarak kullanmıştır. Bu rediflerin içinde konuşma Türkçesinde geçen -bir içim su yok; -o yok bu yok; -abû; sorulmaz hâ gibi ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeler ve 32. gazeldeki hıkır hıkır, şıkır şıkır, fıkır fıkır, lıkır lıkır, tıkır tıkır, çıkır çıkır şeklinde ikilemelerle yapılan kafiyeler XVIII. yüzyıldaki mahallileşme akımı etkisiyle halk zevkinin divan şiirine yansıması olarak değerlendirilebilir.[16] Bu asırda sebk-i Hindinin çetrefilli üslubu yanında mahalli ve günlük konuşma diline yönelme önem kazanmış, şairler mahallî ve günlük konuşma diline önem vermişlerdir. Şairlerin sanatlı söyleyişten uzak külfetsiz bir söyleyişi tercih etmesi dilde önceki asırlara göre daha fazla sadeleşmeye yol açmış, şiire daha yerli bir kimlik kazandırmıştır. Günlük konuşma diliyle yazma bazı şairlerce bilinçli bir çabaya dönmüş, bilhassa Türkçe kelimelerden kafiye ve redif kullanma konusunda özel bir çaba sarfedilmiştir.[17] Hanif'in Türkçe kafiye ve redifleri tercih etmesini hem yüzyılın diğer şairlerini gibi günlük konuşma diline meyletmesine, hem de devlet merkezinden uzak bir yerleşim biriminde, Bolu'da yaşamasına bağlayabiliriz.

---

[15] M. Kayahan Özgül, *Divan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle*, 2006, sf. 195-196.
[16] Hanif Divanı MK nüshası 9b numaralı varak. Bu gazelin kafiyesiyle ilgili Hanif Divanında, 'bu şiirin kafiyelerine uygun yedinci bir kafiye bulma hususunda Anadolu şairlerinin âciz kaldığı' beyan edilmiştir.
[16] Osman Horata, *Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl: Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı*, 2009, sf.65-66.
[17] Kafiye ile İlgili Hususlar, Yekta Saraç'ın *Eski Türk Edebiyatına GirişI* kitabı 142-143 sayfasından alınmıştır.

Aşağıda kafiye ile ilgili hususlar madde halinde sıralanarak Hanif Divanındaki kafiye kusurları tespit edilmeye çalışılmıştır.[18]

1. Kafiye harfi ya harekeli ya harekesizdir. Harekeliyse bu harekenin tekrarı gerekir. semenbere –sanavbere gibi. Hanif Divanında bu hususa uymayan örnekler bulunmaktadır: Müstezad 1/10, 11 resen ister, hüzn ister; G.11/6, 7 entâri-kârı; G.14/6, 7 mestâne- irfâna; G.22/4, 5 ber-bâde vir, bâde vir, G.22/6, 7 îrâda vir-dünyâda vir; G.47/1 yâre-çâre; G.47/3, 4 bî-çâre-bîmâre; Mersiye III/1 hâlî, misâli.

2. Revînin, kafiye yapılan kelimenin son aslî ya da aslî hükmündeki harfi olması, yani ek olmaması gerekir. Bu kurala uymayan kafiyeler kusurlu kabul edilir. biz-evliyiz gibi. Hanif Divanındaki örnekler; G.78/2,4,5,7 dîdem, isem, virmem; G.96/1,2 derde, yerde, ferde; G.97/1,5 mâh-peykerde; G.102/2,3,6,7 sende, hande, kande, şermende; Hicviye I/2,3 dem, bilmem.

3. Kafiyede harekesiz (mukayyed) revîden önce bir ünsüz (dahîl) ve ondan önce de elif(tesis) varsa bu ünsüzün harekesinin aynen tekrarı gerekir. müsâdif-ârif'teki gibi. Hanif Divanında 4. gazelin birinci beytindeki zâlim-hâlüm kelimeleri bu kurala uymamaktadır.

4. Revîden önce bir uzun ünlü(ridf) varsa bunun kafiyede aynen tekrarı gerekir. şarâb-harâb'daki gibi. Bu tür kafiyelerde uzun ünlülerin farklı olması bir kusur kabul edilir. mûr ve mîr gibi. Hanif Divanında bu kurala uymayan örnekler; G14/2, 3 handâna yana; G33/ 5, 6, 7 isti'dâd, ad, tat; G63/5, 6 terfîk, zındık; Mersiye5/1, 2 cefâyî, fenâyı.

5. Revîden sonra gelen bütün harfler ve harekeleri(redif) aynen tekrarlanmış olmalıdır. Hanif Divanında, 105. gazelin 3, 4, 5, 6. beyitlerindeki peyler, şebler, İskender ü Dârâ, sulh eyler arasındaki kafiyede bu maddedeki uyum yoktur.

6. Farsça çoğul ve sıfat fiil eki olan –ân ile yapılmış kafiyeleri gazelde birden fazla, kasidede yedi beyitten az ara ile tekrarlamak kurallara göre kusurdur. Hanif Divanında bu hususla ilgili olarak, G.36/6, 8 giryân, şâdân; G71/4-5, 7 giryân, sûzân, handân; G95/5, 8 hûn-feşân, revân; Mersiye 6 rîzân, nâlân kafiye kusuru örnekleri vardır.

7. Gazelde kafiyenin aynen tekrarı büyük bir kusurdur. Kasidede ise tekrarlanan kafiyeler arasında en az yedi beyitlik ara olmalıdır. Bu hususla ilgili Hanif Divanında, G5/1,6 kalmaz dimez miydüm sana; G19/4,7hayfâ çi sûd; G24/1,8 yaman ikide bir; G27/1, G38/7-8; G36/1-2 hezârân, gedâyân; G40/1-2 bayramı bilür; G44/2,5 nâz; G46/1,2 yâre olur olmaz; G47/1,10 gül-zârdur endîşemüz; G53/2,6 kâr itmiş; G66/1,4 reng; G70/1-2 amân dirdüm; G73/1,5 yâri bilmez miyüm; G76/1,3dîvâne dirler neyleyüm; G79/3,5 lâ dirüm; G81/2,4 ibret-nümâ-rû-nümâ, G85/1; şeb-bû mıdur, gül-bû mıdur; G92/2,3 sîr-âb, seyl-âb örnekleri tespit edilmiştir.

8. Kurallara göre Farsça olsun, Türkçe olsun gazelde aynı ek ile birden fazla kafiye yapılması kusurdur. âlem-gîr-cihan-gîr ile gelen-gidendeki gibi.

Kasidede bu yolla yapılmış kafiyeler birden fazlaysa aralarında yedi beyitlik ara olmalıdır. Hanif Divanında bu hususla ilgili, G15/1 cefâ-kâr-sitem-kâr; G30/5-6 gerdende, fende; G43/5-6 kimler oynadur, güller oynadur örnekleri bulunmaktadır.

Yukarıda tespit edildiği üzere Hanif Divanında divan şiirinde kafiye kusuru sayılan kelime ve eklerin oranı az değildir. Ayrıca, divanda redif olarak Türkçe kelime ve eklere daha geniş bir oranda yer verilirken, kafiye için seçilen kelime ve harfler genellikle Arapça ve Farsçadır.

Divandaki Şiirlerin Kafiye ve Rediflerinin Listesi

Münâcât : -À/ -a
Gazel 1 : -Àn/ Àn baña
Gazel 2 : -Àz eyler baña
Gazel 3 : -Àdur baña
Gazel 4 : -Àlüm úıyma yazıúdur baña
Gazel 5: - lmez/-lmaz dimez miydüm saña
Gazel 6 : - À
Gazel 7 : - À
Gazel 8 : -À mıdur cÀnÀ
Gazel 9 : - À/-a yÀ Rab
Gazel 10 : -Àlib
Gazel 11 : -Àrı òÿb
Gazel 12 : - e / -À imşeb
Gazel 13 : -Àt /at
Gazel 14 : - Àna/ -ana èarø it
Gazel 15 : - Àr olmaàa bÀèiå
Gazel 16 : - Àc / -ac
Gazel 17 : - Àdur úadeó
Gazel 18 : - À-yı sürò
Gazel 19 : - À çi sÿd
Gazel 20 : - et èıyduñuz olsun saèìd
Gazel 21 : - erden / -ardan eleõ eleõ
Gazel 22 : - Àda vir
Gazel 23 : - er / -ar yoúdur
Gazel 24 : - Àn / -an ikide bir
Gazel 25 : - À/ -a dörder beşer
Gazel 26 : - Àsına ùayanur
Gazel 27 : - À mıdur
Gazel 28 : - Àn/ -an gelür
Gazel 29 : - Àr / -ar
Gazel 30 : - ende / -ande lÀzımdur
Gazel 31 : -À / -a nev-rÿzdur
Gazel 32 : - ıúır -ıúır
Gazel 33 : - Àdı var
Gazel 34 : - erdür
Gazel 35 : - Àsı var
Gazel 36 : - Àn çoú mıdur azdur
Gazel 37 : -Àre dimiş sözde budur
Gazel 38 : - emekden sersem olmışdur
Gazel 39 : - Àmı bilür
Gazel 40 : -erlidür / -arlıdur
Gazel 41 : - at ider/-et ider
Gazel 42 : - À çek çevir
Gazel 43 : - ar/-er oynadur
Gazel 44 : - Àz

Gazel 45 : - em bilmez
Gazel 46 : - Àre olur olmaz
Gazel 47 : - Àrdur endìşemüz
Gazel 48 : -es/-as
Gazel 49 : -em görmüş
Gazel 50 : - Àra ùayanmış
Gazel 51 : - Àm almış
Gazel 52 : -zermiş
Gazel 53 : - Àr itmiş
Gazel 54 : - Àna aã
Gazel 55 : - À/a saña maòãÿã
Gazel 56 : - Àra èarø
Gazel 57 : -Àù
Gazel 58 : -Àdan óaô
Gazel 59 : -Àr olur mÀniè
Gazel 60 : -Àà/-aà
Gazel 61 : -Ànum úanı inãÀf
Gazel 62 : - ÿ/u yoú
Gazel 63 : -ìú/-ıú
Gazel 64 : - Àú /-aú
Gazel 65 : -Àruñ
Gazel 66 : -eng
Gazel 67 : - Àn eyledüñ
Gazel 68 : - Àra dek
Gazel 69 : - Àl
Gazel 70 : - Àn/an dirdüm
Gazel 71 : -Ànum didüm
Gazel 72 : -ÿr idüm
Gazel 73 : -Àrı ben bilmez miyüm
Gazel 74 : ÀşinÀ mıdur bilmem
Gazel 75 : -Àr/-ar oldum
Gazel 76 : -Àne dirler neyleyüm
Gazel 77 : -Àrı oòşadum
Gazel 78 : -em/ em
Gazel 79 : -À dirüm
Gazel 80 : -À bilmem
Gazel 81 : - Àdur sevdigüm
Gazel 82 : - Àre yalvarsam
Gazel 83 : -Àb itdüm
Gazel 84 : -À baúalum
Gazel 85 : - ÿ/u mıdur bilmem
Gazel 86 : - ÿr eylemedüm
Gazel 87 : - Àr eylersüñ
Gazel 88 : - Àn idersiñ
Gazel 89 : - Àn olsun
Gazel 90 : - Àà/-aà olsun
Gazel 91 : - an/-en
Gazel 92 : -Àb iken
Gazel 93 : -en/-an
Gazel 94 : -ÿ /-u
Gazel 95 : -Àn olmaúda gitdikce
Gazel 96 : -erde
Gazel 97 : -erde
Gazel 98 : -Àne
Gazel 99 : -Àle
Gazel 100: -À neme
Gazel 101: - Àn eyleme
Gazel 102: -ende/-ande
Gazel 103: - Àh
Gazel 104: -Ànı görsem gÀh gÀh
Gazel 105: - eyler úanı
Müstezad 1: -en/-an ister
-À
Müstezad 2: - ylediler mi -À/-a
Terci-i bend (Mersiye): I. bend– Àndan
Mütekerrir beyit(Vasıta beyti)
II. bend -Àn
Mütekerrir beyit (Vasıta beyti)
III. bend –Àli
Mütekerrir beyit (Vasıta beyti)
IV. bend –Ànı
Mütekerrir beyit (Vasıta beyti)
V. bend -Àyı
Mütekerrir beyit (Vasıta beyti)
VI. bend -Àn ideyüm ben
Mütekerrir beyit (Vasıta beyti)
VII. bend -Àd ideyüm mi
Mütekerrir beyit (Vasıta beyti)
VIII. bend -À
Mütekerrir beyit (Vasıta beyti)
Terkib-i bend (Tetimme)
I. bend -Àn itdüñ *Àhı*
II. bend -À noldı saña
-Àd olsun
III. bend -Ànuñ idüm
-ÿn itmez idüñ
IV. bend -Ārıña úurbÀn olayum
- ôÀlim/ óÀlüm
V. bend –Àn -*itme*
VI. bend -À
-ÿr olma

Terkib-i bend (Hicv)
I. bend -em
-alebì
II. bend -ìr
il
III. bend -Ànuñ
-*ÿrı ne idi*
IV.bend -Âne
-erine
V.bend – el/-al
-
(Son 2 mısra mütekerrir)
V. bend-À (Son 2 mısra mütekerrir)
Müfred 1 -em ne-bÀşed
Müfred 2 -ende

VI. bend –er/ -ar
-et
VII. bend -À
böyle
Muhammes : I. bend –etde
(Son 2 mısra mütekerrir)
II. bend -Ànuña ãanduñ
(Son 2 mısra mütekerrir)
III. bend –ìm
(Son 2 mısra mütekerrir)
IV. bend –Àr
Müfred 3 -
Müfred 4 -Ànedür
Müfred.5-enüm

Hanif Divanı Gazellerinin Redifleri

Gazel 1 : - baña, Gazel 2 : - eyler baña, Gazel 3 : -dur baña, Gazel 4 : -üm úıyma yazıúdur baña, Gazel 5: - mez/ -maz dimez miydüm saña, Gazel 8 : -À mıdur cÀnÀ, Gazel 9 : - À/-a yÀ Rab, Gazel 11 : -ı òÿb, Gazel 12 : - e / -À imşeb, Gazel 14 : - a èarø it, Gazel 15 : - Àr olmaàa bÀèiå, Gazel 17 : - dur úadeó, Gazel 18 : -yı sürò, Gazel 19 : - çi sÿd, Gazel 20 : - et èıyduñuz olsun saèìd, Gazel 21 : - erden / -ardan eleõ, Gazel 22 : - a vir, Gazel 23 : - er / -ar yoúdur, Gazel 24 : - Àn / -an ikide bir, Gazel 25 : - À/ -a dörder beşer, Gazel 26 : -sına ùayanur, Gazel 27 : - À mıdur, Gazel 28 : - Àn/ -an gelür, Gazel 30 : - ende / -ande lÀzımdur, Gazel 31 : -À / -a nev-rÿzdur, Gazel 33 : -ı var, Gazel 34 : - erdür, Gazel 35 : - Àsı var, Gazel 36 : - Àn çoú mıdur azdur, Gazel 37 : - e dimiş sözde budur, Gazel 38 : - mekden sersem olmışdur, Gazel 39 : -ı bilür, Gazel 40 : -lidür / -lıdur, Gazel 41 : - at ider/-et ider, Gazel 42 : - çek çevir, Gazel 43 : - ar/-er oynadur, Gazel 45 : - bilmez, Gazel 46 : -e olur olmaz, Gazel 47 : -dur endìşemüz, Gazel 49 : - görmiş, Gazel 50 : -a ùayanmış, Gazel 51 : - almış, Gazel 52 : -ermiş, Gazel 53 : - itmiş, Gazel 54 : - a aã, Gazel 55 : - saña maòãÿã, Gazel 56 : -a èarø, Gazel 58 : -dan óaô, Gazel 59 : - olur mÀniè, Gazel 61 : -um úanı inãÀf, Gazel 62 : - yoú, Gazel 65 : - uñ/-üñ, Gazel 67 : - eyledüñ, Gazel 68 : - a dek, Gazel 70 : - dirdüm, Gazel 71 : - um didüm, Gazel 72 : - idüm, Gazel 73 : -ı ben bilmez miyüm, Gazel 74 : mıdur bilmem, Gazel 75 : - oldum, Gazel 76 : - dirler neyleyüm, Gazel 77 : -ı oòşadum, Gazel 79 : - dirüm, Gazel 80 : - bilmem, Gazel 81 : -dur sevdigüm, Gazel 82 : - e yalvarsam, Gazel 83 : - itdüm, Gazel 84 : - baúalum, Gazel 85 : - mıdur bilmem, Gazel 86 : - eylemedüm, Gazel 87 : - eylersüñ, Gazel 88 : - idersiñ, Gazel 89 : - olsun, Gazel 90 : - olsun, Gazel 92 : - iken, Gazel 95 : - olmaúda gitdikce, Gazel 100 : - neme, Gazel 101 : - eyleme, Gazel 104 : -ı görsem gÀh gÀh, Gazel 105: - ler úanı, Müstezad 1: - ister, -À , Müstezad 2 : - lediler mi, -À/-a

Divân şiirinde ahengi sağlayan öğelerin başında vezin, kafiye ve redif gelir. Redif, kafiyeden sonra tekrarlanan kelime ya da kelime gruplarıdır. Divan şiiri, kuralları belirlenmiş, muayyen bir şiir olduğundan şairler başta vezin olmak üzere kafiye ve redife oldukça önem vermişlerdir.[19] Divan şiirinin en başta gelen çağrışım öğesi olan redif XIII. yüzyıldan başlayarak Türk şirinde kullanılmaktadır, ancak daha çok Farsça'ya mahsus[20] bir özelliktir. Müreddef manzume Arap şiirinde yoktur.[21] Türk Divan şairleri için müreddef şiir söylemek, şiir sanatının vazgeçilmez bir gereği olarak kabul edilmiştir.[22] Yukarıda görüldüğü gibi Hanif Divanındaki 105 gazelin 73'ü rediflidir ve bunlardan sadece beşi eklerden oluşan redif, diğerleri ek+kelime veya kelime tekrarından oluşan rediftir. Mehmed Hanif diğer divan şairleri gibi şiirde ahengi sağlamak için rediften büyük oranda yararlanmıştır.

Divan'da Yer Alan Edebî Sanatlardan Örnekler

[19] Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, 1996, sf. 83-93.
[20] Jean Deny, 'Redif', *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, c. 9 sf. 666.
[21] Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lugati,* İstanbul 1973, sf. 80.
[22] Cem Dilçin, *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, 'Divan Şiirinde Çağrışım Öğesi Olarak Yer Adları', Kabalcı Yayını, İstanbul, 2011, sf. 255.

Edebî sanatlar şiirin anlamına derinlik ve güç kazandırmanın yanında anlatıma estetik katar ve şairin hayal gücünü sergiler. Hanif de şiirlerinde, duygu ve düşüncelerini ifade ederken her divan şairi gibi edebî sanatlara yoğun bir şekilde yer vermiş; teşbih, istiâre, tenasüp, leff ü neşr, tevriye, hüsn-i ta'lil, telmih, tevriye, îham, kinaye, tezat, tecâhül-i ârif, tefrik, taksim, istifham, cinas, iştikak gibi sanatlardan faydalanmıştır. Aşağıda Hanif Divanında bu edebî sanatların yer aldığı beyitlerden örnekler seçilerek sıralanmıştır.

1.Teşbih

äaçuñ sünbül dehÀnuñ àonca-i zìbÀ mıdur cÀnÀ
Dilüñ bülbül ruòuñ gül úÀmetüñ ùÿbÀ mıdur cÀnÀ
Çatılmış úavs-i úudret mi cebìnüñ üzre ebrÿlar
Çekilmiş úatl-i èÀşıúiçün yÀòud ùuàrÀ mıdur cÀnÀ (G8/1-2)
Ol gül-i bÀà-ı leùÀfet lebleriñ vaãf eyleyüp
KÀle-i naôma ÓanìfÀ ur hemÀn ùamàÀ-yı sürò (G18/7)
Şemèi ruòsÀruñ görünce yanmamaú emr-i muóÀl
Gÿşuma àÀr-ı derÿnumdan ãadÀ-yı bÀn gelür (G28/8)
DÀr-ı dünyÀ bir münaúúaş-òÀnedür
Naúşına aldanmayan merdÀnedür (Müfred/3)
El-amÀn ey çerò-i gerdÿn dÀd elüñden el-amÀn
Sen niçün dil şehrini úahrile vìrÀn eyledüñ (G67/4)
Çaldı semend-i göñlümi bir şÿò dil-rubÀ
Şimdi ne çÀre geçdi el-Àn ÜsküdÀr'a dek (G69/4)
Gül-i gül-zÀr-ı veraè bülbül-i bÀà-ı taúvÀ
Gevher-i baór-i ùarìúat şeh-i iúlìm-i kemÀl (G69/2)

2.İstiâre

BÀà-ı viãÀlüñ baña eyledüñ ey meh óarÀm
Meyve-i maúãÿda Àh irmedi destüm şehÀ (G7/4)
Añar mı bülbül-i nÀlÀnın ÀyÀ
FiàÀnum ol gül-i òandÀna èarø it (G14/2)
O şÀh-ı kişver-i óüsnüm cefÀsına ùayanur
Ne çÀre bendeleri hep ezÀsına ùayanur (G26/1)

3.Tenâsüp

İètibÀr itmez idüm kilk ü devÀt u varaúa
Óüsn-i evãÀfuñı tavãìf içün oldum kÀtib (G10/6)
Niyyetüñ almaú ise cÀnÀ metÀè-ı göñlümi
Levóa-i èaşúuñda ãay naúd-i vefÀ dörder beşer (G25/4)
Yek-be-yek ãayma ÓanìfÀ naúd-i cÀnuñ yÀr içün
Çünki borcuñdur senüñ eyle edÀ dörder beşer (G25/8)
Virdüm nuúÿd-ı cÀnı úumÀş-ı viãÀlüñe
Ey òod-fürÿş u 'işve-gerüm az bahÀ mıdur (G27/3)
Görince cÀmiè-i óüsnin cemÀèatin èÀşıú
Çıúup da minber-i èaşúa ne òoş òiùÀbet ider (G41/5)
Óanìf-i zÀrıñı cÀhil mi ãanduñ ey meh-rÿ
KitÀb-ı óüsnüñi her rÿz u şeb úırÀéat ider (G41/9)

4.Tezat

Benüm gibi saña ey meh-liúÀ bir bende lÀzımdur
Senüñ gibi baña da bir şeh-i nÀzende lÀzımdur (G30/1)

5.Tefrik-Taksim

VefÀdan ben elüm çekdüm cefÀdan çek elüñ sen de
Baña vir göñlüm al èaşkuñ senüñ sende benüm bende (G19/1)

6.Leff ü neşr

Şeb-bÿ didümse kÀkülüñe var mıdur günÀh
Sünbül didümse zülfüñe cÀnÀ òaùÀ mıdur (G27/6)
ÒayÀl-i sìne vü zülf ü ruòiyle ruéyÀda
Sefìd ü sürò ü siyeh gördügüm benüm her bÀr (G29/3)
ÒÀl-i ruòsÀruñ ile ùurra-i zülfüñ göricek
Murà-ı dil òavfa düşer dÀne ile dÀmı bilür (G39/6)

7.Tecrid

Cevr ü ÀzÀrı hemÀn eyle Óanìf-i zÀra
Bende-i şÀkir-i luùfuñdur o ikrÀmı bilür (G39/7)
Yoúdur sürÿr u õevú ÓanìfÀ zamÀnede
Cevr ü cefÀ-yı dehr ile èÀlem kederlidür (G40/10)

8.Tekrir

Ne dimek cürm ü cinÀyet ne dimek refè-i resm
Ne dimek maókeme òarcı ne dimek ôulm-i vafir (Hicviye, II. Bend, 7. beyit)

9.Tevriye

Nÿş it şarÀb-ı nÀ-bì'de gör nefèi zÀhidÀ
ErbÀb-ı mey-keşÀne dime bu øararlıdur (G40/4)
Benüm ol nÿr-ı dìdem çeşm-i giryÀnumda nem görmüş
Dimiş sevdÀ-yı èaşúıla bu gözler òayli dem görmüş (G49/1)
Verd-i raènÀ èÀrıø-ı mey-gÿnuña beñzese de
Var mı AllÀh'ı severseñ gülde cÀnÀ böyle reng (G66/4)

10.Îhâm-ı Tenasüp

Bir ayaà ile ùurur òidmet maúÀmında müdÀm
BÀà-ı èirfÀn içre ãanki serv-i raènÀdur úadeó (G17/2)
El-óaõer deng al ayaàuñ saña furãat-bìndür
Öpmege şìrìn lebüñ cÀnÀ müheyyÀdur úadeó (G17/4)
Ser-À-ser cÀme-i dìbÀya àarú olmış o serv-endÀm
Şeh-i òÿbÀnuñ elbet giydigi cÀme ser-À-serdür (G34/4)

11.İstifham

AmÀn ey nÿr-ı dìdem Àh nedür[23] bu sendeki óÀlet
Úıyar her gördügi bì-çÀreye çeşm-i füsÿn-kÀruñ (G65/3)

12.Hüsn-i talil

Görelden zülf-i müşg-efşÀn u 'anber-bÿyuñı sünbül
KemÀl-i reşkile cÀnÀ gögerdi pek mükedderdür (G34/7)

---

[23] nÿr-ı dìdem Àh nedür: çeşm-i mestÀnem nedür (MK)

Kilk-i Óanìf-i zÀra viren şöhreti bu kim
Vaãf-ı cemÀl ü óüsnüñe rengìn-edÀsı var (G35/9)

13.Cinas

MerÀmum söylerüm bir kerre ol yÀre olur olmaz
FirÀú u derd ü èaşúa[24] isterüm çÀre olur olmaz (G46/1)
SÀlik-i rÀh-ı ÒudÀ Óaøreti Şeyò Ümmì KemÀl
MÀlik-i mülk-i vefÀ maôhar-ı luùf-ı müteèÀl (G69/1)
èÁrıø-ı alüñde úaldı çeşm-i dil ey verd-i ter
èÁúibet Àl eyledi ben aña pek[25] mecbÿr idüm (G72/3)
Aúar hecrüñle dìdemden şehÀ dem
Ter eyler úorúarum dÀmÀnuñ ol dem (G78/1)
İstemez sürme ãaúın çeşm-i siyÀhuñ sürme
Yoú yere vesmeyi ebrÿlarıña bÀr eylersüñ (G87/4)

14.İştikak

İòtiyÀrumla degül göñlümi virdüm nÀ-çÀr[26]
Çeşm-i fettÀn ile celb itdi beni ol cÀlib (G10/3)
Görince cÀmiè-i óüsnin cemÀèatin èÀşıú
Çıúup da minber-i èaşúa ne òoş òiùÀbet ider (G41/5)
Bilmem ne taãavvur[27] ider ol rÿó-ı muãavver
Engüşt-i muóannÀ ile ruòsÀra ùayanmış (G50/2)

15.Tensîku's-sıfat

Eyledüm ièzÀr-ı bìhÿde èinÀyet úıl baña
Sevdigüm cÀnum efendim mÀh-ı tÀbÀnum didüm (G71/3)

16.Telmih

Yÿsuf-ÀsÀ óabs-i àamda eylerüm Àh u enìn
Mesken-i me'vÀmı ôÀlim beyt-i aózÀn eyledüñ (G67/5)
Úaãr-ı çÀh-ı èaşúuña üftÀde oldum sevdigüm
ÓÀlüme raóm it benüm ey Yÿsuf-ı gül-pìrehen (G93/5)

Divan'a Göre Hanif ve Şiiri

Şairin divanından yola çıkılarak hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi edinebileceğimiz beyitlerden örnekler, bu başlık altında bir araya getirilmiştir. Hanif aşağıdaki beytinde hüsn-i ta'lil yoluyla, kalem, divit ve kâğıda itibar etmezdim ancak güzelliğinin vasıflarını anlatmak için kâtip oldum demektedir. Pek çok divan şairimizin aşk konusunda Mecnun'dan daha ileri seviyede bulunduğunu ifade eden beyitleri bulunmaktadır. Bu hususta Hanif'in de,

İètibÀr itmez idüm kilk ü devÀt u varaúa
Óüsn-i evãÀfuñı tavãìf içün oldum kÀtib (G10/6) beyti vardır.

[24] derd ü èaşúa: derd-i èaşú (TDK)
[25] TDK nüshasında parantez içinde 'biñ' de yazılmıştır.
[26] gönlümi virdüm nÀ-çÀr:cebrile aldı göñlümi (MK)
[27] Taãavvur :tefekkür (MK)

Beyitteki ifadeye göre şair, mana âleminde Mecnun'dan daha ileridedir ve Mecnun, aşk hakkında bilgi edinmek için Hanif'ten niyazda bulunur.

èÁlem-i maènÀda Mecnÿn keşf-i rÀz eyler baña
Resm-i èaşú ögrenmege èarø-ı niyÀz eyler baña (G2/1)

Şair, sevgili için canını vermeye hazır olduğunu bildirerek ve sevgiliye 'aşkının uğrunda benim gibi canını vermeye hazır birisi var mı' diye sormaktadır.

Reh-i èaşúuñda AllÀh'ı severseñ èÀşıúıñ var mı
Benüm gibi èaceb naúdìne-i cÀnın niåÀr itmiş (G53/5).

Sevgili ise divan edebiyatındaki genel sevgili tipi gibi vefasız ve her an âşığa eziyet etmeye hazırdır, âşık içinse sevgilinin eziyeti lütfundan daha değerlidir;

Eyledükçe sen cefÀ her dem ãafÀdur cÀnuma
Keåret-i cevrüñ şehÀ luùfuñdan evlÀdur baña (G3/4)

Aşağıdaki beyitte sevgilinin âşığa lütfetmeyip rakibe ihsanda bulunduğu belirtilmiştir.

Eyler kenÀr-ı dÀmenin èuşşÀúdan dirìà
Virmiş raúìbe ruòãat-ı bÿs-ı kenÀra dek (G68/7)

Sevgilinin cefakârlığını, 'merhametsiz sevgili, âşığın güçsüz vücudunu şerha şerha etmiştir bu durumu kendisi inkâr ederse kanlı kılıç gibi keskin bakışları şahittir' diyerek anlatmıştır;

Vücÿd-ı nÀ-tüvÀnum şeróa-nÀk itdi o bì-şefúat
äoruñ inkÀr iderse tìà-ı pür-òÿnı ider taãdìú (G63/2)

Hanif bazı gazellerde birçok divan şairi gibi sevgiliyi vefasız, cefakâr olarak nitelendirse de 12. 78. 93, 103. gazellerde çapkınca bir eda ile sevgiliyle vuslatını anlatmaktadır.

Abant Dergisinde, Hanif'in şer'îye mahkemesi başkâtibi iken Kör Müftü diye anılan kişinin kınanması gereken kararı neticesinde Soku köyünde boğdurulduğu bilgisi verilmektedir (Onay 1944:22).

Ahmet Talât Onay, Hanif Divanının kabındaki Arapça ve Farsça notlardan ve divandaki şiirlerden yola çıkarak, şairin kadınlara çok düşkün olduğunu, Soku köyünden bir kadınla zaman zaman buluştuğunu ifade etmiştir(1944: 24). Hanif, Soku köyünde sevgilisiyle buluşmaları bahanesiyle, bu köyde zamanın müftüsü tarafından boğdurulmuş olabilir (Onay 1947:5).[28] Hanif'in kadınlara düşkün olduğunu gösteren beyitler divanda da bulunmaktadır:

Tokınur her sühanun kâkül ü gîsûya Hanîf
Hep görenler sana zen-pâre dimiş sözde budur (G37/8)

---

[28] Divandaki Arapça ve Farsça notlar Ahmet Talat Onay tarafından çevrilerek Abant dergisinin 13. sayısında tarafından yayınlanmıştır.

(Ey Hanif, senin her sözün sevgilinin saçı ve kâkülü ile ilgilidir başkaları bu yüzden sana zampara demiş, dillerde söylenen budur.)

ÙÀlib-i nefs ü hevÀyum mÀéil-i õevú u ãafÀ
Ùaèn u teşnìè eyledi insÀn degül óayvÀn bana (G1/6)

(Nefis ve arzuya talibim, zevk ve safaya meyilliyim bu yüzden beni insanlar değil hayvanlar bile ayıpladı.)

Divandaki 12. gazelde şairin sevgiliyle vuslatı aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır:

Ferâmûş eyledüm çerhün gumûm u derd ü âlâmın
Ölürsem gam yimem itdüm hele zevk u safâ imşeb
Tenakkul eyledüm geh leblerinden gâh ruhlardan
Muhannâ dest ile mey virdi nâz ile baña imşeb (G.12/2-3)

(Bu gece zevk ve safa eyledim, feleğin gamını ve kederlerini unuttum, artık ölsem de gam yemem. O sevgili bana kınalı elleriyle mey sundu, ben de onun yanaklarından ve dudaklarından öptüm.)

Her gördügi dil-dÀr-ı cefÀ-pìşeye düşmek
BillÀhi hemÀn ey dil-i şeydÀ saña maòãÿã (G55/8)

(Ey çılgın gönül, her gördüğün eziyet etmeyi huy edinmiş olan güzelin peşine düşmek sana mahsus.)

Bÿse-çìn ol ruòlarından sevdigüñ der-òˇÀb iken
Dìde açdırma der-Àgÿş it hemÀn bì-tÀb iken (G92/1)

(Sevdiğin uykuda iken o yanaklardan öp ve o güçsüzken ona göz açtırma, onu kucakla.)

Doġrusı ummaz idüm virdi baña bir bÿse
Eyledi yÀr ÓanìfÀ beni pek şermende (G102/7)

(Doğrusu sevgiliden pek ummazdım ama bir buse verdi ve beni mahcup etti.)

Başka bir beytinde şair, dünyanın bütün zevklerine vasıl olduğunu ancak mey içmenin ve sevgiliyle vuslatın tadını başka hiçbir şeyde bulamadığını, sevgiliye kavuşmanın altın hazinesine kavuşmaktan lezzetli olduğunu söylemektedir (G21/2).

Millî Kütüphane nüshasının ilk şiiri olan münâcât tarzındaki şiirin altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu beyitlerinde ‘Doğru yola girmedim, eğlenip günah işlemeye meyilliyim, ömrümü boşa geçirdim. Yazık ki günah kadehini içmişim, sarhoş ve şaşkın bir hâldeyim, işlediğim günah hadsiz-hesapsızdır. Yüzüm kara, kendim suçlu ve günahkârım ancak Allah’tan ümidimi kesmem’ deyip Allah’ın affına sığınmaktadır.

Hanif’in öldürülmesinin diğer bir sebebi Bolu Voyvodası Toska Arnavudu Ahmed Ağa ve Bolu Şer’iye Mahkemesi nâibi Halepli Mehmed’e[29] yazmış olduğu

[29] Mehmed Hanif’in, Bolu Şer’iye Mahkemesi nâibi Halepli Mehmed Efendi hakkında yazdığı şiir, Hanif Divanının sonunda yer almaktadır.

hicviyeler olabilir (Onay1944:23). Şair, 21. gazelinde dünyada, dosta lütuf ve ihsanda bulunmak ve düşmandan intikam almaktan daha lezzetli bir şey olmadığını dile getirmiştir (G21/7).

Şair aşağıdaki beytinde -Hanif için- güzel sever, bade içer, şiir yazar demişler, derlerse desinler, zavallı âşığın her alanda marifetli olması gerekir demektedir;

Sever dil-ber içer bÀde yazar eşèÀr disünler tek
MahÀret èÀşıú-ı üftÀdeye her fende lÀzımdur (G30/6)

Divandaki 3/7, 11/9, 15/1, 12/3, 17/1, 22/5, 42/1, 50/2, 55/5 numaralı gazellerde sevgilinin kınalı ellerinden bahsedilmektedir. Fazla hacimli olmayan bu divanda kınalı parmaklar hakkında bu kadar çok beyit bulunması, o dönemde Türk toplumunda, Bolu'da parmaklara kına yakma âdetinin oldukça yaygın olduğunu düşündürmektedir.

Hanif'in Dünya Görüşünü Yansıtmış Olduğu Beyitler

Mehmed Hanif'in divanında hayat görüşü ve tecrübelerini yansıttığı beyitlere rastlamaktayız;

áÀfil olma her ne deñlü itse de èarø-ı òulÿã
Eyleme esrÀr-ı èaşúuñ zümre-i aàyÀre èarø (G56/2)

(Ne kadar iyi niyetli görünse de aşk sırlarını başkalarına arz etme, sırlarını başkalarıyla paylaşma.)

Zümre-i nÀdÀnile itme cedel ey nìk-òÿy
Bÿy-ı bed ôÀhir olur murdÀra cÀnÀ atma seng (G66/5)

(Ey iyi huylu kişi bilgisizlerle, cahillerle kavga etme, murdara taş atma çünkü kötü koku zahir olur.)

ÓanìfÀ keşf-i esrÀr itme òÀmÿş ol hüner bunda
CihÀnda bì-zebÀn olmaú úadar raènÀ edÀ bilmem (G80/7)

(Ey Hanif, sırlarını ifşa etme, bu marifettir. Dünyada susmak kadar güzel bir davranış bilmiyorum.)

Manãıb-ı dünyÀ ile àırralanup şÀd olma hìç
Úande gitdi Òüsrev ü İskender ü DÀrÀ úanı (G105/5)

(Ey Hanif, dünya makamı ile gururlanıp sevinme, bir zamanlar dünyaya hükmeden Hüsrev, İskender ve Dârâ hani, nerede?)

İçirme úahve-i esrÀrını yÀrÀn u aóbÀba
äaúın rÀz-ı nühüftüñ söyleme dünyÀda bir ferde (G97/4)

(Ey dost, dünyada gizli sırlarını hiçbir ferde söyleme.)

Mahkeme kâtibi olan şair Mehmed Hanif iktisadi konuda tavsiyede bulunarak; 22. gazelde altın, gümüş biriktirip hazırdan harcamamak, birikimini gelir getirecek yatırımla değerlendirmek ve ahiret hayatı için dünyada lütuf ve ihsanda bulunmak gerektiği hususunda nasihat vermektedir (G22/6-7);

Sìm ü zer cemè eyleyüp òarc itme óÀøırdan ãaúın
Maãrafuñ tekâìr idersüñ naúdiñi ìrÀda vir (G22/6)

ZÀd-ı èuúbÀ cemèine saèy it ÓanìfÀ merd iseñ
Yaèni kim ol ãavba lÀyıú zÀdıñı dünyÀda vir (G22/7)

(Ey Hanif eğer mert isen ahiret için çalış, sevaba layık bağışını dünyada ver.)

Der-ìn dünyÀ kesì bì-àam ne-bÀşed
Eger bÀşed benì Àdem ne-bÀşed[30] (Müfred1)

ãaúın esrÀrıñı nÀ-dÀna açma
ÓanìfÀ zümre-i èirfÀna èarø it (G14/7)

(Ey dost, sakın sırlarını bilgisizlere açma, ârifler zümresine aç, sırlarını ancak âriflerle paylaş.)

DÀéimÀ èirfÀn ile rindÀn ile germ-ülfet ol
Zümre-i nÀ-dÀn ile itme ÓanìfÀ imtizÀc (G16/6)

(Ey Hanif, daima âriflerle, rindlerle sıkı dostluk kur, cahiller topluluğuyla arkadaş olma.)

Meyl itme mÀl u cÀha ki zìrÀ beúÀsı yoú
MihmÀn-sarÀy köhne verÀ mül-fenÀsı var (G35/8)

(Mal ve mevkiye meyl etme çünkü bâkî değildir. Saray da, köhne mekân da fânidir.)

MÀl u mülke àırra olma úor gidersin èÀúıbet
Hep senüñdür ùutalum dünyÀ vü mÀ-fì-hÀ çi sÿd (G19/6)

(Mal ve mülkle gururlanma, tutalım ki dünya ve dünyadaki mal ve mülkün tamamı senindir, ne fayda, sonunda koyup gidersin.)

ŞÀh-ı òÿbÀn olsa da åeyyib tezevvüc eyleme
Toàrusı yoúdur cihÀnda vaãl-ı duòterden eleõ (G21/5)

(Güzellerin sultanı da olsa dul bir hanımla evlenme, doğrusu, dünyada genç kızla vuslattan lezzetli bir şey yoktur.)

Ben Óanìfüm istinÀd itmem cihÀnda kimseye
MüttekÀ ancaú iki cihÀnda MevlÀdur baña (G3/9)

(Ben Hanif'im dünyada kimseye dayanmam benim için iki cihanda dayanacak tek varlık Allah'tır.)

Kimseye rabù itme úalbüñ devlet-i dünyÀ içün
Óaøreti RezzÀú-ı bì-çÿn fÀtióü'l-ebvÀb iken (G92/5)

(Daima rızık dağıtan Allah bütün kapıları açarken, dünya saadeti için kimseye kalbini bağlama.)

èÁlem-i maènÀda Mecnÿn keşf-i rÀz eyler baña

[30] Bu dünyada hiç kimse gamsız olmaz, eğer gamsız olsaydı insan olmazdı.

Resm-i èaşú ögrenmege èarø-ı niyÀz eyler bana (G2/1)

(Mecnun mana âleminde bana sırrını ifşa eder ve aşkın âdetini öğrenmek için benden niyazda bulunur.)

Divan'da Yer Alan Atasözleri ve Deyimler

Divan şiirinde deyimler ve atasözleri XV. yüzyıldan itibaren daha yoğun bir şekilde kullanılmış ve divan edebiyatının son dönemlerine kadar şiirlerde bu ifadelerden faydalanılmıştır. Hanif'in yaşadığı XVIII. yüzyılda da deyimlere, veciz ifadelere, atasözlerine yer verilmiştir. Hanif Divanında fazla hacimli olmasa da, Anadolu halkı arasında kullanılan atasözü ve deyimler bulunmaktadır. Ancak deyimlerin, bazen vezin durumu, kafiye veya ahenk sebebiyle Arapça ve Farsça kelimelerle ifade edildiği, kelime diziliminde farklılıklar olduğu görülmektedir. Şair, kullandığı deyimler, atasözleri ve veciz ifadelerle kendi dünya görüşünü, o dönem halk kültürünü yansıtmış ve anlatımına canlılık kazandırmıştır. Hanif Divanında geçen deyimler alfabetik sırayla aşağıda verilmiştir:

Atasözleri

Hanif, Divanında aşağıdaki atasözlerinden istifade etmiştir. Atasözlerinde de halk arasında yaygın kullanım şekline göre, kelime ve kelime dizilimlerinde değişiklikler mevcuttur.

Bilürsin ki ider herkes kadîmî âşinâdan haz (G 58/3)
Ejdehâyı tiryâk zebûn eylemez. (G 64/5)
Gönül şirket kabul etmez. (G 63/5)
Husûl-i matlaba şerm ü âr olur mânî. (G 59/5)
Kendi düşen ağlamaz. (G 5/3)
Keşf-i esrâr itme hâmûş ol hüner bunda. (G 80/7)
Mahşerde herkesin ipliği pazara çıkar. (G 96/3)
Meseldür herkese hısmından özge rahm ider yokdur (G 23/3)
Murdara taş atma, bûy-ı bed zâhir olur. (G. 66/5)
Umûrun Hakk'a tefvîz eyle gayra ittikâ itme (G 80/6)

Deyimler

Ağız aramak (Müstezad 1/ 8)
Ağzını açmaya kudreti kalmamak (G.104/8)
Ağzını bıçak açmamak (G.62/1)
Âhı yerde kalmamak (G.101/2)
Ak ve karayı anlayamamak (ak u karayı fehm idemez olmak) (Mersiye 5. Bend)
Aklını almak (Muhammes1)
Aman vermemek (G.65/5)
Arasını soğutmamak (G.93/3)
Ayağını denk almak (G.17/4)
BÀde süzmek (G.52/5)
Bağrı kan olmak (Mersiye 2)
Bağrı kebap olmak (G.83/7)
Baş koymak (Münâcât 2)
Başa çıkmak (G.48/1)
Başa çıkarmak (Hicviye1)
Başdan savmak (G.70/6)
Başı derde uğramak (G.96/1)
Başına dar eylemek (Başına dâr-ı fenâyı teng eylemek) (Mersiye5)
Başına dünyayı zindan eylemek (G.67/10)
Başını meydana koymak (G.76/7)
Başkasının kapısına sığınmak (G9/6)
Baştan çıkmak (G.54/5,Terkib-i bend 2)

Baştan savmak (G.70/6)
Belini bükmek (G.75/5)
Bir içim su (G.11/4)
Bir pula satmak (G.78/7)
Boynu eğri olmak (G.71/6)
Çekip çevirmek (G. 42)
Çîn-i cebîn etmek (G. 62/8)
Dağ üstü bağ olmak (G.90/3)
Dîde süzmek (G.52/5)
Dîde-i mesti süzülmek (G.97/3)
Dikili ağacı olmamak (G.33/8)
Dil vermek (G.4/3, G.7/3, G.13/2, G.23/2, G.62/7, G.75/5, G.86/7, G.103/6)
Dili dönmemek (Hicviye 3)
Dilinde tüy bitmek/dehânumda vü dilümde oldı mûy (G.46/3)
Dillemek (G.7/3)
Dizgin germek (G.13/2)
Dûşına yükletmek (G.57/6)
Dünya durdukça sağ olmak / Cihan turdukca sag olasın (G.60/7)
Egri bakmak (G.62/3)
El çekmek (Müfred 2,G.53/8
El urmak (G.5/6)
El vermek (Müstezad 17, G.77/3)
El vermemek (G.89/7)
Ele almak (G.87/7)
Eli ermek (Desti ermek) (G.104/2)
Ettiği yanına kalmamak (Muhammes 2)
Ettiğini bulmak (G.4/4)
Fitne kopmak (kopdı Àşÿb u fiten)(G.93/2)
Gam çekmek (G.102/2)
Gam yemek (G.12/2)
Gam yememek (G.104/6)
Göğüs germek (G.3/6)
Gönlü düşmek (G.99/1)
Gönül almak (Müfred 2, G.20/7, Terkib-i bend1)
Gönül bağlamak (Terkib-i bend 2)
Gönül vermek (G.10/3)
Göz açmak (G.16/1)
Göz açtırmamak (Dîde açtırmamak) (G.92/1)
Göz úulaà olmak (G.90/6)
Göz ucuyla âlemi hayran etmek (G.11/5)
Gözü dünyayı görmemek
Gözünden sakınmak (G.70/4)
İki gözü yolda kalmak (Dü çeşmi yolda kalmak) (G.83/3)
Kâm almak (G.51/6)
Kimsenin başına vermemek(Kul başına vermesin) (G.103/2)
Kurban olmak (Terkib-i bend 4)
Künc-i ferâgatte oturmak (Muhammes 1)
Mercimeği taşlı/hacerli olmak (G.40/8)
Meydana at sürmek (G.13/2)
Miyan-bendini ağyâre çözmek.
Muradının mumu yanmaması (G.82/1)
Ok yaydan çıkmak (G.9/5)
Pâ-mâl-i cevr etmek (G.95/7)
Renk atmak (G.18/3)
Rû-mâl itmek/Yüz sürmek (G.69/6,G.69/7)
Sevinç yüzü görmemek/rûy-ı meserret görmemek (G.62/7)
Ser-fürû etmek/baş kaldırmak (G.79/4)
Ser-keşlik etmek (G.82/4)
Söz açmak/feth-i kelâm (G.62/1)
Söz atmak (G.76/4)
Sözünden dönmemek (G.79/2)
Vatan tutmak (G.93/7)
Vird-i zebÀn itmek (G.88/4)
Vuslat bağından meyve dermek (G.46/3)
Yabana atmak (G.13/3)
Yabana atmamak (G98/6)
Yağma etmek (G.6 4/4)
Yaka tutmak(Girîbânın tutmak) (Muhammes1)
Yanına kalmamak (Muhammes 1)
Yanıp yakılmak (G.47/8)
Yerden göğe kadar feryad etmek (Mersiye 7)
Yoldan sapmamak(Cadde-i aşkından inhirâf etmemek) (G.103/7)
Yoluna kurban olmak (Terkib-i bend 3)

Yüz bulmak (G.93/2)
Yüz vermek (G.93/2, Müstezad 17)
Yüz vermemek (G.30/5,G.54/5,
G.94/4)
Yüzünü göstermemek (G.67/10)
Yüz sürmek (rû-mâl) (G.69/7, G.104/)

Divanda Geçen Özel Adlar ve Yer Adları

Divanda geçen şahıslar ve Yer Adları arasında; Zelîha (G22/2) ,Nûri (G31/6), Ferhat, Mecnun-Kays, Leyla, Şirin (G33/6, G34/9, G60/4, G65/4, G99/4, G104/4, G2/1, G33/6, G39/5, G52/4, G86/3), Hz. Yakub (Müstezad 1/6), Rüstem, Zâl (G 34/8) Hz. Hayrî (G38/6, G47/9), Hacı Bayram (G39/5), Nâbî, Nef'î (G40/4), Cem (G48/6, G100/7),Ümmî Kemâl (G69), Nûrî (G104/7), Hüsrev, Dârâ, İskender (G105/5, G3/2), Hızır (G13/1), Hz.Yusuf (G 67/5, G93/5), Nâib Halebî Mehmed(Hiciv)'i sayabiliriz.

Divanda yer adları olarak, Hoten (G8/3), Çin (G36/7, G74/4), Hıtâ (G 94/3), Ceyhun (G 78/2), Fırat (G66/2), Samsun (G 67/7), Koçhisar (G68/3), Üsküdar (G68/4), Kandahar (G68/5), Bolu (HicviyeI/10, II/4, III/2, V/7, V710) geçmektedir. Hoten, Çin ve Hıta'da güzel koku bulunması sebebiyle, Kandahar şeker memleketi olması, Ceyhun ve Fırat'ı şair ağlamaktan ne kadar çok gözyaşı döktüğünü ifade etmek için, Samsun kalesine –belki sürgün olarak- gideceğini söylemiş, Koçhisar iham-ı tenasüp sanatı ile kullanılmış, Üsküdar gönlünü çalan sevgilinin gittiği yer olarak geçmiştir. Bolu şairin memleketidir ve Bolu'ya Halepli Mehmed Efendi'nin nâib olarak atanması sebebiyle yazdığı hicviyede geçmektedir.

Hanif Divanında Geçen Özel Adlar ve Yer Adlarının Alfabetik Listesi

BaġdÀd (Ar.) Irak'ın başkenti ve en büyük şehridir. Eskiden Abbasîlerin idare merkezi ve İslam âleminin başkenti idi. Dicle'nin iki sahilinde kurulu olan şehir XVI. asrın ilk yarısında Osmanlı idaresine girmiş ve Osmanlı kültüründe yer edinmiştir.

Cem (F.) Şarap ve içkinin mucidi olan şah.

Ceyòÿn (T.) Amuderya, Ceyhun. Sovyet Ortaasyasında 2540 km. uzunluğunda bir ırmak. Pamir dağlarından çıkıp Aral gölüne dökülür.

Çìn Çin ülkesi, Mani dininin en çok yayıldığı yerdir. Mani'nin bir ressam olduğu ve kutsal kitabının pek güzel minyatürlerle süslü olması dolayısıyla güzel yüz, daima Çin'e nisbet edilmiştir. Edebiyatta Çin adeta resim sanatının merkezi olarak işlenir. Çin kelimesiyle büt, nigâr, nakş, suret vs. resimle ilgili kelimeler sık sık biraraya getirilir. Eskiden Çin ülkesinde Türkler ve özellikle Hıta, Huten, Maçin diyarının halkıyla Çiğil güzelleriinin de bulunuşu kelimeye geniş kullanım sahası sağlamıştır. Bu ilişkiden yola çıkılarak sevgilinin misk kokulu saçı anılır. Çünkü misk orada bulunur. Çin kelimesinin kıvrım, büklüm anlamı da bu ilişkiyi kuvvetlendirir.

DÀrÀ (F.) Eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu, keykubad; hükümdar; Cenâb-ı Hakkın bir adı.

Dicle (Ar.) Dicle ırmağı. Âşığın gözyaşı ırmağa benzer. Bu ırmaklar arasında Dicle de vardır. Ayrıca Bağdat'tan geçtiği için Dicle nehri sanatlara konu olur.

Dicle-veş (Ar. F.) Dicle nehri gibi.

FerhÀd (F.) Ferhad ile Şirin adlı hikâyede geçen kahramanlaradan biri. Ferhad, Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şirin'e

âşıktır. Şirin'in arzusuyla Bîsütun adlı bir dağı delmesi istenir. Divamn şiirinde, sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı sembolize eder.

ÓÀcı BayrÀm İsmi Numan bin Ahmed, lakabı Hacı Bayram'dır. Ankara'nın Çubuk çayı üzerinde Zü'l-fâzıl köyünde doğdu. 14. Ve 15 yüzyıllarda Anadolu'da yetişti. Bayramiye tarikatının kurucusudur.

Óaleb (Ar.) Suriye'de ipekli kumaşlarıyla meşhur bir şehir.

Óaøreti Òayrì- Hayreddin-i Tokadî Halvetiye şeyhlerindendir. 1533 yılında Bolu'da vefat etmiştir. Kabri Bolu'dadır. II. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamıştır.

Óaøreti Şeyò Ümmì KemÀl Türbesi Bolu ili Tekke-Işıklar köyündedir. Asıl adı İsmail'dir. Ümmî lakabıyla meşhur olmuştur. II. Murat zamanında yaşamıştır.

Òıør (Ar.) Âb-ı hayatı içip ölümsüzlüğe kavuşan kişi.Onun darda kalanların imdadına yetişmesi inancı hayli yaygındır.

Òoten Òoten Çin Türkistan'ın eski ismidir. Tibet'in şimalinde Semerkant ile Buhârâ'nın şarkında olup Kaşgar ve Aksu bu havalinin meşhur şehirlerindendir.[31]

HülÀàÿ(Moğ.)Meşhur Moğol imparatoru Cengiz'in torunudur Babasının adı Tuluy'dur. İran'da hüküm süren İlhanlılar devletini kurmuştur. Divan şiirinde yağma, çapul ve kötü niyetli padişah kişiliğiyle anılır.

Òüsrev (F.) Hüsrev ü Şirin masalının erkek kahramanı. Hüsrev Nûşirevân'ın torunudur. Sâsâniyan silalesinden bir padişah olup Pervîz lakabıyla bilinir. Perviz balık demektir. Bu padişah balığı çok severmiş.

èÌsÀ (Ar.) İsrailoğullarının son peygamberidir. Kendisine İncil indirilmiştir. İsa Peygamber bir mucize olarak Meryem'den babasız olarak doğdu. İsâ Cebrail'in Meryem'e üflediği bir ruhtur. Bu nedenle nereye dokunsa oraya can verir ölüleri diriltir. Körlerin gözünü açmak, çamurdan kuşlar yapıp can vererek uçurmak, bebekken konuşmak su üstünde yürümek gibi mucizeler göstermiştir.Kendisine 30 yaşında peygamberlik verilmiştir.

İskender (Yun.) Eski kültürümüz iki İskender tanır. Bunların birincisi İskender-i Zülkarneyn diğeri de İskender-i Yunanî(yani Makedonyalı Filip'in oğlu İskender)'dir. Hayatları, yaşadıkları bölgeler ve başarıları yönünden birbirine çok benzeyen eski tarih, tefsir, edebiyat vs. Müellifleri çok defa aynı kişi sanmışlardır. Kur'ân-ı Kerim'de hayatı hakkında bilgi verilen Zülkarneyn ile hayatını Yunan kaynaklarına dayalı batılı eserlerden öğrendiğimiz Büyük İskender 'in birbirleriyle hiçbir alakaları yoktur. Büyük İskender M.Ö. III. Asırda yaşamış olup içki içen, adam öldürmekten zevk alan, adalet tanımaz, ırk ayrımı güden, mısır'a bir Tanrı olarak giren, çok tanrılı Grek dinine uyan ve hatta eşcinsel bir kişidir. Oysa bir peygamber veya salih bir kul olması gereken Zülkarneyn'de bu gibi özellikler bulunmaz.

ÚandehÀr Bugün Afganistan sınınrları içinde kalan bir şehirdir. Rivayete göre bu şehri İskender kurmuştur. Birçok milletler

[31] Ali Nihat Tarlan, Şeyhî Divanını Tedkik, Ankara 2004,s.67.

tarafından fethedilmiştir. Divam şiirinin coğrafyası içinde önemli bir yer tutar. Ayrıca kand (şeker) kelimesi ile iştikak ve cinas yapılarak kullanılır.

Úays (Ar.) Mecnun'un gerçek adı, Mecnun.

ÚoçóiãÀr (T. Ar.) Ankara'nın bir ilçesi.

Kÿh-ken (F.) Dağ kazıcı, dağ kazan, dağları delen, Ferhat.

LeylÀ (Ar.) Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı.

Mecnÿn (Ar.) Kelime anlamı deli demekse de daha çok Leyla ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı olarak bilinir. Benî Âmir kabilesinden şair Kays bin Mülevvahü'l-Âmirî'nin lakabıdır. Bir başka rivayete göre Emeviler devrinde yaşamış Kays adlı bir beyzâdenin lakabıdır.

Nÿrì (Ar. F.) Hanif'le aynı dönemde yaşamış olan bir şair.

Rüstem (F.) İran'ın ünlü kahramanı. Adı Şehname'de övgüyle anılır. Eski şiirimizde kahramanlık, acı, kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak özellikle kasidelerde anılan Rüstem, Cemşit soyundan gelen Neriman'ın oğlu olan Sicistan Seyistan hükümdarı Zal'in oğludur.

Samsun Karadeniz sahilindeki ilimiz.

ŞÀm (Ar.) Kelimenin Farsçası akşam anlamındadır. Bu nedenle çok defa tevriyeli kullanılır. Mısır, Bağdat, Rum gibi kelimelerle tenasüp yapılır. Sevgilinin saçı lie çok defa birlikte bulunur. Mehdî Şam'da ortaya çıkacaktır. Şam'ın şişesi, zırhı ve gülsuyu da ünlüdür. Kelimenin gece anlamıyla ilgili olarak şâm-ı garîbân tamlaması kullanılır. Birisinin öldüğü günün akşamına Şâm-ı garibân dendiği gibi Hz. Hüseyin'in şehit edilip Yezit aaskerine esir düştüğüü geceye de bu ad veerilir.

Şìrìn (F.) Hüsrerv ile Şirin ya da Ferhat ile Şirin hikâyesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Bânû'nun yeğenidir. Divan edebiyatında müstakil mesnevilere konu olduğu gibi münferit beyitlerde de adından bahsedilir. Kelimenin tatlı, sevimli anlamıyla da genellikle tevriyelere mesned teşkil eder.

ÜsküdÀr İstanbul'un Anadolu yakasındaki ilçesi.

Yaèúÿb (Ar.) Hz.Yusuf'un babası. Hz. İshak'ın oğlu olan Yakup peygamber.

Yÿsuf (Ar.) İsrailoğullarından Hz. Yakub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır.

ZÀl (F.) Eski İran kahramanlarından meşhur pehlivan Rüstem'in babası.

ZelìòÀ (Ar.) Züleyha şeklinde de okunabilir. Yusuf Peygamber ile aralarında çeşitli olaylar geçen ve sonunda onun eşi olan kadın. Yûsuf u Zelîha hikâyesinin kadın kahramanı. Zeliha Magrib melikesi idi. Mısır azizi ile evlenmiş ancak Hz. Yusuf'la evleninceye kadar eline erkek eli dokunmamıştır. Daha evlenmeden Hz. Yusuf'u rüyasında görüp âşık olmuştur.

Hanif'in Etkilendiği Şairler

Hanif Divanında 40. Gazelin 4. beytinde;

Nÿş it şarÀb-ı nÀ-bì'de gör nefèi zÀhidÀ
ErbÀb-ı mey-keşÀne dime bu øararlıdur

(Ey zahit faydayı yokluk şarabında gör ve nuş et, iç, mey içen kişilere bu zararlıdır deme.)

Nâbî ve Nef'î'nin adı tevriyeli olarak kullanılmıştır. Fazla hacimli olmayan divandaki şiirlere baktığımızda şairin dünya görüşünü yansıttığı Nâbî tarzındaki öğüt veren beyitleri ve Nef'î'nin şiirleri gibi hicviye türündeki şiirleri ön planda yer almaktadır. Bu beyitten ve şiirlerinin genelinde değindiği hususlardan yola çıkarak Hanif'in, Nâbî ve Nef'î'nin tarzını benimsediğini, gazellerinde (G24, 25, 32, G62/4,8, G79/7, G94/6) ve hicviyesindeki halk ağzına uygun söyleyişlere bakarak Nedim tesirinde olduğunu söyleyebiliriz. Hanif Divanının 'baña' matla'lı ilk gazeli;

Eyle YÀ Rab reh-nümÀ-yı luùfuñı iósÀn baña
Úıl ùarìú-i müstaúìme gitmegi ÀsÀn baña

Fuzûlî'nin; Fuzûlî'nin,

YÀ Rab hemìşe luùfuñı it reh-nümÀ baña
Gösterme ol ùarìúi ki gitmez saña baña

matla'lı gazeline benzemektedir. Hanif Allah yoluna, tarik-i müstakime ulaşmayı dilemektedir. Ancak iirlerinin büyük bir kısmında beşeri aşk daha yoğun bir şekilde işlenmiştir. Hanif Divanındaki gazellerinin genelinde (G24, 25, 32, G62/4,8, G79/7, G94/6) XVIII. yüzyıl şiirinin genelinde görülen mahallileşme, konuşma Türkçesinin şiire yansıması gibi özelliklere rastlamaktayız.

C. Bolulu Mehmed Hanif Divanının Transkripsiyonlu Metni

Transkripsiyon Tablosu

ا (آ)	a, ā	ص	ṣ
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẕ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ء	ʾ
ش	ş	ى	y, ı, i, ī

Metin Kurmada İzlenen Yol

Hanif Divanının tenkitli metnini oluştururken Millî Kütüphane'de ve Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde bulunan iki nüshadan faydalandık. Millî Kütüphane nüshasında, TDK nüshasında bulunan 36 gazel, bir müstezad,bir muhammes, bir mersiye, bir terkib-i bend ve hicviye bulunmamaktadır. Millî

Kütüphane nüshasında bulunan bir münacat, 28 gazel, bir müstezad ve dört müfred TDK nüshasında kayıtlı değildir. Biz her iki divan nüshasında ortak olan ve olmayan şiirleri bir araya getirdik. Ortak olanlar arasındaki nüsha farklılıklarını belirttik. Millî Kütüphane nüshası elif-kef harfleri arasındaki gazelleri ihtiva ettiği için eksik divan nüshası olma ihtimali söz konusudur veya nüshanın son yaprakları kaybolmuş olabilir. Dehri Dilçin'in istinsah ettiği nüshada gazeller ye harfine kadar kafiyelenmiştir. Hanif'in gazellerinin içinde biri Millî Kütüphane nüshasında, diğeri Türk Dil Kurumu nüshasında olmak üzere toplam iki müstezad vardır. Kafiye bakımından gazel kafiye sırasına uygun olarak gazeller içinde yer almıştır ve metin yeni yazıya aktarılırken bu sıra değiştirilmemiştir. Divanda yalnızca TDK nüshasında olup gazeller arasında bulunan muhammes, metin çeviri yazısında musammatların yer aldığı kısma alınmıştır. Metin çevirisinde klasik dönem imla hususlarına uyulmuştur.

Divan'da vezin gereği oluşan ses düşmeleri/ünlü birleşmeleri (') işaretiyle gösterilmiştir. àÀ'ib (àÀyib), tÀ'ib (tÀyib) gibi hemzeli kelimeler orijinal metinde geçtiği şekilde okunmuştur. Silik çıkan, okunamayan kelimeler tahmini olarak okunmuş ve bu kısımlar köşeli parantez '[ ]' içinde gösterilmiştir. Bazı heceler vezin sebebiyle ilave edilmiş ilave edilen bu heceler köşeli parantez '[ ]' içinde gösterilmiştir. Metinde Kur'ân-ı Kerim'den yapılan alıntılar tırnak işareti " " arasında gösterilmiştir.

Çeviri yazıda vav-ı ma'dûleler òˇÀb, òˇÀnende, òˇÀhiş… gibi 'òˇ' şeklinde gösterilmiştir. Özel adlar büyük harflerle başlamış, bu adlara gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmıştır.

Nüshalardaki İmla Özellikleri

Nüshalardaki kelime içindeki a sesi elifle, bazı kelimelerde gösterilmediği de olmuştur. Kelime sonundaki a, e sesi elif ve he ile; ı, i, kapalı e ye ile; o, ö, u, ü vav harfleriyle gösterilmiştir. -ıp,-ip, -up,-üp zarf fiil eki eski yazıda hep b ile yazılmıştır. Çeviri yazıda Türkçe kelimelerin sonu b, c, d, g ile bitmediği için –ıp, -ip, -up, -üp şeklinde yazılmıştır. TDK nüshasında şart eki –sa, -se sin ve he ile gösterilmiş, MK nüshasında sadece sin veya sin ve he ile yazılmıştır. Olumsuzluk eki –ma –me genellikle mim ve he ile bazen mim ve elif'le gösterilmiştir. MK nüshasında genellikle sadece mim'le gösterilmiştir. TDK nüshasındaki geniş zaman eki –ar, -er he ve ra ile yazılmıştır.

TDK nüshasında, Türkçe kelimelerdeki iç sesteki e'ler genellikle he ile gösterilmiştir. MK nüshasında Türkçe kelimelerde, eklerde ve iç seslerdeki ünlüler, TDK nüshasına göre daha az gösterilmiştir. TDK nüshasında nazal n'ler kefin üstüne üç nokta konularak ayrılmıştır. MK nüshasında, tekil 2. kişi eki bazı kelimelerde nazal n'den önce 'ye' yazılarak düz dar ünlüyle verilmiştir. Hanîf-i zârıñı, (senin) saçıñ gibi bazı kelimelerde bu ek ye yazılmadan doğrudan nazal ne ile yazılmıştır. MK nüshasında hemze ile biten kelimelerden sonra belirtili nesne eki geldiğinde hemze düşmeden ve yardımcı ses almadan (…reh-i nÀ-refteéi G1/5, Ferş-i úÀlîçe'i… G.57/7) yazılmıştır.

Türkçe kelimelerin ve eklerin yazımı konusunda Millî Kütüphane nüshasında geleneksel imlaya daha fazla uyulmuştur. TDK nüshası ise belki

eseri istinsah eden Dehri Dilçin tarafından günümüze daha yakın bir tarihte, 1942 yılında istinsah edilmesinden dolayı eklerdeki ünlülerin veya Türkçe kelimelerdeki ünlülerin yazımı konusunda MK nüshasına göre geleneksel imladan daha fazla farklılık göstermiştir.

Metin

DìvÀn-ı ÓÀcı Óanìf àafferallÀhu'l-velì Ser-ketebe-i Maókeme-i Bolı nüvişt ìn eşèÀr sene 1217/1802-1803[32]

[MünÀcÀt][33]

Müstefèilün Müstefèilün Müstefèilün Müstefèilün

1 EşèÀr-ı nÀ-merbÿùama ismüñle úılam ibtidÀ
Sehv ü òaùÀdan úılmasun ey ÒÀliú-i arø u semÀ

2 Pister-nişìn-i fısú olup bÀlìn-i cürme baş úodum
BìmÀr-ı õenbüm úıl baña dÀrÿ-yı luùfuñla devÀ

3 áaflet úuyusında beni úoydı semend-i nefs-i dÿn
Girmez ãùabl-ı øabùuma itdi beni ehl-i hevÀ

4 EvúÀt u ezmÀnum dirìàÀ geçdi hep òüsrÀnile
Pek àÀfilüm yoú bir èamel lÀyıú ola şÀyed saña

5 Gìsÿ-yı dil-berde gözüm göñlüm ruò-ı cÀnÀndadur
Ùÿl-i emeldür hep işüm fikrüm budur ãubó u mesÀ

7 RÀh-ı ãalÀóa gitmedüm fısú u hevÀya mÀéilüm
Taøyìè-i evúÀt eyledüm èömrüm hemÀn itdüm hebÀ

8 äahbÀ-yı fısúı nÿş idüp ser-mest ü medhÿşum dirìà
Gelmez óesÀba itdigüm cürm ü güneh sehv ü òaùÀ

9 Ben úatè-ı ümmìd eylemem çünki didiñ "lÀ-taúneùÿ"
Bir úaùre iósÀn it amÀn deryÀ-yı raómetden baña

10 Pür-cürm ü pür-fısú-ı güneh-kÀrum benüm rÿyum siyÀh
Ben müõnibi rüsvÀ-yı èÀlem eyleme rÿz-ı cezÀ

11 Ceyş-i hevÀ muókem girìbÀnum ùutup úıldı zebÿn
Ey Kird-gÀr-ı bì-zevÀl yoú senden özge müttekÀ

12 Cürm ü şenÀèatdur işüm envÀè-ı fısú u mevhibet
Nefs-i hevÀya meyl idüp oldum be-àÀyet mübtelÀ

14 èAfv it cemìè-i cürmüme oldum muúırr u muèterif
Raóm eyle àÀyet mücrimüm merdÿd úılma ey ÒudÀ

15 EsmÀ'-i óüsnÀda áafÿr ism-i şerìfüñ óürmeti
èAfv it Óanìfüñ cürmini yÀ Rab bi-óaúú-ı MuãùafÀ[34]

[32] MK nüshası Arapça bu cümle ile başlamaktadır. 'Bolu Mahkemesi Başkâtibi Hacı Hanif'in dîvânı, Allah ona mağfiret etsin. Bu şiirleri 1217(1802-1803) yılında yazmıştır.' anlamındadır.

[33] Münâcât, MK nüshasında 1b numaralı varakta olup TDK nüshasında yoktur.

Óurrire el-fakìrü'l-müderrisi'l-muótÀc ilÀ Raómeti'l-Úadìr Meómed Saèìd Fì 20 Zì Sene 1225 (16 Ocak 1810)[35]

[Gazel 1] [36]
Fì-óurÿfi'l-elif[37]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Eyle yÀ Rab reh-nümÀ-yı luùfuñı iósÀn baña
Úıl ùarìú-i müstaúìme gitmegi ÀsÀn baña

2 Zaóm-ı tìr-i cürmüme yoú senden özge bir ùabìb
Merhem-i èafv u keremle luùf úıl dermÀn baña

3 Defterümde yoú saña şÀyeste aãlÀ bir èamel
Yazdırur envÀè-ı õenbi kÀtib-i èiãyÀn baña

4 Rÿ-siyÀhum müõnibüm pür-cürm ü pür-fısúum amÀn
ÓÀlet-i nezèümde eyle reh-nümÀ ìmÀn baña

5 İtdigüm cürm ü güneh óaddi tecÀvüz eyledi
Sevú ider dÀéim reh-i nÀ-refteéi şeyùÀn baña

6 ÙÀlib-i nefs ü hevÀyum mÀéil-i õevú u ãafÀ
Ùaèn u teşnìè eyledi insÀn degül óayvÀn baña

7 Cisr-i taúvÀdan 'ubÿr itmez niçe zÿr eylesem
Áb-ı nefsüm pek óarÿn oldı ider ùuàyÀn baña

8 Dergeh-i luùfuñdan özge yoú Óanìf'üñ melceéi
Úıl hidÀyet rÀh-ı taúvÀyı amÀn her Àn baña

Óurrire Fì 23 Zi Sene 1225[38]/19 Ocak 1811

[Gazel 2] [39]
Velehu[40]

---

[34] MK nüshasında şiirin sonunda yazma eserin Fahri Bilge varislerinden 10 Eylül 1976'da satın alındığına dair not vardır.
[35] MK nüshasında Münâcâtın sonundaki Arapça cümlede 'Kadîr ve Rahmân olan Allah'a muhtaç, müderris Mehmed Said tarafından 20 Zâ Sene 1225(17 Aralık 1810)'te yazılmıştır'bilgisi verilmektedir. Bu bilgiden anlaşıldığına göre, bu divan nüshası Hanif'in vefatından yaklaşık iki buçuk sene sonra istinsah edilmiştir.
[36] Gazel, MK nüshasında 1b'de olup TDK nüshasında yoktur.
[37] MK nüshasının elif harfiyle kafiyeli gazelleri bu başlıkla başlamıştır.
[38] Münacât TDK nüshasında yoktur. TDK nüshası Dîvân-ı Hanif Bolulu başlığıyla, Bolu Mahkemesi kâtibi Mehmed Hanif 1217(1802-1803)de divanını kendi tertip etmiştir cümlesiyle başlamış; aşağıdaki gazelle devam etmiştir. Gazellerin ve beyitlerin sıralanmasında MK nüshası esas alınmıştır.
[39] TDK nüshasının ilk manzumesi bu gazeldir. Gazelden önce divanın ilk sayfasında,' Divan-ı Hanîf Bolulı, Bolı Mahkmesi Başkâtibi Mehmed Hanîf 1217'de divanını kendisi tertîb itmişdür.'bilgisi kayıtlıdır.
Gazel, MK nüshasında 1b'de, TDK nüshasında 1b'de kayıtlıdır. Bu nüshanın ilk şiiridir.
[40] Velehu: 'Bu da onun' başlıkları sadece MK nüshasında mevcuttur.

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 èÁlem-i maènÀda Mecnÿn keşf-i rÀz eyler baña
Resm-i èaşú ögrenmege èarø-ı niyÀz eyler baña

2 Her úaçan eşheb-süvÀr-ı nÀz olur ol meh-liúÀ
èArãa-i cevr ü cefÀda türktÀz[41] eyler baña[42]

3 Aàla dirsem òande eyler gül disem giryÀn olur
Merdüm-i çeşmüm daòi envÀè-ı nÀz eyler baña[43]

4 ÚÀmetüñ ey serv-i nÀzum görse bÀà-ı èişvede
Serv-i bÀlÀ úaddini ùÿl ÿ dırÀz eyler baña[44]

5 èÁrıøuñda zülf-i şeb-bÿyuñ içün ey gül-beden
LÀle vü sünbül çemende çoú piyÀz eyler baña[45]

6 Luùfını meböÿl idüp nÀ-ehli eyler ber-murÀd
Úahrını çerò-i felek ùÀúat-güdÀz[46] eyler baña

7 Kimseden incinmedüm itmem şikÀyet nìk ü bed
Her ne eylerse bütün ol şìve-bÀz eyler baña

8 Cevri çoú itdüñ didüm gerçi ÓanìfÀ neyleyüm
Ol perì bilmem ne imhÀl[47] ile az eyler baña

[Gazel 3]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Rÿz-ı hecrüñ leyle-i vaãluñdan aèlÀdur baña[48]
Meh-cemÀlüñ rüéyeti cÀnÀ tesellÀdur baña

2 Naôra-i Àyìne-i İskender'i almam pula
Sìne-i billÿrı miréÀt-ı mücellÀdur baña[49]

3 Meyve-i vaãluñ dil-i bì-ãabrum eyler Àrzÿ
Ol hele ùÿl-i emeldür òÀm-ı sevdÀdur baña[50]

4 Eyledükçe sen cefÀ her dem ãafÀdur cÀnuma
Keåret-i cevrüñ şehÀ[51] luùfuñdan evlÀdur baña[52]

5 MübtelÀ-yı miónet ü ÀlÀm u aózÀnum bu gün[53]

---

[41] türktÀz:türk ü tÀz(TDK)
[42] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
[43] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[44] Bu beyit TDK nüshasında 2. sıradadır.
[45] Bu beyit TDK nüshasında 3. sıradadır
[46] güzÀr:güdÀz(TDK)
[47] imhÀl: ihmÀl (TDK)
[48] Gazel, MK nüshasında 2a'da, TDK nüshasında 3a'da kayıtlıdır.
[49] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
[50] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[51] şehÀ:hele(TDK)
[52] Bu beyit TDK nüshasında 2. sıradadır.

Künc-i àam dÀr-ı mióen cÀy-ı feraó-zÀdur baña[54]

6 Ey felek gögsüñ gerüp bìhÿde itme imtinÀn
Virdigüñ derd ü belÀ envÀè-ı àavàÀdur baña

7 Òÿn-ı èÀşıúla úalem parmaúların rengìn idüp
Dil-firìbÀne yine dir ki muóannÀdur baña

8 Eylemem endìşe-i fikr-i riyÀset dünyede
ÁsitÀnında úul olmaú cÀh-ı vÀlÀdur baña

9 Ben Óanìfüm istinÀd itmem cihÀnda kimseye
MüttekÀ ancaú iki cihÀnda[55] MevlÀdur baña

[Gazel 4][56]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
Velehu

1 Ey cefÀ-cÿ úanlı ôÀlim úıyma yazıúdur baña
Pek mükedder oldı óÀlüm úıyma yazıúdur baña

2 Niçün idersüñ cefÀ[57] yoú mı èaceb rÿz-ı cezÀ
RÀżı olmaz Õü'l-celÀlüm úıyma yazıúdur baña

3 Görmedüm rÿy-ı feraó cÀnÀ saña dil vireli
Geçdi àamla mÀh u sÀlüm úıyma yazıúdur baña

4 Pister-i miónetde her dem[58] eylerüm Àh u enìn
Òastayum ey meh-cemÀlüm úıyma yazıúdur baña

5 Zülf-i pür-çìnüñ beni ÀvÀre úıldı sevdigüm
KÀkülüñ oldı òayÀlüm úıyma yazıúdur baña

6 Sÿz-ı hecrüñle beni öldürme raóm it óÀlüme
El-amÀn alma vebÀlüm úıyma yazıúdur baña

7 Eyledüñ cÀnÀ esìr-i àÀm Óanìf-i zÀrıñı[59]
Oldı zülfüñ óasb-i óÀlüm úıyma yazıúdur baña

Óurrire Fì 24 Õì Sene 1225[60](20 Ocak 1811)

[Gazel 5][61]
Velehu
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

[53] MübtelÀ-yı miónet ü… :SÀkin-i peygÿle-i… (MK)
[54] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[55] cihÀnda:è Àlemde(TDK)
[56] Gazel, MK nüshasında 2a, TDK nüshasında 3b'de kayıtlıdır.
[57] Niçün idersüñ cefÀ:Ey şeh-i mülk-i cefÀ (MK)
[58] her dem: dÀim (MK)
[59] zÀrıñı: bendeni (TDK)
[60] Tarih TDK nüshasında yoktur.
[61] Gazel, MK nüshasında 2b'de, TDK nüshasında 4a'da kayıtlıdır.

1 Revnaú-ı óüsnüñ ãolar[62] úalmaz dimez miydüm saña
Bu güzellik pÀyidÀr olmaz dimez miydüm saña

2 Reng-i rÿyuñ ey perì bir gün ãolar itme àurÿr
Berg-i iósÀnuñ úalur ãolmaz dimez miydüm saña

3 Dimedim mi kendi düşen aàlamaz ey ùıfl-ı dil[63]
Eşk-i çeşmüñ kimseler silmez dimez miydüm saña

4 Eyledükce sen cefÀ-yı nÀ-becÀ[64] ãubó u mesÀ
Var mıdur itdüklerin bulmaz[65] dimez miydüm saña

5 Gerçi eyyÀm-ı ãabÀóatde bilürler úadriñi
äoñra kimse ismüñi bilmez dimez miydüm saña

6 Sìne-i mecrÿóuma bìhÿde el urma ùabìb
Hìç emek çekme èilÀc olmaz dimez miydüm saña

7 Rişte-i zülfine bend itme ÓanìfÀ göñlüñi
Bu güzellerden[66] vefÀ gelmez dimez miydüm saña

[Gazel 6][67]
Velehu
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Gülşen-i óüsnün temÀşÀ eyleyen ey dil-rubÀ
èAndelìb-ÀsÀ fiàÀn eyler muèìn olsun ÒudÀ

2 Ol mükeóóel çeşm-i òÿn-òÀruñ gören üftÀdeler[68]
Çeşm-i nÀ-bìnÀya dirler òÀk-i pÀyüñ tÿtiyÀ

3 Şübhesiz sen kişver-i óüsn ü cemÀlüñ şÀhısın[69]
Kimde var luùf ile cÀnÀ böyle dÀrÀt u edÀ

4 DÀm-ı èaşúa murà-ı dil dÿçÀr olup bülbül gibi
BÀà-ı óüsnüñde enìn ü Àh ider ãubó u mesÀ

5 BÀr-ı miónetle miyÀnum mÿya döndi sevdigüm
Hep senüñçündür bu deñlü çekdigüm derd ü belÀ

6 NÀvek-endÀz-ı cefÀ olma amÀn ey meh-cebìn
Úalmadı sìnemde ãaà yir zaóm ile ey úaşı yÀ[70]

7 ÇÀk çÀk oldum ÓanìfÀ düşmen-i bed-òˇÀh ile

---

62 solar:gider (TDK)
63 ùıfl-ı dil: murà-ı dil (MK)
64 nÀ-becÀ: nÀ-sezÀ (TDK)
65 İtdüklerin bulmaz: itdüklerini bulmaú (TDK)
66 Bu güzellerden: Òÿb-rÿlardan (MK)
67 Gazel, MK nüshasında 2b’de, TDK nüshasında 4b’de kayıtlıdır.
68 üftÀdeler:üftÀdegÀn (MK)
69 Şübhesiz sen kişver-i hüsn ü cemÀlüñ şÀhısın: Şübhesiz sen kişver-i óüsnde bugün sulùÀnsuñ (TDK)
70 Bu beyit TDK nüshasında bulunmamaktadır.

Bilmedi úadrim yine óayfÀ benüm ol bì-vefÀ
Óurrire fì 24 Zì Sene 1225/20 Ocak 1811

[Gazel 7][71]
Müfteèilün FÀèilün Müfteèilün FÀèilün

1 Sìne-i mecrÿóuma merhem-i vaãluñ devÀ[72]
èİllet ü esúÀmuma[73] nìm-nigÀhuñ şifÀ

2 Var mı günÀhum benüm èÀşıúuñ oldum ise[74]
Cennet-i ruòsÀrıña oldı göñül mübtelÀ[75]

3 Dil vireli sevdigüm[76] zülf-i dil-Àvìziñe
Dilledi èÀlem beni úÀmetüm oldı dü-tÀ[77]

4 BÀà-ı viãÀlüñ baña eyledüñ ey meh óarÀm
Meyve-i maúãÿda Àh irmedi destüm şehÀ

5 Cevr ü cefÀdan saña gelmedi aãlÀ kelÀl[78]
Görmedüm ey mÀh-rÿ sencileyin bì-vefÀ

6 Çeşm-i dem-Àlÿd ile[79] gözlerüm ol yÀri ben
Nÿr-ı baãar gelmedi olmadı hìç rÿ-nümÀ

7 Òasta Óanìf'üñ eger ãorsalar aóvÀlini
Òÿn-ı ciger nÿş ider èaşú ile ey dil-rubÀ

[Gazel 8][80]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 äaçuñ sünbül dehÀnuñ àonca-i zìbÀ mıdur cÀnÀ
Dilüñ bülbül ruòuñ gül úÀmetüñ ùÿbÀ mıdur cÀnÀ

2 Çatılmış úavs-i úudret mi cebìnüñ üzre ebrÿlar
Çekilmiş úatl-i èÀşıúçün yÀòÿd ùuàrÀ mıdur cÀnÀ

3 MeşÀm-ı cÀnumı taèùìr úıldı nükhet-i zülfüñ
èAceb müşg-i Òoten mi èanber-i sÀrÀ mıdur cÀnÀ

4 Beni mest eyledi şehd-i lebüñ pek neşée-yÀb oldum
AmÀn bu şerbet-i laèl-i lebüñ ãahbÀ mıdur cÀnÀ

5 ViãÀlüñçün baña èahd ü amÀn itmiş idüñ imrÿz

---

[71] Bu gazel, MK nüshasında 3a'da, TDK nüshasında 2. Sıradadır ve 2b no'lu varakta kayıtlıdır.
[72] devÀ:şifÀ (MK)
[73] esúÀmuma: emrÀzuma (MK)
[74] Var mı günÀhum benüm èÀşıúuñ oldum ise: Cennet-i ruòsÀrıña èÀşıú u üftÀdeyüm (MK)
[75] Cennet-i ruòsÀrıña oldı göñül mübtelÀ: Bir nigeh-i luùfile göñlümi şÀd itmedüñ (MK)
[76] sevdigüm:kÀkül ü…(MK)
[77]… úÀmetüm oldı dü-tÀ:…ey şeh-i mülk-i cefÀ (MK)
[78] TDK nüshasında bu mısraın yerinde 2. beytin 2 mısraı yer almıştır.
[79] Çeşm-i dem-Àlÿd ile: Dìde-i òÿn-bÀr ile…(MK)
[80] Gazel, MK nüshasında 3a'dadır. TDK nüshasında yoktur.

MevÀèìd-i dürÿàuñ vaède-i ferdÀ mıdur cÀnÀ

6 ViãÀlüñ çÀresin temhìde diúúat itmedüñ imşeb
MerÀmuñ èÀşıú-ı nÀ-çÀra istiànÀ mıdur cÀnÀ

7 Raúìbe iltifÀt itme diyü èarø u niyÀz itdüm
Saña pend ü naãìóat söyle nÀ-bercÀ mıdur cÀnÀ

8 Óanìf-i zÀruñı úaãduñ helÀk itmek mi sulùÀnum
MurÀduñ yoòsa cÀh-ı vaãlile ióyÀ mıdur cÀnÀ

[Gazel 9][81]
Fì óurÿfi'l-bÀ[82]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 O ùıfl-ı nev-resìd ögrenmesün resm-i cefÀ yÀ Rab
DebistÀn-ı ãafÀda oúusun ders-i vefÀ yÀ Rab

2 Bu derd ü èaşú u sevdÀya beni çoú[83] mübtelÀ úılduñ
Kerem senden kemÀl-i luùfuñ ile vir devÀ yÀ Rab

3 Bu deñlü cevre úudret virdüñ ol òÿnì-i bì-raóme[84]
CefÀ vü cevrini çekmekde úuvvet vir baña yÀ Rab

4 Yaúın olmaz kemÀl-i naòvetinden èÀşıú-ı zÀra
O yÀr-ı òod-pesend itmez uzaúdan meróabÀ yÀ Rab[85]

5 Dimiş ol meh úaøa-yı tìr-i àamzem çıúdı yayından
Ùoúunsun sìne-i mecrÿóuma sehm-i úaøÀ yÀ Rab

6 Der-i luùfuñdan özge melceéim yoú ey kerem kÀnı
Beni itdirme bÀb-ı digerÀna ilticÀ yÀ Rab

7 Óanìf-i pür-günÀh u rÿ-siyÀhuñ cürmi bì-óaddür[86]
Bütün efèÀli nÀ-bercÀ òaùÀ-ender-òaùÀ yÀ Rab

[Gazel 10][87]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FÀèilÀtün) (Faèlün)
1 Yine bir mÀh-veşüñ vaãlına oldum ùÀlib
Naòvet ü nÀzı benüm ãabrıma oldı àÀlib[88]

2 Oldı dil[89] kÀküline silsile-bend ü meftÿn

81 Gazel, MK nüshasında 3b, TDK nüshasında 5b numaralı varakta kayıtlıdır.
82 Başlık yalnızca MK nüshasında var.
83 çoú: çün (MK)
84 …virdüñ ol òÿnì-i bì-raóme: …eyledüñ iètÀ o dil –dÀde (MK)
85 Gazelin bu beytinden sonrası TDK nüshasında 6a numaralı varakta kayıtlıdır.
86 bì-óaddür:lÀ-yuósÀ (MK)
87 Gazel MK nüshasında 3b, TDK nüshasında 5b numaralı varakta kayıtlıdır.
88 Bu mısra TDK nüshasında' èAşú günden güne olmaúda dem-À-dem àÀlib' şeklindedir.
89 dil:ol (TDK)

Görmedüm zülf-i girìh-gìri gibi bir cÀõib

3 İòtiyÀrumla degül göñlümi virdüm nÀ-çÀr[90]
Çeşm-i fettÀn ile celb itdi beni ol cÀlib

4 Óüsnini medó[91] idemem ol şeh-i èÀlì-şÀnuñ
Vaãf-ı[92] óüsninde úalem èÀciz olur ben kÀõib

5 Dil-i güm-geştemi çoúdan ararum sende imiş
Saña lÀzım ise cÀnÀ anı itme àÀ'ib

6 İètibÀr itmez idüm kilk ü devÀt u varaúa
Óüsn-i evãÀfuñı tavàìf içün oldum kÀtib[93]

7 Seni sevdümse günÀh işlemedüm[94] sulùÀnum
İõnüñ olmazsa Óanìfì úuluñ olsun tÀéib

[Gazel 11][95]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 BÀà-ı óüsni dil-güşÀ gül-zÀr-ı meh-ruòsÀrı[96] òÿb
Serv-úaddi cÀn-fezÀ hem şìve-i reftÀrı òÿb

2 Ol perì dÿşìze mi bilmem èarÿs-ı nev midür
Ser-te-ser ÀrÀyiş-i endÀmı òÿb güftÀrı òÿb

3 Görse reşk ile òırÀm-ı nÀzına kebk-i derì
Úaddi mevzÿn her yeri uyàun bütün eùvÀrı òÿb

4 Òande-rÿ àÀyetle dil-cÿ bir içim ãu mÿ-be-mÿ
KÀkül-i gìsÿ-yı şeb-bÿ[97] zülf-i èanber-bÀrı òÿb

5 Burúaè-ı nÀz içre açmazdan nigÀh-ı luùf ider
Göz ucuyla èÀlemi óayrÀn ider her kÀrı òÿb

6 Geh sitem eyler gehì nÀz u cefÀ gÀhì vefÀ
NÀzı òÿb iósÀnı òÿb düşnÀmı òÿb ÀzÀrı òÿb[98]
Tetimme ez[99]

7 CÀme-i rengìne müstaàraú ser-À-pÀ ol perì
Giydigi ferÀce-i òaêrÀ güzel entÀri òÿb

8 Dil ùoúunsa çÀk olur pìrÀheni àÀyet laùìf
SÀú-ı sìmìne dökülmüş çözmeli şalvÀrı òÿb

[90] göñlümi virdüm nÀ-çÀr:cebrile aldı göñlümi (MK)
[91]medó: vaãf (MK)
[92] Vaãf-ı: Medó-i (MK)
[93] Bu beyit TDK nüshasında yoktur.
[94] işlemedüm:eylemedüm (TDK)
[95] Gazel, MK nüshasında 4a, TDK nüshasında 5a numaralı varakta kayıtlıdır.
[96]: gül-zÀr-ı meh-rusòsÀrı:gül-zÀrına (MK)
[97] KÀkül-i gìsÿ-yı şeb-bÿ...: KÀkül ü gìsÿsı şeb-bÿ...(TDK)
[98] Bu mısradan sonra derkenarda her yanı hÿb yazısı vardır.
[99] Tetimme ez ifadesi yalnız MK nüshasında yazılıdır.

9 Ùaúmış engüşt-i muóannÀya mücevher òÀtemi
Sìm sÀèidlerde ol destìne-i zer-kÀrı òÿb

10 Hep görenler didiler sevgend ile bi'l-ittifÀú
Cümle èuşşÀú içre billÀhi Óanìf'üñ yÀri òÿb

Óurrire fi'l-yevmi'r-rÀbiè ve'l-èışrÿn fì òams ve èışrìn ve miéeteyn ve elf[1225][100] (1810-1811)

[Gazel 12][101]
Velehu
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Beni bezm-i ãafÀya daèvet itdi meh-liúÀ imşeb
O meh-veş òod-be-òod èarø eyledi mihr ü vefÀ imşeb[102]

2 FerÀmÿş eyledüm çerhüñ àumÿm u derd ü ÀlÀmın
Ölürsem àam yimem itdüm hele õevú u ãafÀ imşeb

3 Tenaúúul eyledüm geh leblerinden gÀh ruòlardan
MuóannÀ dest ile mey virdi nÀz ile baña imşeb

4 Kemer-ÀsÀ ãarup mÿy-ı miyÀna úollarum muókem
DerÀàÿş eyledüm tÀ ãubóa dek ben mübtelÀ imşeb

5 Girüp bÀà-ı viãÀle gÀhì gül derdüm gehì sünbül
Terennüm-sÀz olup bülbül gibi úıldum nevÀ imşeb

6 Dimişdi òˇÀn-ı vaãlumla seni seyreyledüm bir gün
ViãÀli maùbaòında eyledi èahd ü vefÀ imşeb[103]

7 ÓanìfÀ baèd-ez-ìn èarø-ı şikÀyet itme yÀrüñden
Ne çoú[104] luùf u èinÀyet úıldı ol meh-rÿ saña imşeb

[Gazel 13][105]
Fì-óurÿfi't-tÀ
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 èÁşıú-ı dil-òastaya laèl-i lebüñ mÀéü'l-óayÀt
Nÿş idenler Òıør-veş görmez cihÀn içre memÀt

2 Yoú ãabÀóat èarãasında hìç saña dizgin gerer
Ey süvÀr-ı esb-i nÀzum sür hemÀn meydÀna at[106]

---

[100] Tarih ve derkenar MK nüshasında kayıtlıdır TDK nüshasında bulunmamaktadır. Tarihte, '1225'te 24. günü (ay belirtilmemiş) yazılmıştır.' kaydı vardır.
[101] Gazel, MK nüshasında 4b, TDK nüshasında 6a numaralı varakta kayıtlıdır.
[102] Bu mısra TDK nüshasında 'Bi-óamdillÀh baña èarø eyledi mihr ü vefÀ imşeb' şeklindedir. TDK nüshasında bu beyit 2. sırada;2. sıradaki beyit 3. sıradadır.
[103] TDK nüshasında 6b numaralı varak bu beyitle başlamaktadır.
[104] Ne çok: Ki çün (MK)
[105] Bu gazel, MK nüshasında 4b, TDK nüshasında 6b numaralı varakta kayıtlıdır.

3 Ben saña virdüm dil-i şÿrìdemi şimdengirü
Dil senüñ ben de senüñ isteriseñ yabana at[107]

4 Bir òaber gÿş eyledüm cÀnÀ dehÀnuñ vaãfına
YÀd olunduúda anı yoúdur didi baèøı rüvÀt[108]

5 Eylemem ibrÀmı Ààÿş-ı viãÀle gel diyü
Pister-i cevr ü cefÀda sen hemÀn nÀz ile yat[109]

6 Aldanup sürmüş bulundum esb-i èaşúum nÀgehÀn
Eyledi gül-ruòlaruñ cÀnÀ göñül ferzini mÀt[110]

7 Yazmaàa óüsnüñ[111] kitÀbından óadìå-i zülfüñi
Eyledüm Àh dil-i şÿrìdemi kilk ü devÀt[112]

8 Dergeh-i luùfuñda çoúdan èÀşıú-ı üftÀdedür[113]
İtmedüñ cÀnÀ Óanìf-i zÀrıña hìç iltifÀt

[Gazel 14][114]
MefÀèìlün MefÀèìlün Feèÿlün
Velehu

1 SelÀmum ey ãabÀ cÀnÀne èarø it
DÿçÀr oldum àam u hicrÀne èarø it

2 Añar mı bülbül-i nÀlÀnın ÀyÀ
FiàÀnum ol gül-i òandÀna èarø it

3 Óarìú-i nÀr-ı hicrÀn olduàum var
Kerem úıl sen de yana yana èarø it

4 SevÀd-ı zülfünüñ sevdÀsı ile
Siyeh-pÿş olduàum ey şÀne èarø it

5 Görüp seyl-Àb-ı çeşmüm ol cefÀ-cÿ
Didi var baór-i bì-pÀyÀna èarø it

6 ŞarÀb-ı èaşúile bìmÀr iseñ var
DilÀ ol óÀlet-i mestÀne èarø it[115]

7 äaúın esrÀrıñı nÀ-dÀna açma
ÓanìfÀ zümre-i èirfÀna èarø it

Fì-óurÿfi'å-åÀ[116]

---

[106] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[107] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
[108] Bu beyit TDK nüshasında 2. sıradadır.
[109] Bu beyit TDK nüshasında 6. sıradadır.
[110] Bu beyit TDK nüshasında 7. sıradadır.
[111] óüsnüñ: zülfün (TDK)
[112] Beyit TDK nüshasında 3. Sıradadır.
[113] èÀşıú-ı üftÀdedür: müstemend -i üftÀdeyüm (MK)
[114] Bu gazel, MK nüshasında 5a, TDK nüshasında 7a numaralı varakta kayıtlıdır.
[115] Bu beyit TDK nüshasında yoktur.

[Gazel 15][117]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 Nedür ey şÿò-ı müsteånÀ cefÀ-kÀr olmaàa bÀèiå
Bu deñlü cevr-i úahrile sitem-kÀr olmaàa bÀèiå[118]

2 Saña ben óÀl-i mÀ fi'l-bÀlüm èarø itsem dimezsin kim
Nedür bu Àh u zÀr ile dil-efgÀr olmaàa bÀèiå

3 Sen evvel cevri nedret üzre eylerdüñ ben ögretdüm
Seni cÀnÀ ben oldum böyle àaddÀr olmaàa bÀèiå

4 Ùabìb-i óÀõıúa dÿş olmadum dünyÀda derdüm çoú
Anuñçündür vücÿdum böyle bìmÀr olmaàa bÀèiå

5 Başum ùÿb itdigümden mi reh-i èaşúuñda sulùÀnum
ÓiãÀr-ı iftirÀúuñda[119] giriftÀr olmaàa bÀèiå

6 Nesin gördüñ Óanìfüñ bì-sebeb ÀzÀr u úahruñ ne
Be-hey òÿnì neden tÀ böyle bìzÀr olmaàa bÀèiå

Óurrire fì-leyle-i Seşenbe Meómed Saèìdü'l-Bolevìyi'l-Ó….(?) Fì ÕÀ Sene 1225, Fì 2 ÕÀ Sene 1225120

Fì Óurÿfi'l-cìm[121]
[Gazel 16][122]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Gün-be-gün èaşúuñ metÀèı buldı gitdikce revÀc
Baèd-ez-ìn sÿú-ı maóabbetde dilÀ sen gözüñ ac

2 Ey ùabìb-i cÀn u dil derdüm úabÿl itmez devÀ
Zaóm-ı şemşìr-i cefÀya merhem-i vaãluñ èilÀc

3 ŞÀh-ı dil bir kÀfire bend oldı aãlÀ[123] raómı yoú
Aldı evrÀú-ı şekìbüm hem yine virmez òarÀc

4 áÀlibÀ reng-i ruò-ı zìbÀsına teşbìh ider
Òÿn-ı dìdem her zamÀn gördükçe eyler ibtihÀc[124]

5 Seyr içün gelmiş göñül şehrin bugün ol nÀzenìn

---

[116] Óarfü'å-åÀ (TDK)
[117] Bu gazel, MK nüshasında 5a, TDK nüshasında 7b numaralı varakta kayıtlıdır.
[118] Bu mısra TDK nüshasında 'Benüm baòtum mıdur ÀyÀ sitem-kÀr olmaàa bÀèiå' şeklindedir.
[119] iftirÀúuñda:İftirÀúda ben(MK)
[120]'Bolulu Mehmed Said Efendi tarafından 1810'Kasım- Aralık' ayının Salı gecesi yazılmıştır. 29 Kasım 1810' tarih ve müstensih kaydı MK nüshasında mevcuttur.
[121] Óarfü'l-cìm(TDK)
[122] Bu gazel, MK nüshasında 5b, TDK nüshasında 8a numaralı varakta kayıtlıdır.
[123] bend oldı aãlÀ…: oldı rubÿde… (MK)
[124] TDK nüshasında 'Bu mısra önce : Çeşm-i òÿn-Àlÿdımı gördükçe eyler ibtihÀc şeklinde imiş. äonradan şÀèirin kendi kalemiyle yukarıdaki şekle konulmuşdur.' diye not yazılmıştır

KÀle-i óüsninden ÀyÀ èÀşıúa virmez mi bÀc

6 DÀéimÀ èirfÀn ile rindÀn ile germ-ülfet ol
Zümre-i nÀ-dÀn ile itme ÓanìfÀ imtizÀc[125]

(Òaùù-ı mezbÿr(?) Saèìd Çelebi)

Fì Óurÿfi'l-óÀ'[126]
[Gazel 17][127]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 SÀúìyÀ[128]dest-i muóannÀda feraó-zÀdur úadeó
Renge girmiş rengden özge temÀşÀdur úadeó

2 Bir ayaà ile ùurur òidmet maúÀmında müdÀm
BÀà-ı èirfÀn içre ãanki serv-i raènÀdur úadeó

3 Zaóm-ı çeşmümden[129] ãaúın cÀnÀ amÀn görmez dime
äad-hezÀrÀn çeşmile meclisde bìnÀdur úadeó

4 El-óaõer deng al ayaàuñ saña furãat-bìndür
Öpmege şìrìn lebüñ cÀnÀ müheyyÀdur úadeó

5 ÁşinÀdur zümre-i rindÀn ile èirfÀn ile
Òayli bir òÀùır-şinÀs-ı meclis-ÀrÀdur úadeó

6 BÀdeye èaks eylemiş reng-i ruòun ey mÀh-rÿ
Reşk ile òayli úızarmış òÿn-ÀsÀdur úadeó

7 Bezm-i meyde keyfe baãdırma ÓanìfÀ kendiñi
Baãdırur şÀyed seni pür-şÿr u àavàÀdur úadeó

Óarfü'l-òÀ[130]
[Gazel 18][131]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 LÀbis olmış ol perì-rÿ cÀme-i zìbÀ-yı sürò
BÀà-ı óüsn içre ãanasın bir gül-i raènÀ-yı sürò

2 Uàradur èÀşıúları zülfüñ úara sevdÀlara
Ben de aldum ruòlaruñçün başuma sevdÀ-yı sürò

3 áÀlibÀ èaúã eylemiş cÀnÀ fürÿà-ı èÀrıøuñ[132]
Rengini atmış kemÀl-i şerm ile ãaóbÀ-yı sürò

---

[125] TDK nüshasında şiirin sonunda 'Sene 1217' yazılıdır. MK nüshasında şiirin sonunda mühür var. TDK nüshasında Sene 1217 tarihi kayıtlıdır.
[126] Óarfü'l-óÀ (TDK)
[127] Bu gazel, MK nüshasında 5b, TDK nüshasında 8b numaralı varakta kayıtlıdır
[128] SÀúìyÀ...: SÀúì-i... (MK)
[129] çeşmümden:çeşminden (TDK)
[130] MK nüshasında başlık yoktur.
[131] Bu gazel, MK nüshasında 6a, TDK nüshasında 9a numaralı varakta kayıtlıdır.
[132] èaúã eylemiş cÀnÀ fürÿà-ı èÀrıøuñ:reng-i ruò-ı óamrÀsı èaúã-endÀz olur (MK)

4 Aàlamaúdan óasret-i ruòsÀr-ı alüñle senüñ
MÀcerÀ-yı Àb-ı dìdem[133] oldı bir deryÀ-yı sürò

5 Sen mehi mümtÀz-ı òÿbÀndur diyü çekmiş şehÀ
KÀtib-i úudret berÀt-ı óüsnüñe ùuàrÀ-yı sürò

6 CÀme-i òaêrÀya àarú ol àonca-i zìbÀ gibi[134]
Ey yüzi gül giyme pek açmış seni dìbÀ-yı sürò

7 Ol gül-i bÀà-ı leùÀfet lebleriñ vaãf eyleyüp
KÀle-i naôma ÓanìfÀ ur hemÀn ùamàÀ-yı sürò

[Gazel 19][135]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Óüsnüñe ey meh-liúÀ dil mübtelÀ ammÀ çi sÿd
Bì-vefÀsın èÀşıú-ı dil-dÀdeye cÀnÀ çi sÿd

2 Bülbül-i dil mÀ'il-i ruòsÀr-ı alüñdür senüñ
BÀà-ı èaşúuñda ider feryÀd u vÀveylÀ çi sÿd

3 ÇÀr-sÿ-yı èaşúuña sÿdÀ-ger oldı bir zamÀn
áabn-ı fÀóişle ziyÀn gördi dil-i şeydÀ çi sÿd

4 Müstemendüm der-geh-i luùfuñda çoúdan bì-nevÀ
Óiããe-i iósÀnuñı ben görmedüm úatèan[136] çi sÿd

5 PÀy-mÀl oldı hüner-mendÀn u ehl-i maèrifet
CÀhil ü nÀ-dÀn[137] olan maúbÿl u müsteånÀ çi sÿd

6 MÀl u mülke àırra olma úor gidersin èÀúıbet
Hep senüñdür ùutalum dünyÀ vü mÀ-fì-hÀ çi sÿd

7 Eyledüñ imşeb Óanìf-i zÀrıña èarø-ı cemÀl
äubó irişdi ùoymadum dìdÀrıña óayfÀ[138] çi sÿd

[Gazel 20][139]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Ey gül-i bÀà-ı leùÀfet èıyduñuz olsun saèìd
Murà-ı gül-zÀr-ı ôarÀfet èıyduñuz olsun saèìd

2 Eylesün emåÀl ile MevlÀ müşerref çoú zamÀn
Eylerüm ben èarø-ı óÀcet èıyduñuz olsun saèìd

3 Rÿze-dÀr-ı èaşúuñ oldum daòi ifùÀr itmedüm
Gül ruòundan úıl èinÀyet èıyduñuz olsun saèìd

133 Àb-ı dìdem:seyl-i eşküm (MK)
134 Mısra, TDK nüshasında 'áonca-veş berg-i teri pÿşìde úıl endÀmuña' şeklindedir.
135 Bu gazel, MK nüshasında 6a, TDK nüshasında 9b numaralı varakta kayıtlıdır.
136úatèan: aãlÀ (MK)
137 CÀhil ü nÀ-dÀn:CÀhil nÀ-dÀn (MK)
138óayfÀ :úatèan (MK)
139 Bu gazel,MK nüshasında 6b'de kayıtlı olup TDK nüshasında yoktur.

4 Gerdenüñden bÿs ideyüm gel seni itme dirìà
Böyledür dìrìne èÀdet èıyduñuz olsun saèìd

5 Vir zekÀt-ı óüsnüñi itme tevaúúuf sevdigüm
Eylerüm òayra delÀlet èıyduñuz olsun saèìd

6 Kim bugün görse bu ÀrÀyişle sulùÀnum seni
Delirür èaúlın o sÀèat èıyduñuz olsun saèìd

7 Al nigÀh-ı iltifÀtuñla Óanìf'üñ göñlini
Var ise èafv it úabÀóat èıyduñuz olsun saèìd

[Gazel 21][140]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Şerbet-i laèl-i leb-i dil-dÀr sükkerden eleõ
Cürèa-i cÀm-ı viãÀli keyf-i sÀàardan eleõ

2 VÀãıl oldum ben cihÀnuñ cümle õevúiyyÀtına
Bulmadum hìç nÿş-ı meyle vaãl-ı dil-berden eleõ

3 Müşg-i eõferden daòi bu yÀ siyeh kÀküllerüñ
Nükhet-i zülfüñ meşÀm-ı cÀna èanberden eleõ

4 Kim seni der-dest iderse bir gice ey sìm-ten
NÀéil olmaú vaãluña gencìne-i zerden eleõ

5 ŞÀh-ı òÿbÀn olsa da åeyyib tezevvüc eyleme
Toàrusı yoúdur cihÀnda vaãl-ı duòterden eleõ

6 Ey gül-i bÀà-ı ôarÀfet ruòlaruñ neôôÀresi
èÁşıú-ı üftÀdegÀna verd-i aómerden eleõ

7 Eylemek luùf u èaùÀ almaú èadÿdan intiúÀm
Ben ÓanìfÀ görmedüm dünyÀda bunlardan eleõ

Óarfü'r-rÀ
[Gazel 22][141]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 CÀh-ı èaşúuñ[142] sevdigüm bu èÀşıú-ı nÀ-şÀda vir
Virme nÀ-ehle ãaúın erbÀb-ı istièdÀda vir

2 Ey ZelìòÀ-yı zamÀn zindÀn-ı èaşúuñdan çıúar
Bendeñi luùf it èazìz başuñ içün cellÀda vir

3 Baèd-ez-ìn teşbìhi[143] úoysunlar leb-i şìrìniñe
Var cevÀb-ı bÀ-ãavÀbın zümre-i úannÀda vir

4 BÀàa var gìsÿ-yı şeb-bÿyuñ perìşÀn eyleyüp
Bÿy-ı verd ü sünbül-i zerrìni[144] hep ber-bÀda vir

---

140 Gazel, MK nüshasında 6b'de olup TDK nüshasında bulunmamaktadır.
141 Bu gazel, MK nüshasında 7a, TDK nüshasında 12a numaralı varakta kayıtlıdır.
142 CÀh-ı èaşúuñ…: CÀh-ı èvaãluñ… (MK)
143 teşbìhi:teşbìhde (TDK)

5 Úıbúızıl dìvÀne mi bilmem raúìb-i sürò-ser
YÀre dirmiş ki muóannÀ dest ile bir bÀde vir [145]

6 Sìm ü zer cemè eyleyüp òarc itme óÀøırdan ãaúın
Maãrafuñ tekâìr idersüñ naúdiñi ìrÀda vir

7 ZÀd-ı èuúbÀ cemèine saèy it ÓanìfÀ merd iseñ
Yaèni kim ol ãavba lÀyıú zÀdıñı dünyÀda vir

[Gazel 23][146]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 Bugünlerde yine sÿy-ı dil-ÀrÀdan òaber yoúdur
SelÀm irsÀl iderdüm cÀnib-i yÀre gider yoúdur

2 Beni ãÀhib-remed ãanmañ niúÀb ile görüp çeşmüm
Gözüm dünyÀyı görmez çünki ol nÿr-ı baãar yoúdur

3 Saña dil virdigiyçün òaãm iseñ èafv eyle sulùÀnum
Meåeldür herkese òıãmından özge raóm ider yoúdur

4 Tefeééül eyledüm mecmÿèa-i óüsnüñden ey meh-rÿ
Ne óikmetdür senüñle vuãlata dÀéir eåer yoúdur

5 Niçün girdüñ derÿnum àÀrına ey àam murÀduñ ne
Mey-i èaşú ile şimdi neşée-yÀbum saña yer yoúdur

6 CefÀdan ben uãanmam bildigiñden úalma ey ôÀlim[147]
Bu èÀlemde cefÀ-keşlikde aãlÀ ben úadar yoúdur

7 Bu bÀzÀr-ı cihÀnda èarø-ı kÀlÀ-yı hüner itme
èAdem iúlìmine şÀyeste sende bir hüner yoúdur

8 Reh-i èaşúuñda ölmekdür murÀdum ey cefÀ-pìşe
Óanìfi òavf ider ãanma bu sevdÀdan döner yoúdur

[Gazel 24][148]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FÀèilÀtün) (FÀèilün)
1 İtme dìvÀne göñül Àh u fiàÀn ikide bir
Beni bì-rÀóat idersiñ[149] ne yaman ikide bir

2 Çünki ey bÀd-ı ãabÀ yoú eåer-i peyàÀmuñ
Kÿy-ı dil-dÀra amÀn olma revÀn ikide bir

3 Bir iki sÀàar ile úalb-i óazìnüm şÀd it
Dil-i vìrÀnemi yap pìr-i muàÀn ikide bir

---

144 sünbül-i zerrìni: sünbül ü zerrìni (MK)
145 TDK nüshasında 12b bu beyitle başlamaktadır.
146 Bu gazel, MK nüshasında 7a, TDK nüshasında 10b numaralı varakta kayıtlıdır.
147 ôÀlim:òÿnì (MK)
148 Bu gazel, MK nüshasında 7b, TDK nüshasında 10a numaralı varakta kayıtlıdır.
149 idersiñ:idersin (MK)

4 Ey cefÀ-pìşe dükenmez mi bu rÿz-ı mevèÿd
İtme bìhÿde baña vaèd-i yalan ikide bir

5 Rüéyete ruòãatı yoú çünki kitÀb-ı óüsnin
Eyleme derdiñi dil şeró ü beyÀn ikide bir

6 Tìr-i müjgÀnuñı bir kerre de at yabana
Sìnemi itme hedef úaşı kemÀn ikide bir

7 Gerdenüñde görinen dÀne-i fülfül mi didüm
Didi òÀl-i siyehüm ãorma amÀn ikide bir

8 Sitem ü cevr ile bì-çÀre Óanìf'üñ óÀlin
İtme ey òÀl-i siyeh-kÀr yaman ikide bir

[Gazel 25][150]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Aldı ceyş-i àam girìbanuñ dilÀ dörder beşer
Her ùarafdan geldi ÀlÀm u belÀ dörder beşer

2 Murà-ı dil çoúdan görünmezdi vürÿd itdi bugün
NÀme-i óüsnüñ daàıtmış her yaña dörder beşer[151]

3 Úalbiñ Àhen mi niyÀz itdükce nÀz itdüñ baña
Eyledüñ endÀòte-i seng-i cefÀ dörder beşer[152]

4 Niyyetüñ almaú ise cÀnÀ metÀè-ı göñlümi
Levóa-i èaşúuñda ãay naúd-i vefÀ dörder beşer[153]

5 Cebhesinden ruòlarından gerdeninden sìneden
NÀf-ı müşgìninden alsam bÿsehÀ dörder beşer[154]

6 Seyr-i bÀàa yalıñız gitmek ne mümkin ol perì
MübtelÀ-yı èaşú olanlardur úaøÀ dörder beşer[155]

7 SÀúiyÀ maèõÿr ola bir iki üç ùutmaz beni
SÀàar-ı ãahbÀyı luùf it sen baña dörder beşer[156]

8 Yek-be-yek ãayma ÓanìfÀ naúd-i cÀnuñ yÀr içün
Çünki borcuñdur senüñ eyle edÀ dörder beşer[157]

[Gazel 26][158]

---

[150] Bu gazel, MK nüshasında 7b, TDK nüshasında 14b numaralı varakta kayıtlıdır.
[151] Bu beyit TDK nüshasında 8. sıradadır.
[152] Bu beyit TDK nüshasında 2. sıradadır.
[153]Bu beyit TDK nüshasında 3. sıradadır.
[154] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır
[155] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır
[156] Bu beyit TDK nüshasında 6. sıradadır
[157] Bu beyit TDK nüshasında 7. sıradadır
[158] Bu gazel, MK nüshasında 8a, TDK nüshasındad 12b numaralı varakta kayıtlıdır.

MefÀèilün FeèilÀtün MefÀèilün Feèiün

1 O şÀh-ı kişver-i óüsnüm cefÀsına ùayanur
Ne çÀre bendeleri hep ezÀsına ùayanur

2 Benüm o nÀz-fürÿşum alur mı naúd-i niyÀz
HemÀn úumÀş-ı viãÀlüñ bahÀsına ùayanur[159]

3 Ùarìú-i èaşú-ı maóabbetde èÀşıúuñ kimi[160] var
Cemìè-i derd ü belÀya rıøÀsına ùayanur

4 Ne deñlü úÀdir ise eylesin cefÀyı hemÀn
Güzel cefÀsına èÀşıú ÒudÀsına ùayanur[161]

5 CihÀnda Óaøreti Óaú müttekÀ baña ancaú
Kimi efendisi kimi aàasına ùayanur

6 FesÀd-ı zÀhid sÀlÿs-ı ãalÀóa àÀlibdür
Gözinde sürme elinde èaãÀsına ùayanur[162]

7 Raúìbi[163] dergeh-i luùfuñda ùurmasun ùard it
Óanìf-i zÀr anuñ her belÀsına ùayanur

[Gazel 27][164]

Mefèÿlü FÀèilÀtü MefÀèìlü FÀèilün

1 KÀruñ hemìşe èÀşıúa cevr ü cefÀ mıdur
Ùabèuñ 'adÿya luùf ile mihr ü vefÀ mıdur

2 Derd ü firÀú u óasret ü úahruñ çekem senüñ
AàyÀr-ı kìne-cÿya mürüvvet revÀ mıdur

3 Virdüm nuúÿd-ı cÀnı úumÀş-ı viãÀlüñe
Ey òod-fürÿş u 'işve-gerüm az bahÀ mıdur[165]

4 Taóãìl-i vaãluña[166] çoú gÿşiş eyledüm şehÀ
ÁyÀ kemÀl-i diúúat ü saèyum hebÀ mıdur[167]

5 Gitdüm içince sÀàarı kÿy-ı nigÀra dek
Bilmem ki mey didikleri şey reh-nümÀ mıdur[168]

6 Şeb-bÿ didümse kÀkülüñe var mıdur günÀh
Sünbül didümse zülfüñe cÀnÀ òaùÀ mıdur

7 SeccÀde-i maóabbete degme şu èarãada

[159] ùayanur: dayanır (TDK)
[160] Kimi:nesi (MK)
[161] TDK nüshasında 3. ve 4. beyit yer değiştirmiş.
[162] TDK nüshasında 13a numaralı varak bu beyitle başlamaktadır.
[163] Raúìbi:Raúìb (TDK)
[164] Bu gazel MK nüshasında 8a, TDK nüshasında, 13a ve 13b numaralı varaktadır.
[165] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[166] taóãìl-i vaãluña: taóãìl-i vaãluñla (TDK)
[167] Bu beyit TDK nüshasında 3. sıradadır.
[168] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.

äÿfì taèaããub itme amÀn bu riyÀ mıdur

8 Çeşmüm àubÀr-ı pÀyüñe sürsem cilÀlanur
CÀnÀ ne ùurfe cevher olur tÿtiyÀ mıdur[169]

9 Meclisde òayli esdi ãavurdı bu gün yine
Şeyòüñ bütün ùayanduàı bilmem ʿaãÀ mıdur

10 Bir bÿse vir didüm iàmÀø-ı ʿayn ider o şÿò
Olmaz dimek mi[170] yoòsa ÓanìfÀ rıøÀ mıdur

[Gazel 28][171]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Hìç tehì úalmaz[172] ribÀù-ı dil hemÀn mihmÀn gelür
KÀr-bÀn-ı àam gider ser-gerde-i aózÀn[173] gelür

2 Merdüm-i çeşmüm lióÀfe-pÿş-ı òˇÀb olsa hemÀn
VÀúıèamda úarşuma ol dìde-i fettÀn[174] gelür

3 Gel efendim yandı nÀr-ı hecr ile dil òÀnesi
TÀbiş-i iórÀú-füzÿn olsa aña sulùÀn gelür

4 Durmayup ãabr ile dirsin fürúatüñ düşvÀr iken
ÓÀlet-i èaşú àÀlibÀ sulùÀnuma ÀsÀn[175] gelür

5 áarú-ı òÿn-Àb eylemişdür çeşm-i giryÀnum beni
Óasretüñle dìdelerden úaùre úaùre úan gelür

6 Zümre-i rindÀn[176] ile hem-meclis olsam bir nefes
ÙÀliè-i şÿmum gibi elbette bir nÀ-dÀn gelür

7 Yanuma[177] gelmez úaçar benden o şÿò-ı èişve-ger
Nezd-i aàyÀre varur[178] zÀnÿ-be-zÀnÿ yan gelür

8 Şemèi ruòsÀruñ görünce yanmamaú emr-i muóÀl
Gÿşuma àÀr-ı derÿnumdan ãadÀ-yı bÀn gelür

9 áÀlibÀ bir èÀşıú-ı şÿrìde aàlatmış yine
Pek neşÀù-Àver o meh-rÿ gül gibi òandÀn gelür

10 Münbasiù olma ÓanìfÀ rÿz-ı vaãl içün ãaúın
Bu muúarrerdür hele bir gün şeb-i hicrÀn gelür

---

[169] TDK nüshasında 13b numaralı varak bu beyitle başlamaktadır.
[170] Olmaz dimek mi…: Olmaz mı dimek… (MK)
[171] Bu gazel, MK nüshasında 8b, TDK nüshasında 11a numaralı varaktadır.
[172] úalmaz:gelmez (MK)
[173] aózÀn:iòvÀn (MK)
[174] dìde-i fettÀn:dìdesi fettÀn (TDK)
[175] ÀsÀn:esnÀn (MK)
[176] rindÀn:èirfÀn (MK)
[177] Yanuma:Yanıma (TDK)
[178] varur:varır (TDK)

[Gazel 29][179]
MefÀèilün FeèilÀtün MefÀèilün Feèilün
1 MeşÀm-ı cÀnuma geldi şemìm-i zülf-i nigÀr
Nesìm-i ãubóda bilmem òaber mi nÀme mi var

2 Añar mı bülbül-i nÀlÀnını gehì bilmem
èAceb unutdu mı efgendesin o gül-ruòsÀr

3 ÒayÀl-i sìne vü zülf ü ruòiyle ruéyÀda
Sefìd ü sürò ü siyeh gördügüm benüm her bÀr

4 MiyÀn-bend-i girih-gìri óalli emr-i muóÀl
ViãÀli gencine óÀéil úamìã ü hem şalvar

5 Esìr-i pister-i derd ü firÀúuñ[180] oldum gel
YetişèilÀcuma baú ey ùabìbüm it[181] timÀr

6 CefÀ vü cevriñi çoú çekdüm ey perì-peyker
VefÀ vü luùfuñı da gördüm idemem inkÀr

7 Óanìf-i zÀrıña cÀnÀ revÀ mı cevr ü sitem
BelÀ-keşüñ ben olam luùfuñı[182] göre aàyÀr[183]

[Gazel 30][184]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 Benüm gibi saña ey meh-liúÀ bir bende lÀzımdur
Senüñ gibi baña da bir şeh-i nÀzende lÀzımdur

2 MübÀhÀt eyle her dem keåret-i èuşşÀúuña[185] cÀnÀ
CihÀnda bir civÀna biñ úadar efgende lÀzımdur

3 CefÀ vü cevrini çekmekde aãlÀ itmedüm taúãìr
HemÀn şimdengirü lüùf u mürüvvet sende lÀzımdur

4 Gerekmez üçden artıú bezm-i èişretde budur èÀdet
Biri sÀúì biri sen bir daòi òˇÀnende lÀzımdur

5 Kemend-i ùurra-i müşgìnüñe yüz virme sulùÀnum
Be-àÀyet fitne-cÿdur aã anı gerdende lÀzımdur

6 Sever dil-ber içer bÀde yazar eşèÀr disünler tek
MahÀret èÀşıú-ı üftÀdeye her fende lÀzımdur[186]

7 Açıl ey àonca-i ter èandelìbüñ pür-neşÀù olsun

---

179 Bu gazel, MK nüshasında 8b, TDK nüshasında 11b numaralı varakta kayıtlıdır.
180 derd ü firÀúuñ:derd-i firÀúuñ (TDK)
181 İt:eyle (MK)
182 luùfuñı:mihrini.(TDK)
183 TDK nüshasında 6. ve 7. beyitlerin yerleri değiştirilmiştir.
184 TDK nüshasında bu gazel 12a numaralı varakta kayıtlıdır.
185… èuşşÀúuña…:… èuşşÀúıla…
186 5. ve 6. Beyitler TDK nüshasında bulunmamaktadır.

Óanìf-i zÀra[187] senden nÀzile[188] bir òande lÀzımdur

[Gazel 31][189]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 BÀàa ʻazm itmiş o meh-rÿ àÀlibÀ nev-rÿzdur
Seyre çıúsun gül-ruòın her mübtelÀ nev-rÿzdur

2 Verd-i ruòsÀrı nesìm-i ãubó ile üşküftedür[190]
Gülşen-i óüsni bugün pek dil-güşÀ nev-rÿzdur

3 Ey[191] ùabìb-i cÀn u dil maècÿn-ı vaãluñ vir bu gün
Òastayum raóm it baña ey dil-rubÀ nev-rÿzdur[192]

4 Gül açıl ey àonca-i bÀà-ı ãabÀóat nÀz ile
Gülleri şermende úıl bÀ-úahúaha nev-rÿzdur

5 Hep güzeller ʻazm ider gül-geşt-i ãaórÀ seyrine
Sen de var ey bülbül-i dil úıl nevÀ nev-rÿzdur

6 Áferìn Nÿrì-i òoş-ùabè-ı süòan-pìrÀya kim
Bir neşÀù-Àver àazel yazmış saña nev-rÿzdur[193]

7 Bÿse iósÀn it Óanìf-i zÀra[194] ey şÀh-ı cihÀn
Bendeye sulùÀn ider luùf u ʻaùÀ nev-rÿzdur

[Gazel 32][195]
Mefèÿlü FÀèilÀtü MefÀèìlü FÀèilün
1 CÀnÀ revÀ mı óÀlüme gülmek óıúır óıúır
Aúmaú sezÀ mı úaùre-i eşküm şıúır şıúır

2 Úaynatma nÀr-ı èaşúuñ ile rìg-i ãabrımı
Her dem ocaà-ı cevr ü cefÀda fıúır fıúır

3 Ùaèn itme óÀlüme mÀnend-i mest isem güzel[196]
İçdüm şarÀb-ı èaşúuñı cÀnÀ lıúır lıúır

4 ZÀhid füsÿn u siór ile bir kimse ùuymadan
Gelmiş verÀ-yı[197] perde-i bezme tıúır tıúır

5 Luùf it Óanìf-i zÀra metÀè-ı viãÀlüñi
äaydum nuúÿd-ı cÀn ʻazìzüm çıúır çıúır[198]

---

[187] Óanìf-i zÀra: ÓanìfÀ zÀra(MK)
[188] nÀ zile:sevdigüm (TDK)
[189] Bu gazel MK nüshasında 9a, TDK nüshasında 13b numaralı varakta kayıtlıdır.
[190]üşküftedür: Àşüftedür (TDK)
[191] Ey: O (TDK)
[192] TDK nüshasında 3. ve 5. beytin yerleri değiştirilmiştir
[193] TDK nüshasında 14a numaralı varak bu beyitle başlamaktadır.
[194] Óanìf-i zÀra: Óanìf-i zÀr (MK)
[195]Bu gazel MK nüshasında 9b, TDK nüshasında 14a numaralı varakta kayıtlıdır.
[196] güzel:…-- (MK)
[197] verÀ-yı :verÀd-ı (MK)

1217[199](1802-1803)

[Gazel 33][200]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Herkesüñ dünyÀda bir şÿò-ı cefÀ-muètÀdı var
Ben àarìbüñ de hemÀn ancaú dil-i nÀ-şÀdı var

2 Yapmada her gün göñül mièmÀrı bir dÀr-ı hevâ
äanki bu nefs ü hevÀnuñ biñ úadar ıràadı var

3 Ney'digi bilmez rüsÿm-ı èaşúı aãlÀ 'andelìb
Gül içün bì-çÀrenüñ bìhÿde bir feryÀdı var

4 Virmedük bir kimse aãlÀ úalmamış duòt-ı rezi
Áferìn pìr-i meye yüz biñ úadar dÀmÀdı var

5 Úıl teàallüb zümre-i òÿbÀna ihmÀl eyleme
Sende şÀh-ı milket-i óüsn olmak istièdÀdı var

6 Ey lebi şìrìn ãaçı leylÀ benüm şeydÀ-yı èaşú
Söyleñüz FerhÀd u Mecnÿnuñ hemÀn bir adı var

7 Çoú uzatma meclisi telò eyledüñ zÀhid yeter
Böyle nÀ-puòte kelÀmÀtuñ ne ùuzı ùadı var

8 Bir nihÀli yoú Óanìfüñ bÀà-ı dehr içre hemÀn
Gül-beden àonca-dehen bir úÀmeti şimşÀdı var

[Gazel 34][201]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 [Bu] şÿò-ı dil-rubÀ gül-zÀr-ı óüsne zìb ü zìverdür
Bu gül de bülbül-ÀsÀ óüsni èaşúıyle müfaòòerdür

2. [Per-i?] muràı dil-i şÿrìde nÀr-ı èaşúile dÀ'im
[Yine] ammÀ óayÀt-ı nev bulur gÿyÀ semenderdür

3. [Ba]ña nisbet ider zülf-i siyÀhın yÀr pìç-À-pìç
Bu pìç ü tÀb ile her dem dil-i şeydÀ mükedderdür

4 Ser-À-ser cÀme-i dìbÀya àarú olmış o serv-endÀm
Şeh-i òÿbÀnuñ elbet giydigi cÀme ser-À-serdür

5 'Arak-rìz-i óicÀb u şerm olur ol şÿò-ı nÀzende
NigÀh-ı èÀşıúa tÀb-Àver olmaz nÀz-perverdür

6 CihÀnda hÿb-rÿlar çoúdur ammÀ ùoàrusı cÀnÀ
Bu óüs[ü]n bu edÀ bu şìve hep saña müyesserdür

---

198 MK nüshasında şiirin sonunda '-İşbu şiirin kafiyeleri edasında gayrı bir kafiye-i sâbia bulmada şuara-i Rûm âciz kalmışlardır- diye işbu divan sahibi Hanîfî merhum beyan etmiştir.' şeklinde not vardır

199 Tarih TDK nüshasında bulunmaktadır.

200 Bu gazel, MK nüshasında 9b'de kayıtlı olup TDK nüshasında bulunmamaktadır.

201 Bu gazel, MK nüshasında 10a'da kayıtlıdır, TDK nüshasında yoktur.

7 Görelden zülf-i müşg-efşÀn u ʻanber-bÿyuñı sünbül
KemÀl-i reşkile cÀnÀ gögerdi pek mükedderdür

8 Zen-i dünyÀ zebÿn eyler hezÀrÀn Rüstem ü ZÀl'i
O köhne sÀle maàlÿb olmayan cÀnÀ dil-Àverdür

9 Óanìf-i müstemend ü zÀr u nÀlÀnuñ gibi cÀnÀ
[Fe(?)]dÀ-yı ser iden FerhÀd-veş èaşúuñla serverdür

Müstezad 1[202]
Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün
Mefèÿlü Feèÿlün

1 Şÿrìde göñül yÀr ile seyr ü çemen ister
Bilmem ne bu sevdÀ
Gülşenüñe vaãlında gül-i yÀsemen ister
Çün bülbül-i gÿyÀ

2 Mülk-i èademe dÀà-ı firÀúuñla gidenler
Ey úaddi úıyÀmet
Òÿn-Àb sirişki ile rengìn-kefen ister
MÀnende-i kÀlÀ

3 Ey sÀúì-i gül-çehre èinÀyet saña úaldı
Vir bÀde-i vaãluñ
SevdÀ-zede göñlüm bu gice encümen ister
Var eyle müheyyÀ

4 äuvardum dehenüñ yoú didiler var mı cevÀbuñ
Ey àonca-dehÀnum
Aàzuñ arayup remz ile senden süòan ister
Bu èÀşıú-ı şeydÀ

5 Ber-dÀr olayum dirse eger zülfüñe aàyÀr
Yüz virme efendim
İpsizdür o kÀfir aãılacak resen ister
Refèeyleye mevlÀ

6 Óasret-keş-i maèşÿú olanuñ vÀdì-i àamda
Yaèúÿb-veş ey dil
FeryÀdı füzÿn mesken-i beytü'l-óüz[ü]n ister
Maóbÿb ola peydÀ

7 Göñlüm der-i luùfuñda nigeh-bÀn idi evvel
Ey şÿò-ı cihÀnum
Árzÿlamış olup şimdi o şeydÀ vaùan ister
MÀniè olur aèdÀ

8 Oldı nice şerm ile dilÀ ùÀlib-i vaãlı
Vaèd eyledi luùfen
CÀn naúdini ol şÿò-ı dil-ÀrÀ åemen ister

[202] Müstezad, MK nüshasında 10a'dadır. TDK nüshasında bulunmamaktadır.

Úıldı beni ióyÀ

9 Yüz virdi raúìbe baña el virmedi ol şÿò
Baú ùÀliè-i dÿna
DünyÀda ÓanìfÀ kişi baòt-ı óasen ister
İt bu sözi ì[mÀ]

[Gazel 35][203]
Mefèÿlü FÀèilÀtü MefÀèìlü FÀèilün
1 ÒˇÀn-ı cefÀ vü cevre o şÿòuñ ãalÀsı var
èUşşÀúınuñ da ez-dil ü cÀn iştihÀsı var

2 Merdüm-küşÀn-ı àamze-i ser-tìzi úan döker
Maútel-geh-i cefÀda ne çoú mübtelÀsı var

3 Oldum esìr-i zülf ü dil-Àvìzi bir şehüñ
Kÿyında ben gibi nice yüz biñ gedÀsı var

4 Yoúdur úuãÿrı õerre úadar óüsn ü şìvede
AmmÀ cefÀ vü cevri çoú işte burası var

5 CÀnÀ senüñle gözlerimüñ ÀşinÀlıàın
Görme baèìd ol çünki úadìm mÀcerÀsı var

6 äordum kemÀl-i şerm ile laèl kirÀsını
Güldi didi ki nÀz ile bir diş kirÀsı var

7 ZÀhid ãafÀ-yı mey-gede inkÀra mı gelür
ŞÀyeste-i pesend olacaú bir hevÀsı var

8 Meyl itme mÀl u cÀha ki zìrÀ beúÀsı yoú
MihmÀn-sarÀy köhne verÀy mül fenÀsı var

9 Kilk-i Óanìf-i zÀra viren şöhreti bu kim
Vaãf-ı cemÀl ü óüsnüñe rengin edÀsı var

[Gazel 36][204]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 MetÀè-ı vaãluña naúdìne-i cÀn çoú mıdur azdur
ÒaùÀ itdüm şehÀ cÀn-ı hezÀrÀn çoú mıdur azdur

2 äabÀóat kişverinde şimdi sen sulùÀn-ı òÿbÀnsın
Der-i iósÀnuña bì-òad gedÀyÀn çoú mıdur azdur

3 Saña ey şÀh-ı mülk-i óüsn ü Àn taòt-ı melÀóatde
Bu óüsnile bu dÀrÀt u bu èunvÀn çoú mıdur azdur

4 Semend-i óüsnüñe ey şeh-süvÀr-ı esb-i istiànÀ
Bütün bu rubè-ı meskÿn içre meydÀn çoú mıdur azdur

5 Benüm seyl-Àb-ı çeşm-i òÿn-feşÀnum olsa mevc anuñ

---

[203] Bu gazel, MK nüshasında 10b'de kayıtlıdır, TDK nüshasında yoktur.
[204] Bu gazel, MK nüshasında 13b'dedir. TDK nüshasında yoktur.

Yanında Dicle vü Ceyóÿn u èUmmÀn çoú mıdur azdur

6 Ümìd-i şemm-i ruòsÀrì-i gül-gÿnuñ içün cÀnÀ
HezÀrÀn bülbül-ÀsÀ zÀr u giryÀn çoú mıdur azdur

7 HevÀ-yı zülf-i müşgìnüñle èazm-i sÿy-ı Çìn itdüm
Bu sevdÀ ile baña böyle seyrÀn çoú mıdur azdur

8 Kimi gördümse óüzn ü miónet ü àamdan ider şük[ü]r
Bu dÀr u miónet-i dünyÀda şÀdÀn çoú mıdur azdur

9 ÓanìfÀ müjde taúlìl-i vefÀ tekåìr-i cevr itdi
Saña ol şÿò-ı devrÀndan bu iósÀn çoú mıdur azdur

[Gazel 37][205]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FaèilÀtün) (Faèlün)

1 YÀr baña èÀşıú-ı bì-çÀre dimiş sözde budur
Dil-i şÿrìdeme ÀvÀre dimiş sözde budur

2 Göricek zaómi-i şemşìr-i cefÀsın ol şÿò
Acıyup sìneme ãad-pÀre dimiş sözde budur

3 Yoúlayup baòtumı mecmÿèa-i óüsninde bugün
O da zülfüm gibi pek úara dimiş sözde budur

4 Teb-i hicrÀnı ile sÿz u güdÀzum göricek
Yanayor èaşúum ile nÀra dimiş sözde budur

5 Baúca-i óüsnüme baúsun gül ü sünbül dileyen
Varmasun cÀnib-i gül-zÀra dimiş sözde budur

6 İşidüp òasta-i èaşú olduàumı bir óÀõıú
Böyle derde olamaz çÀre dimiş sözde budur

7 Ol perì dört óasenin göricek Àyinede
Var mıdur ben gibi meh-pÀre dimiş sözde budur

8 Ùoúınur her süòanuñ kÀkül ü gìsÿya Óanìf
Hep görenler saña zen-pÀre dimiş sözde budur

[Gazel 38][206]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Göñül dÀrÿ-yı hicrÀnuñ yemekden sersem olmışdur
Ùabìbe èillet-i èaşúın dimekden sersem olmışdur

2 Yine der-òˇÀb gördüm pister-i nÀz içre ol şÿòı
Bu gün èuşşÀúına cevr eylemekden sersem olmışdur

3 KelÀmum gÿşına girmez baña bel bel baúar vÀèiø
Meger kürsìde pek pek söylemekden sersem olmışdur

205 Bu gazel, MK nüshasında 11a'da kayıtlı olup TDK nüshasında yoktur.
206 Bu gazel, MK nüshasında 11a'da kayıtlı olup TDK nüshasında bulunmamaktadır.

4 Göñül zenbÿrınuñ ÀvÀzına ùaèn itme sulùÀnum
Senüñ şehd-i lebüñçün iñlemekden sersem olmışdur

5 Şuèÿrı úalmamış paşalarıñ cÀh-ı nedÀmetde
äadÀ-yı ùabl u sÿrnÀ diñlemekden sersem olmışdur

6 Óanìfüñ óaddi mi hìç Óaøreti Òayrìye pey-revlik
Buña çoú kimseler ãarf-ı emekden sersem olmışdur

[Gazel 39][207]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FÀèilÀtün) (Faèlün)

1 O cefÀ-pìşe hemÀn èÀşıúa düşnÀmı bilür
Ne niyÀz u ne mümÀşat u ne bayrÀmı bilür

2 DÀmen-i vuãlatı bÿs itmege virmez ruòãat
Ne mübÀrek güne óürmet ü ne bayrÀmı bilür

3 Sìne vü zülfüñe üftÀde olaldan cÀnÀ
Dil-i şeydÀ ne ãabÀóı vü ne aòşÀmı bilür

4 SÀúiyÀ ãorma baña tevbe-i meyden zìrÀ
Urasın ãaúızıñ aèlÀ mey-i gül-fÀmı bilür

5 èÁşıú-ı dil-şudeden Úays'ı suéÀl itmelidür
Zümre-i ehl-i meşÀyiò ÓÀcı BayrÀm'ı bilür

6 ÒÀl-i ruòsÀruñ ile ùurra-i zülfüñ göricek
Murà-ı dil òavfa düşer dÀne ile dÀmı bilür

7 Cevr ü ÀzÀrı hemÀn eyle Óanìf-i zÀra
Bende-i şÀkir-i luùfuñdur o ikrÀmı bilür

[Gazel 40][208]
Mefèÿlü FÀèilÀtü MefÀèìlü FÀèilün

1 äanmañ cihÀnda èÀşıú olan sìm ü zerlidür
LÀkin viãÀl-i dil-bere àÀyet hünerlidür

2 YektÀ süvÀr-ı èarãa-i èaşú u maóabbet
äÿfì teúaddüm eyleyemez çünki òarlıdur

3 Kÿy-ı diyÀr-ı èaşúa èazìmet ider göñül
Yükletdi bÀr-ı mióneti zìrÀ seferlidür

4 Nÿş it şarÀb-ı nÀbı da gör nefèi zÀhidÀ
ErbÀb-ı mey-keşÀne dime bu øararlıdur

5 èUşşÀúı tÀr-ı zülfine ber-dÀr ider ol şÿò
Ey dil ne himmet ehli ne èÀlì-naôarlıdur

6 ZÀhid ùarìú-i èaşúı selÀmet mi ôannider

---

[207] Bu gazel, MK nüshasında 11b'de kayıtlıdır. TDK nüshasında yoktur.
[208] Bu gazel, MK nüshasında 11b ve 12a'da bulunmaktadır. TDK nüshasında yoktur.

Bìm ü hirÀs u dehşeti çoúdur òaùerlidür

7 Baãmış neremde? dÀmen-i yÀri raúìb-i òar
Herkes dimiş ki èunfile ammÀ baãarlıdur

Ez-tetimme-hest[209]

8 Eyler daúìú her bir işin ÀsiyÀb-ı çerò
Anuñ benümle mercümegi pek óacerlidür

9 äordum dehÀn-ı nÀzikin ol àonca-leb didi
Ùÿùì-zebÀnum èÀşıúa aàzum şekerlidür

10 Yoúdur sürÿr u õevú ÓanìfÀ zamÀnede
Cevr ü cefÀ-yı dehr ile èÀlem kederlidür

[Gazel 41][210]

MefÀèilün FeèilÀtün MefÀèilün Feèilün

1 Ne cevr ü ôulm ü cefÀdan güzel ferÀàat ider
Ne derd ü miónet-i èaşúdan göñül şikÀyet ider

2 Degül ruòında hele ceyş-i òÀli bìhÿde
Görüp gözetmek içün zülfine neôÀret ider

3 Alışdı nÀvek-i dil-dÿz-ı yÀre sìne-i dil
Gelince böyle pey-À-pey ãafÀ vü rÀóat ider

4 Beni o şÿò-ı cefÀ-cÿ helÀke úaãd itmiş
Sözinde åÀbit olursa hemÀn èinÀyet ider

Tetimme ez[211]

5 Görince cÀmiè-i óüsnin cemÀèatin èÀşıú
Çıúup da minber-i èaşúa ne òoş òiùÀbet ider

6 ÓarÀm olur mı èaceb òÀliã olmayan ãaóbÀ
ZamÀnede anı bÀyiè ãudan èibÀret ider

7 Kimisi zülfine sünbül dimiş kimi şeb-bÿ
CihÀnda her kişi bildigini rivÀyet ider

8 RıøÀ-yı Óaúúa degül setr içün úabÀóatini
RiyÀ-yı maófile ãÿfì ne çoú èibÀdet ider

9 Óanìf-i zÀrıñı cÀhil mi ãanduñ ey meh-rÿ
KitÀb-ı óüsnüñi her rÿz u şeb úırÀéat ider

[Gazel 42][212]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Bir gice bezm-i neşÀù-engìzi cÀnÀ çek çevir
SÀàar-ı ser-şÀr bÀ-dest-i muóannÀ çek çevir

---

[209] Bitiş kısmından.
[210] Bu gazel, MK nüshasında 12a'dadır. TDK nüshasında yoktur.
[211] Bitiş kısmından.
[212] Bu gazel, MK nüshasında 12b'dedir. TDK nüshasında yoktur.

2 Eşk-i dìdem aàlamaúdan nehr-i cÀrì oldı gel
ÁsiyÀb iódÀå idüp ey serv-i bÀlÀ çek çevir

3 PÀy-mÀl itdüñ yeter èuşşÀúı rÀh-ı şìvede
Esb-i cevrüñ başını ey şÿò-ı raènÀ çek çevir

4 Sìneye dil-ber çekiben èuşşÀúa daòl itme yüri
ZÀhidÀ sen var hemÀn tesbìói tenhÀ çek çevir

5 Çünki ãÿfì bezme geldüñ sÀúìñı teåmìr idüp
Òayra gir nuúl-i meye bir özge óelvÀ çek çevir

6 Yaz berÀt-ı cÀh-ı vaãluñ vir baña şÀhum amÀn
EbruvÀnuñ gibi bir şÀhÀne ùuàrÀ çek çevir

7 Silsile-cünbÀn olup sevdÀ-yı zülf-i yÀr ile
Kendiñi dìvÀne-veş ey meh-rÿ dÀnÀ çek çevir

8 Çekme àam miónet-sarÀy-ı dünyede bir nesneye
CÀm-ı kÀmı rÿz u şeb ùurma ÓanìfÀ çek çevir

[Gazel 43][213]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 SÀúì-i gül-çehreler destinde sÀàar oynadur
Bezmi germÀ-germ idüp èuşşÀúı yer yer oynadur

2 Herkesi bir luèbile bÀzì-ger-i çeròı-i felek
Ùurmayup bezm-i cihÀn içinde oynar oynadur

3 Rüstem-istiànÀyı(?) ìmÀdur o şÿòuñ maúãadı
Baña geh ebrÿ gehì çeşm ü gehì ser oynadur

4 Refè-i zülf idüp yüzinden gösterür òÀl-i ruòın
Ol şeh-i iúlìm-i fitne òayl-i èasker oynadur

5 Naòl-i serv-ÀsÀ yerinden oynamış dil-ber yine
Kim bilür ol úÀmeti mevzÿnı kimler oynadur

6 Bülbül-i dil gülşen-i óüsnüñde oldı nefóa-kÀr
Şimdi şevú-i vuãlatuñla àonca güller oynadur

7 Geh bugün dir gÀhì ferdÀ dir ÓanìfÀ vaãl içün
èÁşıúın raúúÀã-veş her dem o dil-ber oynadur

Óarfü'z-zÀ[214]
[Gazel 44][215]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Eyledikçe ben saña ey dil-rubÀ her dem niyÀz
Cevr-i istiànÀyı tekåìr eyledüñ ey èişve-bÀz

[213] Bu gazel, MK nüshasında 12b'dedir. TDK nüshasında yoktur.
[214] Başlık MK nüshasında yoktur.
[215] Gazel MK nüshasında 13a, TDK nüshasında 15b ve 16a numaralı varaklardadır.

2 Bir nigÀh-ı iltifÀta görmedüñ lÀyıú beni
èÁdetüñ ey pÀdişÀhum èÀşıúa cevr ile nÀz[216]

3 Eràanÿna uydurup ben nÀle-i dil-sÿzumı
İòtirÀè itdüm bu efàÀnumla bir nÀ-dìde sÀz

4 Sìne-i mecrÿóla[217] meydÀn-ı èaşú içre bugün
KÀkülüñ sevdÀsına ölmekden itmem iótirÀz

5 Çeşm-i mestüñ cÀna úasd eyler amÀn virmez hemÀn
Öldürür zülfüñ àamı bir gün beni ey serv-i nÀz

6 èÁşúile Àòir helÀk itdüñ Óanìf-i zÀrıñı
Óaú saña zülfüñ gibi virsün hemÀn èömr-i dırÀz

[Gazel 45][218]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 Bu aóvÀl-i perìşÀnum[219] benüm ol àonca-fem bilmez
CefÀ-cÿdur aña derd-i derÿnum söylesem bilmez

2 Yazıú bunca zamÀndur olmadum şÀyeste-i luùfı
CefÀ resmin bilür ammÀ o meh luùf u kerem bilmez

3 Ùabìb-i cÀn iken aãlÀ işitmez Àh u feryÀdum[220]
Baña nÀz itmegi raènÀ bilür derdime em bilmez

4 ŞifÀdur sevdigüm bìmÀr-ı hecre vuãlatuñ elbet
Seni Ààÿş-ı maúãÿda çeken derd ü elem bilmez

5 ÒayÀl-i vuãlat-ı dil-dÀr ile pister-nişìn oldum
Úoyup bÀlìne ser bìmÀr-ı èaşú oldum disem bilmez

6 Görüp taãvìr-i óüsnin cÀn u dilden oldum üftÀde
Yine óÀl-i diger-gÿnum dirìàÀ ol ãanem bilmez

7 Disem cÀnÀ ider kÀtib Óanìfi vaãluñ istircÀ
Süzer nÀz ile çeşm-i mestini lÀ vü naèam bilmez

[Gazel 46][221]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 MerÀmum söylerüm bir kerre ol yÀre olur olmaz
FirÀú u derd ü èaşúa[222] isterüm çÀre olur olmaz

2 Sirişk ile[223] yazup bir nÀme aóvÀlüm idüp taúrìr

---
[216] èÁdetüñ èuşşÀú-ı zÀra pÀdişÀhum cevr ile nÀz(MK)
[217] mecrÿóla:mecrÿó ile(TDK)
[218] Bu gazel MK nüshasınsa 13a, TDK nüshasında 15a numaralı varakta kayıtlıdır.
[219] perìşÀnum:diger-gÿnum (MK)
[220] Àh u feryÀdum: nÀliş ü zÀrum(MK)
[221] Bu gazel, MK nüshasında 13b numaralı varakta,TDK nüshasında 15b numaralı varakta kayıtlıdır.
[222] derd ü èaşúa: derd-i èaşú (TDK)
[223] Sirişk ile: Sirişkümle (TDK)

äabÀ ile isÀre eyledüm yÀre olur olmaz

3 Didüm bÀà-ı viãÀlüñ meyvesinden dirsem[224]olmaz mı
Didi èÀşıú iseñ ãabr-eyle bì-çÀre olur olmaz

4 SuéÀl itdüm ùabìbe derdimi bilmem neler söyler
CevÀb-ı nÀ-ãavÀb eyler bu bìmÀre olur olmaz

5 DehÀnumda demìde oldı mÿy aãlÀ cevÀb almam
İşüm bitdi dimez lÀbüd dil-efgÀre olur olmaz

6 Saña yÀr olacaú mı ôannidersin ol cefÀ-kÀrı
ÓanìfÀ düşme hìç vÀdì-i efkÀre olur olmaz[225]

[Gazel 47][226]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Bülbül-ÀsÀ dÀèimÀ gül-zÀrdur endìşemüz
äanma ey àonca-dehÀnum òÀrdur endìşemüz

2 MaôhÀr-ı düşnÀm u úahr u cevr olursaú da yine
Vuãlat-ı cÀnÀneye ıãrÀrdur endìşemüz

3 Ekl ü şürb ehli degül biz rÿze-dÀrÀn-ı àamuz
Bÿse-i dil-dÀr ile ifùÀrdur endìşemüz

4 ZÀhidÀ ãanma bizi bÀde-perest ü mest-i mey
Şerbet-i laèl ü leb-i dil-dÀrdur endìşemüz

5 Gÿşe-gìr-i miónetüz pister-nişìn-i firúatüz
Vaãl-ı yÀre çÀremüz yoú zÀrdur endìşemüz

6 Sırr-ı èaşúı her ne deñlü münkir olsaú ãÿretÀ
Zümre-i ehl-i dile iúrÀrdur endìşemüz

7 VÀãıl-ı cÀnÀn olursaú da dükenmez àuããamuz

---

224 dirsem: virseñ (TDK)

225 TDK nüshasında 16a numaralı varak bu beyitle başlamaktadır. Bu nüshada 47. gazele redifi ve vezni uyumlu olan Fâyik isimli bir şairin,
1 Ùaleb-kÀr-ı viãÀl ol ey dil-i nÀ-kÀm olur olmaz
Egerçi meyve-i ümmìd-i èÀşıú òÀm olur olmaz
2 N'ola olmazise erbÀb menÀãıbda refÀhiyyet
ZamÀn-ı naúd-i cÀhından edÀ-yı dÀm olur olmaz
3 ÒudÀdur nÀ-òudÀmuz baór-i pür-Àşÿb-ı èÀlemde
Olur sÀóil-resìde geştimüz eyyÀm olur olmaz
4 NümÀyÀn olur olmaz òaùù ruòuñda vaãla saèy eyle
Vardur elbetde reh-rev menzile aòşÀm olur olmaz
5 O şÿòa èarø-ı óÀl-i zerd-i rÿyuñ yeter ey FÀyiú
Bilinür óÀl-i èÀşıú çehreden ièlÀm olur olmaz gazeli bulunmaktadır. Bu gazel, Dehri Dilçin'in istinsah ettiği Hanif Divanının TDK nüshasında mevcuttur, Millî Kütüphane nüshasında yoktur. Fâyik mahlaslı bir şaire aittir. Bu şiir Dehri Dilçin'in istinsah ettiği nüshanın orijinalinde var mıdır, sonradan mı- bir önceki şiirle vezin ve redif birliği olduğu için- Dehri Dilçin tarafından eklenmiştir anlaşılmamaktadır.

226 Bu gazel, MK nüshasında 14b'dedir. TDK nüshasında yoktur.

Hecre dÀéir fitne-i aàyÀrdur endìşemüz

8 Şemè-i ruòsÀrın görüp yandıú yaúıldıú ey dirìà
Hem yine pervÀne-ÀsÀ nÀrdur endìşemüz

9 Óaddimüz mi Óaøreti Òayrì'ye pey-revlik bizim
Celb-i taòrìrÀtile eşèÀrdur endìşemüz

10 Biz ÓanìfÀ ruòların vaãf eylerüz dil-berleriñ
Bülbül-ÀsÀ dÀéimÀ gül-zÀrdur endìşemüz

[Óarfü's-sin]

[Gazel 48][227]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Ùurra-i müşgìnine ey dil ãaúın itme heves
Başa çıúmadı anuñla bunca dem iklìm-i fes

2 Ben şehìd-i àamze-i fettÀnuñ oldum èaşúıle
Gel beni luùfuñla iósyÀ eyle ey èÌsÀ-nefes[228]

3 äanma müjgÀnumdur ey nÿr-ı baãar gördükleriñ
MÀcerÀ-yı òÿn-ı çeşmÀnum getürmiş òÀr u òas[229]

4 CÀn dimÀàın bÿy-ı zülf-i yÀr ile taèùìr ider
Olmadı bÀd-ı ãabÀ benden niçün feryÀd-res

5 BÀà-ı àamdan dÿr mehcÿr olmasun bir derd-mend
èAndelìb-i zÀra zìrÀ åÀr olur zerrìn úafes

6 Vaút-i Cem'den úalmadur Àyìn-i èişret zÀhidÀ
Rind-i mey-ÀşÀma luùf eyle lisÀn-ı ùaènı kes

7 KÀr-bÀn-ı miónet ü àamdur ÓanìfÀ bu gelen
Gÿşuma geldi benüm zìrÀ ki feryÀd-ı ceres

[Gazel 49][230]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Benüm ol nÿr-ı dìdem çeşm-i giryÀnumda nem görmiş
Dimiş sevdÀ-yı èaşúıla bu gözler òayli dem görmiş

2 Felek óarf-i sürÿrı yazmamış levó-i derÿnumda
èAceb var mı cihÀnda ben úadar úahr u sitem görmiş[231]

3 Semend-i èaşúuma bu èarãa-i deşt-i cünÿn azdur
Ki zìrÀ çoú felÀket çoú meşaúúat çoú elem görmiş[232]

4 äarìr-i òÀmemi bìhÿde mi ôann eylemiş ol şÿò

[227] Bu gazel, MK nüshasında 14a'dadır. TDK nüshasında yoktur.
[228] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
[229] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[230] Bu gazel, MK nüshasında 14a, TDK nüshasında 16b numaralı varaktadır.
[231] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
[232] Bu beyit TDK nüshasında 5. Sıradadır.

Yazarken derd-i èaşúın ol daòi ÀlÀm u àam görmiş[233]

5 CihÀnda ben miyüm bìmÀrì-i sevdÀ-yı èaşúuñ Àh
HezÀrÀn derd-mend ÀvÀre èaşúuñla verem görmiş[234]

6 Gören yoú cennet-i óüsnin anuñ Àyìneden àayrı
İşitdüñ mi cihÀnda var mıdur bÀà-ı irem görmiş[235]

7 FiàÀnum gÿş idüp bülbül gibi gül-zÀr-ı èaşúında236
BióamdillÀh ÓanìfÀ èÀşıúın ol àonca-fem görmiş
1217[237] (1802-1803)

[Gazel 50][238]
Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün

1 Ol mÀh-liúÀ bÀlìş-i zer-kÀra ùayanmış
Gìsÿları sünbül gibi gül-zÀra ùayanmış

2 Bilmem ne taãavvur239 ider ol rÿó-ı muãavver
Engüşt-i muóannÀ ile ruòsÀra ùayanmış

3 Yek nefóa òurÿc itmiş o yÀrüñ deheninden
KÀnÿn-ı derÿnumda yanan nÀra ùayanmış240

4 AàyÀrdan itmiş idüm iôhÀr-ı şikÀyet
äad óayf varup bir ucı dil-dÀra ùayanmış241

5 Bir rind-i mey-ÀşÀm bugün bezm-i ãafÀda
BÀ-terk-i edeb dÿş-ı úadeó-kÀra ùayanmış242

6 Dirdüm ne içün itdi terÀküm bu sirişküm
MecrÀsı meger dÀmen-i kuh-sÀra ùayanmış243

7 ÚassÀm-ı ezel rızkuñı virmez mi ÓanìfÀ
Bu òalú-ı cihÀn åervet-i bisyÀra ùayanmış244

[Gazel 51][245]

---

233 Bu beyit TDK nüshasında 2. sıradadır.
234 Bu beyit TDK nüshasında 3. Sıradadır.
235 TDK nüshasında 17a numaralı varak bu beyitle başlamaktadır.
236 èaşúında:óüsninde (MK)
237 Tarih TDK nüshasında yazılıdır.
238 Bu gazel MK nüshasında 10b'de, TDK nüshasında 17a numaralı varaktadır.
239 taãavvur: tefekkür (MK)
240 Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
241 Bu beyit TDK nüshasında 6. sıradadır. TDK nüshasında 17b bu beyitle başlamaktadır.
242 Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
243 Bu beyit TDK nüshasında 3. sıradadır.
244 ùayanmış kelimesi TDK nüshasında 3., 4. ve 7. beyitlerde dayanmış şeklinde geçmektedir.

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 èİõÀruñdan gül-i zìbÀ-yı óamrÀ bÿy u fÀm almış
DehÀn-ı nÀziküñden bülbül-i şeydÀ[246] kelÀm almış

2 èAlem-efrÀz-ı envÀè-ı fitendür kÀkül ü zülfüñ[247]
Cuyÿş-ı òÀl-i ruòsÀruñ anuñçün böyle nÀm almış

3 Göñül bÀà-ı viãÀlüñden umarken meyve-i vaãluñ
Olur olmaz o bì-çÀre hemÀn sevdÀ-yı òÀm almış[248]

4 Götür her dem beni yanuñca seyr-i bÀàa gitdikce
Görenler reşk idüp cÀnÀ disünler bir àulÀm almış

5 Óaúìúì muntaúìm ancaú CenÀb-ı Óaøreti Óaúdur
CihÀnda òod-be-òod var mı èadÿdan intiúÀm almış

6 Hele ben nÀéil-i maùlÿb u maúsÿd olmadum bilmem
ÓanìfÀ var mıdur ber-vefú-i dil dünyÀda kÀm almış

[Gazel 52][249]

Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün

1 Ol hoúúa-dehen nÀz ile incü mi dizermiş
CÀn riştesini sÿzen-i cevr ile üzermiş

2 Yazdurmaga ser-levóa-i mecmÿèa-i óüsnin
Engüşt-i muóannÀsı ile altun ezermiş[250]

3 Halleyledi bir èuúde bugün peyk-i òayÀlüm
Ol yÀr miyÀn-bendini aàyÀre çözermiş[251]

4 FerhÀd ile Mecnÿn ne bilürler reh-i èaşúı
Anuñ biri daàda biri ãaórÀda gezermiş[252]

5 Meclisde anuñ şevúi ile bÀde içerken
Ol mest-i mey-i èişve baña bÀde süzermiş

6 BÀ-luùf-ı ÒudÀ olmaz ise bÀd-ı muvÀfıú
Zevrakçe-i dil[253] baór-i felÀketde yüzermiş[254]

---

245 MK nüshasında bu gazel 10b'dedir. TDK nüshasındaki şın harfi kafiyeli gazeller harfü'ş-şın başlığı ile bu gazelle başlamış. TDK nüshasında bu gazel 16b numaralı varaktadır.
246 şeydÀ:gÿyÀ(MK)
247 kÀkül ü zülfüñ: kÀkül-i zülfüñ(TDK)
248 TDK nüshasında 2. ve 3. beyitlerin yerleri değişmiştir.
249 Bu gazel, MK nüshasında 15a, TDK nüshasında 17b numaralı varakta kayıtlıdır.
250 Beyit TDK nüshasında 3. sıradadır.
251 TDK nüshasında 6. sıradadır.
252 Beyit TDK nüshasında 2. sıradadır.
253 Zevraúçe-i dil: Zevraúçe-dil (MK)
254 Beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.

7 èUşşÀúa vefÀ itmeyicek yÀri ÓanìfÀ
CÀndan bile èÀşıú reh-i èaşúında bezermiş

[Gazel 53][255]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Görüp gül-zÀr-ı óüsnüñ bülbül-i dil Àh zÀr itmiş
Raúìb-i zÀàı envÀè-ı óased ile çenÀr itmiş

2 Taóammül tÀbiş-i ruòsÀrına úÀbil mi ol şÿòuñ
Tehì mey zülf-i èanber-bÀrı pìçtÀb kÀr itmiş

3 Uzanmış ùıfl-ı dil gerçi lebin bÿs itmege yÀrüñ
Velì nev-restedür èarø-ı niyÀza şerm ü èÀr itmiş

4 Göñül çoúdan görünmezdi iderdüm cüst cÿ her sÿ
Varup bir şÀh-ı òÿbÀn ÀsitÀnında úarÀr itmiş

5 Reh-i èaşúuñda AllÀh'ı severseñ èÀşıúıñ var mı
Benüm gibi èaceb naúdìne-i cÀnın niåÀr itmiş

6 Bu gün sìnemde buldum nevk-i tìr-i àamze-i şÿòı
ZiyÀnum var úıyÀs itmeñ ki zìrÀ òayli kÀr itmiş

7 äabÀ zülf-i dil-Àvìzin ùaàıtmış ol perì-rÿyuñ
NiôÀm-ı mülk-i óüsnin cÀn-fezÀyı tÀr-mÀr itmiş

8 CihÀn içre ÓanìfÀ var mı ÀyÀ sen gibi böyle
äafÀdan el çeküp peyàÿle-i àam iòtiyÀr itmiş

Óarfü'ã-ãÀd[256]

[Gazel 54][257]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Al göñül muràın úafes-bend it götür bir yana aã
Bir àarìb eglencedür incitme var dest-vÀne[258] aã

2 YÀre açduñ sìneme òaù eyledüm ey meh-liúÀ
Baèd-ez-ìn şemşìriñi èarş-ı muèallÀ-şÀne aã[259]

3 Olduàum çün[260] óüsnüñe efgende taèyìb eyleme
Var hele taãvìr-i óüsnüñ bir memer meydÀna aã[261]

4 ÚÀúül ü zülf ü ruòuñ[262] meşşÀùaya óÀcet degül
Zülfüñe zìb-i dìgerden[263] bir mücevher şÀne aã[264]

---

[255] Bu gazel, MK nüshasında 15a'dadır. TDK nüshasında yoktur.
[256] Başlık TDK nüshasında var.
[257] Bu gazel, MK nüshasında 15b, TDK nüshasında 18a numaralı varakta kayıtlıdır.
[258] TDK nüshasında mısraın yanına ayrıca 'verdistÀna' kelimesi yazılmış.
[259] Bu beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[260] çün: çoú: (TDK)
[261] Bu beyit TDK nüshasında 2. sıradadır.
[262] zülf ü ruòuñ:zülfüñ şehÀ (MK)
[263] digerden:digerdür(TDK)

5 Başladı başdan çıúup ser-keşlige kÀküllerüñ
ŞÀne ur başdan çıúarma virme yüz gerdÀne aã[265]

6 Ey Óanìfì işte böyle nev-zemìn ùaró eyleyüp
Òoşca dest-Àvìz olur şÀyed der-i cÀnÀne aã

[Gazel 55][266]
Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün
1 Bu óüsn-i edÀ şìve-i zìbÀ saña maòãÿã
Bu cilve vü bu èişve-i raènÀ saña maòãÿã

2 Ebrÿ-yı kemÀn çeşm-i mükeóóel ruò-ı óamrÀ
Billÿr beden úÀmet-i bÀlÀ saña maòãÿã

3 NÀ-dìde bu reftÀr u òırÀm cünbìş-i dil-keş
Bu ùavr-ı pesendìde ser-À-pÀ saña maòãÿã

4 Mecnÿn olur idüm göricek kÀkülüñ ey dost
LeylÀ gibi bu zülf-i semen-sÀ saña maòãÿã

5 Çeşmin süzerek nÀz iderek meclis-i meyde
PeymÀne be-kef dest-i muóannÀ saña maòãÿã

6 Òurşìde ya ùoà yÀ ùoàarum diriseñ elyaú
Bu vechile bu óüsn-i dil-ÀrÀ saña maòãÿã

7 Özüñ ãabÀóat senüñ ey şÀh-ı cihÀnum
Ol mesned-i vÀlÀ hele óaúúÀ saña maòãÿã

8 Her gördügi dil-dÀr-ı cefÀ-pìşeye düşmek
BillÀhi hemÀn ey dil-i şeydÀ saña maòãÿã

9 Keyfiyyet-i ãahbÀ nice inkÀr olınurmış
ZÀhid bu teèannüd ile taúvÀ saña maòãÿã

10 Óüsnin o şehüñ vaãf idemezler süòan-Àver
Bu óüsn ü edÀ ile ÓanìfÀ saña maòãÿã

[Óarfü'ê-êâê]
[Gazel 56][267]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Eyledüm derd-i derÿnum ol perì-ruòsÀra èarø
ÓÀl-i èaşú u miónetüm úıldum gözi mekkÀre èarø

2 áÀfil olma her ne deñlü itse de èarø-ı òulÿã
Eyleme esrÀr-ı èaşúuñ zümre-i aàyÀre èarø

3 Gülleri sünbülleri şermende gördüm bÀàda
Ruòların gìsÿların úılmış o meh gül-zÀra èarø

---

264 Bu beyit TDK nüshasında 3. sıradadır.
265 Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
266 Bu gazel, MK nüshasında 15b numaralı varaktadır. TDK nüshasında yoktur.
267 Bu gazel, MK nüshasında 16a'dadır. TDK nüshasında yoktur.

4 İrmedi destüm o verd-i ser-firÀza neyleyüm
ÒÀh u nÀ-òÀh eyledüm aóvÀlümi ben òÀra èarø

5 Ben úafes-bend-i àam u ÀlÀm ü ekdÀrum diyü
ÓÀlümi úıldum o ùÿùì-i şeker-güftÀra èarø

6 Bì-amÀndur iltiyÀm itme dilÀ ol yÀra hìç
Eyleme bìhÿde ol şÿò-ı cihÀne yara èarø

7 Òÿn-ı dìdemle bu şeb yazdum firÀúum nÀmesin
Eyledüm anı ÓanìfÀ cÀnib-i dil-dÀre èarø

[Óarfü'ù-èùÀ]
[Gazel 57][268]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FaèilÀtün) (Faèlün)
1 Eyledüm òÀne-i èaşúuñda şehÀ basù u bisÀù
Pür-ãafÀ õevú-nümÀ cÀy-ı feraó-zÀ ifrÀù

2 ZÀhidÀ sÀàarı bir kerre hele nÿş eyle
áamdan ÀzÀde olup tÀ bulasın õevú ü neşÀù

3 Cìm-i zülfüñ ile rÀ úaşlarıña beñzedemez
Ne úadar diúúat-i tÀm itse de cÀnÀ òaùùÀù

4 Bir nifÀú eyledüm aàyÀr içün ol yÀre bu gün
Naôar-ı yÀrdan itdüm hele Àòir isúÀù

5 Giydirür herkese bir cÀme-i àam-efzÀyı
äanki bu dehr-i denì èanèane ile òayyÀù

6 Saèy úıl dÿşuña yüklenme ãaúın bÀr-ı günÀh
Geçemezsin seni nÀra bıraàur cisr-i äırÀù

7 Ferş-i úÀlìçe'i ÀrÀm idemez bir kimse
CÀy-ı rÀóat mı ÓanìfÀ bu fenÀ köhne ribÀù

[Óarfü'ô-èôÀ]
[Gazel 58][269]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 Dil-i şÿrìdem eyler cevr ü nÀz-ı dil-rubÀdan óaô
ÓuãÿãÀ óìn-i vuãlatda olunmaz mı cefÀdan óaô

2 Göreydüñ encümen-ÀrÀ-yı èişret neydügin zÀhid
İderdüñ bì-riyÀ sende şarÀb-ı dil-guşÀdan óaô

3 Yanumdan eksik olma cÀ-be-cÀ ey àam beni yoúla
Bilürsin ki ider herkes úadìmì ÀşinÀdan óaô

4 Dirìà itme àubÀr-ı òÀk-i pÀyüñ benden ey meh-rÿ
İder bu çeşm-i giryÀnum be-àÀyet tÿtiyÀdan óaô

[268] Bu gazel MK nüshasında 16a'dadır. TDK nüshasında yoktur.
[269] Bu gazel MK nüshasında 16b'dedir. TDK nüshasında yoktur.

5 Seni itdümse dil-gìr-i niyÀz-ı vuãlat èafv eyle
Görenler ôann iderdüm ki iderler çoú ricÀdan óaô

6 TemÀşÀ-yı cemÀlüñden beni menè itme sulùÀnum
Dil-i şeydÀ görünce eyledi sen meh-liúÀdan óaô

7 ÓanìfÀ bülbül-i èaşúuñ nevÀsın gÿş idüp ol meh
Dimiş bÀà-ı cihÀnda eyledüm işbu ãadÀdan óaô

[Óarfü'l-èayn]
[Gazel 59][270]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 äafÀ-yı òÀùır-ı nÀ-şÀdıma aàyÀr olur mÀniè
Benüm her kÀrıma elbetde bir bed-kÀr olur mÀniè

2 Bıraúma dÀmen-i inkÀrı elden her umÿruñda
Vuãÿl-i maùlab u maúãÿduña iúrÀr olur mÀniè

3 Çıúarsam cÀme-i dìbÀların bir bir o meh-rÿnuñ
Yine vaãl-ı murÀda èuúde-i şalvar olur mÀniè

4 Raúìbüñ nev-nihÀl-i fitnesin bÀà-ı sürÿrından
Çıúarmaú niyyetüm ammÀ o gül-ruòsÀr olur mÀniè

5 Ùaleb-kÀr-ı murÀd-ı maùlab olmaúda óicÀb itme
Òuãÿl-i maùlaba zìrÀ ki şerm ü èÀr olur mÀniè

6 AmÀn şÀhum beni rencìde itdi zümre-i aàyÀr
Úulından ôulm ü úahrıñ defèine óünkÀr olur mÀniè

7 Óanìf-i zÀra çekdi ol perì àaddÀre-i cevrin
O àaddÀra amÀn ey dil hemÀn yalvar olur mÀniè

[Óarfü'l-èàayn]
[Gazel 60][271]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Nÿş-ı ãahbÀya kerem úıl zÀhidÀ olsun mesÀà
Rind-i mey-ÀşÀma cÀéiz olamaz resm-i yasaà

2 áonca'i àÀyet perìşÀn gördüm ey meh bÀàda
Eylemiş ruòsÀr-ı alüñ anı muòtelü'd-dimÀà

3 Köhnedür dÀà-ı derÿnum sÿziş-i hicrÀnile
Sìne-i mecrÿóuma yaúdum yine bir tÀze dÀà

4 Ekdigi toòm-ı ümìdi bitmedi LeylÀ içün
Geşt-zÀr-ı èaşúı Mecnÿn baña itmişdi ferÀà

5 DÀne-i òÀl-i ruòuñ murà-ı dili ãayd itmege
TÀr-ı zülfüñle yapılmışdur müşebbek bir duzaà

---
270 Bu gazel, MK nüshasında 16a'dadır. TDK nüshasında yoktur.
271 Bu gazel, MK nüshasında 17a'dadır. TDK nüshasında yoktur.

6 Cevr-i eşk-i dìdesin seyl-Àb-veş itmiş revÀn
èÁşıú olmış ben gibi sen úÀmet-i dil-cÿya bÀà

7 Tìà-ı cevrüñle helÀk itdüñ Óanìf-i zÀrıñı
Olasın ey meh-cemÀlüm sen cihÀn ùurduúca ãaà

[Óarfü'l-èfe]
[Gazel 61][272]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 HelÀk itdüñ beni cevrüñle sulùÀnum úanı inãÀf
Yoluñda èÀúibet gitdi dil ü cÀnum úanı inãÀf

2 Nigeh-bÀn olduàum günden berü gül-zÀr-ı óüsnüñde
Dükenmez bülbül-ÀsÀ Àh u efàÀnum úanı inãÀf

3 Yanup yaúılmada var mı úuãÿrum tÀb-ı èaşúuñla
Saña pervÀneyüm şemè-i şebistÀnum úanı inãÀf

4 NevÀziş úılmaduñ ey mìz-bÀn-ı cevr ü istiànÀ nüvaziş
RièÀyet úıl bu şeb òÀneñde mihmÀnum úanı inãÀf

5 Beni òÀne-be-dÿş-ı nÀ-be-sÀmÀn eyledüñ ôÀlim
Bu mı mihr ü vefÀ zülf-i perìşÀnum úanı inãÀf

6. Beni aàlatmaàa óayrÀn mısın bÀà-ı firÀúuñla
AmÀn ey ãaçı sünbül verd-i òandÀnum úanı inãÀf

7 Óanìfi çeşm-i bìmÀrÿñ àamı dil-òasta itmişdür
ÙabìbÀ úalmadı èaşúuñla dermÀnum úanı inãÀf

Óarfü'l-úÀf[273]
[Gazel 62][274]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Bugün açmaz bıçaúlar aàzımı úarşumda meh-rÿ yoú
MecÀlüm úalmadı fetó-i kelÀma zülf-i şeb-bÿ yoú

2 Beni şol deñlü mest itdi şarÀb-ı èaşúı ol şÿòuñ[275]
Şeb-i yeldÀda fikr-i zülfile dìdemde uyòu yoú

3 Baña egri baúar herkes èaceb bilsem günÀhum ne
Ùarìú-i èaşú içinde ehl-i dil[276] dünyÀda ùoàru yoú

4 áarìú-i baór-i èaşúa ùaèn u teşnìè itme bìhÿde
Saña ey zÀhid-i sÀlÿs bizden bir içim ãu yoú

5 TemÀşÀ-yı cemÀlüñ maùlab-ı aèlÀ vü aúãÀdur
Degül dünyÀ senüñ èaşúuñla bende fikr-i mìnÿ yoú

[272] Bu gazel, MK nüshasında 17a'dadır. TDK nüshasında yoktur.
[273] Başlık TDK nüshasında var.
[274] Bu gazel MK nüshasında 17b'de, TDK nüshasında 18b numaralı varakta kayıtlıdır.
[275] deñlü mest itdi şarÀb-ı èaşúı ol şÿòuñ: bì-rÀóat idüpdür óasretüñ cÀnÀ(MK)
[276] ehl-i dil dünyÀda:ehl-i dünyÀda(MK)

6 Delüp tìà-ı firÀúuñ sìnemi àırbÀle döndürdi
Tenümde óasretüñle nÀle itmez hìç bir mÿ yoú

7 Saña dil vireli rÿy-ı meserret görmedüm aãlÀ
Ùulÿè itmez ne óikmet necm-i baòtum bir feraó-bÿ yoú[277]

8 Güzel başuñ içün luùf it[278] baña çìn-i cebìn itme
Óanìfi sevdigüm pÀ-mÀl-i cevr itme o yoú bu yoú

[Gazel 63][279]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 ViãÀlin eylemiş ferdÀya ol meh-rÿ dilÀ taèvìú
Bi-óamdillÀh irişmiş cÀnib-i Óaú'dan aña tevfìú'[280]

2 Vücÿd-ı nÀ-tüvÀnum şeróa-nÀk itdi o bì-şefúat
äoruñ inkÀr iderse tìà-ı pür-òÿnı ider taãdìú[281]

3 Saña ben cÀn u dilden èÀşıúum dirdüm inanmazdı
Virince èaúl u fikr ü ãabr u cÀnum eylemiş taóúìú[282]

4 Seni aàyÀre meyl itmiş didi cÀnÀ süòan-çìnÀn
Durÿà-Àmìz imiş maóøÀ be-àÀyet eylemiş tedúìú[283]

5 Bu meydÀn-ı maóabbetdür göñül şirket úabÿl itmez
ŞehÀ sÀyem daòi olsa baña müstevcib-i terfìú[284]

6 KitÀb-ı èaşúı aãlÀ görmemiş èuşşÀúa daòl eyler
Ne virdi alamaz bizden èaceb ol zÀhid-i zındıú[285]

7 Bu teng úÀfiyeyi ùabèumda yoú tanôìre istièdÀd
ÓanìfÀ äÀdıúuñ dür sözleri itdi beni teşvìú

[Gazel 64][286]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 O şÿò u dil-rubÀnuñ óüsnine èÀlem bütün müştÀú
Dinilse vaãf u taèrìfinde lÀyıú ravøatü'l-èuşşÀú

2 Nice leb-bestedür saña ver olmasun göñül cÀnÀ
Öperler bì-tekellüf laèlüñi peymÀne vü bardaú

---

[277] Bu beyit MK nüshasında yoktur.
[278] luùf it:cÀnÀ(TDK)
[279] Bu gazel MK nüshasında 17b, TDK nüshasında 19a numaralı varakta kayıtlıdır.
[280] Beyit MK nüshasında 'Yine vaãlın o meh-peyker muóÀle eylemiş taèlìú TeàÀfül yoú idi ùabèında ÀyÀ kim ider tesvìú 'şeklinde geçmektedir.
[281] Beyit TDK nüshasında 4. sıradadır ve ' Vücÿdum şeróa şeróa eyledi ol òÿnì-i ôÀlim Eger inkÀr iderse tìà-i pür-òÿnı ider taãdìú' şeklinde geçmektedir.
[282] Beyit TDK nüshasında 6. sıradadır.
[283] Beyit TDK nüshasında 2. sıradadır ve 2. mısra 'Durÿà-ı maóø imiş ol söz be-àÀyet eyledüm tedúìú' şeklindedir.
[284] Beyit TDK nüshasında 3. sıradadır.
[285] Beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[286] Bu gazel, MK nüshasında 18a'dadır. TDK nüshasında yoktur.

3 ZekÀt-ı óüsnüñi görme sezÀ aàyÀr u bed-kÀre
O deñlü yoú mı luùf it ben úuluñda õerre istióúÀú

4 İder mülk-i dile tatar-ı àamzeñ baàteten şeb-òÿn
Dil ü cÀn naúdini yaàma iderler bir alay sürrÀú

5 Hücÿm itdükde ceyş-i miónet ü àam nÿş-ı ãahbÀ úıl
Zebÿn eyler bilürsün ezderhÀyı göñül tiryÀú

6 HelÀküm úaãd iderse ol perì mesrÿr olur cÀnum
Ki zìrÀ bendeyi dil-şÀd idermiş müjde-i iètÀú

7 AmÀn ey cÀn ùabìbi meróamet úıl òasta-i èaşúa
HelÀk oldı Óanìf-i zÀruñ iósÀn eyle gel bir baú

Óarfü'l-kÀf[287]

[Gazel 65][288]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Dükenmez mi èaceb ey dil enìn ü nÀliş ü[289] zÀruñ
Esìr-i èaşúı mı olduñ o mÀh-ı verd-i ruòsÀruñ

2 Bu şeb rüéyÀda gördüm Kÿh-kenle Úays-ı şeydÀyı
Didiler Leylì vü Şìrìnden ecmeldür senüñ yÀrüñ

3 AmÀn ey nÿr-ı dìdem Àh nedür[290] bu sendeki óÀlet
Úıyar her gördügi bì-çÀreye çeşm-i füsÿn-kÀruñ

4 AmÀn virmez ne cellÀd-ı felekdür dìde-i mestüñ
Ne baúmaz iltiyÀma àamze-i àammÀz-ı òÿn-òˇÀruñ[291]

5 Yatur mÀr-ı siyeh-veş gerden-i billÿra peyveste
Görünce òavfa düşdüm ey perì zülf-i siyeh-kÀruñ[292]

6 FerÀàat zevraúın[293] çek bir kenÀra eyle ÀsÀyiş
Çekilmez mióneti bu rÿzgÀr-ı nÀ-behemvÀruñ[294]

7 áamuñla òastadur cÀnÀ Óanìfì gel èibÀdet úıl
Ùabìb ister mizÀcı muótaøır da olsa bìmÀruñ

[Gazel 66][295]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Bir úaşı yÀ vuãlat-ı vaèd eylemişken itdi reng
Sìnemi àırbÀle döndürdi benüm nÀz-ı òadeng

[287] Başlık MK nüshasında yoktur.
[288] Bu gazel, MK nüshasında 18a, TDK nüshasında 19b numaralı varakta kayıtlıdır.
[289] nÀliş ü: nÀle vü(TDK)
[290] nÿr-ı dìdem Àh nedür: çeşm-i mestÀnem nedür(MK)
[291] Beyit TDK nüshasında 5. sıradadır.
[292] Beyit TDK nüshasında 6. sıradadır.
[293] …zevraúın…:… zevraúda… (MK)
[294] Bu beyit TDK nüshasında 4. sıradadır.
[295] Bu gazel, MK nüshasında 18b'dedir. TDK nüshasında yoktur.

2 Aàlamaúdan ol úadar óÀlüm perìşÀn oldı kim
Eşk-i dìdem Àb-ı Ceyóÿn u FurÀt'a oldu deng

3 Kÿy-ı dil-dÀra èazìmet eylemiş aàyÀr-ı dÿn
Dilerüm BÀrì ÒudÀ'dan olsun iki pÀyı leng

4 Verd-i raènÀ èÀrıø-ı mey-gÿnuña beñzese de
Var mı AllÀh'ı severseñ gülde cÀnÀ böyle reng

5 Zümre-i nÀdÀnile itme cedel ey nìk-òÿy
Bÿy-ı bed ôÀhir olur murdÀra cÀnÀ atma seng

6 ÇÀkeriyyet defterinden ismimi óakk eyleme
Sen ãabÀóat mülkinüñ sulùÀnısın ey şÿò-ı şeng

7 Ùaèn-ı aèdÀya ãab[ı]rdan àayrı yoúdur çÀre hìç
Sen ÓanìfÀ eyleme bìhÿde nÀ-dÀnile ceng

[Gazel 67][296]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Ey felek bilmem niçün bìhÿde devrÀn eyledüñ
Neyledüm ôÀlim benüm óaúúumda fermÀn eyledüñ

2 Yoòsa ben úÀtil miyüm luùf it nedür cürmüm benüm
TÀ bu deñlü rifèat u şÀnum perìşÀn eyledüñ

3 Böyle cevr ü ôulme aãlÀ ben degildüm müsteóaú
Dostumu giryÀn idüp aèdÀyı òandÀn eyledüñ

4 El-amÀn ey çerò-i gerdÿn dÀd elüñden el-amÀn
Sen niçün dil şehrini úahrile vìrÀn eyledüñ

5 Yÿsuf-ÀsÀ óabs-i àamda eylerüm Àh u enìn
Mesken-i me'vÀmı ôÀlim beyt-i aózÀn eyledüñ

6 Söylenür nÀmuñ senüñ àaddÀr u kec-reftÀrsın
Ùoàrusı kim nÀ-becÀ pergÀr u pinhÀn eyledüñ

7 Şimdiyecek ben gide úalèa-i äamsun'a dek
Gel beni úapdurma sen taùhìr-i dendÀn eyledüñ

8 MuúteøÀ-yı şìve-i taúdìr-i Óaú'dur bu cefÀ
Sen niçün bìhÿde ey dil Àh u efàÀn eyledüñ

9 Ey felek óaúúumda úahrıñ luùf olur bì-iştibÀh
äanma ben maôlÿmı sen òÀkile yeksÀn eyledüñ

10 Rÿz-ı rÿşen rÿyını göstermedüñ aãlÀ baña
Sen Óanìf'üñ başına dünyÀyı zindÀn eyledüñ

---

[296] Bu gazel, MK nüshasında 18b ve 19a'dadır. TDK nüshasında yoktur.

[Gazel 68][297]
Mefèÿlü FÀèilÀtü MefÀèìlü FÀèilün
1 İçdüm şarÀb-ı èaşúı bu şeb tÀ nehÀra dek
Úıldum òayÀl-i vaãluñı vaút-i òumÀra dek

2 Encüm-şumÀr-ı vuãlat olup dil bu şevúile
Gitdi şitÀb u sürèat ile kÿy-ı yÀre dek

3 Girmez úoyuna körpe úuzıdur uyur sıcaú
Düşdüm verÀ-yı vaãlına tÀ ÚoçóiãÀr'a dek

4 Çaldı semend-i göñlümi bir şÿò dil-rubÀ
Şimdi ne çÀre geçdi el-Àn ÜsküdÀr'a dek

5 CÀnÀ ümìd úand-i lebünle kesdüm gibi
Böyle giderse memleket-i ÚandehÀr'a dek

6 Virmez zekÀt-i óüsnini òÿbÀn-ı şehrimüz
Gitmek göründi èÀşıúa öyle diyÀra dek

7 Eyler kenÀr-ı dÀmenin èuşşÀúdan dirìà
Virmiş raúìbe ruòãat-ı bÿs-ı kenÀra dek

8 Esmez Óanìf-i zÀra nesìm-i ferÀó-fezÀ
Olmaz güşÀde àonca-i ùabèum bahÀra dek

[19b]Óarfü'l-lÀm
[Gazel 69][298]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FÀèilÀtün) (Faèlün)
1 SÀlik-i rÀh-ı ÒudÀ Óaøreti Şeyò Ümmì KemÀl
MÀlik-i mülk-i vefÀ maôhar-ı luùf-ı müteèÀl

2 Gül-i gül-zÀr-ı veraè bülbül-i bÀà-ı taúvÀ
Gevher-i baór-i ùarìúat şeh-i iúlìm-i kemÀl

3 Maórem-i sırr-ı nihÀn úuùb-ı cihÀn zeyn-i zamÀn
äadef-i dürr-i vefÀ bedreúa-i ehl-i melÀl

4 Gül-i raènÀ idi ol ravøa-i èirfÀn içre
èAndelìb idi aña tÀbiè olan zümre-i óÀl

5 Nÿr-ı tevóìd ile pür itmiş idi ÀfÀúı
Sÿòte-i èaşú-ı ilÀhì ide ol mÀh-cemÀl

6 Maôhar-ı maèrifetullÀh olur elbet zÀrı
Türbe-i òÀkine iòlÀã ile itse rÿ-mÀl

7 İstièÀnet ùaleb it durma ÓanìfÀ her dem
Merúad-i pÀkine yüz sürmege úıl istiècÀl

---

297 Bu gazel MK nüshasının son gazelidir 19a'dadır, TDK nüshasında yoktur.
298 Bu gazel TDK nüshasında 19b numaralı varakta kayıtlıdır.

Óarfü'l-mìm

[Gazel 70][299]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Göreydüm yÀrimi refè-i óicÀb idüp amÀn dirdüm
Behey ôÀlim úanı itdüklerüñ èahd ü amÀn dirdüm

2 Vücÿdum tÀb-ı èaşúuñla kül oldum óÀlüme raóm it
Yeter yaúduñ firÀúuñ Àteşine el-ÀmÀn dirdüm

3 Senüñ çün bì-vefÀ dirlerdi sulùÀnum inanmazdum
NifÀúa óaml iderdüm doàrusı cÀnÀ yalan dirdüm

4 Gözümden ãaúınurdum èÀkibet yÀd illere virdüm
Efendim sevdigüm cÀnum diyüben bir zamÀn dirdüm

5 Dil ü èaúl u úarÀr u ãabrum alduñ daòi nem úaldı
Alursañ anı da al bende bir cÀndur úalan dirdüm

6 Niçün başdan çıúarduñ vaãluñı vaèd eyleyüp evvel
Be var hey èahdine durmaz beni başdan ãavan dirdüm

7 Ùabìbüm òasta-i èaşú olana luùf u kerem senden
Óanìfüñ óÀlin istifsÀr iderseñ pek yaman dirdüm

[Gazel 71]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Gel bu şeb bÀà-ı irem úıl òÀnemi òÀnum[300] didüm
Muntaôırdur şevú ile teşrìfiñe cÀnum didüm

2 Şeb-çerÀàum nÿr-ı didemsin benüm ey meh-cebìn
Gel efendim rÿşen eyle beyt-i aózÀnum didüm

3 Eyledüm ièzÀr bìhÿde èinÀyet úıl baña
Sevdigüm cÀnum efendim mÀh-ı tÀbÀnum didüm[301]

4 ÒÀl-i ruòsÀruñ àamıyla meskenüm dÀrü'l-mióen
Gice gündüz òˇÀba varmaz çeşm-i giryÀnum didüm

5 Gel yetiş iórÀk var dil òÀnesinde el-amÀn
Áb-ı vaãluñla söyündür nÀr-ı sÿzÀnum didüm

6 Der-gehüñde boynı egri bende-i dìrìneyüm
Ùoàrı söyle òiõmetümde var mı noúãÀnum didüm

7 Gülşen-i àamda ne miónetler çeker cÀnÀ Óanìf
Óasret-i zülf ü ruòuñla verd-i òandÀnum didüm

[Gazel 72]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

---

299 Bu gazel ve sonraki şiirler TDK nüshasında mevcuttur . Varak numaraları TDK nüshasının varak numaralarıdır. 20a numaralı varaktadır.

300 Derkenarda '(òÀnum!)' kelimesi yazılıdır.

301 20b numaralı varak bu beyitle başlamaktadır.

1 Bir zamÀn õevú-i viãÀlüñle şehÀ mesrÿr idüm
Gitdi ol demler ki derd ü àuããadan mehcÿr idüm

2 Ben bilürdüm her viãÀlüñ Àòiri hecr olduàın
Áh ey nÿr-ı baãar iósÀnuña maàrÿr idüm

3 èÁrıø-ı alüñde úaldı çeşm-i dil ey verd-i ter
èÁúibet Àl eyledi ben aña pek[302] mecbÿr idüm

4 Ben degildüm bir zamÀn minnet-keş-i pìr-i muàÀn
Şerbet-i laèl-i lebüñle sevdigüm maòmÿr idüm

5 Hep saña òarceyledüm naúd-i sirişküm ey perì
æervet ü sÀmÀn ile sÀyeñde ben maèmÿr idüm[303]

6 Şimdi maàlÿb eyledi devrÀn beni ceyş-i àama
Ey şeh-i mülk-i ãabÀóat bir zamÀn maúãÿr idüm

7 Sen Óanìfi eyledüñ imrÿz meéyÿs u melÿl
BendegÀnuñ defterinde dün daòi mesùÿr idüm

[Gazel 73]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Cevre mÀéildür o gül-ruòsÀrı ben bilmez miyüm
Bì-vefÀdur èÀşıúa ol yÀri ben bilmez miyüm

2 Bülbül-i şeydÀyı medó itmeñ baña èÀşıú diyü
Bildigüm úuşdur benüm ùarrÀrı ben bilmez miyüm

3 Bÿse-çìn olsam bulup òˇÀb içre ol sìmìn teni[304]
VÀúıf olduúda o dem inkÀrı ben bilmez miyüm

4 Telò-kÀm itmem dimiş aldanma yÀre ey göñül
Ùatlu söyler ol şeker-güftÀrı ben bilmez miyüm

5 Ey ãabÀ bir rÀyióa óiss eyledüm senden bu gün
ÁşinÀyum bÿy-ı zülf-i yÀri ben bilmez miyüm

6 Gözleriyile beni bilmem niçün gözler müdÀm
Gözlerinden olası aàyÀrı ben bilmez miyüm

7 İftiòÀr itdüm hele dirmiş benümçün sevdigüm
Ol Óanìf-i èÀşıú-ı nÀ-çÀrı ben bilmez miyüm[305]

[Gazel 74]

MefÀèilün FeèilÀtün MefÀèilün Feèilün

1 Senüñle ùıfl-ı dilüm ÀşinÀ mıdur bilmem
Görünce girye ider mübtelÀ mıdur bilmem

---

[302] TDK nüshasında parantez içinde ‘biñ’ de yazılmıştır.
[303] 21a numaralı varak bu beyitle başlamaktadır.
[304] Parantez içinde ‘(sìm-teni aãlında)’ şeklinde Dehri Dilçin tarafından not düşülmüştür.
[305] 21b numaralı varak bu beyitle başlar.

2 Òadeng-i àamzesin ÀmÀde eylemiş ol şÿò
äaúın amÀn dil-i mecrÿó saña mıdur bilmem

3 Beni mi gördi gözüñ ey felek bu dehr içre
HemÀn bu úahr u meşaúúat baña mıdur bilmem

4 HevÀ-yı zülfüñ ile gitmek istiyor Çìn'e
MurÀdı murà-ı dilüñ ol yaña mıdur bilmem

5 Ùarìú-i èaşúuña düşdüm ben üft ü òìz iderek
Emeklerüm benüm Àòir hebÀ mıdur bilmem

6 èİõÀrıñı güle teşbìh idenlerüñ úavli
Baúılsa ey gül-i raènÀ òaùÀ mıdur bilmem

7 Óanìf-i zÀr içün ol ne dimiş ki vaèdüm var
DilÀ ne olsa gerekdür cefÀ mıdur bilmem

[Gazel 75][306]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 áam-ı èaşúuñla ey şÀh-ı cihÀn şeb zinde-dÀr oldum
Siyeh gìsÿlaruñ sevdÀsı ile bì-úarÀr oldum

2 Vücÿdum Àteş-i èaşúuñ şu deñlü itdi istièÀb
Semender-veş derÿnum nÀrına cÀnÀ yanar oldum

3 Uãandırdı beni sÿz-ı firÀúuñ ùatlı cÀnumdan
Vücÿdumda mecÀlüm úalmadı mevtüm arar oldum

4 Siper itdüm melÀmet ùaşına şimdengirü sìnem
Düşelden èaşúuña ben tÀrik-i nÀmÿs u èÀr oldum

5 Beni bì-ùÀúat itdi miónet-i èaşúuñ belim bükdi
Saña dil vireli ey çeşm-i mestüm tÀrümÀr oldum

6 Vücÿdum rìze rìze itdi şemşìr-i cefÀ dostum
Yatup peyàÿle-i àamda esìr-i Àh u zÀr oldum

7 Bugün bÀzÀr-ı sevdÀda metÀè-ı èaşúı ben aldum
ÓanìfÀ maôhar-ı luùf-ı CenÀb-ı Kird-gÀr oldum

[Gazel 76]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Naèra ursam èaşúla mestÀne dirler neyleyüm
Áh u feryÀd eylesem dìvÀne dirler neyleyüm

2 Her kime bir nebõe èarø itsem derÿnum óÀlini
Bilmeyüp derdüm sözüm efsÀne dirler neyleyüm

3 èArø-ı óÀlüm deregeh-i DÀréa[307] taúdìm itmege

---
[306] Gazel 22a numaralı varaktadır.
[307] Dergeh-i DÀr tamlaması anlama daha uygundur ancak vezin için hece eksik kaldığından deregeh-i DÀr okunmuştur.

Úorúarum ki çıúmasun dìvÀne dirler neyleyüm[308]

4 Şemè-i óüsnüñ nÀrına sÿz-ı güdÀzum görseler
Söz atup herkes baña pervÀne dirler neyleyüm
5 Òırúa-pÿş olsam hevÀ-yı èaşú ile dervìş gibi
Böyle olmaz vaøè-ı dervìşÀne dirler neyleyüm

6 Gülşen-i óüsnüñde bülbül-veş olursam naàme-senc
Úuş dilince baú èabeå efàÀna dirler neyleyüm

7 CÀn fedÀ eyler Óanìf ammÀ saña ey mÀh-rÿ
YÀr içün úoymuş serin meydÀna dirler neyleyüm

[Gazel 77]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Ben bugün biñ şevú ile zülf-i nigÀrı oòşadum
Gerdene bend eyleyüp gìsÿ-yı yÀri oòşadum

2 Óasret ile rÿze-i hecre devÀmum var idi
Bÿse aldum ruòlarından gül-èiõÀrı oòşadum

3 Furãat el virdi bulup tenhÀda der-dest eyleyüp
Ber-ùaraf itdüm hele ãabr u úarÀrı oòşadum

4 Luùf ile èarø-ı maòabbet eyledi bÀ-èizz ü nÀz
Meróamet itdi baña ol şìve-kÀrı oòşadum

5 Aàlayup óÀl-i perìşÀnum aña èarø eyledüm
Dìde-i òÿn-bÀr ile ol èişve-kÀrı oòşadum[309]

6 DÀm-ı vaãla celb idüp ol ùÿùì-i güftÀrımı
äaydına furãat bulup ol nev şikÀrı oòşadum

7 Ol perì envÀè-ı luùf itdi Óanìf-i zÀrına
GÀhì gerden gÀhì sìne geh èiõÀrı oòşadum

[Gazel 78]
MefÀèìlün MefÀèìlün Fe'ÿlün
1 Aúar hecrüñle dìdemden şehÀ dem
Ter eyler úorúarum dÀmÀnuñ ol dem

2 áam-ı èaşúuñla seyl-Àb-ı sirişküm
Olur Ceyòÿn miåÀli Àb-ı dìdem

3 Vücÿdum tìr-i cevrüñ itdi mecrÿó
Ùabìbüm meróamet úıl eyle bir em

4 Seni der-dest iden ölmez dimişler
Úuçam mÿy-miyÀnuñ ölmez isem

5 Baña ruòãat èinÀyet eyleseñ de

[308] 22b numaralı varak bu beyitle başlar.
[309] 23a numaralı varak bu beyitle başlar.

èİõÀruñdan seni bir kerre öpsem

6 CefÀyı eyleyüp èuşşÀúa taòãìã
VefÀ eylersiñ aàyÀre dem-À-dem

7 Óanìf'i bir pula aàyÀre ãatma
Seni ben sevdigüm dünyÀya virmem

[Gazel 79]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 ÚÀmet-i mevzÿnuña cÀnÀ senüñ ùÿbÀ dirüm
Kÿy-ı dil-cÿyuñ gibi yoú bir behişt-ÀsÀ dirüm[310]

2 Gelse èÀlem bir yaña dönmem sözümden dil-berÀ
Yoú senüñ gibi güzel hem gelmemiş aãlÀ dirüm

3 RÀéya teşbìh eylemişler ol kemÀn ebrÿlaruñ
İòtilÀf idüp bu sözde ben efendim lÀ dirüm

4 Naúş-ı óüsnüñ görse elbette iderdi ser-fürÿ
Şerm-sÀr olur idi Şìrìn ile LeylÀ dirüm

5 Fi'l-meåel èarø itseler emvÀl-i dünyÀyı baña
Diseler ister misüñ ey meh-liúÀ ben lÀ dirüm

6 Eylerüm ãabr u taóammül eyleseñ cevr ü cefÀ
Hìç uãanma fÀrià olma ben hemÀn MevlÀ dirüm

7 äorsalar cÀnÀ Óanìfüñ gördügi miónetleri
èÁşıúuñ çekdikleri zaómet ãorulmaz hÀ dirüm

[Gazel 80]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 ŞehÀ bÀà-ı cemÀlüñ gibi hìç bir dil-güşÀ bilmem
Benüm gibi aña bir èandelìb-i òoş-nevÀ bilmem

2 áarìbüm bì-kesüm cÀnÀ der-i luùfuñda üftÀde
NigÀh-ı iltifÀt eyle ki senden mÀèadÀ bilmem

3 Bütün bì-rÀóat itdi èÀlemi Àh-ı ciger-sÿzum
Niçün teéåìr itmez Àh u feryÀdum saña bilmem[311]

4 HelÀk oldum efendim zaóm-ı şemşìr-i cev[i]rüñle
èİlÀc it merhem-i vaãluñdan özge bir devÀ bilmem

5 MeşÀm-ı cÀna geldi bir dil-ÀrÀ bÿy-ı èanber-sÀ
Ùoúunmış mı èaceb gìsÿlara bÀd-ı ãabÀ bilmem

6 Umÿruñ Óaúú'a tefvìø eyle àayra ittiúÀ itme
CenÀb-ı Óaøreti MevlÀ gibi hem müttekÀ bilmem

7 ÓanìfÀ keşf-i esrÀr itme òÀmÿş ol hüner bunda

---

[310] 23b numaralı varak bu beyitle başlar.
[311] 24a numaralı varak bu beyitle başlar.

CihÀnda bì-zebÀn olmaú úadar raènÀ edÀ bilmem

[Gazel 81]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 İtdigüñ cevr ü cefÀ hep nÀ-be-cÀdur sevdigüm
Çekdigüm ÀlÀm u àam cümle hebÀdur sevdigüm

2 Görmemiş úıããam gibi úıããa tevÀrìò-ÀşinÀ
Vaúèa-i óÀlüm benüm èibret-nümÀdur sevdigüm

3 Yalıñız ben mi giriftÀr-ı belÀ-yı èaşúuñum
Óüsnüñe hep cümle èÀlem mübtelÀdur sevdigüm

4 Şìşe-i úalbüm şikest itme ki zìrÀ lÀ-cerem
äÿretüñ miréÀt-ı dilde rÿ-nümÀdur sevdigüm

5 Eyleyüp aàyÀre iósÀn u kerem luùf u èaùÀ
Cevr ü ÀzÀruñ hemÀn her dem bañadur sevdigüm[312]

6 Raús ider gehvÀre-i àamda görince rÿyıñı
Merdüm-i dìdem senüñle ÀşinÀdur sevdigüm

7 ÓÀl-i zÀrından òabìr olãañ Óanìf-i pür-àamuñ
Meróamet şefúat mürüvvet pek revÀdur sevdigüm

[Gazel 82]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 MurÀdum şemèi yanmaz mı o gül-ruòsÀre yalvarsam
ÇerÀà itmez mi ÀyÀ bendesin òünkÀre yalvarsam

2 áarìú-i baór-i èaşú-ı miónet oldum çÀresiz úaldum
NecÀtum ol perì-rÿ ùÿùì-i reftÀra yalvarsam

3 Girüp bÀà-ı viãÀle baà-bÀn olsam rıøÀ virse
Varup geh èandelìb ü geh güle geh òÀre yalvarsam

4 Niçün ser-keşlik eyler ol süvÀr-ı esb-ì istignÀ
èİnÀn-ı cevr ü nÀzı çek diyü ol yÀre yalvarsam

5 Beni öldür diyü kerrÀt ile èarø-ı niyÀz itdüm
Yine ihmÀl ider öldürmez ol àaddÀre yalvarsam

6 Úadeó ber-kef gelür bilmem ne semte èazm ider ol şÿò
AmÀn bÀ-èazm kebÀb itdüñ diyü bir pÀre yalvarsam[313]

7 ÓanìfÀ nièmet-i vaãlından itdüm yeés ümìdi
Meger ol kÀse-lìs-i bed-liúÀ aàyÀre yalvarsam

[Gazel 83]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Yine bir serv-i bÀlÀ dil-rubÀya intisÀb itdüm

[312] 24b numaralı varak bu beyitle başlar.
[313] 25a numaralı varak bu beyitle başlar.

Gürÿh-ı dil-berÀn içre o şÀhı intióÀb itdüm

2 Efendim bezm-i èişretde seni der-óÀùır itdükçe
ÒayÀl-i laèl-i mey-gÿnuñ ile nÿş-ı şarÀb itdüm

3 Serüm bÀlìn-i àamda pister-i miónetdeyüm cÀnÀ[314]
Dü-çeşmüm ey perì yollarda úaldı terk-i òˇÀb itdüm

4 Dükenmiş naúd-i èömrüm rÀh-ı èaşúuñda temÀm olmış
Bu şeb nÀr-ı derÿnumdan yaúup şemèi óisÀb itdüm

5 BelÀ-yı èaşúuña dÿş olmadın maèmÿr idi úalbüm
áam-ı zülf ü ruòuñla úalb-i maózÿnum òarÀb itdüm

6 Der-Ààÿş eylerüm görsem dimişdüm her çe bÀdÀ bÀd
Anı tenhÀda buldum neyleyüm àÀyet óicÀb itdüm

7 Semender-veş ÓanìfÀ Àteş-i hicrÀna àarú oldum
FirÀú u óasret-i dil-dÀr ile baàrum kebÀb itdüm

[Gazel 84][315]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FaèilÀtün) (Faèlün)

1 Ber-i[316] sìmìnüñi aç ey gül-i raènÀ baúalum
Olsun esrÀr-ı ÒudÀ böyle hüveydÀ baúalum

2 Baúup eùrÀfuma yoú kimse didüm bir bÿse
Didi ãabr it hele ey èÀşıú-ı şeydÀ baúalum

3 Ne bu sermestì-i envÀè-ı àurÿr ey àÀfil
Saña úalur mı bu èişret-geh-i dünyÀ baúalum

4 Ùutalum ki bugün olduñ şeh-i mülk-i fÀnì
Nic'olur òÀl-i perìşÀnuña ferdÀ baúalum

5 Beni terk eyleyüp aàyÀre mi virdüñ göñlüñ
Ben mi nÀdim olurum sen mi civÀnÀ baúalum

6 Bir cefÀ-cÿya göñül düşdi alınmaú müşkil
Neye müncer olur encÀmı ÓanìfÀ baúalum

[Gazel 85]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Siyeh gìsÿlaruñ sünbül midür şeb-bÿ mıdur bilmem
èAceb zülfüñ midür kÀkül midür gül-bÿ mıdur bilmem

2 Şu deñlü diúúat itdüm ben dehÀnuñla miyÀnuñdan
Birisi àonca-i zìbÀ birisi mÿ mıdur bilmem

---

314 Satırın sonunda parantez içinde' (miónetde ten cÀnÀ)'şeklinde not düşülmüştür. Bu not Dehri Dilçin tarafından tutulmuş olmalıdır.
315 Gazel 25b'dedir.
316 Ber-i kelimesinden sonra muhtemelen Dehri Dilçin tarafından soru işareti konmuş.

3. KemÀn ebrÿlaruñ mı úavs-i úudret mi çekilmiş yÀ
BeyÀø üstine bir ùuàrÀ mıdur ebrÿ mıdur bilmem

4. èAceb rÿó-ı muãavver mi perì mi ol melek-sìmÀ
Nedür òÀnum mıdur ùÿùì midür bÀnÿ mıdur bilmem[317]

5 Anı meşşÀùa-i úudret mi tezyìn eylemiş yoòsa
Bu óüsn ile o meh-veş óÿrì-i mìnÿ mıdur bilmem

6 Didi bÀà-ı viãÀlümden úopardum al birin èÀşıú
Saña luùfı turunc mı yoòsa şeftÀlÿ mıdur bilmem

7 MetÀè-ı èaúlumı àaãb eyledi düzd-i nigÀhile
Beni dìvÀne úıldı ol perì cÀdÿ mıdur bilmem

8 Ùayanmış bÀliş-i zer-kÀra süzmiş dìde-i mestin
ÓanìfÀ vaút-i furãatdur amÀn uyòu mıdur bilmem

[Gazel 86]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FaèilÀtün) (Faèlün)
1 Bir nefes miónet-i èaşúuñla óuøÿr eylemedüm
Yine bir kerre saña èarø-ı fütÿr eylemedüm

2 Eyledümse seni dil-gìr-i niyÀz-ı vuãlat
Hele maèõÿr ola bir başúa úuãÿr eylemedüm

3 Devr-i vÀóidde idük Úays ile cÀnÀ ikimüz
‘Aãr-ı èaşúuñda senüñ şimdi ôuhÿr eylemedüm

4 Yine taúlìl-i cefÀ itdi şu günlerde baña
áÀlibÀ òÀùır-ı dil-dÀra òuùÿr eylemedüm

5 ZÀhidÀ nehr-i èamìki geçemezsiñ ãabr it
Cisr-i maúãÿdımı ben daòi èubÿr eylemedüm[318]

6 Eylemiş cevri ile gerçi helÀküm úaãdın
Dil-i şÿrìdeme tebşìr-i sürÿr eylemedüm

7 Yine iôhÀr-ı şikÀyet ne ÓanìfÀ böyle
Saña ben ôÀlime dil vir diyü zÿr eylemedüm
Fì 29 N (RamaøÀn) 217(23 Ocak1803)

Óarfü’n-nÿn[319]
[Gazel 87]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feièlün
(FaèilÀtün) (Faèlün)
1 èAcebÀ kimler ile geşt ü güõÀr eylersüñ

---

[317] 26a numaralı varak bu beyitle başlar.
[318] 26b numaralı varak bu beyitle başlar.
[319] TDK nüshasında ‘Óarfü’n-nÿn’ başlığı konarak kef ve nun harfiyle kafiyeli şiirler sıralanmıştır.

Kim bilür úanuı bez[i]m-gehde úarÀr eylersüñ

2 Bilirüm ben seni àÀyetde felek-meşrebsüñ
Günde bir nÀ-òalefi kendiñe yÀr eylersüñ

3 ÁşinÀ olmadıàuñ şaòãı idersüñ talùìf
Baña geldükde nigÀ[h] eylemege èÀr eylersüñ

4 İstemez sürme ãaúın çeşm-i siyÀhuñ sürme
Yoú yere vesmeyi ebrÿlarıña bÀr eylersüñ

5 Baña dirsüñ ki saña keåret-i cevrüm yoúdur
Az mıdur yÀ anı sen leyl ü neòÀr eylersüñ

6 Sen de èÀşıú mısıñ ey bülbül-i şÿrìde èaceb
Bir cefÀ-cÿya benüm gibi ne zÀr eylersüñ

7 Õikr ü fikrüñ bu mı dünyÀda ÓanìfÀ bilmem
Ele aldıúda úalem vaãf-ı nigÀr eylersüñ

[Gazel 88]
Mefèÿlü FÀèilÀtün Mefèÿlü FÀèilÀtün

1 Hecrüñle nÀzeninüm úaddüm kemÀn idersiñ
Cevrüñle òÿn-ı çeşmüm her dem revÀn idersiñ

2 Biñ kerre cevr iderseñ bir kerre meróamet úıl
Yoòsa cefÀ vü nÀzı sen her zamÀn idersiñ

3 EnvÀè-ı cevr ü nÀza ben eylerüm taóammül
Hem ôulm ü hem teèaddì hem úaãd-ı cÀn idersin[320]

4 Bir kerre sehven itdüñ cÀnÀ nigÀh iósÀn
Her rÿz u şeb anı sen vird-i zebÀn idersiñ

5 EsrÀr-ı mihr-i èaşúuñ levó-i dilümde menúÿş
Óakk eyleme efendim óÀlüm yamÀn idersiñ

6 Ben bende-i úadìmiñ terk eylemem dimişdüñ
Yoú sende mihr ü şefúat bir gün hemÀn idersiñ

7 Bilmem ne óÀle düşdüñ eylersüñ Àh u zÀrı
Bülbül gibi ÓanìfÀ dÀéim fiàÀn idersiñ

[Gazel 89]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FÀèilÀtün) (Faèlün)

1 BÀà-ı nÀz içre o dil-dÀde òırÀmÀn olsun
Serv-i ÀzÀdeler ol şìveye óayrÀn olsun

2 Şeyùanat eylemese èÀşıú u maèşÿúa raúìb
Kim lisÀna alur ol müfsidi insÀn olsun

3 Bezm-i èişretde eger sensiz içersem bÀde

---

[320] 27b numaralı varak bu beyitle başlar.

İçdigüm ey ruò-ı alüm baña hep úan olsun

4 Emr úıl meylüñ eger var ise teslìm ideyüm
Tek senüñ pÀdişehüm istedigüñ cÀn olsun

5 Úuzıcaàum yine bayrÀm-ı viãÀlüñ geliyor
èÁşıú-ı dil-şude úoç başuña úurbÀn olsun[321]

6 Söyleñ ol kÀfire èuşşÀúa cefÀ eylemesin
Terk idüp baèd-ez-ìn cevri müselmÀn olsun

7 Degme bir dil-bere el virme ÓanìfÀ merd ol
Sevdigüñ şÀh-ı cihÀn Àfet-i devrÀn olsun

[Gazel 90]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Ruòuñdan bezm-i meyde býseye cÀnÀ mesÀà olsun
èİnÀyet úıl efendim baèd-ez-ìn nuúle yasaà olsun

2 Hedef úıl sìnemi tìr-i cefÀya ey kemÀn-ebrÿ
Raúìbüñ sìnesi nÀr-ı óasedle dÀà dÀà olsun

3 Fitìl-i dÀàumı yaúdı èiõÀr-ı Àteşìnüñ Àh
Görenler hep didiler èÀşıúa dÀà üstü bÀà olsun

4 Yaúın olma amÀn aàyÀre cÀnÀ pÀk-dÀmensiñ
Seni ıølÀl ider şeyùÀn-meşrebdür ıraà olsun

5 YesÀrından baña bir býse iósÀn itdi ol gül-ruò
èİnÀyet eyleyüp bir daòi luùf eylerse saà olsun[322]

6 Yitirdüm èaúl u fikrüm cüst ü cÿya bende úudret yoú
Ne semte gitdi söyleñ peyk-i Àhum göz úulaà olsun[323]

7 Óanìf-i zÀrıñı cÀnÀ bekÀm it cÀh-ı vaãluñla
Kerem úıl sÀye-i luùfuñda sulùÀnum çerÀà olsun

[Gazel 91]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Olursa sevdigüm èÀlem senüñçün hep baña düşmen
Eger dostluú idüp destüm ùutarãañ ey perì düşmen

2 Yanar kÀnÿn-ı dilde Àteş-i èÀşúuñ sögünmez hìç
DehÀnumdan çıúar dÿd-ı siyÀhum ãanasıñ külòan

3 Yaúar şÀyed seni nÀr-ı derÿnumdan óaõer eyle
İdersem cÀn u dilden sevdigüm bir Àh-ı sÿz-efgen

4 Münevver olmasa şemè-i ruòuñdan ey gözüm nÿrı

[321] 28a numaralı varak bu beyitle başlar.

[322] Sayfanın sonunda "Bu beyit evvelce -YesÀrından baña bir býse vaèd itmiş o gül-ruòsÀr/ Eger vaèd-i vefÀ itmezse çÀrem ne o saà olsun- şeklinde imiş. " diye not düşülmüştür.

[323] 28b numaralı varak bu beyitle başlar.

Gerekmez çeşm-i mestüñ óaúúı baña dìde-i rÿşen

5 Didigüm ãaydı èuşşÀú içre ÀyÀ óÀl-i ruòsÀrum
äayup her dem bilürdüm der-èaúab cÀnÀ didüm hep ben

6 TelÀş u pìçtÀbuñ ne giderirsiñ şimdi ãabr eyle
AmÀn ey nÀzenìnüm pek şitÀb itme daòi irken

7 ÓanìfÀ òayli demdür cüst ü cÿ eylersiñ èÀlemde
Ser-i kÿyından özge var mıdur bir mesken-i meémen

[Gazel 92][324]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Bÿse-çìn ol ruòlarından sevdigüñ der-òˇÀb iken
Dìde açdırma der-Àgÿş it hemÀn bì-tÀb iken

2 Teşne-leb úıldı beni sÿz-ı firÀúuñ bir zamÀn
Reşóa-i Àb-ı viãÀlüñle şehÀ sìr-Àb iken

3 Çoú güõÀr itme ãaúın pìrÀmenümden el-óaõer
Eşk-i dìdem mÀcerÀ-yı èaşú ile seyl-Àb iken

4 Bilmeyüp úadrüm beni pÀ-mÀl-i cevr itdüñ şehÀ
Ben gibi èÀşıú cihÀn içre hemÀn nÀ-yÀb iken

5 Kimseye rabù itme úalbüñ devlet-i dünyÀ içün
Óaøreti RezzÀú-ı bì-çÿn fÀtióü'l-ebvÀb iken

6 İnfièÀl itme ÓanìfÀ ùaèn-ı òalúa nìk ü bed
èÁşú ile èÀlemde nÀmuñ böyle şöhret-yÀb iken

[Gazel 93]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 TÀr-ı zülfüñdür dil-i dìvÀnemi øabù eyleyen
Baàlasañ dutmaz anı billÀhi zencìr ü resen

2 Zülfüñe yüz virdigüñ çün ceyş-i òÀlüñ buldı yüz
Kişver-i óüsnüñde cÀnÀ úopdı Àşÿb u fiten[325]

3 SÀàar-ı ãahbÀyı devr itdir ãoàutma arasın
SÀúiyÀ luùf it biraz germÀ-ger[m] olsun encümen[326]

4 Meclisinde gördi yoú keyfiyyet-i ãahbÀ-yı èaşú
Geldi bezm-i èişrete ol zÀhid-i mìnÀ-şiken

5 Úaãr-ı çÀh-ı èaşúuña üftÀde oldum sevdigüm
ÓÀlüme raóm it benüm ey Yÿsuf-ı gül-pìrehen

6 Sen mi mÀ'ilsüñ ruò-ı dil-dÀra ben mi èÀşıúum

---

324 Gazel 29a'dadır.

325 Sayfanın sonunda ''Burada ' Ceyş-i óÀlüñ buldı yüz' şeklinde bir çıúıntı vardır.'' diye not düşülmüştür. Böyle okununca vezin uygun olduğu için 3. mısradaki '... buldı óÀl-i ruóuñ' dip nota alındı.

326 29b bu beyitle başlar.

Ey dil-i şeydÀ yiter maèõÿr ola ya sen ya ben

7 Bir àarìb-i bì-nevÀdur óisse-mend-i luùfuñ it
Şehr-i èaşúuñda dil-i şÿrìde ùutmışdur vaùan

8 Bÿsesin almalıdur yÀrüñ ÓanìfÀ cebr ile
Òod-be-òod virmek ne mümkin saña ol sìb-i õeúan

Óarfü'l-vÀv[327]

[Gazel 94]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 ÒayÀlümde úalupdur sevdigüm ol kÀkül-i hoş-bÿ
Çıúar mı hìç meşÀm-ı cÀndan ol müşg-sÀ gìsÿ

2 Beni ÀlÀm-ı èaşúuñ şol úadar bì-rÀóat itmişdür
ÒırÀm oldı òayÀl-ı vaãluñ ile çeşmüme uyòu

3 Şemìm-i zülfüñe teşbìh iderler èanber ü verdi
Ne beñzer bÿy-ı verde kÀkülüñ maóø-ı ÒıùÀdur bu

4 Olursañ ben gibi èÀşıú cemÀl ü óüsnüñe şÀyed
Baúup mir'Àta yüz virme amÀn ey úÀmet-i dil-cÿ

5 Òamìde oldı úaddüm iótirÀz it tìr-i Àhumdan
Hedef itme beni tìr-i cefÀya ey kemÀn-ebrÿ

6 Didüm bir bÿse vir şìrìn lebüñden ey şeker-güftÀr
Tebessüm-rìz olup envÀè-ı nÀz ile didi abÿ

7 ÓanìfÀ siór ü efsÿn ile èuşşÀúın ider Mecnÿn
Ne fettÀndur o LeylÀ-yı zamÀn ol àamzesi cÀdÿ

Óarfü'l-hÀ[328]

[Gazel 95]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Benüm esrÀr-ı èaşúum rÀygÀn olmaúda gitdikce
Perì-rÿyum ise gözden nihÀn olmaúda gitdikce

2 Olup teéyìd ile ãÀóib-úırÀnı miónet-i èaşúuñ
CihÀnda nÀm u şÀnum dÀstÀn olmaúda gitdikce

3 KitÀb-ı óüsnine baúduúca o zülf-i siyeh kÀruñ
Göñül şìrÀze-bend-i gìsuvÀn olmaúda gitdikce

4 Úabÿl itmez tedÀvì èillet-i èaşúum füzÿn oldı
ÙabìbÀ gün-be-gün óÀlüm yaman olmaúda gitdikce

5 Egerçi tìr-i Àhum olmada ser-tìz vardıúca
Senüñ şemşìr-i cevrüñ òÿn-feşÀn olmaúda gitdikce

6 NiyÀz itdikce nÀz eyler amÀn bilmez cefÀ-cÿdur

---

[327] 30a

[328] 30b

O şÀh-ı mülk-i èişve bì-amÀn olmaúda gitdikce

7 Ne virdi alamaz çerò-i felek bilmem èaceb benden
Baña úahr u cefÀsı her zamÀn olmaúda gitdikce

8 HülÀàÿ-veş göñül BaġdÀd'ını cÀnÀ òarÀb itdüñ
Sirişküm Dicle-veş Àb-ı revÀn olmaúda gitdikce

9 Lebüñ vaãfında herkes èaczini iôhÀr ider ammÀ
Óanìf'üñ òÀmesi şìrìn-beyÀn olmaúda gitdikce

[Gazel 96][329]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FÀèilÀtün) (Faèlün)
1 áam-ı zülfüñle şehÀ uġradı başum derde
İştiyÀúuñ ile ÀrÀm idemem bir yerde

2 DÀd elinden felek-i cevr ü cefÀ-pìşenüñ Àh
Baña itdüklerini itmedi hìç bir ferde

3 ZÀhidÀ ãatma ãaúın kÀle-i zühdüñ bunda
Herkesün ipligi pÀzÀra çıúar mahşerde

4 Seni bÀġ içre ãalındıúca görenler dirler
Bu òırÀm u bu reviş var mı èaceb èar èarda

5 Her úaçan vaãla rıøÀ-dÀde olursa ol şÿò
Ruò-ı zìbÀ-yı dil-ÀrÀsı olur òoy-kerde

6 Gevhere èizzet ü úıymet mi úodı dendÀnuñ
Görmedüm nÿş-ı lebüñ leõõetini sükkerde

7 Seni çoúdan severüm ey şeh-i iúlìm-i vefÀ
èAcebÀ ismi Óanìf'üñ ola mı defterde

[Gazel 97]
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
1 GiriftÀr-ı èaõÀb oldum ġamuñla uġradum derde
FirÀú u óasretüñle èaúl u hÿşum úalmadı serde

2 Baña cÀnÀ fütÿr ìrÀå ider ôann itme cevrüñden
ÒudÀ úuvvet vire dostum hemÀn cevr it o defterde

3 NeşÀùından hüveydÀ bÀde nÿş itmiş o gül-ruòsÀr
Süzülmiş dìde-i mesti ruò-ı zìbÀsı òoy-kerde[330]

4 İçirme úahve-i esrÀrını yÀrÀn u aóbÀba
ãaúın rÀz-ı nühüftüñ söyleme dünyÀda bir ferde

5 Göñüldür yek-naôarda gördügüne meyl ider ammÀ
Yine dil ol cefÀ-cÿ cevr-pìşe mÀh-peykerde

---
[329] 31a
[330] 31b bu beyitle başlar.

6 áazel almaz güzeller hìç ÓanìfÀ söylenür meşhÿr
ZamÀne òÿblarınıñ gözleri hep sìm ile zerde

[Gazel 98]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

1 Dolaşdı èankebÿt-ÀsÀ göñül zülf-i perìşÀna
Aãıldı murà-ı şeb-Àvìz-veş ol èanber-efşÀne

2 Açılmış èÀrıøından gül gül olmış àoncalar yer yer
Görünce bülbül-i dil başladı feryÀd u efàÀna

3 Beni Mecnÿn-ãıfat gördükde taèyìb eyleme sulùÀnum
Müselsel zülf-i şeb-bÿyuñ gören olmaz mı dìvÀne

4 Güzelsiñ yoú naôìriñ rÿy-ı dünyÀda ÒudÀ óaúúı
Ki sensiñ milket-i óüsn içre cÀnÀ şimdi bir dÀne

5 Nice bìzÀr olur taènile tekåìr-i cefÀ itme
FerÀàat eylemem senden bu èÀlem olsa bir yane

6 Be-àÀyet seng-dilsiñ gerçi ey bì-raóm u bì-şefúat
Beni seng-i felÀòan-veş kerem úıl atma yabana[331]

7 Ayaklandır Óanìf-i zÀrıñı òÀk-i meõelletden
Anı pÀ-mÀl-i cevr itmek düşer mi sevdigüm şÀna

[Gazel 99]

Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün

1 Bì-çÀre göñül düşdi yine bir ruò-ı ale
Dil bülbüli girmek diledi bÀà-ı viãÀle

2 Úatè itmiş iken yÀr ile bÀzÀr-ı viãÀli
Bilmem ne sebeb oldı yine itdi iúÀle

3 èAúluñ var ise pÀdişeh-i èaşúa esìr ol
VÀãıl ola maúãÿdına kim girse bu óÀle[332]

4 LeylÀ diyerek vÀdì-i miónetlere düşdi
Mecnÿn-ı belÀ-keş ãoñucı irdi kemÀle

5 Bintü'l-èinebe eyledi rindÀn teúarrüb
äÿfì oùurup şÀne urur taúma ãaúala

6 Ey pÀdişeh-i kişver-i nÀzum baña úıyma
MüjgÀnuñ oúın sìneme gel itme óavÀle

7 Vaãf eyleyeli diúúat ile mÿy-miyÀnuñ
Bì-çÀre Óanìfüñ ãanemÀ döndi òayÀle

[Gazel 100]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Cümleden müstaànìyüm ÀrÀyiş-i dünyÀ neme

[331] 32a bu beyitle başlar.
[332] 33a bu beyitle başlar.

Mülk-i èaşúuñ şÀhıyum tÀc-ı àurÿr-efzÀ neme

2 Ben derÿndan lÀbis oldum èaşú u sevdÀ cÀmesin
Neylerüm sÀéir úumaşı aùlas u dìbÀ neme

3 Muãóaf-ı óüsnüñ açup itdüm tefeééül geldi òÿb
ÙÀlièüm yoúlatmaġa remmÀle istircÀ neme

4 Misk-i ezfer olsa da itmem nigÀh-ı iltifÀt
Bÿy-ı zülfüñ baña besdür èanber-i sÀrÀ neme

5 Ùaúmışum engüştüme laèl-i nigìn-i èaşúuñı
Laèl ü yÀúÿt istemem elmÀs-ı bì-hemtÀ neme[333]

6 Devlet-i dünyÀ baña lÀzım degül ey meh-cebìn
Tek nigÀh-ı luùfuñ olsun devlet-i DÀrÀ neme

7 BÀde-i èaşúuñ Óanìfi mest ü medhÿş eyledi
CÀm-ı Cem'ler virseler nÿş eylemem ãÀhbÀ neme

[Gazel 101]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 èÁşıú-ı nÀlÀnuñı hicrüñle giryÀn eyleme
Áb-ı çeşmin herkesüñ cevrüñle èummÀn eyleme
2 Óüsnüñe maàrÿr olup ôulm itme yazıúdur saña
Áh-ı èÀşıú yerde úalmaz úalb-i vìrÀn eyleme

3 Gördigüñ bì-çÀrenüñ ièdÀmına itme heves
Tìr-i müjgÀnuñ ile úatline fermÀn eyleme

4 Alma Àh-ı èÀşıúı bir gün saña teéâìr ider
èÁdet itme cevr ü istiànÀyı her an eyleme

5 Dÿd-ı Àh-ı èÀşıú-ı maôlÿmdan úıl iótirÀz
Mesken ü meévÀsını luùf ile külòÀn eyleme

6 Çünki teéâìr eylemez ol ôÀlime Àh u enìn
Yoú yere Mecnÿn gibi feryÀd u efàÀn eyleme

7 Gel ser-i bÀlìnine tìmÀr-ı(?) zülfüñdür Óanìf
Öldürüp úurtar beni derdime dermÀn eyleme[334]

[Gazel 102]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FÀèilÀtün) (Faèlün)
1 Resen-i cevr ile dil muràını çekme bende
Úalmadı bÀr-ı àÀmuñ çekmege ùÀúat bende

2 Bì-vefÀ dirler idi gerçek imiş sulùÀnum
Yoàumış õerre úadar mihr ü mürüvvet sende

---

[333] 33b bu beyitle başlamaktadır.
[334] 34a bu beyitle başlamaktadır.

3 Giryemi görse sebeb neydügini ãormaz da
Aġladup èaşúı ile nÀz ile eyler òande

4 Kerem-i destile maócÿbuñ olur her kimse
Yaluñuz resm-i mümÀşat ile olmaz bende

5 Göricek bÀà-ı ãabÀóatde òırÀm-ı nÀzuñ
Serviler úaddiñe reşk eylediler gülşende

6 Tìr-i müjgÀnuña tÀb-Àver olur mı sìnem
Úande ey úaşı kemÀn sìne o tìrüñ úande

7 Doġrusı ummaz idüm virdi baña bir bÿse
Eyledi yÀr ÓanìfÀ beni pek şermende

[Gazel 103][335]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Çeşm-i fettÀnuñ gibi ey meh-likÀ baòtum siyÀh
Zülf-i şeb-gÿnuñ gibi óÀlüm perìşÀn oldı vÀh

2 Virmesün úul başına MevlÀ benüm çekdüklerüm
Eylerüm èaşúuñla her sÀèatde yüz biñ kerre Àh

3 Sÿz-ı hecrüñ manãıbından itdüm istièfÀ bugün
CÀh-ı vaãluñla çerÀà eyle beni ey pÀdişÀh

4 Ben reh-i èaşúuñda óÀãıl … (?) iórÀz eyledüm
İstemem aãlÀ cihÀn içre efendim èizz ü cÀh

5 Çarpılur mirèÀt-ı ruòsÀruñ gören elbet senüñ
Ùaèn u teşnìè itme ben bì-çÀreye ey yüzi mÀh

6 Ey perì bilmez idüm èaşúuñ ne müşgil kÀr imiş
Ben saña dil virelü hìç görmedüm emn ü refÀh

7 Ben Óanìf'üm cÀdde-i èaşúuñdan itmem inóirÀf
BÀèiå-i óamz u mübÀhatümdür ey meh işbu rÀh

[Gazel 104]
FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
1 Zülfine bend olduàum cÀnÀnı görsem gÀh gÀh
ŞÀne ursa kÀkül-i reyóÀnı görsem gÀh gÀh

2 İrse destüm şimdilik rÿ-mÀle òÀk-i pÀyini
Öpdigüm ol gÿşe-i dÀmÀnı görsem gÀh gÀh[336]

3 Gülşen-i èaşú içre benden òoş nevÀyı diñlesem
èAndelìbüñ itdigi efàÀnı görsem gÀh gÀh

4 Sırr-ı èaşúın eylemezdüm tÀ bu deñlü ÀşikÀr
Neyleyüm ol Leylì-i devrÀnı görsem gÀh gÀh

---

[335] Gazel TDK nüshası 34b numaralı varaktadır.
[336] 35a bu beyitle başlar.

5 Miónet ü cevrinden itmezdüm şikÀyet nìk ü bed
TÀ ezelden itdigi iósÀnı görsem gÀh gÀh

6 Úalmışam peyàÿle-i miónetde giryÀn u óazìn
áam yimezdüm òande-rÿ yÀrÀnı görsem gÀh gÀh

7 İşte böyle nev-be-nev irsÀl-i naôm it NÿriyÀ
Feyø alur tabèuñ! mücerred anı görsem gÀh gÀh

8 Úudretüm úalmaz dehen-bÀz olmaàa rÿz-ı viãÀl
Ben ÓanìfÀ úÀéim-i hicrÀnı görsem gÀh gÀh

Óarfü'l-YÀ[337]

[Gazel 105]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün

1 Bir zamÀn cÀnÀ senüñle içdigüm meyler úanı
Bezmi germÀ-germ idüp nefò itdigüm neyler úanı

2 Muùrib-i dil şevú ile mıørÀb urur dil sÀzına
TÀb-ı èaşúuñla olan envÀè-ı heyheyler úanı

3 Dil metÀ'ın almaġa ùÀlib idüñ der-sÿk-ı èaşú
Hep unutduñ mı efendim virdigüñ peyler úanı

4 Eylemezdüñ vaãl u luùfuñ bir zamÀn benden dirìà
Luùf u iósÀn itdigüñ ol bÿseler/şebler úanı

5 Manãıb-ı dünyÀ ile àırralanup şÀd olma hìç
Úande gitdi Òüsrev ü İskender ü DÀrÀ úanı

6 YÀr ile daèvÀmuzı ÀyÀ ÓanìfÀ kim görür
BÀ-tavaããuù rıfúile òaãmını ãuló eyler úanı

Müstezad 2

Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün
Mefèÿlü Feèÿlün

1 ÜftÀde-i èaşú olduàumı söylediler mi
İller saña cÀnÀ
Bÿse-i nühüftüm saña àamz eylediler mi
Ey mÀh-ı dil-ÀrÀ

2 Sikkìn-dilümle ãanemÀ ben gibi herkes
MeydÀn-ı vefÀda
NÀn u heves ü èaşúını hìç böyle diler mi
Ey ruòları zìbÀ

3 Mest itdi beni şehd-i lebüñ ey ruòı mey-gÿn
Söyle bu ne óÀlet
ÁyÀ bu ne òÀletdür anı meyle diler mi
Ey sÀúì-i ãahbÀ

4 Bÿy-ı dehen-i yÀr gelür zülf ü ruòuñdan[338]

[337] Gazel TDK nüshası 35b numaralı varaktadır.

LÀyıú mı saña bu
Yoúsa seni bÿs eylediler şeylediler mi(?)
EyvÀh dirìàÀ

5 Dil kÀlesini sÿú-ı maóabbetde ÓanìfÀ
Virdüñ mi mezÀda
ÙÀlib var ise úıymetini peylediler mi
Aldanma ãaúın hÀ

Meråiye [Tercì-i Bend]
Úızı Naôìfe içün
Mefèÿlü MefÀèìlü MefÀèìlü Feèÿlün

I. Bir àonca-i ter úopdı yine bÀà-ı cihÀndan
CÀnum gibi óıfô eyler idüm anı òazÀndan
Daèvet mi gelüpdür aña gülzÀr-ı cinÀndan
ZìrÀ ki şitÀb eyledi mevte dil ü cÀndan
Bir kÀr-ı àarìb itdi felek şimdi nihÀndan
Var mı òaberüñ söyle ki ol rÿó-ı revÀndan
FeryÀd elüñden senüñ ey çerò-i denì Àh
Nitdüñ benüm ol àoncamı alduñ mı úanı Àh

II. Derd ile nice eylemeyüm girye vü efàÀn
Aldırdum elümden úanı ol àonca-i òandÀn
FeryÀd iderüm derd ile çün bülbül-i nÀlÀn
Oldı úafes-i dil heme ber-bÀd u perìşÀn
Doldı cigerüm hecr ile hem baàrum olup úan[339]
Böyle acıya nice taóammül ider insÀn
FeryÀd elüñden senüñ çerò-i denì Àh
Nitdüñ benüm ol àoncamı alduñ mı úanı Àh

III. Úaldı çemenistÀn-ı cihÀnda yeri òÀlì[340]
Hedm itdüñ anı tÀze iken serv miåÀli
Gitmez dahi çeşmümden anuñ fikr ü òayÀli
Taèbìr idemem anda olan óüsn ü cemÀli
Refè eyler idi bende olan hüzn ü melÀli
FeryÀd elüñden senüñ çerò-i denì Àh
Nitdüñ benüm ol àoncamı alduñ mı úanı Àh

IV. Ey òÀk-i siyeh neyledüñ ol rÿó-ı revÀnı
Alduñ daòi nev-reste vü maèãÿm iken anı
Seyr itmemiş idi daòi bir òoşca cihÀnı
AllÀh'ı severseñ saúın incitme o cÀnı
ZìrÀ ki bütün nÀz ile geçmişdi zamÀnı
Bildirmedüñ aãlÀ aña sen vaút-i cevÀnı
FeryÀd elüñden senüñ çerò-i denì Àh

[338] 36a bu mısra ile başlamaktadır.
[339] 36b bu mısra ile başlamaktadır.
[340] Bolu Livası 1921-1925 Senesi Salnamesi(Kılıç vd. 2008) 423. sayfada bu mısradan önce' Ey dehr-i cefÀ-pìşe ne yapdıñ o nihÀli' mısraı var, nüshada yok.

Nitdüñ benüm ol àoncamı alduñ mı úanı Àh

V. Kim gördi felek senden èaceb mihr ü vefÀyı
ÇesbÀn idi àÀyet laúabın olsa cefÀyì
Teng eyledüñ Àòir başıma dÀr-ı fenÀyı
Göstermedüñ aãla baña sen rÿy-ı ãafÀyı
Zehr ile yeter çekdüm amÀn derd ü cefÀyı
Fehm idemez oldum yitişüp aú u úarayı
FeryÀd elüñden senüñ ey çerò-i denì Àh
Nitdüñ benüm ol àoncamı alduñ mı úanı Àh[341]

VI. Bu óasretile nÀliş ü efàÀn ideyüm ben
Hep dìdeleri òÿn ile giryÀn ideyüm ben
Òÿn-ı ciger ü dìdemi rìzÀn ideyüm ben
Çerò-i felegi òÀkile yeksÀn ideyüm ben
FeryÀdum ile herkesi nÀlÀn ideyüm ben[342]
FeryÀd elüñden senüñ çerò-i denì Àh
Nitdüñ benüm ol àoncamı alduñ mı úanı Àh

VII. Ey çerò-i denì nÀliş-i muètÀd ideyüm mi
Bir Àh ile mirèÀtuñı ber-bÀd ideyüm mi
Senden nice şekvÀlar ile dÀd ideyüm mi[343]
Yerden göge dek mÀtem ü feryÀd ideyüm mi
Bì-mihr ü mürüvvet idigüñ yÀd ideyüm mi
Bu miónet ü cevrüñ daòi ìrÀd ideyüm mi
FeryÀd elüñden senüñ ey çerò-i denì Àh
Nitdüñ benüm ol àoncamı alduñ mı úanı Àh

VIII. Ol àonca-i nev-reste Naôìfem úanı ÀyÀ
Gül-zÀr-ı cinÀnı èacebÀ itdi mi me'vÀ
SÀúì-i ecel virdi aña bir dolu ãahbÀ
Şimdengirü bìhÿde fiàÀn itme ÓanìfÀ
Úıl èarø-ı duèÀ saña şefìè eyleye MevlÀ
Maúãÿd u murÀdum yine şekvÀ degül ammÀ
FeryÀd elüñden senüñ ey çerò-i denì Àh
Nitdüñ benüm ol àoncamı gördüñ mi úanı Àh
1222(1807-1808) Meómed Óanìf

Tetimme [Terkib-i bend][344]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FaèilÀtün) (Faèlün)

I. Ál ile gönlüm alup kÀrımı efàÀn itdüñ
Ruò-ı alüñle esìr-i àam u hicrÀn itdüñ
NÀr-ı firúatle yaúup cismimi biryÀn itdüñ

---

341 37a bu bendle başlamaktadır.
342 Bolu Livası 1921-1925 Senesi Salnamesi(Kılıç vd. 2008) 424. sayfada bu mısradan önce'Cemèiyet-i dünyÀyı perìşÀn ideyüm ben' mısraı var, nüshada yok.
343 37b bu mısra ile başlamaktadır.
344 Son şiirlerden olan tetimme, 38a'dadır.

Mey-i laèl-i lebüñi Àòara iósÀn itdüñ
Beni ancaú elem-i èaşúla giryÀn itdüñ
Bì-vefÀsızlıàı sen bende mi idmÀn itdüñ
Yeter insÀfa gel ey kişver-i òüsnüñ şÀhı
Yoúdur cevre taòammül idemem billÀhi

II. Úanı ey mÀh-liúÀ mihr-i vefÀ noldı saña
Eylemezdüñ bu úadar cevr ü cefÀ noldı saña
Bilmem ey èişve-perestüm èacebÀ noldı saña
Söyle AllÀh'ı severseñ ãanemÀ noldı saña
Neyledüm ey gül-i nev-reste saña noldı saña
Be hey Àfet ne bu bìgÀne edÀ noldı saña
Seni başdan çıúaran kim ise ber-bÀd olsun
Dilerüm ol daòi göñlüm gibi nÀ-şÀd olsun

III. Bir zamÀn ben de senüñ èÀşıú-ı nÀlÀnuñ idüm[345]
Verd-i ruòsÀrıña dil-beste vü óayrÀnuñ idüm
Vaãf-ı óüsnüñde zebÀn-dÀn-ı àazel-òˇÀnuñ idüm
DÀòil-i silsile-i zülf-i perìşÀnuñ idüm
Künc-i ÀlÀmda Mecnÿn gibi giryÀnuñ idüm
CÀn fedÀ itmiş idüm yoluña úurbÀnuñ idüm
Luùfuñ az ise daòi cevri füzÿn itmez idüñ
EvvelÀ tÀ bu úadar baàrımı òÿn itmez idüñ

IV. Dil-berÀ yÀriñe aàyÀrıña úurbÀn olayum
Luùfuña úahrıña ÀzÀrıña úurbÀn olayum
Leb-i şìrìniñe güftÀrıña úurbÀn olayum
KÀkül-i zülf-i siyeh-kÀrıña úurbÀn olayum
Nigeh ü çeşm-i füsÿn-kÀrıña úurbÀn olayum
İtme aàyare vefÀ baña cefÀ ey ôÀlim
Derd-i èaşúuñla diğer-gÿn u perìşÀn-óÀlüm

V. Ey úaşı úavs-i úÀøÀ àamzesi cellÀd-ı cihÀn
èIyd-ı vaãluñda beni eyle efendim úurbÀn
Beni terk eyleme úuc başuñ içüñ úıl iósÀn
Òayli demdür çekerüm úahrıñı ey mÿy-miyÀn
Nemi gördüñ benüm ey şÿò-ı cefÀ-pìşe amÀn
Bir nigÀh it dil ü cÀnum ola şÀd u òandÀn
Yeter ey èÀrıø-ı gül àayrı beni incitme
El-amÀn pÀdişehüm rÀh-ı cefÀya gitme

VI. Eyledüñ bende-i dìrìneñi pÀ-mÀl-i cefÀ
Yeñi bir yÀre mi meyl itdüñ efendim ÀyÀ
Hep unutduñ mı geçen demleri ey mÀh-liúÀ
Bir günÀh itdüm ise yüzüñe úarşu ãanemÀ
èAfv úıl bendeden eksük mi olur sehv ü òaùÀ
Reh-i èaşúuñda neler çekdi Óanìfüñ cÀnÀ

[345] 38b bu bendle başlamaktadır.

Baèd-ez-ìn cevr ü cefÀ úılmaġa mecbÿr olma
Dehr-i fÀnìde saúın óüsnüñe maàrÿr olma

Hecv-i Óanìf Der-óaúú-ı Óalebì Meómed Efendi[346]
NÀéib-i ÒÀéib-i Bolı [Terkìb-i Bend]
FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FaèilÀtün) (Faèlün)

I/1 Nedür ey çerò-i denì ehl-i dile cevr ü sitem
Nedür erbÀb-ı kemÀle bu úadar miónet ü àam

2 Ayaú altında úoyup kÀmil-i vÀlÀ-úadri
CÀhil ü mübtezeli başa çıúarduñ her dem

3 Úuvvet-i ùÀliè ü iúbÀli virüp nÀ-dÀna
Kevkeb-i baòt-ı hüner-mendi ne yapduñ bilmem

4 Ehl-i èirfÀnı idüp miónet ü àamla maózÿn
Zümre-i cÀhil ü nÀ-dÀnı idersiñ òürrem

5 Hep yanuñda senüñ aèlÀ ile ednÀ birdür
KÀr-ı nÀ-sÀzıña dÀéim müteòayyir èÀlem

6 Yoàıken õerre úadar sÀye-i istióúÀúı
CÀh-ı vÀlÀyı virüp hem idesiñ luùf u kerem

7 MÀéil-i süfle vü nÀ-dÀn u erÀzilsiñ sen
Añladum şimdi anı úalmadı şübhem mübhem

8 Yine icrÀya düşüp işbu nihÀd-ı dÿnuñ
Eyledüñ bir òar-ı nÀ-dÀnı benümle hem-dem

9 Seni ben böyle mi teşhìr iderdüm ammÀ
Beni úahr u sitem ü miónetüñ itdi ebkem[347]

10 NÀ'ib olmaúlıàa lÀyıú mı Bolı'ya Óalebì
CühelÀdandur o òar olsa da farøÀ çelebi

II/1 Çelebi lafôını şehbÀ içün itdüm taèbìr
Yoúsa ôann itme anuñ vaãfına úıldum tevúìr

2 Yine ey kilk-i ãafÀ-baòş-i meserret-efzÀ
Bir denì meşrebi úıl levóa-i hicve tasùìr

3 Nìk ü bed her ne süòan söyler iseñ ìcÀz it
Olmasun tÀ işidenler bu naômdan dil-gìr

4 Geldi bir nÀéib-i òÀéib Bolı'ya işbu sene
İdeyüm óÀlini bir nebõe óuøÿra taúrìr

5 Geldigi gün ãÿret-ı Haúdan o pelìd
Óìle mecmÿèasına úıldı bir az taãvìr

[346] 39b
[347] 40a bu beyitle başlamaktadır.

6 èİffetüm var didi ben kimseden almam para
Ne dimek óÀkim olan kimseye òalúı tekdìr

7 Ne dimek cürm ü cinÀyet ne dimek refè-i res[i]m
Ne dimek maókeme òarcı ne dimek ôulm-i vafìr

8 Bunlaruñ hìç birisin almaàa yoú baña rıøÀ
Böyle tenbìhe veliyyü'n-nièamı emr-i òaùìr[348]

9 Meger ol ac u boàaz düşküni bir ôÀlim imiş
Úarnı doyduúda bu eùvÀrını úıldı taèbìr

10 *Olmadum şimdiye dek kimseyi hicve mÀ'il*
Raàbet itmedi baña neyleyüm ol òar cÀhil

III/1 Başladum vaãfına ol nÀèib-i bì-iõèÀnuñ
Ola şÀyed ki neşÀùına sebeb èirfÀnuñ

2 Çünki ol sÿòte Bolı'da topunı düzdi bir az
Uçmaàa başladı ãan bülbülidür bÿstÀnuñ

3 Eyledüm sehv ü òaùÀ sÿòte didüm vaãfında
Görmemiş medrese aãlÀ yüzi ol nÀ-dÀnuñ

4 èArabuñ çingenesi olduàına şübhem yoú
äÿret ü sìreti zìrÀ ki budur hep anuñ

5 Var ise cehl-i mürekkeb bu cihÀn içre iki
Birisi işte budur nÀ-òalefi dünyÀnuñ

6 Girse bir mektebe billÀhi elif bÀ diyemez
Dili dönmez olamaz òocası ebced-òˇÀnuñ

7 Yoú anuñ úudret-i ismin daòi istiòrÀca
Oúumaàa ola mı úudret hìç óayvÀnuñ[349]

8 Farú u temyìz idemez şerè ile nÀ-şerèi hele
Óükmi nÀfiõ mi olur cÀhil-i òar-ÀsÀnuñ

9 Şarù-ı islÀm suéÀl olsa cevÀbın viremez
Olsa lÀyık mı degil masòarası şeyṭÀnuñ

10 *Gidiniñ cehl ile ol èucb ü àurÿrı ne idi*
èÁcebÀ mesned-i àırrÀda umÿrı ne idi

IV/1 Eger ìrÀå-ı ãudÀè itmez ise yÀrÀne
Yine ÀàÀz ideyüm ez-ser-i nev destÀne

2 Aña Àdem mi dinür işbu cehÀletle meger
Úorúuluú yapsañ olur mezraèa vü bustÀne

---

[348] 40b bu beyitle başlamaktadır.
[349] 41a bu beyitle başlamaktadır.

3 Virseler destine bilmezlik ile bir kÀàıd
Ne òuãÿã olduàunı fehm idemez dìvÀne

4 Yoàıse kÀtibi yanında suéÀle başlar
Dir ki sen úanàı maòaldensiñ èaceb daèvÀ ne

5 Bir uyuz kÀtib-i bed-lehcesi var ol úodoşuñ
Aramış bulmış anı kendi gibi çingÀne

6 Anı yanından ayırmaz óareme gitse daòi
Müşterek her işi óÀcet mi úurı bühtÀne[350]

7 Bu görür maókemede vÀúiè olan daèvÀyı
NÀéibüñ úudreti yoú ruéyet ide óaúúÀne

8 Gerçi biz zümre-i cühhÀli görüp gÿş itdük
Yoàıse èilmi feãÀóatle olur ferzÀne

9 Bunda taúrìr-i kelÀm itmege de úudret yoú
äadr-ı meclisde ayu gibi baúar dört yana

10 *Girmemiş ismi daòi rÀh-ı úaøÀ defterine*
Böyle bir sÀde güzel cÀhile herkes yerine

V/1 Gelmedi şehrimize vaút ile bundan evvel
Böyle bir cÀhil ü nÀ-dÀn u denì vü mühmel

2 Eylesem her ne úadar hicvine ãarf-ı maúdÿr
Yine noúãÀnı olur vaãfı anuñ ùÿl-i emel

3 Didi bir fÀøıl u dÀnÀ bu nasıl óÀkimdür
Ben didüm ãorma ki lÀ-yüs'el ü èammÀ yefèal

4 Nedür ol yapma edÀlar nedür ol saòte veúÀr
Çekilür mi hele öteki nedür ol taúma(?) saúal

5 PÀra gördükde ider gözleri çıldır çıldır
Baóå-i èilm olsa öküz gibi baúınur bel bel[351]

6 Görse cin úorúar idi ãÿret-i menòÿsesin
Dir idi nisbet ile bu hele benden eåúal

7 Şöyle dursun Bolı'da şöyle sezÀ èÀlemde
Böyle bir óÀkim-i pür-cehl-i denì êarb-ı meåel

8 Bu úıyÀfetle bu cehl ile bu ãÿretle anuñ
Virmeli destine yÀ taòt-ı revÀn yÀ meşèal

9 ÁşinÀlıúla dimiş bir èArab'a maókemede
YÀ aòì eyne mekÀnek ene fì iş(?) tefèal[352]

---

350 41b bu beyitle başlamaktadır.
351 42a bu beyitle başlamaktadır.
352 Ey kardeş nerde yerin ben esendeyim(?) buyur.

10 Òayli mÀl aldı Bolı'dan o faúìrü'l-maúÀm
Bu ruùÿbetle gider yÀ Óaleb'e yÀ ŞÀm'e

VI/1 Gÿş iden ehl-i ãafÀya eger olmazsa keder
Cümle aóvÀlini tafãìl ideyüm ser-tÀ-ser

2 EvvelÀ naúl ideyüm dÀéire-i murdÀrın
Üç buçuú Àdemi var ol daòi kendüden òar

3 Meclis-i nekbetine gelse vücÿd-ı belde
Bıraàup degnegini òidmet ider muóøırlar

4 äoytarı oàlını aldı burada òiõmetine
Yatırurmış bu anı ol bunı her gice meger[353]

5 äanèatında o úadar mÀhir imiş ol puşt kim
Bütün ögretdi úadınlara da yatmaúda hüner

6 Daúú-ı bÀb olsa óaremden bu varır sürèatle
Kim ise dir ki aña úapuyı çal yat ne òaber

7 Gelelüm bahå-i ùaèÀm anı da gÿş eyle
Yidigi tuòfe bÀdincÀn u úabaú şÀm u seher

8 Girmemiş maùbaò-ı nÀ-pÀkine èömründe èasel
Ekl ider pekmezi òˇÀhiş ile mÀnend-i şeker

9 Bir taúımdur ki gören hem işiden òande ider
Úarısınuñ başı kel kendisi kör kÀtibi ker

10 *Bir alay şekl-i gedÀ-çeşm-i dilenci-ãÿret*
Doldılar maókemeye bunda da vardur óikmet

VII/1 KÀtib-i nikbet ü murdÀrı aãıl hecve sezÀ
İtmesem belki baña ùaèn ide erbÀb-ı ãafÀ

2 Anı da òÀne-i vaãfa alayum bir miúdÀr
Heyéet ü şeklini taèrìf ideyüm icmÀlÀ

3 Rÿmili çingenesidür bu da bì-şekk ü gümÀn
ÓarekÀt u revişi anlara beñzer zìrÀ[354]

4 İki çÀrÿb hemÀn eksik anuñ destinde
YÀ iki maymÿnı yoú idi yanında meãelÀ

5 Nedür ol úara dudaúlar nedür ol cin-peyker
Nedür ol ùurfe şemÀéil nedür ol èucbe-liúÀ

6 ÚıbtiyÀn mültezimi görse bu ãÿretle anı
Çergeñüz úande diyü eyler idi istinbÀ

7 Çekiç ü örs ü úıãacuñ nerede tìz algil

[353] 42b bu beyitle başlar.
[354] 43a bu beyitle başlamaktadır.

Baña mismÀr u çuvalduz yapıvir lÀzım hÀ

8 Bu daòi bilmez iken óükm-i şerìèat nicedür
Hep budur rüéyet-i daèvÀ iden ey merd-i ÒudÀ

9 Óayf u ãad óayf iki cÀhil arasında úalduú
Bu belÀdan bizi yÀ Rab kerem it eyle rehÀ

10 *Ùabèuñı hecve alışdırma ÓanìfÀ böyle*
Tevbe úıl baèd-ez-ìn söyleme şöyle böyle[355]

Muóammes
MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün

I. Oùurmışken şehÀ èuzlet idüp künc-i ferÀàatde
Alup óaú nÀz ile èaúlum úoduñ dÀr-ı úasÀvetde
Eger vaãluñla şÀd itmez iseñ cÀnÀ bu óÀletde
GirìbÀnuñ ùutup dü dest ile rÿz-ı úıyÀmetde
Diyem yÀ Rabbi ióúÀú ile óaúúum var bu Àfetde

II. Úalur mı itdigüñ cevr ü teèaddì yanuña ãanduñ
Bu dünyÀ gibi raàbet ideler mi şÀnuña ãanduñ
Senüñ baúmam mı gÿyÀ cevr-i bì-pÀyÀnıña ãanduñ
GirìbÀnuñ ùutup dü dest ile rÿz-ı úıyÀmetde
Diyem yÀ Rabbi ióúÀú ile óaúúum var bu Àfetde

III. İderdüm ben ÒudÀyÀ dÀr-ı dünyÀda aña taèôìm
Baña itmezdi ol ôÀlim nigÀh-ı luùf ile tekrìm
Sözüm dìvÀn-ı BÀrì'de buñuñla eyleyem tetìm[356]
GirìbÀnuñ ùutup dü dest ile rÿz-ı úıyÀmetde
Diyem yÀ Rabbi ióúÀú ile óaúúum var bu Àfetde

IV. Saña ben rÿz-ı maóşerde neler itsem gerek ey yÀr
Olalar ehl-i maóşer Àh u feryÀdum ile bìzÀr
Baña itdüklerüñ cevri eger itmez iseñ iúrÀr
GirìbÀnuñ ùutup dü dest ile rÿz-ı úıyÀmetde
Diyem yÀ Rabbi ióúÀú ile óaúúum var bu Àfetde

V. ÓanìfÀ eyleyem ol yÀriçün feryÀd u vÀveylÀ
Alup seng-i mezÀrum sìnemi êarb iderek cÀnÀ
Açup başum girìbÀn-çÀk olup ey dil-ber-i raènÀ
GirìbÀnuñ ùutup dü dest ile rÿz-ı úıyÀmetde
Didüm yÀ Rabbi ióúÀú ile óaúúum var bu Àfetde

[Müfred1] [Derkenar] [357]
MefÀèìlün MefÀèìlün Feèÿlün
Der-ìn dünyÀ kesì bì-àam ne-bÀşed

[355] Divanın sonunda 'Şairin el yazısıyla olan divançeden istinsah edilmiştir. 1.3.1942' tarihli ve Dehri Dilçin imzalı not yazılmıştır.
[356] 32b bu mısra ile başlar.
[357] Bu dünyada hiç kimse gamsız olmaz, eğer gamsız olsaydı insan olmazdı. Müfred yalnızca MK nüshasında bulunmakta olup 4a numaralı varakta kayıtlıdır.

Eger bÀşed benì Àdem ne-bÀşed

[Müfred 2]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
VefÀdan ben elüm çekdüm cefÀdan çek elüñ sende
Baña vir göñlüm al èaşkuñ senüñ sende benüm bende[358]

[Müfred 3][359]

MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün MefÀèìlün
Teber hìzemden aldı intiúÀmın Àteşüñ ammÀ
Sen Àhen-dillik itme sebúat itmiş mÀcerÀdan geç

[Müfred4][360]

FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün
DÀr-ı dünyÀ bir münaúúaş-òÀnedür
Naúşına aldanmayan merdÀnedür

Müfred5[361]

FeèilÀtün FeèilÀtün FeèilÀtün Feèilün
(FaèilÀtün) (Faèlün)
Şol úadar Àteş-i èaşúuñ ile yanmış ki tenüm
Seyriden külòan-ı óammÀm ãanurlar bedenüm

ŞÀèiriñ el yazısıyla olan dìvÀnçeden istinsaò idilmişdür. 1. 3. 1942
D. Dilçin

---

[358] Müfred 2, MK nüshasında 6a'da der-kenarda kayıtlı olup TDK nüshasında yoktur.
[359] Müfred 3, MK nüshasında 10a'dadır. TDK nüshasında bulunmamaktadır
[360] Müfred 4, MK nüshasında 12a'dadır. TDK nüshasında bulunmamaktadır.
[361] Müfred 5 MK nüshasında 13a'dadır. TDK nüshasında bulunmamaktadır.

D. SÖZLÜK

Àb (F.) Su.
Àb-ı çeşm (F.) Göz yaşı.
Àb-ı dìde (F.) Göz yaşı.
Àb-ı revÀn (F.) Akan su.
Àb-ı vaãl(F. Ar.) Vuslat, kavuşma suyu.
ÀbÀd (F.) Mamur, şen, bayındır.
èabeå (Ar.) Boş, saçma şey.
abu (T.) Şaşırma edatı.
èaceb (Ar.) Acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey.
aèdÀ (Ar.) Düşmanlar
èadem (Ar.) Yokluk
èÀdet (Ar.) Görenek, usul, tabiat, alışkanlık.
'adÿ (Ar.) Düşman, yagı.
ÀfÀú (Ar.) Ufuklar.
Àferìn (F.) Beğenme, alkış.
Àfet (F.) Büyük felaket; çok güzel insan.
Àfet-i devrÀn (F.) Devrin büyük felaketi; çok güzel insanı.
èafv itmek (Ar. T.) Suçunu bağışlama.
èafv úılmaú (Ar. T.) Suçunu bağışlama
ÀàÀz itmek (F.T.) Başlamak.
Ààÿş (F.) Kucak
aàyÀr (Ar.) Başkaları.
aàyÀr-ı kìne-cÿy (Ar. F.) Öc almaya çalışan kişiler.
aàzuñ aramaú (T.) Öğrenmek istenilen şeyi söyletecek yolda dil kullanmak.
Àh (F.) Ah, yazık.
Àh-ı èÀşıú (F. Ar.) Âşığın âhı, feryadı.
Àh-ı ciger-sÿz (F.) Ciğer yakan âh.
Àh-ı sÿz-efgen (F.) Yakıp yıkan âh.
Àh u efàÀn (F.) Iztırap ile bağırma, inleme.
Àh u enìn (F.) Âh edip inleme.
Àh u fiàÀn (F.) Âh etme, feryad etme.
Àh u zÀr (F.) Âh edip inleme.
Àòar (Ar.) Başkaları, gayrı.
èahd (Ar.) Yemin, and, söz verme.
Àhen (F.) Demir.
Àhen-dil (F.) Demir gönüllü, sert mizaçlı.
aòì (Ar.) Kardeşim.
Àòir (Ar.) Son, sonraki.
aóvÀl (Ar.) Haller, durumlar.
aóvÀl-i perìşÀn (F.) Perişan haller, durumlar.
aózÀn (Ar.) Hüzünler.
èÀúıbet (Ar.) Nihayet, son.
èakã eylemiş (Ar. T.) Çarpma, yansıma
Àl (T.) Hile, düzen.
al (T.) Kırmızı.
aèlÀ (Ar.) Pek iyi.
ÀlÀm (Ar.) Elemler, kederler.
ÀlÀm-ı èaşú (Ar. F.) Aşk kederleri, sıkıntıları.
ÀlÀm u belÀ (Ar.) Elemler ve sıkıntı, keder.
ÀlÀm u ekdÀr (Ar.) Elemler ve kederler.
ÀlÀm u àam (Ar.) Elemler ve gam.
èalem-efrÀz (Ar,F) Sancak kaldıran
èÀlem-i maènÀ (Ar.) Mana âlemi, rüya alemi
èÀlì-naôarlı (Ar. T.) Bakışı, görüşü yüce olan.
ÀmÀde (F.) Hazır.
amÀn (Ar.) Eminlik, korkusuzluk.
amÀn virmemek (Ar. T.)Rahat bırakmamak, göz açtırmamak.
èamel (Ar.) İş, niyet.
èamel-i lÀyıú(Ar. F.)Layık bir amel, iş.
èanèane (Ar.) Rivayet, gelenek, tafsilat.
èanber (Ar.) Güzel koku.
èanber-bÀr (Ar. F.) Anber yağdıran, güzel koku saçan.
'anber-bÿy (Ar. F.) Anber kokulu.
èanber-efşÀn (Ar. F.) Anber saçan.

èanber-i sÀrÀ (Ar. F.) Katıksız, hilesiz, saf anber.
èandelìb (Ar.) Bülbül.
èandelìb-ÀsÀ (Ar. F.) Bülbül gibi.
èandelìb-i òoş-nevÀ (Ar. F.) Hoş sesli bülbül.
èandelìb-i zÀr (Ar. F.) İnleyen bülbül.
èankebÿt-ÀsÀ (Ar. F.) Örümcek gibi.
ʻarak-rìz (Ar. F.) Ter döken, terleyen.
ʻarèar (Ar.) Dağ servisi, dikenli ardıç ağacı.
èÀr eylemek (Ar. T.) Utanmak.
ʻaãÀ (Ar.) Deynek, sopa, dervişlerin taşıdıkları sopa.
ÀrÀm (F.) Dinlenmek
ÀrÀyiş (F.) Süs, bezek, ziynet.
ÀrÀyiş-i dünyÀ (F.) Dünyanın süsü, bezeği.
ÀrÀyiş-i endÀm (F.) Endamını süsleme.
èÀrıø (Ar.) Yanak.
èÀrıø-ı gül (Ar. F.) Gülün yanağı, gül gibi sevgilinin yanağı.
èÀrıø-ı mey-gÿn (Ar. F.) Şarap renkli yanak.
èarş-ı muèallÀ-şÀn (Ar. F.) Şanı yüce arş, gökyüzü.
èarÿs-ı nev (Ar. F.) Yeni gelin.èarø eylemek (Ar. T.) Sunmak.
èarø itmek (Ar. T.) Sunmak.
èarø u niyÀz itmek (Ar. F. T.) Yalvarma, isteme.
èarø-ı cemÀl (Ar. F.) Güzelliğini arz etmek, göstermek.
èarø-ı duèÀ (Ar. F.) Dua arz etmek.
èarø-ı fütÿr eylememek (Ar. F. T.) Ümitsizliğini belli etmemek.
èarø-ı óÀcet (Ar. F.) İsteğini arz etmek, sunmak.
èarø-ı óÀl (Ar.) Hâlini arz etmek.
èarø-ı òulÿã (Ar. F.) Gönül temizliğini arz etmek.
èarø-ı kÀlÀ-yı hüner (Ar. F. T.) Hüner kumaşını arz etmek, sunmak.
èarø-ı maóabbet (Ar. F.) Aşkını arz etmek.
èarø-ı niyÀz (Ar. F.) İsteğini arz etmek, sunmak.
èarø-ı şikÀyet itme (Ar. F. T.) Şikayet etmek.
Àrzÿ eylemek (F.T.) İstemek,arzulamak.
ÀsÀn úılmaú (F.T.) Kolaylaştırmak.
ÀsÀyiş (F.) Rahat, emniyet, huzur.
èasel (Ar.) Bal
ÀsitÀn (F.) Eşik.
ÀsiyÀb (F.) Değirmen.
ÀsiyÀb-ı çerò (F.) Feleğin değirmeni.
èÀşıú (Ar.) Birine, bir şeye tutkun.
èÀşıú reh-i èaşú (Ar. F.) Aşk yoluna tutkun, aşka tutkun.
èÀşıú-ı bì-çÀre (Ar. F.) Çaresiz âşık.
èÀşıú-ı dil-dÀde (Ar. F.) Gönül vermiş âşık.
èÀşıú-ı dil-òasta (Ar. F.) Hasta gönüllü âşık.
èÀşıú-ı dil-şude (Ar. F.) Gönlü gitmiş âşık, vurgun.
èÀşıú-ı nÀ-çÀr (Ar. F.) Çaresiz âşık.
èÀşıú-ı nÀlÀn (Ar. F.) İnleyen, acı çeken âşık.
èÀşıú-ı nÀ-şÀd (Ar. F.) Mutsuz âşık.
èÀşıú-ı şeydÀ (Ar. F.) Divane, düşkün, şaşkın âşık.
èÀşıú-ı şÿrìde (Ar. F.) Perişan, tutkun âşık
èÀşıú-ı üftÀde (Ar. F.) Düşkün, perişan âşık.
èÀşıú-ı zÀr (Ar. F.) İnleyen âşık.
ÀşikÀr (F.) Açık, belli,meydanda.
ÀşinÀ (F.) Tanıdık, bildik.
Àşÿb u fiten (F. Ar.) Kargaşa,fitneler, ayartmalar, bozmalar.
Àteş-i èaşú (F. Ar.) Aşk ateşi.
aùlas (Ar.) Üstü ipek, altı pamuk kumaş.
ÀvÀre (F.) Serseri, boş gezen; dağınık, perişan.
ÀvÀz (F.) Ses, seda.

ÀyÀ (F.) Acaba.
ayaà (T.) Ayak; kadeh.
Àyìne (F.) Ayna.
Àyìn-i èişret (F. Ar.) İşret âyini; yeme, içme, eğlence törenleri.
ÀzÀde (F.) Hür, serbest.
ÀzÀr (F.) İncitme, kırılma, tekdîr.
èazìmet eylemiş (Ar. T.) Yola çıkmış.
'azìz (Ar.) Muhterem, sayın.
'azm itmek (Ar. T.) Karar vermek, yola çıkmak.
èazm-i sÿy-ı Çìn (Ar. F.) Çin yolculuğuna çıkmak.
bÀb-ı digerÀn (Ar. F.) Başkalarının kapısı.
bÀc (F.) Vergi, harç.
bÀd (F.) Rüzgâr.
bÀd-ı ãabÀ (F.) Gün doğusundan esen hafif rüzgâr.
bÀd-ı muvÀfıú (F. Ar.) Uygun rüzgâr.
bÀdÀbÀd (F.) Olursa olsun.
bÀde (F.) Şarap.
bÀde süzmek (F.T.) Kadehe özenle içki koymak.
bÀde-i vaãl (F. Ar.) Vuslat şarabı.
bÀde-perest (F.) Şaraba tapan, şaraba çok düşkün.
bÀ-dest-i muóannÀ (F. Ar.)Kınalı elle.
bÀdincÀn (Ar.) Patlıcan.
baèd-ez-ìn (Ar. F.) Bundan sonra.
bÀ luùf-ı ÒudÀ (F. Ar.) Allah'ın lütfuyla.
baãar (Ar.) Önceden görme, sezme.
baà-bÀn (F.) Bahçevan.
bÀà-ı ãabÀóat (F. Ar.) Güzellik bahçesi.
bÀà-ı àam (F. Ar.) Keder, gam bahçesi.
bÀà-ı cihÀn (F.) Cihan bağı.
bÀà-ı dehr (F.) Dünya bağı.
bÀà-ı èaşú (F. Ar.) Aşk bahçesi.
bÀà-ı firÀú (F. Ar.) Ayrılık bahçesi.
bÀà-ı èirfÀn (F. Ar.) İrfan bahçesi.
bÀà-ı èişve (F. Ar.) İşve bağı.
bÀà-ı irem (F. Ar.) İrem bağı; cennet bahçesi.
bÀà-ı óüsn (F. Ar.) Güzellik bahçesi.
bÀà-ı şurÿr (F. Ar.) Şerler, kötülükler bağı.
bÀà-ı viãÀl (F. Ar.) Kavuşma bahçesi.
BağdÀd (Ar.) Irak'ın başkenti ve en büyük şehridir. Eskiden Abbasîlerin idare merkezi ve İslam âleminin başkenti idi. Dicle'nin iki sahilinde kurulu olan şehir XVI.asrın ilk yarısında Osmanlı idaresine girmiş ve Osmanlı kültüründe yer edinmiştir.
baàteten (Ar.) Birdenbire, ansızın.
bahå-i ùaèÀm (Ar. F.) Yemek bahsi, konusu.
baóå-i èilm (Ar. F.) İlim bahsi, ilim konusu.
baór-i bì-pÀyÀn (Ar. F.) Uçsuz bucaksız deniz.
baór-i felÀket (Ar. F.) Felaket denizi.
baòt-ı óasen (F. Ar.) Güzel baht, iyi talih.
baèìd (Ar.) Uzak.
bÀèiå (Ar.) Sebep olan, icab ettiren.
bÀ-èizz ü nÀz(F. Ar.)Yücelik ve naz ile.
bÀlìn (F.) Yastık, koltuk.
bÀlìn-i àam (F. Ar.) Gam, keder yastığı.
bÀlìn-i cürm (F. Ar.) Günah yastığı.
bÀliş-i zer-kÀr (F.) Altın işlemeli yastık.
bÀn (F.) Ses, seda.
bÀnÿ (F.) Kadın, hatun, hanım.
bÀr (F.) Yük; meyve; Tanrı, Allah.
bÀr-ı àÀm (F. Ar.)Gam yükü.
bÀr-ı günÀh (F.) Günah yükü.
bÀr-ı miónet (F. Ar.) Sıkıntı, dert yükü.
BÀrì (F.) Yaratan, Allah.

basù u bisÀù (Ar.) Yayma,açma, uzun uzadıya anlatma.
baş komak (T.) Bir şey uğruna ölümü göze almak
başa çıúarmak (T.) Çok fazla değer vermek, şımartmak.
başa çıúmaú (T.) Baş etmek , bir şeye gücü yetmek.
başdan ãavmaú (T.) Üstünkörü, gelişigüzel.
bÀ-úahúaha (F. Ar.) Kahkaha ile.
bÀ-tavaããuù (F. Ar.) Aracılıklarla, ara buluculukla.
bÀ-terk-i edeb (F. Ar.) Edebi terk ederek.
baúca-i óüsn (F. Ar.) Güzellik bahçesi..
bÀyiè(Ar.) Satan, satıcı..
bayrÀm-ı viãÀl (T. Ar.) Kavuşma bayramı.
bÀzÀr-ı cihÀn (F.) Cihan pazarı.
bÀzÀr-ı sevdÀ (F. Ar.) Sevda pazarı, aşk pazarı.
bÀzì-ger (F.) Oyun oynayan, çengî.
be-àÀyet (F. Ar.) Çok aşırı, son derece.
bed (F.) Kötü.
bed-kÀr (F.) Kötü işli.
bedreúa (F.) Yol gösteren, kılavuz, delil.
bedreúa-i ehl-i melÀl (F. Ar.) Usananların, bıkmışların, ümitsizlerin yol göstericisi.
behişt-ÀsÀ (F.) Cennet gibi.
beúÀ (Ar.) Devam, sebat, bâkîlik.
be-kÀm (F.) Maksat ve meramına ulaşan.
be-kef (F. Ar.) El içinde avuçta.
bel bel baúmak (T.) Aptal aptal veya üzgün üzgün bakmak.
belÀ-keş (Ar. F.) Bela çeken, eziyet ve sıkıntı çeken.
belÀ-yı èaşú (Ar. F.) Aşk belası.
bend (F.) Bağ, rabıta; alaka, ilgi.
bend itmek (F.T.) Bağlamak.
bend olmak (F.T.) Bağlanmak.
bende (F.) Kul
bendegÀn (F.) Kullar, köleler.
bende-i dìrìne (F.) Eski kul, eski köle.
bende-i şÀkir-i luùf (F. Ar.) Lütfuna şükreden bende, kul, köle.
bende-i úadìm (F. Ar.) Eski, kadim kul, köle.
benì Àdem (Ar.) Âdemoğlu, insanoğlu.
berÀt-ı cÀh-ı vaãl (Ar. F.) Kavuşma makamının beratı.
berÀt-ı óüsn (F. Ar.) Güzellik beratı, belgesi.
ber-bÀd (F.) Perişan, harap.
ber-dÀr (F.) Asılmış, salbedilmiş; yemişli.
berg-i iósÀn (F. Ar.) İhsan yaprağı.
ber-i sìmìn (F.) Gümüş göğüslü.
ber-kef (F.) Elde, el üstünde.
ber-murÀd (F. Ar.) Arzusuna kavuşan, dileğine eren.
ber-ùaraf itmek (F.Ar.T.) Bir yana bırakmak.
ber-vefú (F. Ar.) Göre, uygun olarak.
ber-vefú-i dil (F. Ar.) Gönlüne, isteğine uygun olarak.
bes (F.) Kâfi, yeterli.
bisyÀr (F.) Çok, çok fazla.
beyÀø (Ar.) Aklık; yumurta akı; aydınlık.
beyt-i aózÀn (Ar. F.) Hüzünler evi.
bezm (F.) Eğlenceli meclis.
bezm-geh (F.) Eğlence yeri.
bezm-i ãafÀ (F. Ar.) Neşeli, şen meclis.
bezm-i cihÀn (F.) Cihan meclisi.
bezm-i èişret (F. Ar.) İşret meclisi.
bezm-i mey (F.) İçki meclisi.
bezm-i neşÀù-engìz (F. Ar.) Neşe saçan meclis.
bì-àam (F. Ar.) Gamsız, tasasız.
bì-amÀn (F.) Amansız, merhametsiz.
bì-çÀre (F.) Çaresiz
bìgÀne (F.) Kayıtsız, ilgisiz; yabancı.
bì-óad (F.) Sınırsız.

bióamdillÀh (Ar.) Allah'a hamd olsun.
bi-óaúú-ı MuãùafÀ (F. Ar.) (Muhammed)Mustafa hakkı için.
bìhÿde (F.) Boşuboşuna.
bì-iştibÀh (F. Ar.) Şüphesiz.
bì-kes (F.) Kimsesiz.
bi'l-ittifÀú (Ar.) İttifakla, oy birliğiyle.
billÀhi (Ar.) Allah için.
bìm ü hirÀs (F. Ar.) Korku.
bìmÀr (F.) Hasta.
bìmÀr-ı hecr (F. Ar.) Ayrılık hastası.
bìmÀr-ı õenb (F. Ar.) Günah hastası.
bìmÀrì-i sevdÀ-yı èaşú (F. Ar.) Aşk sevdasının hastası.
bì-mihr ü mürüvvet (F. Ar.) Şefkatsiz, mürüvvetsiz.
bìnÀ (F.) Gören.
bì-nevÀ (F.) Nasipsiz, çaresiz, fakir, muhtaç.
bintü'l-èineb (Ar.) Üzümün kızı, şarap.
bì-rÀóat (F. Ar.) Rahatsız.
bì-raóm (F. Ar.) Merhametsiz.
bì-riyÀ (F. Ar.) Riyasız.
biryÀn (F.) Tava, tepsi gibi şeylerde susuz veya az suda pişirildikten sonra kızartılan et kebabı.
bì-sebeb (F. Ar.) Sebepsiz.
bì-şefúat (F. Ar.) Şefkatsiz.
bì-şekk ü gümÀn (F. Ar.)Şüphesiz.
bì-tÀb (F.) Güçsüz, bitkin, yorgun.
bì-tekellüf (F. Ar.) Külfetsiz, sıkıntısız.
bì-úarÀr (F. Ar.) Kararsız.
bì-ùÀúat (F. Ar.) Güçsüz,kuvvetsiz.
bì-vefÀ (F. Ar.) Vefasız.
bì-zÀr (F.) Rahatsız, bıkmış, usanmış.
bì-zebÀn (F.) Dilsiz.
bì-zevÀl (F.) Zevalsiz, yok olmayan, ebedî.
burúaè-ı nÀz (Ar. F.) Naz örtüsü.
bÿs itmek (F.T.) Öpmek.
bÿse (F.) Öpme, öpücük.
bÿse-çìn (F.) Öpücük alan, öpücük toplayan.
bÿsehÀ (F.) Öpmeler, öpücükler.
bÿse-i dil-dÀr (F.) Sevgilinin busesi.
bÿse-i nühüft (F.) Gizli saklı öpüş.
bÿstÀn (F.) Bağ, bahçe.
bÿy u fÀm (F. Ar.) Koku ve renk.
bÿy-ı bed (F.) Kötü koku.
bÿy-ı dehen (F.) Ağız kokusu.
bÿy-ı èanber-sÀ (Ar. F.) Anber kokulu saç.
bÿy-ı verd (F. Ar.) Gül kokusu.
bÿy-ı zülf (F.) Saçın kokusu.
bÿy-ı zülf-i yÀr (F.) Sevgilinin saçının kokusu.
bühtÀn (Ar.) Yalan, iftira.
bülbül-ÀsÀ (Ar. F.) Bülbül gibi.
bülbül-i èaşú (Ar. F.) Aşk bülbülü.
bülbül-i bÀà-ı taúvÀ (Ar. F.) Takvâ bağının bülbülü.
bülbül-i dil (Ar. F.) Gönül bülbülü.
bülbül-i gÿyÀ (Ar. F.) Konuşan bülbül.
bülbül-i nÀlÀn (Ar. F.) İnleyen bülbül.
bülbül-i şeydÀ (Ar. F.) Düşkün, şaşkın bülbül.
bülbül-i şÿrìde (Ar. F.) Âşık, meftunbülbül.
bülbül-veş (Ar. F.) Bülbül gibi.
cÀ-be-cÀ (F.) Yer yer.
cÀdde-i èaşú (F. Ar.) Aşk yolu.
cÀdÿ (F.) Büyüleyici, büyücü.
cÀéiz (Ar.) Olabilir, olur.
cÀh-ı èaşú (F. Ar.) Aşk makamı.
cÀh-ı nedÀmet (F. Ar.) Pişmanlık makamı.
cÀh-ı vaãl (F. Ar.) Vuslat makamı.
cÀh-ı vÀlÀ (F.) Yüksek makam.
cÀhil ü nÀ-dÀn (Ar. F.) Cahil ve bilgisiz.
cÀhil-i òar-ÀsÀ (Ar. F.) Eşek gibi bilgisiz.
cÀlib (Ar.) Çeken, çekici, dikkat çekici.
cÀm-ı Cem (F.) Cem'in kadehi.

cÀm-ı kÀm (F.) Arzu kadehi.
cÀme (F.) Elbise, çamaşır.
cÀme-i dìbÀ (F.) İpek elbise.
cÀme-i àam-efzÀyı (F. Ar.) Gam artıran, çoğaltan.
cÀme-i òaêrÀ (F. Ar.) Yeşil elbise.
cÀme-i rengìn (F.) Renkli elbise.
cÀme-i zìbÀ-yı sürò (F.) Kırmızı, güzel elbise.
cÀmiè-i óüsn (Ar. F.) Güzelliği toplayan.
cÀn u dilden (Ar. F.) İçten, gönülden.
cÀn ùabìb (F. Ar.) Canın doktoru.
cÀnÀ (F.) Ey sevgili.
cÀnÀn (F.) Sevgili.
cÀn-fezÀ (F.) Can artıran, gönle ferahlık veren, cana can katan.
cÀn-ı hezÀrÀn (F.) Binlerce can.
cÀnib-i dil-dÀr (F.) Sevgilinin tarafı.
cÀnib-i gül-zÀr(Ar. F.)Gül bahçesi tarafı.
cÀnib-i Óaú (Ar. F.) Hakk'ın tarafı, Allah tarafı.
cÀnib-i yÀr (Ar. F.) Sevgilinin tarafı.
cÀy-ı feraózÀ (F.) Sevinç mekânı, feerah mekân.
cÀy-ı rÀóat (F.) Rahat mekân, rahat yer.
cÀõib (Ar.) Cezbeden, sevimli, alımlı.
cebìn (Ar.) Alın.
cebr (Ar.) Zor.
cedel (Ar.) Kavga, mücadele.
cefÀ (Ar.) Eziyet, incitme.
cefÀ-cÿ (Ar. F.) Cefa arayan, cefa eden
cefÀ-kÀr (Ar. F.) Cefa eden, vefasız.
cefÀ-keş (Ar. F.) Cefa çeken, eziyetet daaynan.
cefÀ-pìşe (Ar. F.) Zalim, gaddar, sevgili.
cefÀ-yı nÀ-becÀ(Ar. F.) Yersiz cefa.
cefÀyì (Ar. F.) Cefakâr, eziyet eden.
cehl (Ar.) Cehalet, cahillik.
cehl-i mürekkeb (Ar. F.) Bilmezliğinin farkında olmayan, katmerli cahillik.
celb itmek (Ar. F.) Çağırmak, yazı ile çağırmak; çekme, çekiş, kendine çekme.
celb-i taòrìrÀt (Ar. F.) Yazı ile çağırmak, kâtiplik yapmak.
cellÀd-ı cihÀn (Ar. F.) Cihanın celladı.
cellÀd-ı felek (Ar. F.) Ölüm meleği.
Cem (F.) Şarap ve içkinin mucidi olan şah.
cemÀèat (Ar.) İnsan toplulukları, imamın arkasında namaz kılanlar.
cemè (Ar.) Toplanma, bir araya gelme.
cemÀl (Ar.) Güzellik, yüz güzelliği.
cemìè-i cürm (Ar. F.) Günahların tamamı.
cemìè-i derd ü belÀ (Ar. F.) Dert ve belanın tamamı.
ceng (F.) Savaş.
cennet-i óüsn (Ar. F.) Güzellik cenneti.
cennet-i ruòsÀr (Ar. F.) Yüzünün cenneti.
cevÀb-ı bÀ-ãavÀb (Ar. F.) Sevap olan cevap
cevÀb-ı nÀ-ãavÀb (Ar. F.) Sevap olmayan cevap.
cevr (Ar.) Eziyet, sıkıntı.
cevr ü ÀzÀr (Ar. F.) Eziyet ve incitme.
cevr ü cefÀ (Ar.) Eziyet ve incitme.
cevr ü cefÀ-yı dehr (Ar. F.) Dünyanın cefası ve eziyeti.
cevr ü istiànÀ (Ar. F.) Eziyet etme ve nazlanma.
cevr ü nÀz-ı dil-rubÀ (Ar. F.) Sevgilinin naz ve eziyeti.
cevr-i bì-pÀyÀn (Ar. F.) Bitip tükenmeyen eziyet.
cevr-i eşk-i dìde (Ar. F.) Göz yaşı sıkıntısı.
cevr-i istiànÀ (Ar. F.) Nazın sıkıntısı.

cevr-i úahr (Ar. F.) Kahır sıkıntısı.
cevr-pìşe (Ar. F.) Eziyet etmeyi huy edinen.
Ceyòÿn (T.) Amuderya, Ceyhun. Sovyet Ortaasyasında 2540 km. uzunluğunda bir ırmak.Pamir dağlarından çıkıp Aral gölüne dökülür.
Ceyòÿn miåÀli (Ar. T.) Ceyhun nehri gibi.
ceyş-i àam (Ar. F.) Gam askeri.
ceyş-i òÀl (Ar. F.) Ben askeri; sevgilinin yüzünde asker gibi bekleyen ben.
ceyş-i hevÀ (Ar. F.) Arzu, istek askeri.
ceyş-i miónet (Ar. F.) Mihnet askeri.
cihÀn (F.) Dünya.
cìm-i zülf (Ar. F.) Sevgilinin saçının kıvrımı.
cin (Ar.) Gözle görünmez, latif cisimlerden ibaret bir yaratık.
cinÀyet (Ar.) Adam öldürme, cânîlik.
cin-peyker (Ar. F.) Yüzü cin gibi olan, cin yüzlü.
cism (Ar.) Beden, gövde.
cisr-i äırÀù (Ar. F.) Sırat köprüsü.
cisr-i maúãÿd (Ar. F.) Geçmek istenilen köprü.
cisr-i taúvÀ (Ar. F.) Takva köprüsü.
civÀnÀ (F.) Ey genç.
cuyÿş-ı òÀl-i ruòsÀr (Ar. F.) Yanaktaki ben askerleri.
cünbìş-i dil-keş (F.) Gönlü çeken eğlence.
cürèa-i cÀm-ı viãÀl (Ar. F.) Vuslat kadehinin yudumu.
cürm (Ar.) Suç, kabahat.
cürm ü şenÀèat (Ar.) Kötülük ve kabahat.
cüst cÿ (F.) Arama.
çÀk (F.) Yarık, yırtma.
çÀkeriyyet (F. Ar.) Kölelik.
çÀr-sÿ-yı èaşú (Ar. F.) Aşk pazarı.
çÀrÿb (F.) Süpürge.
çe (F.) Ne.
çe sÿd (F.) Ne fayda.
çekiben (T.) Çekerek.
çelebi (T. Ar.) Bektaşi ve Mevlevipirlerinin en büyüklerine verilen unvan.
çemen (F.) Yeşillik, çimen.
çemenistÀn-ı cihÀn (F.) Dünyanın çienliği
çerÀà (F.) Fitil, mum.
çerge (T.) Çingenelerinki gibi iki direkli hafif oba.
çerò (F.) Felek, çark, gök.
çerò-i deni (F. Ar.) Aşağılık felek.
çerò-i felek (F. Ar.) Feleğin çarkı, çemberi.
çerò-i gerdÿn (F.) Dönek felek.
çesbÀn (F.) Layık, münasip.
çeşm (F.) Göz.
çeşm-i bìmÀr (F.) Hasta göz.
çeşm-i dem-Àlÿd (F.) Kana bulanmış.
çeşm-i dil (F.) Gönül gözü.
çeşm-i fettÀn (F. Ar.) Fitne çıkaran, ortalığı karıştıran göz.
çeşm-i füsÿn-kÀr (F. Ar.) Büyüleyici göz.
çeşm-i giryÀn (F. Ar.) Ağlayan göz.
çeşm-i òÿn-feşÀn (F.) Kanlı göz yaşı akıtan göz.
çeşm-i òÿn-òÀr (F.) Kan içici göz.
çeşm-i mest (F.) Baygın göz.
çeşm-i mükeóóel (F. Ar.) Sürmeli göz.
çeşm-i nÀ-bìnÀ (F. Ar.) Görmeyen göz.
çeşm-i siyÀh (F.) Siyah göz.
Çìn Çin ülkesi, Mani dininin en çok yayıldığı yerdir. Mani'nin bir ressam olduğu ve kutsal kitabının pek güzel minyatürlerle süslü olması dolayısıyla güzel yüz, daima Çin'e nisbet edilmiştir. Edebiyatta Çin adeta resim sanatının merkezi olarak işlenir. Çin kelimesiyle büt, nigâr, nakş, suret vs. resimle ilgili kelimeler sık sık biraraya getirilir. Eskiden Çin ülkesinde Türkler ve

özellikle Hıta, Huten, Maçin diyarının halkıyla Çiğil güzelleriinin de bulunuşu kelimeye geniş kullanım sahası sağlamıştır. Bu ilişkiden yola çıkılarak sevgilinin misk kokulu saçı anılır. Çünkü misk orada bulunur. Çin kelimesinin kıvrım, büklüm anlamı da bu ilişkiyi kuvvetlendirir.
çingÀne (F.) Çingene
çìn-i cebin (F.) Alın buruşukluğu, alnını çatma.
çuval-dÿz (F.) Çuval veya ona benzeyen çul vesaire dikmeye mahsus büyük iğne.
çün (F.) İçin; gibi.
dÀd (F.) Adalet.
dÀà (F.) Eser bırakan yara.
dÀà-ı derÿn (F.) Yürek yarası, unutulmayacak acı.
dÀà-ı firÀú (F. Ar.) Ayrılık yarası.
dÀòil-i silsile-i zülf-i perìşÀn (Ar. F.) Perişan saçının silislesine karışmak.
daòl eylemek (Ar. T.) Dahil olmak, karışmak.
daòl itmemek (Ar. T.) Dahil olmamak, karışmamak.
dÀéire-i murdÀr (Ar. F.) Murdar, pis daire.
daúìú (Ar.) Un, toz haline getirilmiş şey.
daúú-ı bÀb (Ar. F.) Kapıya vurmak, kapı çalınması.
dÀm (F.) Tuzak.
dÀm-ı èaşú (F. Ar.) Aşk tuzağı.
dÀm-ı vaãl (F. Ar.) Vuslat tuzağı.
dÀmÀn (F.) Etek
dÀmen-i inkÀr (F. Ar.) İnkâr eteği
dÀmen-i kuh-sÀr (F.) Dağ eteği.
dÀmen-i vuãlat (F. Ar.) Vuslat eteği.
dÀmen-i yÀr (F.) Sevglinin eteği.
dÀnÀ (F.) Bilen, bilge.
dÀne-i fülfül (F.) Biber tanesi.
dÀne-i òÀl-i ruò (F.) Yanağının tane beni.
dÀr (F.) Ev, yer; savaş.
DÀrÀ (F.) Eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu, keykubad; hükümdar;Cenâb-ı Hakkın bir adı.
dÀrÀt (F.) Debdebe, şan, büyük gösteriş.
dÀr-ı dünyÀ (F. Ar.) Dünya.
dÀr-ı fenÀ (F. Ar.) Dünya.
dÀr-ı hevâ (F.) Arzu, istek evi.
dÀr-ı mióen (F. Ar.) Sıkıntı evi.
dÀr-ı úasÀvet (F. Ar.) Kasvetli ev.
êarb itmek (Ar. T.) Vurmak.
êarb-ı meåel (Ar. F.) Atasözü.
dÀrÿ-yı hicrÀn (F. Ar.) Ayrılık ilacı.
dÀrÿ-yı luùf (F. Ar.) Lütuf, ihsan ilacı.
dÀrü'l-mióen (Ar.) Sıkıntı, mihnet evi.
dÀstÀn (F.) Destan; hikâye, masal.
debistÀn-ı ãafÀ (F. Ar.) Safâ mektebi.
degme (T.) Dokunma; her hangibir, rastgele.
dehÀn (F.) Ağız.
dehÀn-ı nÀzik (F.) Nazik ağız.
dehÀnumda vü dilde oldı mÿy (F.Ar.T.) Ağzımda ve dilimde tüy bitti.
dehen (F.) Ağız.
dehen-bÀz (F.) Ağız oynatan.
dehr (F.) Dünya.
dehr-i denì (F. Ar.) Alçak dünya.
dehr-i fÀnì (F. Ar.) Fâni dünya.
dem (F. Ar.) Nefes, içki, kan.
dem-À-dem (F.) Durmadan.
demìde (F.) Bitmiş, çıkmış, sürmüş.
dendÀn (F.) Dişler.
denì (Ar.) Alçak, rezil, soysuz.
der-Ààÿş (F.) Kucak.
der-Ààÿş eylemek (F.) Kucaklamak.
der-dest (F.) Tutma, elde etme.
derd-i èaşú (F. Ar.) Aşk derdi.
derd-i derÿn (F.) Gönül derdi.
derd-mend (F.) Dertli.
der-èaúab (F. Ar.) Akabinde, hemen arkasında.

deregeh (Ar.) Aşağıya inen basamak
deregeh-i DÀr (F.) Dâr'ın basamakları.
der-geh (F.) Tekke; kapı yeri, kapı önü.
dergeh-i luùf (F.) Lütuf kapısı.
der-òˇÀb (F.) Uykuda.
der-i cÀnÀn (F.) Sevgilinin kapısı.
der-i iósÀn (F. Ar.) İhsan kapısı.
der-i luùf (F. Ar.) Lütuf kapısı.
der-ìn dünyÀ (F.): Bu dünyada.
der-óÀùır itdükçe (F.T.) Hatırladıkça.
ders-i vefÀ (F. Ar.) Vefa dersi
der-sÿk-ı èaşú (F. Ar.) Aşk pazarında.
dervìş (F.) Allah için alçakgönüllülüğü ve fakirliği kabul eden kimse veya bir tarikata bağlı kimse; fakir ve ihtiyaçlı kimse.
deryÀ-yı raómet (F.) Rahmet denizi.
deryÀ-yı sürò (F.) Kızıl deniz.
derÿn (F.) İç, gönül, yürek.
dest (F.) El.
destÀn (F.) Hikâye, kıssa.
dest-Àvìz (F.) Ufak hediye, küçükten büyüğe verilen hediye.
desti irmemek (F.T.) Ulaşamamak, kavuşamamak
dest-i muóannÀ (F. Ar.) Kınalı el.
destìne-i zer-kÀr (F.) Altın işlemeli bilezik.
dest-vÀne (F.) Başköşe.
devÀ (Ar.) İlaç, çare, tedbir.
devlet-i DÀrÀ (Ar. F.) Hükümdarın mutluluğu;Hükümdar Keykubad'ın mutluluğu.
devlet-i dünyÀ (Ar. F.) Dünya mutluluğu.
devrÀn (Ar.) Dünya, felek, zaman, talih, kader.
devr-i vÀóid (Ar. F.) Bir zamanda, aynı devirde.
dìbÀ (F.) İpek kumaş.
dìbÀ-yı sürò (F.) Kırmızı ipek kumaş.
Dicle (Ar.) Dicle ırmağı. Âşığın gözyaşı ırmağa benzer. Bu ırmaklar arasında Dicle de vardır. Ayrıca Bağdat'tan geçtiği için Dicle nehri sanatlara konu olur.
dìdÀr (F.) Yüz, çehre.
dìde (F.) Göz.
dìde-i fettÀn (F. Ar.) Fitne çıkaran, ortalığı karıştıran göz.
dìde-i mest (F.) Baygın göz.
dìde-i òÿn-bÀr (F.) Kanlı göz.
dìde-i rÿşen (F.) Aydınlık göz.
dil (F.) Gönül
dilÀ (F.) Ey gönül.
dil-ÀrÀ (F.) Gönlü süsleyen.
dil-Àver (F.) Yiğit, yürekli.
dil-Àvìz (F.) Câzip, gönül çeken.
dil-ber (F.) Gönlü alıp götüren güzel, sevgili.
dil-ber-i raènÀ (F. Ar.) Güzel, latif, hoş dilber, sevgili.
dil-beste (F.) Gönül bağlamış, âşık.
dil-cÿ (F.) Gönül arayan, gönül çeken.
dil-dÀde (F.) Gönül vermiş, âşık.
dil-dÀr (F.) Gönül sahibi, sevgili.
dil-dÀr-ı cefÀ-pìşe (F.) Zalim sevgili.
dil-efgÀr (F.) Gönlü yaralı.
dil-ferìbÀne (F.) Gönül aldatarak.
dil-figÀr (F.) Gönlü yaralı.
dil-gìr (F.) Gönül tutan, gücenik, kırgın.
dil-güşÀ (F.) Gönül açan, kalbe ferrahlık veren.
dil-i bì-ãabr (F. Ar.) Sabırsız gönül.
dil-i dìvÀneù eyleyen (F.T.) Divanelik eyleyen gönül.
dil-i güm-geşte (F.) Kaybolmuş gönül.
dil-i mecrÿó (F. Ar.) Yaralı gönül.
dil-i nÀ-şÀd (F.) Mutsuz gönül.
dil-i şeydÀ (F.) Deli gönül.
dil-i şÿrìde (F.) Perişan, âşık gönül.

dil-i vìrÀne (F.) Yıkık, perişan gönül.
dil-òasta (F.) Yorgun gönül.
dil-rubÀ (F.) Gönül kapan, göz alıcı.
dil-şude (F.) Gönlü gitmiş, âşık, vurgun.
dil-şÀd (F.) Şen gönül.
dimÀà (Ar.) Beyin; akıl, şuur.
dirìà (F.) Esirgeme, eyvah, yazık.
dirìà itme (F.T.) Esirgeme!
dirìàÀ (F.) Yazık, eyvahlar olsun.
dìrìne èÀdet (F. Ar.) Eski âdet.
dirmek (T.) Dermek, toplamak.
diş kirÀsı (T. Ar.) Sarayda, zengin konaklarında iftardan sonra konuklara verilen armağan veya para; bir kimseye fazladan verilen para, armağan vb.
dìvÀne (F.) Deli, budala.
dìvÀne-veş (F.) Deli gibi.
dìvÀn-ı BÀrì (F.) Hakkın divanı.
diyÀr (Ar.) Memleket, ülke.
diyüben (T.) Diyerek, söyleyerek.
dizgin germek (T.) Birinin aşırı davranışlarını önlemek
dönmek (T.) Benzemek.
dÿçÀr olma (F.T.) Tutulma, yakalanma.
dÿd-ı Àh-ı èÀşıú-ı maôlÿm (Ar. F.) Mazlum âşığın âhının dumanı.
dÿd-ı siyÀh (F.) Siyah duman.
duòter (F.) Kız, kerime.
duòt-ı rez (F.) Şarap.
dÿn (Ar.) Aşağı, aşağılık.
dÿr (F.) Uzak.
durÿà-Àmìz (F.) Yalanla karışık,yalan.
dÿş (F.) Omuz
dÿş olmamak (F.T.) Yenilmemek.
dÿş olmadın (F.T.) Yenilmeden önce.
dÿş-ı úadeó-kÀr (F. Ar.) İçki dağıtan kişinin omzu.
dÿşìze (F.) Bâkire.
dü dest (F.) İki el.
dü-çeşm (F.) İki göz.
dünyÀ vü mÀ-fì-hÀ (Ar. F.) Dünya ve içindekiler.
dür (Ar.) İnci.
düşmen-i bed-òˇÀh (F.) Kötülük isteyen düşman.
düşnÀm (F.) Sövüp sayma.
düşvÀr (F.) Zor.
dü-tÀ (F.) İki büklüm.
düzd-i nigÀh (F.) Gizli bakış kaçamak bakış.
ebced-òˇÀn (Ar. F.) Ebced okuyan, mektebe yeni başlayan, acemi.
ebkem (Ar.) Dilsiz, söz söylemeye gücü olmayan.
ebrÿ (F.) Kaş.
ebruvÀn (F.) Kaşlar
ebrÿ-yı kemÀn (F.) Yay gibi kaş.
ecmel (Ar.) En güzel.
edÀ (Ar.) Yerine getirme; naz, cilve.
edÀ (F.) Debdebe, şan, gösteriş.
ednÀ (Ar.) Pek aşağı, alçak.
efàÀn (F.) Iztırap ile haykırma, bağırma; inleme.
efèÀl (Ar.) Yaptığı işler.
efgende (F.) Yıkılmış, yıkık; düşkün, bîçare.
efsÀne (F.) Asılsız hikâye, masal, boş söz.
eger bÀşed (F.) Eğer olursa
egri baúmaú (T.) Kötü düşünce ile bakmak.
ehl-i ãafÀ (Ar. F.) Kalbi temiz
ehl-i dil (Ar. F.) Gönül adamı, gönül dilinden anlayan.
ehl-i èirfÀn (Ar. F.) İrfan sahibi, bilgili.
ehl-i hevÀ (Ar. F.) Arzu, istek sahibi, haylaz.
ehl-i maóşer (Ar. F.) Kıyamet günü dirilecek olanlar
ehl-i maèrifet (Ar. F.) Kâbiliyetli kimseler.
ejderhÀ (F.) Büyük yılan; korkunç ve hayalî bir hayvan.
ekl (Ar.) Yeme.
ekl ü şürb (Ar. F.) Yeme, içme.
el çekmek (T.) Vaz geçmek.

el urmak (T.) El atmak, bir işi yapmaya yanaşmak.
el virmek (T.)Yardım etmek; tarikatlarda mürşit, bir müride, başkalarına yol gösterme izni vermek
el-amÀn (Ar.) Yardım ve şikâyet edatı olarak aman, medet manasındadır.
el-Àn (Ar.) Şimdi.
elem-i èaşú (Ar. F.) Aşk elemi, kederi.
eleõõ (Ar.) En lezzetli.
el-óaõer (Ar.) Sakın.
elmÀs-ı bì-hemtÀ (Yun. F.) Eşsiz, benzersiz elmas, değerli, kıymetli.
elyaú (Ar.) En layık.
em (T.) İlaç, deva.
emn ü refÀó (Ar.) Refah ve eminlik.
emr-i muóÀl (Ar. F.) Boş işler.
emr-i òaùìr (Ar. F.) Tehlikeli iş; yüce, ulu iş.
emrÀø (Ar.) İlletler, hastalıklar.
emåÀl (Ar.) Nümune, örnek, eş, benzer.
emvÀl-i dünyÀ (Ar. F.) Dünya malları.
encÀm (Ar.) Nihayet, son.
encümen (F.) Cemiyet, meclis.
encümen-ÀrÀ-yı èişret (Ar. F.) Meclisi süsleyen, işret, eğlence.
encüm-şumÀr (Ar. F.) Yıldızların sayısı kadar, yıldızları sayan.
endÀòte-i seng-i cefÀ (Ar. F.) Cefa taşını atma
endìşe (F.) Düşünce, fikir, niyet
endìşe-i fikr-i riyÀset (Ar. F.) Başkanlık fikri, düşüncesi, niyeti.
ene (Ar.) Ben
engüşt (F.) Parmak.
engüşt-i muóannÀ (F. Ar.) :Kınalı parmak.
enìn (Ar.) İnilti, inleme.
enìn ü Àh itmek (Ar. F. T.) Âh edip inlemek.
entÀri (Ar.) Elbise.
envÀè-ı fiten (Ar. F.) Türlü türlü fitneler, ara bozuculuklar.
envÀè-ı àavàÀ (Ar. F.) Türlü türlü kavgalar.
envÀè-ı fısú u mevhibet (Ar. F.) İhsan ve isyan çeşitleri.
envÀè-ı heyhey (Ar. F.) Bir meclis sonrası içilen içki dolu kadeh çeşidi.
envÀè-ı luùf (Ar. F.) Lütuf, ihsan çeşitleri.
envÀè-ı nÀz (Ar. F.) Naz çeşitleri.
envaè-ı nÀz eylemek (Ar. F.) Türlü türlü naz etmek, nazlanmak.
envÀè-ı óased (Ar. F.) Haset, kıskançlık çeşitleri.
envaè-ı õenb (Ar. F.) Günah çeşitleri.
eràanÿn (F.) Org.
erÀzil (Ar.) Rezil ve rüsvalar.
erbÀb-ı ãafÀ (Ar. F.) Zevk ve safa sahipleri.
erbÀb-ı istièdÀd (Ar. F.) Yetenekliler.
erbÀb-ı kemÀl (Ar. F.) Olgun kişiler.
erbÀb-ı mey-keşÀn (Ar. F.) Şarap içenler.
esb-i cevr (F. Ar.) Cefa, eziyet atı.
esb-i nÀz (F.) Naz atı.
eåer-i peyàÀm (Ar. F.) Haber eseri, haber.
esìr-i Àh u zÀr (Ar. F.) Âh edip inlemenin esiri.
esìr-i gÀm (Ar. F.) Gam, keder esiri.
esìr-i àam u hicrÀn (Ar. F.) Gam ve ayrılık esiri.
esìr-i pister-i derd ü firÀú (Ar. F.) Ayrılık ve dert yatağının esiri.
eåúal (Ar.) En çirkin.
esúÀm (Ar.) Hastalıklar, illetler, dertler.
esmÀ'-i óüsnÀ (Ar.) Güzel isimler.
esrÀr-ı èaşú (Ar. F.) Aşk sırları.
esrÀr-ı mihr-i èaşú (Ar. F.) Aşk güneşinin sırları.
esrÀr-ı ÒudÀ (Ar. F.) Allah'ın sırları.
eşèÀr (Ar.) Şiirler.

eşèÀr-ı nÀ-merbÿùa (Ar. F.) Bir araya getirilmemiş, toplanıp düzenlenmemiş.
eşheb-süvÀr (Ar. F.) Kır atı süren.
eşk-i çeşm (F.) Göz yaşı.
eşk-i dìde (F.) Göz yaşı.
eùvÀr (Ar.) Tavırlar.
evlÀ (Ar.) Daha iyi, daha üstün.
evrÀú-ı şekìb (Ar. F.) Sabır yaprakları, kâğıtları.
evúÀt (Ar.) Vakitler.
eyne (Ar.) Nerede
eyyÀm-ı ãabÀóat (Ar. F.) Güzellik günleri.
ezÀ (Ar.) İncinme, incitme.
ezderhÀ (F.) Ejderha
ez-dil ü cÀn (F.) Cân ve gönülden.
ezel (Ar.) Başlangıcı olmayan geçmiş zaman.
eõfer (Ar.) Güzel kokulu şey.
ezmÀn (Ar.) Zamanlar.
ez-ser-i nev (F.) Yeni baştan.
ez-tetimme-hest (Ar. F.) Bitiş bölümüdür.
faúìrü'l-maúÀm (Ar.) Makam fakîri.
farøÀ (Ar.) Farzedelim ki, tutalım ki.
fÀrià (Ar.) Vazgeçmiş, çekilmiş.
farú u temyiz (Ar.) Başkalık, ayrılık.
fÀtióü'l-ebvÀb (Ar.) Kapıları açan, fetheden.
fÀøıl u dÀnÀ (Ar.) Faziletli ve hakîm, bilgili.
feãÀóat (Ar.) Güzel ve açık konuşma.
fehm (Ar.) Anlama.
felÀòan (F.) Sapan.
felek (Ar.) Gökyüzü, semâ.
felek-i cevr ü cefÀ-pìşe (Ar. F.) Cefa ve eziyeti âdet edinmiş olan felek.
felek-meşreb (Ar. F.) Felek tabiatlı, felek gibi dönek.
ferÀce (Ar.) Kadınların sokakda yaşmakla beraber giydikleri üst libası.
ferÀce-i òaêrÀ (Ar. F.) Yeşil ferace.
ferÀà (Ar.) Vazgeçme, bırakmak.
ferÀàat (Ar.) Vazgeçme, el çekme.
feraó-bÿ (Ar.) Ferah koku.
feraó-zÀ (Ar. F.) Ferahlık veren,mutluluk veren.
ferÀmÿş eylemek (F.T.) Unutmak.
ferdÀ (F.) Yarın.
FerhÀd (F.) Ferhad ile Şirin adlı hikâyede geçen kahramanlaradan biri . Ferhad, Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şirin'e âşıktır. Şirin'in arzusuyla Bîsütun adlı bir dağı delmesi istenir.Divamn şiirinde, sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı sembolize eder.
FerhÀd-veş (F.) Ferhat gibi
fermÀn (F.) Emir, buyruk.
ferrÀş (Ar.) Döşeyen, döşemeci; hizmetçi.
ferş-i úÀlìçe (F.) Küçük halı döşeme.
feryÀd u efàÀn (F. Ar.) Feryat ve figan.
feryÀd-ı ceres (F.) Çan sesi, çan feryadı
feryÀd-res (F.) Feryat edenin imdadına yetişen.
ferz (F.) Satranç oyununda şahın müşaviri, veziri suretinde kullanılan bir taş.
ferzÀne (F.) Hakim, filozof.
fesÀd (Ar.) Bozukluk.
fetó-i kelÀm (Ar. F.) Söz açma.
fettÀn (Ar.) Fitne çıkaran.
feyø (Ar.) Bolluk, çokluk.
fısú (Ar. F.) Hak yoldan çıkma.
fi'l-meåel (Ar.) Misal olarak.
fiàÀn (F.) İnleme, feryat.
fiàÀn eylemek (F.T.) Feryad etmek.
fikr-i mìnÿ (Ar. F.) Cennet fikri.
fikr-i zülf (Ar. F.) Saç fikri.
fì-leyle-i seşenbe (Ar. F.) Salı gecesi.
firÀú (Ar.) Ayrılık.
fitil (Ar.) Kandil; merheme batırılıp yaraya geçirilen uzun tiftik.
fitne-cÿ (Ar. F.) Fesat arayan,

fitne-i aàyÀr (Ar. F.) Başkalarının fitnesi.
furãat-bìn (Ar. F.) Fırsat gözeten.
fürúat (Ar.) Ayrılık.
fürÿà (F.) Nur, ziya, parlaklık.
fürÿà-ı èÀrıø (F. Ar.) Yanağın nuru.
füsÿn u siór (Ar. F.) Büyü ve sihir.
fütÿr (Ar.) Zayıflık, gevşeklik.
-füzÿn (F.) Artıran, çok, fazla.
füzÿn itmemek (F.T.) Artırmamak.
àabn (Ar.) Alışverişte hile, aldatma.
àaddÀr (Ar.) Çok zulmeden, hilekâr.
àaddÀre (Ar.) Ağır ve iki tarafı keskin bir tür kılıç; büyük bıçak, küçük tabanca.
àÀfil (Ar.) Gaflette bulunan, ihmal eden.
àaflet (Ar.) Gafillik, boş bulunma; dalgınlık, dikkatsizlik.
áafÿr (Ar.) Mağfiret eden, yarlıgayan.
gÀhì (F.) Bazen.
àÀlib (Ar.) Üstün gelen, yenen.
àam u hicrÀn (Ar.) Keder ve ayrılık.
àam yimemek (Ar. T.) Kederlenmemek, üzülmemek.
àamz eylemek (Ar. T.) Kaşla gözle işaret.
àamze (Ar.) Süzgün yan bakış, etkileyici bakış.
àamze-i àammÀz-ı òÿn-òˇÀruñ (Ar. F.) Kan dökücü, fitneci gamze.
àamze-i ser-tìz (Ar. F.) Keskin bakış.
àÀr-ı derÿn (Ar. F.) Gönül mağarası, evi.
àarìb-i bì-nevÀ (Ar. F.) Sessiz, garip.
àarìú-i baór-i èaşú (Ar. F.) Aşk denizine batmış.
àarú (Ar.) Suya batma, batma; boğulma.
àarú-ı òÿn-Àb (Ar. F.) Kanlı suda boğulmak.
àazel (Ar.) Klasik Türk Edebiyatının en çok kullanılan nazım şeklidir.
àazel-òˇÀn (Ar. F.) Gazel okuyan.
gedÀ (F.) Dilenci.
gedÀyÀn (F.) Dilenciler.
geh (F.) Bazen.
gehì (F.) Bazen.
gehvÀre-i àam (F. Ar.) Gam beşiği.
gelÿ (F.) Boğaz.
genc (F.) Hazine.
gencìne-i zer (F.) Altın hazinesi.
gerden-i billÿr (F.) Beyaz gerdan.
germÀ-germ (F.) Kızışıp ısınmış, pek kızışmış; sıcağı sıcağına.
germ-ülfet (F. Ar.) Sıkı dost olmak.
geşt ü güõÀr (F.) Gezip dolaşmak.
geşt-zÀr (F.) Gezme yeri.
gevher (F.) Mücevher, inci.
gevher-i baór-i ùarìúat (F. Ar.) Tarikat denizinin mücevheri.
àırbÀl (Ar.) Kalbur.
àırra olma (Ar. T.) Gururlanma, kibirlenme.
àırralanmak (Ar. T.) Gururlanmak, kibirlenmek.
gidi: Azarlama sözü; ahlaksız.
girìbÀn (F.) Elbise yakası.
giriftÀr (F.) Tutulma.
giriftÀr-ı belÀ-yı èaşú (F. Ar.) Aşk belasının tutkunu.
giriftÀr-ı èaõÀb (F. Ar.) Azaba tutulmuş.
giryÀn (F.) Ağlayan.
giryÀn itmek (F.T.) Ağlatmak.
giryÀn olmak (F.T.) Ağlamak
giryÀn u óazìn (F. Ar.) Ağlamaklı, hüzünlü.
girye (F.) Göz yaşı.
gìsÿ (F.) Saç.
gìsÿvÀn (F.) Saçlar.
gìsÿ-yı dil-ber (F.) Sevgilinin saçı.
gìsÿ-yı şeb-bÿy (F.) Şebboy saç.
gìsÿ-yı yÀr (F.) Sevgilnin saçı.
àonca-dehÀn (F.) Gonca ağızlı.
àonca-fem (F.) Gonca dudaklı.
àonca-i bÀà-ı ãabÀóat (F. Ar.) Güzellik bahçesinin goncası.
àonca-i òandÀn (F.) Gülen gonca.
àonca-i nev-reste (F.) Yeni yetşen gonca.
àonca-i ter (F.) Taze gonca.

àonca-i ùabè (F. Ar.) Tabiatımın goncası.
àonca-i zìbÀ (F.) Güzel gonca.
àonca-leb (F.) Gonca dudaklı.
gögermek (T.) Yeşermek, morarmak.
gögsüñ germek (T.) Bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak.
göñül almak (T.) Sevindirmek; kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek.
göñül virmek (T.) Sevmek, âşık olmak; bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, meyletmek.
göricek (T.) Görünce.
gözetmek (T.) Korumak, bakmak, özen göstermek, önem vermek.
göz ucuyla èÀlemi óayrÀn itmek (T. Ar.) Bakışıyla âlemi kendine hatran bırakmak.
gözlemek (T.) Beklemek
gözünden ãaúınmak (T.)Üzerine titremek, kollayıp gözetmek.
gözünü açmak (T.)Çevreyi tanımaya başlamak; uyanık dikkatli bulunmak.
àuããa (Ar.) Keder, kaygı,tasa.
gÿş (F.) Kulak.
gÿş eylemek (F.T.) Duymak.
gÿşe-gìr-i miónet (F. Ar.) Mihnet köşesini tutmak.
gÿşe-i dÀmÀn (F.) Eteğin köşesi.
gÿşiş eylemek (F.T.) Çalışmak, çabalamak.
gÿyÀ (F.) Sanki.
àubÀr-ı òÀk-i pÀy (F.) Ayağının toprağının tozu.
àubÀr-ı pÀy (F.) Ayağının toprağı.
àulÀm (F.) Delikanlı, genç; köle.
àumÿm (Ar.) Gamlar, kederler.
àuããa (Ar.) Gam, keder.
güftÀr (F.) Söz.
gül-ruò (F.) Gül yanaklı.
gül-beden (F.) Gül vücutlu.
gül-bÿ (F.) Gül kokulu
gül-geşt-i ãaórÀ (F. Ar.) Kırda gül veya çiçek seyri için yapılan gezinti.
gül-i bÀà-ı leùÀfet (F. Ar.) Letafet bahçesinin gülü.
gül-i bÀà-ı ôarÀfet (F. Ar.) Zarafet bahçesinin gülü.
gül-i gül-zÀr-ı veraè (F. Ar.) Haramdan kaçınma bahçesinin gülü.
gül-i òandÀn (F.) Gülen gül.
gül-i nev-reste (F.) Yeni yetişen gül.
gül-i raènÀ (F. Ar.) Güzel gül.
gül-i raènÀ-yı sürò (F. Ar.) Kırmızı, güzel gül.
gül-i yÀsemen (F.) Yasemin çiçeği.
gül-i zìbÀ-yı óamrÀ (F. Ar.) Kırmızı, güzel gül.
gül-èiõÀr (F.) Gül yanaklı.
gül-ruò (F.) Gül yanaklı.
gül-ruòsÀr (F.) Gül yanaklı.
gülşen (F.) Gül bahçesi
gülşen-i àam (F. Ar.) Gam bahçesi.
gülşen-i èaşú (F. Ar.) Aşk bahçesi.
gülşen-i óüsn (F. Ar.) Güzellik bahçesi.
gül-zÀr (F.) Gül bahçesi.
gül-zÀr-ı cinÀn (F. Ar.) Cennet bahçesi.
gül-zÀr-ı èaşú (F. Ar.) Aşk bahçesi.
gül-zÀr-ı óüsn (F. Ar.) Güzellik bahçesi.
gün-be-gün (F.) Günden güne.
güneh-kÀr (F.) Günahkâr.
güõÀr (F.) Dolaşmak.
gürÿh-ı dil-ber (F.) Güzeller topluluğu.
güşÀde (F.) Açılmış.
òˇÀb (F.) Uyku.
òabìr (Ar.) Haberli.
óabs-i àam (Ar. F.) Gam hapsi.
óacer (Ar.) Taş.
óÀcet (Ar.) İhtiyaç.
ÓÀcı BayrÀm, İsmi Numan bin Ahmed, lakabı Hacı Bayram'dır.Ankara'nın Çubuk çayı üzerinde Zü'l-fâzıl köyünde doğdu. 14. ve 15. yüzyıllarda Anadolu'da

yetişti. Bayramiye tarikatının kurucusudur.
óadd (Ar.) Sınır.
òadeng (F.) Kayın ağacı; kayın ağacından yapılmış ok.
òadeng-i àamze (F. Ar.) Gamze oku.
óadìå-i zülf (Ar. F.) Saçının kıssası, hikâyesi.
òˇÀhiş (F.) İstek.
òˇÀh u nÀ-òˇÀh (F.) İster istemez.
óÀil (Ar.) Engel.
òÀk (F.) Toprak.
Óaú (Ar.) Allah.
òÀk-i meõellet (F. Ar.) Hakirlik toprağı.
òÀk-i pÀy (F.) Ayağının toprağı.
ÒÀliú-i arø u semÀ (Ar. F.) Yer ve göğün yaratıcısı.
òˇÀn-ı vaãl (F. Ar.) Vuslat, kavuşma sofrası.
òˇÀnende (F.) Okuyan.
òalú-ı cihÀn (Ar. F.) Cihan halkı.
òÀme (F.) Kalem.
òÀm-ı sevdÀ (F. Ar.) Boş sevda.
òamìde (F.) Bükülmüş, bükülü.
óaml itmek (Ar. T.) Taşımak.
òÀmÿş (F.) Susmuş, suskun.
òandÀn (F.) Gülen.
òande eylemek (F.T.) Gülmek
òande-rÿ (F.) Gülen yüz, güler yüzlü.
òÀne-be-dÿş-ı nÀ-besÀmÀn (F.) Evi omzunda, parasız.
òaãm (Ar.) Düşman.
òÀk-i siyeh (F.) Kara toprak.
òÀk (F.) Toprak.
óÀkim (Ar.)
óÀkim-i pür-cehl-i deni (Ar. F.) Alçak, cahil hakim.
óakk (Ar.) Kazma, kazıma.
óaúúÀ (Ar.) Doğrusu.
Óaleb (Ar.) Suriye'de ipekli kumaşlarıyla meşhur bir şehir.
óÀlet-i mestÀne (Ar. F.) Baygın durum, hâl.
óÀlet-i nezè (Ar. F.) Can çekişme.
òÀlì (F.) Boş.
óÀl-i diger-gÿn (Ar. F.) Başkalaşan durum.
óÀl-i èaşú u miónet (Ar. F.) Aşk ve sıkıntı durumu.
óÀl-i mÀ fi'l-bÀl (Ar. F.) Kalpteki, yürekteki hâl.
òÀl-i ruò (F.) Yanağının beni.
òÀl-i ruòsÀr (F.) Yanağının beni.
òÀl-i siyeh (F.) Siyah ben.
óÀl-i zÀr (Ar. F.) Perişan hal.
òÀliã (Ar.) Hilesiz, katıksız.
òam (F.) Bükülmüş, eğri.
óamz (Ar.) Sağlamlık.
òar (F.) Eşek.
òar-ı cÀhil (F. Ar.) Cahil eşek.
òar-ı nÀ-dÀn (F.) Bilgisiz eşek.
òarc (Ar.) Vergi; sarf, gider.
òÀr u òas (F.) Ot kırıntısı, çalı çırpı.
óarem (Ar.) Herkesin girmesine müsaade edilmeyen.
óarf-i sürÿr (Ar. F.) Sevinç harfi.
óarìú-i nÀr-ı hicrÀn (Ar. F.) Ayrılık ateşinin yangını.
óarÿn (Ar.) İlerleyecek yerde durma veya geri gitme
óasbióÀl (Ar.) Görüşüp dertleşme.
óasen (Ar.) Hüsünlü, güzel.
óasret-i dil-dÀr (Ar. F.) Sevgilinin hasreti.
óasret-i ruòsÀr-ı al (Ar. F. T.) Kırmızı yanağının hasreti.
óasret-i zülf ü ruò (Ar. F.) Saç ve yanağın hasreti.
óasret-keş-i maèşÿú (Ar. F.) Sevgiliye hasret çekme.
òasta-i èaşú (F. Ar.) Aşk hastası.
òaù eylemek (Ar. T.) Yazmak.
òaùÀ (Ar.) Yanlış.
òaùÀ-ender-òaùÀ (Ar. F.) Hata üstüne hata.
òÀtem (Ar.) Mühür, üstü mühürlü yüzük.
òaùer (Ar.) Tehlike.
òÀùır-ı dil-dÀr (Ar. F.) Sevgilinin gönlü.
òÀùır-şinÀs (Ar. F.) Hatır alıcı, gönül alıcı.

òaùìr (Ar.) Muhataralı, vahim; büyük, âlî, şanlı.
òaùùÀù (Ar.) El yazısı çok güzel olan sanatkâr.
òavf (Ar.) Korku.
òayÀl-i vaãl (Ar. F.) Kavuşma hayali.
òayÀl-i laèl-i mey-gÿn (Ar. F.) Şarap renkli dudağın hayali.
òayÀl-i sìne (Ar. F.) Sine hayali.
òayÀl-i vuãlat-ı dil-dÀr (Ar. F.) Sevgiliye kavuşma hayali.
óayÀt-ı nev (Ar. F.) Yeni hayat.
óayf, óayfÀ (Ar.) Yazık, heyhat.
òayl-i èasker (Ar. F.) Asker toplluluğu, ordu.
óayrÀn (Ar.) Şaşkın, şaşırmış; tutkun.
òayyÀù (Ar.) Terzi.
óaô (Ar.) Hoşlanma.
òazÀn (F.) Sonbahar.
óaõer eylemek (Ar. F.) Sakınmak.
óÀõıú (Ar.) Usta.
Óaøreti Òayrì, Halvetiye şeyhlerindendir. 1533 yılında Bolu'da vefat etmiştir. Kabri Bolu'dadır. II. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamıştır.
Óaøreti Şeyò Ümmì KemÀl,Türbesi Bolu ili Tekke-Işıklar köyündedir. Asıl adı İsmail'dir.Ümmî lakabıyla meşhur olmuştur. II. Murat zamanınıda yaşamıştır.
hebÀ (Ar.) Yok yere.
hecr (Ar.) Ayrılık.
hedm (Ar.) Yıkma, harab etme.
helÀk (Ar.) Yok etme.
hem-dem (F.) Arkadaş.
heme (F.) Cümle,hep, bütün.
hemìşe (F.) Daima.
hem-meclis (F. Ar.) Aynı mecliste bulunanlar.
her çe bÀdÀ bÀd (F.) Ne olursa olsun.
hevÀ (F.) İstek, arzu.
hevÀ-yı zülf-i müşgìn (F. Ar.) Mis kokulu saçının arzusu.
heyéet (Ar.) Şekil, suret, kıyafet.
heyhey (F.) İçki meclisi sonunda içilen içi dolu kadeh; hey hey diye bağırmak.
hezÀrÀn (F.) Binlerce.
óıfô (Ar.) Koruma.
òırÀm (F.) Salınma, nazlı, edalı yürüme.
òırÀmÀn (F.) Salına salına, nazlı, edalı yürüme.
òırÀm-ı nÀz (F.) Nazlı, edalı yürüme.
òırúa-pÿş (Ar. F.) Hırka giyen, fakir, derviş.
òıãm (F.) Akraba, yakın.
Òıør (Ar.) Âb-ı hayatı içip ölümsüzlüğe kavuşan kişi.Onun darda kalanların imdadına yetişmesi inancı hayli yaygındır.
Òıør-veş (Ar. F.) Hızır gibi.
óiããe-i iósÀn (Ar. F.) İhsan, lütuf, iyilik hissesi, payı.
óiãÀr-ı iftirÀú (Ar. F.) Ayrılık kalesi.
óicÀb (Ar.) Mahcubiyet, utanma.
óicÀb itme (Ar. T.) Utanma.
óikmet (Ar.) Hakîmlik; sebep.
óìn-i vuãlat (Ar. F.) Kavuşma zamanı.
óisse-mend (Ar. F.) Hissesi olan, pay alan.
óisse-mend-i luùf (Ar. F.) Lutuftan,iltifattan payını alan.
òiùÀbet itmek (Ar. T.) Bir topluluğa karşı söz söyleme; hatiplik etme; söz söyleme sanatı.
óicv (Ar.) Biriyle şiir yoluyla alay etme.
hidÀyet úılmaú (Ar. T.) Doğru yola ulaştırmak.
himmet (Ar.) Gayret, emek, çalışma, çabalama.
hìzem (F.) Yakacak odun.
òod-be-òod (F.) Kendi kendine.
òod-fürÿş (F.) Kendini satan, övünen.

hoúúa-dehen (Ar. F.) Hokka ağızlı.
Òoten Çin Türkistan'ın eski ismidir. Tibet'in şimalinde Semerkant ile Buhârâ'nın şarkında olup Kaşgar ve Aksu bu havalinin meşhur şehirlerindendir.[362]
òoy-kerde (F.) Terlemiş; alışmış, âdet edinmiş.
òÿb (F.) İyi, güzel.
òÿbÀn-ı şehr (F.) Şehrin güzelleri.
òÿb-rÿ (F.) Güzel yüzlü.
ÒudÀ (F.) Allah.
ÒudÀyÀ (F.) Ey Allahım.
òÿn (F.) Kan.
òÿn-Àb (F.) Kanlı su.
òÿn-ÀsÀ (F.) Kan gibi
òÿn-feşÀn (F.) Kan saçan.
òÿn-ı èÀşıú (F. Ar.) Aşığın kanı.
òÿn-ı ciğer (F.) Ciğer kanı.
òÿn-ı çeşm (F.) Göz kanı.
òÿn-ı dìde (F.) Göz kanı.
òÿnì (F.) Kanlı.
òÿnì-i bì-raóm (Ar. F.) Merhametsiz, kan dökücü.
óÿrì-i mìnÿ (Ar. F.) Cennet hurisi.
óurrire (Ar.) Yazldı.
òurşìd (F.) Güneş.
òurÿc (Ar.) Çıkış, çıkma.
òuãÿl-i maùlab (Ar. F.) Talebin husulü.
hÿş (F.) Akıl.
òuùÿr eylememek (Ar. T.) Hatırlamamak.
HülÀàÿ(Moğ.)Meşhur Moğol imparatoru Cengiz'in torunudur Babasının adı Tuluy'dur.İran'da hüküm süren İlhanlılar devletini kurmuştur. Divan şiirinde yağma, çapul ve kötü niyetli padişah kişiliğiyle anılır.
HülÀàÿ-veş (Moğ. F.) Hülâgû gibi.
hüner-mendÀn (F.) Hünerliler.
óünkÀr (F.) Padişah, sultan.
òürrem (F.) Şen, mutlu.
óüsn (Ar.) Güzellik.
óüsn ü cemÀl (Ar.) Güzellik, yüz güzelliği.
óüsn ü edÀ (Ar.) Güzellik, naz.
óüsn ü şive (Ar.) Güzellik, işve.
óüsn-i dil-ÀrÀ (Ar. F.) Gönlü süsleyen güzel.
óüsn-i evãÀf (Ar. F.) Vasıflarının güzelliği.
óüsn-i nÀz (Ar. F.) Naz güzelliği.
òüsrÀn (Ar.) Zarar, ziyan.
Òüsrev (F.) Hüsrev ü Şirin masalının erkek kahramanı. Hüsrev Nûşirevân'ın torunudur. Sâsâniyan silalesinden bir padişah olup Pervîz lakabıyla bilinir. Perviz balık demektir.Bu padişah balığı çok severmiş.
hüveydÀ (F.) Açık, apaçık, belli.
óüzn ü miónet (Ar.) Hüzün ve sıkıntı.
Iràad (Yun.) Tarım işçisi, rençber.
èıyd (Ar.) Bayram.
èıyd-ı vaãl (Ar. F.) Vuslat bayramı.
iølÀl (Ar.) Dalalete düşürme.
ibrÀm (Ar.) Israr etme.
èibret-nümÀ (Ar. F.) İbret gösteren.
ibtidÀ kılmak (Ar. T.) Başlamak.
ibtihÀc (Ar.) Sevinç, sevinme.
ìcÀz (Ar.) Az sözle çok mana anlatma.
icmÀlÀ (Ar.) Özetlemek.
içre (T.)İçeri.
idmÀn itmek (Ar. T.) Alıştırma,alışkanlık olması için bir şeyi bir çok defa tekrarlamak.
èiffet (Ar.) Temizlik, namus.
ifrÀù (Ar.) Aşırı gitme, pek ileri varma.
ifùÀr (Ar.) Oruç açma.
iftiòÀr (Ar.) Övünme, şeref, şan.
iàmÀø-ı 'ayn (Ar.) Kabahate kusura göz yumma, görmezden gelme.
iódÀå (Ar.) Meydana getirme, ortaya çıkarma.
ióúÀú (Ar.) Hakkı yerine getirme.
iòlÀã (Ar.) Halis, temiz, doğru.

362 Ali Nihat Tarlan, Şeyhî Divanını Tedkik, Ankara 2004,s.67.

ihmÀl (Ar.) Ehemmiyet vermeme.
iórÀk (Ar.) Yakma, yakılma.
iórÀz (Ar.) Alma, kazanma.
iósÀn (Ar.) Lütuf, iyilik.
iòtirÀè (Ar.) Benzeri görülmemiş bir şey icat etme.
iótirÀz (Ar.) Sakınma, çekinme.
iòtiyÀr (Ar.) İrade.
ióyÀ (Ar.) Hayat verme, yaşatma.
iúÀle (Ar.) İki tarafın isteği ile alışveriş mukavelesini bozma.
iúbÀl (Ar.) Birine doğru dönme, baht, talih.
iklìm-i fes (Ar.) Fes diyarı.
iúrÀr (Ar.) Saklamayıp söyleme.
èillet ü esúÀm (Ar.) Hastalık, dertler.
èillet-i èaşú (Ar. F.) Aşk hastalığı.
ilticÀ itdirmek (Ar. T.) Muhtac etmek, sığındırmak.
iltifÀt (Ar.) Yüzünü çevirip bakma, dikkat, hatır sorma.
iltiyÀm (Ar.) Yara kapanma, onulma.
ìmÀ (Ar.) İşaret, işaretle anlatma.
ì[mÀ] (Ar.) İşaret, işaretle anlatma..
imhÀl (Ar.) Mühlet verme.
imrÿz (F.) Bu gün.
imşeb (F.) Bu gece.
imtinÀn (Ar.) İyiliği başa kakma.
imtizÀc (Ar.) Karışabilme, birbirini tutma, uygunluk, iyi geçinme.
èinÀn (Ar.) Dizgin, idare etme, yürütme.
èinÀyet (Ar.) Yardım.
infièÀl (Ar.) Gücenme, darılma.
inóirÀf (Ar.) Dönme, sapma; doğru yoldan çıkma.
intióÀb (Ar.) Seçme, seçilme; en güzel.
intisÀb (Ar.) Bir kimseye mensup olma; bir yere bağlanma.
ipligi pÀzÀra çıúarmak (T.F.) Kötü nitelik ve suçları ortaya çıkarmak
ìrÀå (Ar.) Verme, verilme.
èirfÀn (Ar.) Bilme, anlama.
irken (T.) Erken.
irsÀl (Ar.) Gönderme, gönderilme.
èÌsÀ (Ar.) İsrail 0ğullarının son peygamberidir. Kendisine İncil indirilmiştir. İsa Peygamber bir mucize olarak Meryem'den babasız olarak doğdu. İsâ Cebrail'in Meryem'e üflediği bir ruhtur. Bu nedenle nereye dokunsa oraya can verir ölüleri diriltir. Körlerin gözünü açmak, çamurdan kuşlar yapıp can vererek uçurmak bebekken konuşmak su üstünde yürümek gibi mucizeler göstermiştir. Kendisine 30 yaşında peygamberlik verilmiştir.
èÌsÀ-nefes (Ar. F.) Nefesi Hz. İsâ gibi canlılık veren, hayat veren.
isÀre (Ar.) Göndermek.
isúÀù (Ar.) Düşürme, düşürülme.
İskender (Yun.) Eski kiültürümüz iki İskender tanır. Bunların birincisi İskender-i Zülkarneyn diğerei de İskender-i Yunanî (yani Makedonyalı Filip'in oğlu İskender)'dir. Hayatları, yaşadıkları bölgeler ve başarıları yönünden birbirine çok benzeyen eski tarih,tefsir, edebiyat vs. Müellifleri çok defa aynı kişi sanmışlardır. Kur'ân-ı Kerim'de hayatı hakkında bilgi verilen Zülkarneyn ile hayatını Yunan kaynaklarına dayalı batılı eserlerden öğrendiğimiz Büyük İskender 'in birbirleriyle birbirleriyle hiçbir alakaları yoktur. Büyük İskender M.Ö. III. Asırda yaşamış olup içki içen, adam öldürmekten zevk alan, adalet tanımaz, ırk ayrımı güden, mısır'a bir Tanrı olarak giren, çok tanrılı Grek dinine uyan ve hatta eşcinsel bir kişidir. Oysa bir peygamber veya salih bir kul olması gereken Zülkarneyn'de bu gibi özellikler bulunmaz.
ism-i şerif (Ar. F.) Yüce isim.
istièÀb (Ar.) İçine alma, içine sığma.

istièÀnet (Ar.) Yardım.
istiècÀl (Ar.) Acele etme, tez olmasını isteme.
istièdÀd (Ar.) Yetenek, kabiliyet.
istifsÀr (Ar.) Sorma, sorulma.
istiànÀ (Ar.) Aza kanaat etme, tok gözlülük.
istiòrÀc (Ar.) Çıkarma, çıkarılma; netice çıkarma, mana çıkarma.
istióúÀú (Ar.) Hakkı olma, hak kazanma.
istinÀd (Ar.) Dayanma, güvenme.
istinbÀ (Ar.) Haber sorma, bilgi isteme.
istircÀ (Ar.) Rica etme, yalvarma.
èişret-geh-i dünyÀ (Ar. F.) Dünyanın eğlence yeri.
iştihÀ (Ar.) Meyil, istek.
iştiyÀú (Ar.) Özleme, göreceği gelme.
èişve-bÀz (Ar. F.) Naz edici, edalı.
'işve-ger (Ar. F.) İşveli, nazlı.
èişve-kÀr (Ar. F.) İşveli, nazlı.
èişve-perest (Ar. F.) İşve ve naz yapmayı seven.
iètibÀr (Ar.) Saygı gösterme, ehemmiyet verme.
ittiúÀ (Ar.) Sakınma, çekinme.
èiõÀr (Ar.) Yanak.
èizz ü cÀh (Ar. F.) Yücelik ve itibar, makam.
iôhÀr (Ar.) Ortaya çıkarma.
iôhÀr-ı şikÀyet (Ar. F.) Şikâyet etme.
itdüklerin bulmaú (T.)Yaptığı kötü davranışım karşılığını görmek.
úaçan (T.) Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktaki, nasıl, ne suretle.
úadd (Ar.) Boy.
úadìm (Ar.) Eski; öncesi bilinmeyen şey.
úadìmì (Ar.) Eskiden beri.
úÀdir (Ar.) Gücü yeten, kudretli.
úadr (Ar.) Kıymet, değer.
úafes-i dil (Ar. F.) Gönül kafesi.
úahr (Ar.) Zorla iş gördürme; üstün gelerek mahvetme, batırma, ezme.
úahve-i esrÀr (Ar. F.) Sırlı kahve.
úÀéim (Ar.) Ayakta duran, birinin yerine geçen.
kÀkül (F.) Alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç.
kÀkül-i gìsÿ-yı şeb-bÿ (F.) Şebboy kokulu saçın kâkülü.
kÀkül-i hoş-bÿ (F.) Hoş kokulu saç.
kÀkül-i reyóÀn (F.) Reyhan kokulu saç.
kÀkül-i zülf-i siyeh-kÀr (Ar. F.) Siyah saçın kâkülü.
úalèa-i äamsun (Ar. F.) Samsun kalesi.
úalb-i óazìn (Ar. F.) Hüzünlü kalp.
úalb-i maózÿn (Ar. F.) Mahzun kalp.
úalb-i vìrÀn (Ar. F.) Viran kalp, harap olmuş kalp.
kÀle-i naôm (F. Ar.) Nazım kumaşı.
kÀle-i óüsn (F. Ar.) Güzelliğin kumaşı.
kÀle-i zühd (F. Ar.) Zahitlik kumaşı.
kÀm (F.) Arzu, istek.
úÀmet (Ar.) Boy, Boybos.
úÀmet-i bÀlÀ (Ar. F.) Yüksek boy.
úÀmet-i dil-cÿ (Ar. F.) Gönül çeken boy.
úÀmet-i mevzÿn (Ar.) Ölçülü boy.
kÀmil-i vÀlÀ-úadr (Ar. F.) kadri yüce olgun.
úamìã (Ar.) Gömlek.
úand-i leb (Ar.) Dudağın şekeri, dudaktaki tat.
úande (T.) Nerede.
úand-i leb (Ar.) Dudağın şekeri, dudaktaki tat.
ÚandehÀr, Bugün Afganistan sınınrları içinde kalan bir şehirdir. Rivayete göre bu şehri İskender kurmuştur. Birçok milletler tarafından fethedilmiştir. Divam şiirinin coğrafyası içinde önemli bir yer tutar. Ayrıca kand (şeker) kelimesi ile iştikak ve cinas yapılarak kullanılır.

úangı (T.) Hangisi.
úanı (T.) Hani, nerede
kÀnÿn (Ar.) Ateş ocağı; soba; mangal.
kÀr (F.) İş.
kÀr-ı nÀ-sÀz (F.) Uygun olmayan iş.
úarÀr itmek (Ar. T.) Durmak.
kÀr-bÀn-ı àam (F. Ar.) Gam kervanı.
kÀr-bÀn-ı miónet ü àam (Ar.) Mihnet ve gam kervanı.
úaãd-ı cÀn (Ar. F.) Cana kast etmek.
kÀse-lìs (F.) Çanak yalayıcı, dalkavuk.
kÀse-lìs-i bed-liúÀ (F.) Kötü, çirkin yüzlü, dalkavuk.
úaãr-ı çÀh-ı èaşú (Ar. F.) Aşk kuyusunun sarayı.
ÚassÀm (Ar.) Varisler, mirasçılar arasında mirası taksim eden ve küçüklerin hakkını koruyan şeriat memuru.
ÚassÀm-ı ezel (Ar. F.) Rezzâk olan Allah.
úaşı yÀ(T.F.) Yay kaşlı.
úatèan (Ar.) Katiyen, kesinlikle.
kÀtib-i bed-lehce (Ar. F.) Kötü aksanlı kâtip.
kÀtib-i èiãyÀn (Ar. F.) İsyan kâtibi.
kÀtib-i úudret (Ar. F.) Yüce kâtip.
úatè itmek (Ar. T.) Kesmek.
úatè-ı ümmìd eylememek (Ar. F. T.) Ümidini kesmemek.
úatl-i èÀşıú (Ar.) Aşığı öldürmek.
úaùre (Ar.) Damla.
úavl (Ar.) Söz.
úavs-i úÀøÀ (Ar. F.) Kaza yayı.
úavs-i úudret (Ar. F.) Gökkuşağı.
Úays (Ar.) Mecnun'un gerçek adı, Mecnun.
Úays-ı şeydÀ (Ar. F.) Âşık Kays, Mecnun.
úaøa-yı tìr-i àamze (Ar.) Oka benzeyen gamzenin vermiş olduğu zarar.
kÀõib (Ar.) Yalancı.
kebk-i derì (F.) Bir çeşit keklik.
kec-reftÀr (F.) Eğri yürüyüşlü.
kelÀl (Ar.) Yorgunluk, bıkkınlık.
kelÀm (Ar.) Söz, söyleyiş, nutuk.
kemÀl-i diúúat ü saèy (Ar. F.) Tam dikkat ve gayret, çabalama.
kemÀl-i luùf (Ar. F.) Bol lütuf.
kemÀl-i naòvet (Ar. F.) Çok kibirli olma.
kemÀl-i reşk (Ar. F.) Çok kıskanma.
kemÀl-i şerm (Ar. F.)Çok utanma.
kemÀn (F.) Yay, kavis.
kemÀn-ebrÿ (F.) Yay kaşlı.
kemend-i ùurra-i müşgìn (F. Ar.) Mis kokulu saçın kemendi.
kemer-ÀsÀ (F.) Kemer gibi.
kenÀr-ı dÀmen (F.) Eteğinin kenarı.
ker (F.) Sağır.
kerem (Ar.) Cömertlik.
kerem kÀnı (Ar. F.) Cömertlik kaynağı.
kerem-i dest (Ar. F.) Cömertlik eli.
kerrÀt (Ar.) Defalarca.
kesì (F.) Bir kimse
keåret-i cevr (Ar. F.) Cefanın çokluğu.
keåret-i èuşşÀú (Ar. F.) Âşıklrın çokluğu.
keşf-i esrÀr (Ar. F.) Sırların ortaya çıkması.
keşf-i rÀz eylemek (Ar. F.) Sırları keşfetmek.
kevkeb-i baòt-ı hüner-mend (Ar. F.) Bahtın hünerli yıldızı.
keyf-i sÀàar (Ar. F.) Şarabın keyfi, neşesi.
keyfiyyet-i ãahbÀ (Ar. F.) Şarabın keyfiyeti.
úıbúızıl (T.) Her yanı kızıl;aşırı koyu.
úıbtiyÀn (Ar.) Çingeneler.
úırÀéat itmek (Ar. T.) Okumak.
kırÀn (Ar.) Yakınlık, mukarenet; iki gezegenin ve özellikle Zühre ile Mişteri'nin bir burçta rastgelmesi; kenar, kıyı, sahil.
úıãäa (Ar.) Hikâye.
úıãac (T.) Bir şeyi tutup sıkıştırmaya yarayan kerpeten,

pense vb. araç; demircilerin kızgın demiri tuttukları maşa vb. araç.
kilk ü devÀt (Ar.) Kalem ve divitler.
kilk ü devÀt u varaú (Ar.) Kalem, divit ve kâğıt.
kilk-i ãafÀ-baòş-i meserret-efzÀ (Ar. F.) Sevinç artıran, mutluluk veren kalem.
kilk-i Óanìf-i zÀr (Ar. F.) İnleyen Hanif'in kalemi.
Kird-gÀr (F.) Yaratan, Allah.
kişver-i óüsn (F. Ar.) Güzellik ülkesi.
kişver (F.) Ülke.
kitÀb-ı èaşú (Ar. F.) Aşk kitabı.
kitÀb-ı óüsn (Ar. F.) Güzellik kitabı.
úoç (T.) İri cinsinden iri ve besili erkek koyun; pohpohla, okşa, sar, kucakla.
ÚoçóiãÀr (T. Ar.) Ankara'nın bir ilçesi.
úodoş Pezevenk, deyyus.
úuçmaú (T.) Kucaklamak.
úudret (Ar.) Kuvvet, tâkat, güç; Allah'ın ezeli gücü.
úumÀş-ı viãÀl (Ar. F.) Vuslat kumaşı, vuslatın değeri.
úurbÀn (Ar.) Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olan şey; bir gaye uğruna feda olma.
köhne verÀ (Ar.) Eskimiş, eski yer, mekân.
külòan (F.) Han, hamamlarda suyu ısıtma için ateş yakılan yer, hamam ocağı.
künc-i ÀlÀm (Ar. F.) Elem, keder köşesi.
künc-i ferÀàat (F. Ar.)Fedakârlık köşesi.
künc-i àam (F. Ar.) Gam köşesi.
kürsì (Ar.) Oturulacak yüksekçe yer; taht.
Kÿh-ken (F.) Dağ kazıcı, dağ kazan, dağları delen, Ferhat.
úuùb-ı cihÀn (Ar. F.) Dünyanın kutbu, yüce, ârif kişisi.
kÿy-ı dil-cÿy (F.) Sevgilinin bulunduğu mekân.
kÿy-ı dil-dÀr (F.) Sevgilinin bulunduğu mekân.
kÿy-ı nigÀr (F.) Sevgilinin bulunduğu mekân.
kÿy-ı yÀr (F.) Sevgilinin bulunduğu mekân.
lÀ (Ar.) Hayır
lÀ vü naèam (Ar.) Hayır ve evet.
lÀbis (Ar.) Giyen, giymiş.
lÀ-cerem (Ar.) Şüphesiz, besbelli.
laèl-i leb (Ar. F.) La'l taşı gibi değerli kırmızı dudak.
laèl-i nigìn (Ar. F.) La'l yüzük, kırmızı yüzük.
laèl ü yÀúÿt (Ar.) La'l ve yakut taşı, değerli taşlar, mücevher.
lÀ-taúneùÿ (Ar.) Kesmeyiniz.
Laùìf (Ar.) Allah'ın adlarından; yumuşak, hoş, güzel, nâzik.
lÀ-yüs'el (Ar.) Sorulmaz.
leb (F.) Dudak.
leb-beste (F.) Dudağı, ağzı bağlı; susan.
lebi şìrìn (F.) Şirin dudaklı.
leng (F.) Topal, aksak.
levó-i derÿn (Ar. F.) Alın yazısı, talih.
levó-i dil (Ar. F.) Gönül levhası.
levóa (Ar.) Bir yere asılmak üzere yazılmış resim veya yapılmış yazı veya resim; manzara, görünüş.
leyl ü neòÀr (Ar. F.) Gece ve gündüz.
LeylÀ (Ar.) Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı.
LeylÀ-yı zamÀn (Ar. F.) Zamanın Leyla'sı.
leyle-i vaãl (Ar. F.) Vuslat, kavuşma gecesi.
Leylì-i devrÀn (Ar. F.) Zamanın Leyla'sı.
lióÀfe-pÿş-ı òˇÀb (Ar. F.) Uyku yorganını örtme.
lisÀn-ı ùaèn (Ar.) Ayıplama lisanı.
luèb (Ar.) Oyun, eğlence.

luùf (Ar.) İyilik, ihsan.
luùf u ‘aùÀ (Ar.) İyilik, ihsan, bağış.
luùf u èinÀyet (Ar.) İyilik ve yardım.
mÀèadÀ (Ar.) -den başka.
mÀcerÀ (Ar.) Cereyan eden, geçen, olup geçen şey.
mÀcerÀ-yı Àb-ı dìde (Ar. F.) Göz yaşı akışı, macerası.
mÀcerÀ-yı èaşú (Ar. F.) Aşk macerası.
mÀcerÀ-yı òÿn-ı çeşmÀn (Ar. F.) Gözlerden akan kanlı yaş.
maècÿn-ı vaãl (Ar. F.) Kavuşma ilacı.
maàlÿb (Ar.)Yenilmek.
maàrÿr (Ar.) Gururlu.
mÀh (F.) Ay.
mÀh-ı dil-ÀrÀ (F.) Sevgilinin ay gibi yüzü.
mÀh-ı tÀbÀn (F.) Parlak ay.
mÀh-ı verd-i ruòsÀr (F. Ar.) Gül gibi yanağın parlaklığı.
mahÀret (Ar.) Hüner.
mÀh-cemÀl (F. Ar.) Ay yüzlü.
maócÿb (Ar.) Utanmış.
maófil (Ar.) Oturulacak, görüşülecek yer.
mÀhir (Ar.) Maharetli.
mÀh-liúÀ (F. Ar.) Ay yüzlü.
maòmÿr (Ar.) Sarhoşluğun verdiği sersemlik.
mÀh-peyker (F.) Ay yüzlü.
mÀh-rÿ (F.) Ay yüzlü.
maórem-i sırr-ı nihÀn (Ar. F.) Gizli sırra mahrem olma.
mahşer (Ar.) Kıyamet günü.
mÀh-veş (F.) Ay gibi.
maóø (Ar.) Saf, katkısız, halis.
maóøÀ (Ar.) Ancak, yalnız; halis, katıksız.
maózÿn (Ar.) Hüzünlü.
mÀéil (Ar.) Meyilli.
mÀ’il-i ruòsÀr-ı al (Ar. F. T.) Al yanağa meyletmek.
mÀéil-i süfl (Ar. F.) Sefilliğe meyilli.
mÀéil-i õevú u ãafÀ (Ar. F.) Zevk ve safaya meyilli.
maúãÿd (Ar.) İstenilen, arzu edilen.
maúãÿr (Ar.) Kasılmış, alıkonulmuş.
maútel-geh (Ar. F.) Öldürülen, katledilen yer.
mÀl u cÀh (Ar. F.) Mal ve mevki.
mÀlik-i mülk-i vefÀ (Ar. F.) Vefa memleketinin sahibi.
maèmÿr (Ar.) İmar olmuş, bayındır.
manãıb (Ar.) Devlet hizmeti, memuriyet; makam, rütbe.
manãıb-ı dünyÀ (Ar. F.) Dünya makamı.
mÀnende-i kÀlÀ (F.) Kumaş gibi.
mÀnend-i mest (F.) Sarhoş gibi.
mÀnend-i şeker (F.) Şeker gibi.
mÀniè (Ar.) Engel.
mÀr-ı siyeh-veş (F.) Siyah yılan gibi.
masòara (Ar.) Maskara, soytarı.
maèãÿm (Ar.) Günahsız.
mÀt eylemek (F.T.) Yenmek.
maùbaò (Ar.) Mutfak.
maùbaò-ı nÀ-pÀk (Ar. F.) Temiz olmayan mutfak.
mÀtem ü feryÀd (Ar. F.) Yas ve feryat.
maùlab (Ar.) Talep, istek.
maùlab-ı aèlÀ vü aúãÀ (Ar. F.) Yüksek yüce istek.
mÀéü’l-óayÀt (Ar.) Hayat suyu.
maôhÀr-ı düşnÀm (Ar. F.) Sövmeye, kötü söze maruz kalmak.
maôhar-ı luùf-ı CenÀb-ı KirdgÀr (Ar. F.) Cenab-ı Allah’ın lütfuna mazhar olmak.
maôhar-ı luùf-ı müteèÀl (Ar. F.) Yüce lütfun mazharı olmak.
maôhar-ı maèrifetullÀh (Ar. F.) Allah’ın marifetinin mazharı olmak.
maôlÿm (Ar.) Zulüm görmüş, zavallı.
me’vÀ (Ar.) Yurt, mesken, sığınacak yer.
mebõÿl itmek (Ar. T.) İbzal olunmuş, bol, çok.
mecÀl (Ar.) Güç, kuvvet, takat.
meclis-ÀrÀ (Ar. F.) Meclisi süsleyen.
meclis-i mey (Ar. F.) İçki meclisi.

meclis-i nikbet (Ar. F.) Talihsizlik, bedbahtlık.
mecmÿèa-i óüsn (Ar. F.) Güzellik mecmuası, güzelliğin toplandığı yer.
Mecnÿn (Ar.) Kelime anlamı deli demekse de daha çok Leyla ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı olarak bilinir.Benî Âmir kabilesinden şair Kays bin Mülevvahü'l-Âmirî'nin lakabıdır. Bir başka rivayete göre Emeviler devrinde yaşamış Kays adlı bir beyzâdenin lakabıdır.
Mecnÿn-ãıfat (Ar. F.) Mecnun gibi.
Mecnÿn-ı belÀ-keş
mecrÀ (Ar.) Suyun cereyan ettiği, aktığı yer.
mecrÿó (Ar.) Yaralı.
medó itmek (Ar. T.) Övmek.
müfaòòer (Ar.) Övünülen, övünmeye sebep olan.
meh (F.) Ay.
meh-cebìn (F.) Ay alınlı, ay gibi parlak alınlı.
meh-cemÀl (F. Ar.) Ay yüzlü.
mehcÿr (Ar.) Ayrılmış.
meh-liúÀ (F. Ar.) Ay yüzlü.
meh-pÀre (F.) Ay parçası.
meh-rÿ (F.) Ay yüzlü.
meh-veş (F.) Ay gibi.
mekÀnek (Ar.) Mekânın.
mekkÀr (Ar.) Hilekâr, düzenbaz.
melÀl (Ar.) Usanç, usanma, bıkma.
melÀmet (Ar.) Ayıplama, kınama.
melceé (Ar.) Sığınma yeri
melek-sìmÀ (Ar. F.) Melek simalı, melek yüzlü.
memÀt (Ar.) Ölüm.
memerr (Ar.) Geçilecek yer.
menè itmek (Ar. T.) Yasaklamak.
menòÿse (Ar.) Uğursuz, nuhusetli.
menúÿş (Ar.) Nakışlı, işlenmiş.
merÀm (Ar.) İstek, maksat.
merdüm-küşÀn (F.) Adam öldüren, adam öldürenler.
merdüm-i çeşm (F.) Göz bebeği.
merdüm-i dìde (F.) Göz bebeği.
merdÿd (Ar.) Reddolunmuş.
merhem-i èafv u kerem (Ar. F.) Af ve lütuf merhemi.
merhem-i vaãl (Ar. F.) Kavuşma merhemi.
merúad-i pÀk (Ar. F.) Temiz makam, temiz kabir.
mesÀ (Ar.) Akşam.
mesÀà (Ar.) İzin, cevaz.
mesken-i beytü'l-óüzn (Ar. F.) Hüzün evi, hüzünlü ev.
mesken-i meémen (Ar. F.) Emniyetli ev.
meskÿk (Ar.) Sikkeli, damgası vurulmuş, para haline getirilmiş.
mesned-i àırrÀ (Ar. F.) Gurur makamı, kendine beğenme makamı.
mesned-i vÀlÀ (Ar. F.) Yüce makam.
mesrÿr (Ar.) Sevinç, neş'e.
mest ü medhÿş (F. Ar.) Sarhoş ve korkmuş.
mestÀne (F.) Mest, baygın bir şekilde.
mest-i mey (F.) Mey sarhoşu.
mest-i mey-i èişve (F. Ar.) İşve şarabının sarhoşu.
mesùÿr (Ar.) Yazılı
meşÀm-ı cÀn (Ar. F.) Can kokusu.
meşaúúat (Ar.) Sıkıntı, zahmet.
meşèal (Ar.) Lamba, kandil.
meşşÀùa (Ar.) Gelini süsleyen kadın.
metÀ' (Ar.) Satılacak mal, eşya.
meévÀ (Ar.) Yurt, mesken,yer, sığınacak yer.
mevÀèìd-i dürÿà (Ar. F.) Yalan va'tler, sözler.
mevc (Ar.) Dalga.
MevlÀ (Ar.) Allah.
mevt (Ar.) Ölüm.
mevzÿn (Ar.) Ölçülü, vezinli, biçimli.
mey-dÀn (F.) Şarap kabı.
mey-gÿn (F.)Şarap renkli.
mey-i èaşú (F. Ar.) Aşk şarabı.
mey-i gül-fÀm (F.) Gül renkli şarap.

mey-i laèl-i leb (Ar. F.) Kırmızı dudak gibi şarap.
meéyÿs u melÿl (Ar.) Ümitsiz ve usanmış.
meyve-i maúãÿd (Ar. F.) Arzu edilen meyve.
meyve-i vaãl (F. Ar.) Kavuşma meyvesi.
mezÀd (Ar.) Artırma ile yapılan satış.
mezraèa vü bustÀn (Ar. F.) Ekim ve bahçe yeri.
mıørÀb (Ar.) Telli çalgıları çalmaya yarayan âlet
mihmÀn (F.) Misafir, konuk.
mihmÀn-sarÀy (F.) Misafirhane, otel.
miónet-i dünyÀ (Ar. F.) Dünya mihneti, sıkıntısı.
miónet ü cevr (Ar.) Sıkıntı ve cefa.
miónet-i èaşú (Ar.) Aşk mihneti, sıkıntısı.
miónet-sarÀy-ı dünye (Ar. F.) Dünya misafirhanesi.
mihr (F.) Güneş; sevgi.
mihr ü vefÀ (F. Ar.) Şefkat ve vefa.
milket-i óüsn (Ar. F.) Güzellik ülkesi.
mìnÀ-şiken (F.) Şişe kıran, cam kıran, kadeh kıran.
minber (Ar.) Camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.
minnet-keş (Ar. F.) Minnet çeken.
mìnÿ (F.) Cennet, uçmak, behişt.
mirèÀt (Ar.) Ayna.
miréÀt-ı dil (Ar. F.) Gönül aynası.
miréÀt-ı mücellÀ (Ar. F.) Cilalı, parlak ayna.
mirèÀt-ı ruòsÀr (Ar. F.) Yüzün aynası, ayna gibi yüz.
misk-i ezfer (Ar. F.) Güzel kokulu misk.
mismÀr (Ar.) Çivi, mıh, kazık.
miyÀn-bend (F.) Kemer, kuşak.
miyÀn-bend-i girih-gìr (F.) Düğüm düğüm kuşak.
mìz-bÀn (F.) Ev sahibi.
mÿ ve mÿy (F.) Kıl, saç.
mÿ-be-mÿ (F.) Kıl kıl, tel tel, inceden inceye.
muóammes (Ar.) Her bendi beş mısralı olan manzume.
muóannÀ (Ar.) Kınalı.
muókem (Ar.) Sağlam.
muótaøır (Ar.) İhtizar halinde bulunan, can çekişen kimse.
muòtelü'd-dimÀà (Ar.) Dimağı, beyni bozulmuş.
muóøır (Ar.) Şeriat mahkemelerinde mübaşir hizmetini gören kimse.
muèìn (Ar.) Yardımcı, yardım eden.
muúarrer (Ar.) Kararlaşmış, şüphesiz, sağlam.
muúırr (Ar.) İkrar eden, doğruyu söyleyen.
muntaôır (Ar.) Bekleyen.
muntaúìm (Ar.) İntikam alan.
muãóaf-ı óüsn (Ar.) Güzellik kitabı.
muèterif (Ar.) İtiraf eden, kendi kusur ve kabahatini gizlemeyip anlatan.
muùrib (Ar.) Şarkıcı.
muúteøÀ-yı şìve-i taúdìr-i Óaú (Ar. F.) Allah'ın takdirinin gerektirdiği.
murÀd (Ar.) Arzu edilen, istenilen.
murdÀr (F.) Kirli, pis.
murà-ı dil (F.) Gönül kuşu.
murà-ı gül-zÀr-ı ôarÀfet (F. Ar.) Zarafet bahçesinin kuşu.
murà-ı şeb-Àvìz-veş (F.) Ayağından asılarak başaşağı sarkan ishak kuşu gibi.
mÿy-ı miyÀn (F.) Kıl gibi ince belli.
mübÀhat (Ar.) Övünme.
mübtelÀ (Ar.) Düşkün, tutkun, tutulmuş.
mübtelÀ-yı èaşú (Ar. F.) Aşka tutulmuş.
mübtelÀ-yı miónet (Ar. F.) Sıkıntıya tutulmuş.

mübtezel (Ar.) Pek bol ve ucuz; orta malı(kadın, kız); değersiz, hor kullanılan.
mücerred (Ar.) Bekâr, yalnız.
mücrim (Ar.) Suçlu, sanık.
müdÀm (Ar.) Daima, sürekli.
müfsid (Ar.) İfsad eden, bozan; fesatlık eden.
müheyyÀ (Ar.) Âmâde, hazır.
mühmel (Ar.) İhmal edilmiş, bakılmamış.
müjde-i iètÀú (F. Ar.) Köle veya cariye âzâd etme müjdesi.
müjgÀn (F.) Kirpikler.
mükedder (Ar.) Kederli, üzgün.
mükeóóel (Ar.) Sürmeli.
mül (F.) Şarap.
mülk-i dil (Ar. F.) Gönül ülkesi.
mülk-i èadem (Ar. F.) Yokluk ülkesi.
mülk-i èaşú (Ar. F.) Aşk ülkesi.
mültezim (Ar.) İltizam eden, bir şeyi veya kimseyi lüzumlu sayıp taraflık gösteren; devlete ait bir geliri götürü olarak üstüne alıp toplayan.
mümÀşat (Ar.) Yoldaşlık, beraber gitme.
mümtÀz-ı òÿbÀn (Ar. F.) Güzellerin seçkini.
münaúúaş-òÀne (Ar. F.) Nakışlı, süslü ev.
münbasiù (Ar.) Yayılan, genişleyen, şen, gönlü açık.
müncer (Ar.) Bir tarafa çekilip sürüklenen, varıp sona eren, neticelenen.
münevver (Ar.) Aydın, nurlanmış.
münkir (Ar.) İnkâr eden, kabul etmeyen.
müõnib (Ar.) Günahkâr, suç işleyen.
mürüvvet (Ar.) İnsaniyet, mertlik, yiğitlik.
müselsel (Ar.) Teselsül eden, zincirleme, ardı ardına.
müstaànì (Ar.) Doygun, gönlü tok.
müstaàraú (Ar.) Batmış.
müstemend (F.) Üzüntülü, kederli; bîçâre, zavallı.
müsteóaú (Ar.) Hak kazanmış, haklı.
müstevcib-i terfiú (Ar. F.) Ayrılması gereken.
müstezÀd (Ar.) Bir uzun bir kısa mısralarla yazılmış nazım şekli.
müşebbek (Ar.) Şebeke şekline sokulmuş; ağ ve kafes gibi örülmüş olan.
müşg-i ezfer (Ar. F.) Güzel kokulu madde.
müşg-sÀ (F.) Misk gibi.
müşg-i Òoten (F.) Hoten kokusu.
müştÀú (Ar.) İştiyaklı, özleyen.
müteòayyir (Ar.) Hatrette kalan, şaşmış, şaşırmış.
müttekÀ (Ar.) Dayanılacak âlet, asâ, dayanak.
müyesser (Ar.) Kolayı bulunup yapılan, kolay gelen.
nÀ-behemvÀr (F.) Her zaman uygun olmayan.
nÀ-becÀ (F.) Yersiz, yolsuz, münasebetsiz.
nÀ-bercÀ (f.b.s.) Yersiz, yolsuz.
nÀ-bì (F.) Yokluk.
nÀ-çÀr (F.) Çaresiz.
nÀ-dÀn (F.) Bilgisiz, cahil.
nÀ-dìde (F.) Görülmemiş.
nÀdim (Ar.) Pişman, pişman olan.
nÀ-ehl (F. Ar.) Ehil olmayan, ehliyetsiz.
nÀf-ı müşgìn (F.) Mis kokulu göbek.
nÀfiõ (Ar.) Delen, delip geçen; işleyen, tesir eden.
nÀgehÀn (F.) Ansızın.
naàme-senc (Ar. F.) Ölçülü, yerinde nağme söyleme.
nÀ-òalef (F. Ar.) Soyuna çekmeyen, hayırsız evlat.
naòl-i serv-ÀsÀ (Ar.) Servi boylu sevgili.
nÀ-òudÀ (F.) Gemi kaptanı, denizci.
naòvet (Ar.) Kibir, gurur, büyüklenme.

nÀ'ib (Ar.) Vekil, birinin yerine geçen; kadı vekili; kadı, hâkim
nÀèib-i bì-iõèÀn (Ar. F.) Anlayışsız, anlayışı kıt nâib.
nÀéib-i òÀéib (Ar. F.) Mahrum, ümit vermeyen nâib.
nÀéib-i ÒÀéib-i Bolı (Ar. F. T.) Bolu'nun mahrum nâibi, ümit vermeyen nâibi.
nÀéil-i maùlÿb u maúsÿd (Ar. F.) Arzusuna, isteğine kavuşan.
naúd (Ar.) Para, servet.
naúd-i cÀn (Ar. F.) En kıymetli şey.
naúd-i èömr (Ar. F.) En kıymetli şey.
naúd-i sirişk (Ar. F.) Gözyaşı sermayesi.
naúd-i vefÀ (Ar. F.) Vefa serveti.
naúdìne-i cÀn (F.) Can nakdi, en kıymetli şey.
naúl (Ar.) Birüzellik nakşı. şeyi bir yere götürme.
naúş-ı óüsn (Ar. F.) Güzellik nakşı.
nÀlÀn itmek (F.T.) Ağlamak, inlemek.
nÀle-i dil-sÿz (F.) Gönül yakan inleme.
nÀliş (F.) İnleme, inilti.
nÀliş ü efàÀn (F. Ar.) İnleme, feryat.
nÀliş-i muètÀd (F. Ar.) Alışkanlık halindeki inilti; daima inleme.
nÀm u şÀn (F.) Şan, şöhret.
nÀme (F.) Mektup, sevgiye aşka dair mektup.
nÀme-i óüsn (F. Ar.) Güzellik mecmuası.
nÀn (F.) Ekmek.
nÀ-puòte (F.) Ham.
nÀr (F.) Ateş.
nÀr-ı derÿn (F.) İçteki ateş.
nÀr-ı èaşú (F. Ar.) Aşkın ateşi.
nÀr-ı firúat (F. Ar.) Ayrılık ateşi.
nÀr-ı óased (F. Ar.) Kıskançlık ateşi.
nÀr-ı hecr (F.) Ayrılık ateşi.
nÀr-ı sÿzÀn (F.) Yakan ateş.
naèra urmaú (Ar. T.) Yüksek sesle bağırma.
naãìóat (Ar.) Öğüt.
nÀ-şÀd (F.) Şâd olmamış, mutsuz.
nÀ-şerè (F.) Şeriata uymayan.
nÀvek-endÀz (F.) Ok atan.
nÀvek-i dil-dÿz-ı yÀr (F.) Sevgilinin gönle batan, gönlü yaralayan ok gibi bakışı.
nÀ-yÀb (F.) Bulunmayan.
naôar-ı yÀr (Ar. F.) Sevgilinin bakışı.
Naôìfe (Ar.) Hanif'in vefat eden kızı.
naôìr (Ar.) Benzer, eş.
naôra-i Àyìne-i İskender (Ar. F.) İskender'in aynasının bakışı, aksi.
nÀzenìn (F.) Nazlı, cilveli, oynak.
nÀz-fürÿş (F.) Nazlı.
nÀz-ı òadeng (F.) Ok gibi nazlı bakışlar.
nÀz-perver (F.) Nazlı.
ne-bÀşed (F.) Olmaz.
nebõe (Ar.) Az şey, bir parça.
necÀt (Ar.) Kurtuluş.
necm-i baòt (Ar. F.) Baht yıldızı.
nedret (Ar.) Nadir.
nefè (Ar.) Fayda.
nefò (Ar.) Üfürme, üfleme.
nefóa (Ar.) Güzel koku; bir esim yel; rüzgârın bir kere esmesi.
nefs (Ar.) Ruh, can.
nehÀr (F.) Gündüz.
nehr-i cÀrì (Ar. F.) Akan ırmak.
nehr-i èamìk (Ar. F.) Derin nehir.
nekbet (Ar.) Talihsizlik,bedbahtlık; düşkünlük, felaket.
nem (T.) Islaklık; neyimi?
nesìm-i ãubó (F. Ar.) Sabah rüzgârı.
nesìm-i ferÀó-fezÀ (Ar. F.) Ferahlık artıran,ferahlık veren rüzgâr.
neşÀù (Ar.) Sevinç, mutluluk.
neşÀù-Àver (Ar. F.) Mutluluk veren.
neşée-yÀb (Ar. F.) Neşe bulan.
nev (F.) Yeni.
nevÀ (F.) Ses, seda.
nevÀziş (F.) Okşama, taltif.

nev-be-nev (F.) Yeni, yeniden.
nev-nihÀl-i fitne (F. Ar.) Fitnenin yeni fidanı.
nev-reste (F.) Yeni yetişmiş.
nev-rÿz (F.) Yeni gün; güneşin koç burcuna girdiği gün, ilkbahar başlangıcı ve Celâlî takvimine göre yılbaşıdır.
nev-zemìn (F. Ar.)Yeni tarz, yeni çeşit.
nevk-i tìr-i àamze-i şÿò (Ar. F.) Şuh oka benzeyen gamzenin bakışı.
neôÀret (Ar.) Bakma, bakış, seyir, gözetme,; nazırlık.
neôôÀre (Ar.) Seyirci, bir şeye bakma.
nezd-i aàyÀr (Ar. F.) Başkalarının yanı.
niçe (T.)Nasıl, ne kadar?
Ney'digi (T.) Ne olduğu.
nifÀú (Ar.) Münafıklık, iki yüzlülük.
nigÀh (F.) Bakma, bakış.
nigÀh-ı èÀşıú (F. Ar.) Aşığın bakışı.
nigÀh-ı iltifÀt (F. Ar.) İltifatlı bakış.
nigÀh-ı luùf (F. Ar.) Lütufkâr bakış.
nigÀh-ı luùf itmek (F.Ar.T.) Bakışını lutfetmek.
nigeh (F.) Bakış.
nigeh-bÀn (F.) Muhafız, bekçi.
nihÀd-ı dÿn (F.) Aslı kötü, yaradılışı kötü.
nihÀl (F.) Fidan.
nihÀn (F.) Gizli.
nìk (F.) İyi.
nìk ü bed (F.) İyi kötü.
nìk-òÿy (F.) İyi huylu, iyi yaradılışlı.
nièmet-i vaãl (Ar. F.) Vuslat nimeti, kavuşma nimeti.
nìm-nigÀh (F.) Yarım bakış, süzgün bakış.
nisbet (Ar.) Bağlılık, ilgi, münasebet.
niúÀb (Ar.) Örtü.
niåÀr itmek (Ar.) Saçmak, serpmek.
niyÀz (F.) Yalvarma, yakarış.
niôÀm-ı mülk-i óüsn (Ar. F.) Güzellik ülkesinin nizamı, düzeni, tertibi, kuralı.
nuúl (Ar.) Meze, çerez.
nuúÿd-ı cÀn (Ar. F.) Can nakdi.
nÿr-ı baãar (Ar. F.) Göz nuru.
nÿr-ı dide (Ar. F.) Göz nuru.
nÿr-ı tevóìd (Ar. F.) Tevhid nuru.
Nÿrì-i òoş-ùabè-ı süòan-pìrÀ (Ar. F.) Söze güzellik veren iyi huylu, şair Nûri.
(NÿriyÀ) (Ar. F.) Ey Nûrî.
nÿş eylemek (F.T.) İçmek.
nÿş itmek (F.T.) İçmek.
nÿş-ı leb (F.) Dudağını içmek, öpmek.
nÿş-ı mey (F.) Şarap içmek.
nÿş-ı ãahbÀ (F. Ar.) Şarap içmek.
nÿş-ı şarÀb (F. Ar.) Şarap içmek.
nükhet-i zülf (F. Ar.) Saçın kokusu.
èömr-i dırÀz (Ar. F.) Uzun ömür.
özge (T.)Başka.
pÀdişeh-i èaşú (F. Ar.) Aşk sultanı.
pÀdişeh-i kişver-i nÀz (F.) Naz ülkesinin sultanı.
pÀk-dÀmen (F.) Eteği temiz.
pÀ-mÀl-i cefÀ (F. Ar.) Cefadan ezilme.
pÀ-mÀl-i cevr (F. Ar.) Cefadan ezilme.
pÀre (F.) Parça.
pÀy (F.) Ayak.
pÀyidÀr (F.) Ebedî.
pÀy-mÀl (F.) Ayak altında kalmış, ezilmiş.
pelìd (F.) Pis, murdar, alçak, rezil kimse.
pend (F.) Nasihat, öğüt.
pergÀr (F.) Ölçmeye ve daire çizmeye mahsus açılır kapanır iki bacaktan ibaret mühendis âleti, mecazen bacak.
perì (F.) Cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farzedilen dişilerine verilen ad; kadın.
perì-peyker (F.) Peri yüzlü; yüzü peri gibi güzel.

perì-ruòsÀr (F.) Peri yüzlü; yüzü peri gibi güzel.
perì-rÿ (F.) Peri yüzlü; yüzü peri gibi güzel.
perìşÀn (F.) Dağınık, karışık.
pervÀne (F.) Kelebek.
pervÀne-ÀsÀ (F.) Kelebek gibi.
pey (Ar.) İz, işaret; ard,arka.
pey-À-pey (F.) Birbiri ardınca; azar azar.
peyàÿle (F.) Köşe.
peyàÿle-i àam (F. Ar.) Gam köşesi.
peyàÿle-i miónet (F. Ar.) Mihnet köşesi.
peydÀ (F.) Meydanda, açıkta.
peyk-i Àh (F.) Haber ve mektup getiren götüren.
peyk-i òayÀl (F. Ar.) Hayali mektup.
peylemek (T.) Bir şeyi önceden kendine ayırtmak; temin etmek, sağlamak; ısmarlamak.
peymÀne (F.) Kadeh.
pey-rev (F.) Arkası sıra giden; izinden giden, uyan.
peyveste (F.) Ulaşmış, bitişik; daima.
pìç-À-pìç (F.) Pek dolaşık, karma karışık.
pìçtÀb (F.) Telaş, sıkıntı, şaşkınlık.
pìrÀhen (F.) Gömlek.
pìrÀmen (F.) Etraf, yan, çevre.
pìr-i mey (F.) Meyhaneci.
pìr-i muàÀn (F.) Meyhanecilerin başrahibi.
pister-i cevr ü cefÀ (F. Ar.) Cefa ve eziyet yatağı.
pister-i miónet (F. Ar.) Sıkıntı, mihnet yatağı.
pister-i nÀz (F.) Naz yatağı.
pister-nişìn (F.) Yatağa oturmak.
pister-nişìn-i fısú (F. Ar.) Günah, isyan yatağına oturmak.
pister-nişìn-i firúat (F. Ar.) Ayrılık yatağına oturmak.
piyÀz eylemek (F. T.) Lale ve sümbülün çiçek soğanı çıkarması.
pür (F.) Dolu.
pür-ãafÀ (F. Ar.) Safalı.
pür-cürm (F. Ar.) Günahkâr.
pür-fısú (F. Ar.) Günahkâr.
pür-neşÀù (F. Ar.) Sevinç içinde, neşeli.
rÀ (Ar.) Arapça râ harfi
rÀ úaş (Ar. T.) Ra harfne benzeyen kaş.
rabù (Ar.) Bağlama, bağlanma.
raènÀ (Ar.) Güzel, latif, hoş.
rÀh (F.) Yol.
rÀh-ı èaşú (F. Ar.) Aşk yolu.
rÀh-ı cefÀ (F. Ar.) Cefalı yol, cefa yolu.
rÀh-ı úaøÀ (F. Ar.) Kaza yolu.
rÀh-ı ãalÀó (F. Ar.) Doğruluk yolu.
rÀh-ı taúvÀ (F. Ar.) Takva, inanç yolu.
raóm (Ar.) Merhamet.
raúìb (Ar.) Herhangi bir iştte birbirinden üstün olmaya çalışanların her biri; bekçi.
raúìb-i òar (Ar. F.) Eşek rakip.
raúìb-i sürò-ser (Ar. F.) Kırmızı başlı rakip.
raúìb-i zÀà (Ar. F.) Karga rakip.
raús (Ar.) Oynama, dans etme.
raúúÀã-veş (Ar. F.) Dansöz gibi.
ravøa-i èirfÀn (Ar.) İrfan bahçesi.
ravøatü'l-èuşşÀú (Ar.) Âşıkların bahçesi.
rÀygÀn (F.) Bedava, parasız; pek çok, pek bol; değersiz.
rÀyióa (Ar.) Koku.
rÀz-ı nühüft (F.) Gizli sır.
refè (Ar.) Kaldırma.
refè-i óicÀb (Ar.) Mahcubiyeti kaldırmak.
reftÀr (F.) Gidiş, yürüyüş, hareket.
reftÀr u òırÀm (F.) Gidiş, yürüyüş.
reh-i èaşú (F. Ar.) Aşk yolu.
reh-i nÀ-refteéì (F.) Gidilmeyecek yol.
reh-nümÀ (F.) Yol gösteren.
rehÀ eylemek (F.T.) Kurtarmak.
remmÀl (Ar.) Remil döken, fal açan.

remz (Ar.) İşaret, işaretle anlatma; gizli kapalı bir surette söyleme.
rencide (F.) İncinmiş.
reng-i ruò (F.) Yanağın rengi.
reng-i ruò-ı zìbÀ (F.) Güzel yüzün rengi.
reng-i rÿy (F.) Yüzün rengi.
rengìn itmek (F.T.) Renklendirmek.
rengìn-edÀ (F.) Edası, tavrı değişik.
rengìn-kefen (F. Ar.) Renkli kefen.
resen (F.) İp, urgan, halat.
resm (Ar.) Yazma, çizme; eser, iz; suret; tertip, plan, taslak.
reşk (F.) Kıskanma.
reşóa (Ar.) Sızıntı, damla.
revÀ (F.) Uygun.
revÀc (Ar.) Sürüm, geçerlik; kıymet, değer.
revÀn (F.) Yürüyen, giden, akan.
reviş (F.) Gidiş, yürüyüş, tarz.
revnaú-ı óüsn (Ar. F.) Parlaklık, güzellik,süs.
RezzÀú (Ar.) Bütün mahlukların rızkını veren Allah.
rıfú (Ar.) Yumuşaklık, yavaşlık.
rıøÀ (Ar.) Hoşnutluk, memnunluk.
rıøÀ-dÀde (Ar. F.) Hoşnutluk, razı olmak.
rıøÀ-yı Óaúú (Ar. F.) Allah'ın rızası.
rièÀyet (Ar.) Sayma, saygı; ağırlama.
ribÀù (Ar.) Bağ, ip; sağlam yapı.
ribÀù-ı dil (Ar. F.) Gönül bağı.
rifèat (Ar.) Yücelik.
rìg (F.) Toz, kum.
rind (F.) Kalender, dünya işlerini hoş gören kimse.
rindÀn (F.) Kalenderler, dünya işlerini hoş görenler.
rind-i mey-ÀşÀm (F.) Şarap içen rindler.
rişte (F.) İplik.
rìzÀn itmek (F.T.) Saçmak, dökmek.
rìze rìze (F.) Parça parça.
rubè (Ar.) Dötte bir, çeyrek.
rubè-ı meskÿn (Ar. F.) Dünyanın insan bulunan dörtte bir kısmı.
ruò (F.) Yanak
ruò-ı cÀnÀn (F.) Sevgilinin yanağı.
ruò-ı dil-dÀr (F.) Sevgilinin yanağı.
ruò-ı óamrÀ (F. Ar.) Kırmızı yanak.
rÿó-ı muãavver (Ar. F.) Cisimlenmiş ruh.
rÿó-ı revÀn (Ar. F.) Canlı ruh.
ruò-ı zìbÀ (F.) Güzel yüz.
ruò-ı zìbÀ-yı dil-ÀrÀ (F.) Sevgilinin güzel yüzü.
ruòsÀr (F.) Yanak.
ruòãat-ı bÿs-ı kenÀr (Ar. F.) Kucaklama, öpme izni.
rÿ-mÀl (F.) Yüz sürmek.
rÿ-nümÀ (F.) Yüz gösteren, meydana çıkan.
ruùÿbet (Ar.) Yaşlık, nem; para.
rÿ-siyÀh (F.) Siyah yüzlü.
rÿşen (F.) Aydınlık, parlaklık.
ruùÿbet (Ar.)
rÿy (F.) Yüz.
rÿy-ı dünyÀ (F.) Dünyanın yüzü.
rÿy-ı feraó (F. Ar.) Sevinç yüzü, ferah yüzü.
rÿy-ı meserret (F. Ar.) Sevinç yüzü.
rÿz u şeb (F.) Gece gündüz.
rÿze-dÀr (F.) Oruçlu.
rÿze-dÀrÀn (F.) Oruçlular.
rÿze-dÀr-ı èaşú (Ar.) Aşk oruçlusu.
rÿze-i hecr (F. Ar.) Ayrılık günü.
rÿzgÀr-ı nÀ-behemvÀr (F.) Uygunsuz zaman, rüzgâr.
rÿz-ı cezÀ (F. Ar.) Ceza günü.
rÿz-ı hecr (F. Ar.) Ayrılık günü.
rÿz-ı maóşer (F. Ar.) Mahşer günü.
rÿz-ı mevèÿd (F. Ar.) Vadedilmiş gün.
rÿz-ı rÿşen (F.) Aydınlık gün.
rÿz-ı úıyÀmet (F. Ar.) Kıyamet günü.
rÿz-ı vaãl (F. Ar.) Vuslat günü, kavuşma günü.
rÿz-ı viãÀl (F. Ar.) Vuslat günü, kavuşma günü.
rÿzgÀr-ı nÀ-behemvÀr (F.) Her zaman uygun gitmeyen devir, zaman.

Rüstem (F.) İran'ın ünlü kahramanı. Adı Şehname'de övgüyle anılır. Eski şiirimizde kahramanlık, acı, kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak özellikle kasidelerde anılan Rüstem, cemşit soyundan gelen Neriman'ın oğlu olan Sicistan Seyistan hükümdarı Zal'in oğludur.
Rüstem- istiànÀ (F. Ar.) Rüstem gibi istiğnaya, kanaatkâlığa sahip olan.
rüsÿm (Ar.) Vergiler, gümrük vergileri; usul, merasim.
rüsvÀ-yı èÀlem (Ar. F.) Dünyaya rezil olmak.
rüvÀt (Ar.) Rivayet edenler, söylentide bulunanlar.
rüéyet (Ar.) Görme, bakma, görülme.
rüéyet-i daèvÀ (Ar.) Davaya bakma.
ãabÀ (Ar.) Gün doğusundan esen hafif yel.
ãabÀóat (Ar.) Güzellik.
ãaçı leylÀ (T. Ar.) Gece saçlı.
ãad óayf (F. Ar.) Yüz kere yazık.
ãadÀ (F.) Ses; yankı.
ãadÀ-yı bÀn (Ar. F.) Ses, seda.
ãadÀ-yı ùabl u sÿrnÀ (Ar.) Davul ve zurna sesi.
ãadef-i dürr-i vefÀ (Ar. F.) Vefa incisinin sedefi.
ãad-hezÀrÀn (F.) Yüzlerce, binlerce.
ãad-pÀre (F.) Yüz parça.
ãadr-ı meclis (Ar.) Meclisin baş köşesi.
ãafÀ (Ar.) Saflık, berraklık; gönül şenliği.
ãafÀ-yı mey-gede (Ar. F.) Meyhanenin safası, şenliği.
ãafÀ-yı òÀùır-ı nÀ-şÀd (Ar. F.) Mutsuz gönlün ferahlığı.
sÀàar (F.) Kadeh.
sÀàar-ı ãahbÀ (F.) Şarap kadehi.
sÀàar-ı ser-şÀr (F.) Ağzına kadar dolu, taşkın.
ãahbÀ (Ar.) Şarap.
ãahbÀ-yı èaşú (Ar. F.) Aşk şarabı.
ãaóbÀ-yı sürò (Ar. F.) Kırmızı şarap.
ãÀóib-úıran (Ar. F.) Her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdar.
ãÀhib-remed (Ar. F.) Göz hastalığı olan.
saèìd (Ar.) Mutlu, uğurlu.
sÀú (F.) Baldır, incik.
sÀú-ı sìmìn (F.) Beyaz gümüş gibi baldır.
sÀúì (F.) Su veren su dağıtan; içki dağıtan güzel.
sÀúì-i ecel (Ar. F.) Ecel sakisi.
sÀúì-i gül-çehre (Ar. F.) Gül yüzlü sâkî.
sÀúiyÀ (Ar. F.) Ey sâki.
sÀl (F.) Yıl.
sÀlik-i rÀh-ı ÒudÀ (Ar. F.) Allah yoluna sülük edenler.
sÀlÿs (Ar.) Teslis.
sÀlÿs-ı ãalÀó (Ar. F.) Doğru Hristiyan.
sÀmÀn (F.) Servet, mâmelek; rahat, ârâm, âsâyiş.
ãanem (Ar.) Put, put gibi güzel kimse.
ãanemÀ (Ar. F.) Ey put gibi güzel sevgili.
åÀr (Ar.) Öc, intikam.
ãarf-ı emek (Ar. F. T.) Emek sarfetmek.
ãarf-ı maúdÿr (Ar. F.) Güç sarfetmek.
ãarìr-i òÀme (Ar. F.) Kalemin cızırtısı.
ãavb (Ar.) Savap
saèy (Ar.) Çaba, gayret.
ãayd (Ar.) Av.
ãayd itmek (Ar. T.) Avlamak.
sÀye (F.) Gölge.
sÀye-i istióúÀú (F. Ar.) Hak kazanma gölgesi.
sÀye-i luùf (F. Ar.) Lütuf gölgesi.
sebúat (Ar.) Geçme, ilerleme.
sefìd (F.) Beyaz.
sehm-i úaøÀ (F. Ar.) Kaza oku.
sehv ü hatÀ (Ar.) Yanlış, hata.

selÀmet (Ar.) Eminlik, salimlik.
åemen (Ar.) Bahâ, kıymet.
semend (F.) At, çevik ve güzel at.
semender (F.) Kurbağagillerin kuyruklu takımından bir hayvan; ateşte yaşayan bir masal hayvanı.
semender-veş (F.) Semender gibi.
sencileyin (T.) Senin gibi.
seng (F.) Taş.
seng-dil (F.) Taş gönüllü.
seng-i felÀòan-veş (F.) Sapan taşı gibi.
seng-i mezÀr (F.) Mezar taşı.
senüñçün (T.) Senin için
ser (F.) Baş, kafa; başkan.
[ser-i] murà-ı dil-i şÿrìde (F.) Âşık gönül kuşunun başı.
ser-À-pÀ (F.) Baştan ayağa.
ser-À-ser (F.) Baştan başa.
ser-fürÿ (F.) Baş eğme, söz dinleme.
ser-gerde (Ar.) Elebaşı.
ser-i bÀlìn (F.) Yastığın başı.
ser-keş (F.) Baş çeken.
ser-levóa-i mecmÿèa-i óüsn (Ar. F.) Güzellik mecmuasının ser-levhası.
ser-mest ü medhÿş (F. Ar.) Sarhoş ve şaşırmış.
sermestì (F.) Sarhoşluk.
sersem (F.) İnsana sersemlik veren bir hastalık.
ser-şÀ r (F.) Ağzına kadar dolu, taşkın.
ser-tÀ-pÀ (F.) Baştan ayağa.
ser-te-ser (F.) Baştan başa.
ser-tìz (F.) Ucu, baş tarafı sivri olan.
serv-i nÀz (F.) Uzun boylu güzel.
serv-endÀm (F.) Endamı servi gibi olan.
server (F.) Başkan, reis, ulu.
serv-i ÀzÀde (F.) Hür, âzâde, boyu servi gibi olan sevgili.
serv-i bÀlÀ (F.) Yüksek boylu.
serv-i nÀz (F.) Nazlı servi.
serv-i raènÀ (F. Ar.) Güzel servi boylu.
serv-úadd (F. Ar.) Servi boylu.
åervet-i besyÀr (Ar. F.) Çok servet.
seşenbe (F.) Salı.
setr (Ar.) Örtünme.
sevÀd-ı zülf (Ar. F.) Saçının siyahı.
sevdÀ (Ar.) Siyahlık.
sevdÀ-yı òÀm (Ar. F.) Ham, olgunlaşmamış sevda.
sevdÀ-yı sürò (F.) Kırmızı sevda.
sevdÀ-yı zülf-i yÀr (Ar. F.) Sevgilinin saçının karalığı.
sevdÀ-zede (Ar. F.) Sevdaya uğramış, âşık olmuş.
sevgend (F.) And, yemin, kasem.
seyl-Àb (F.) Sel suyu.
seyl-Àb-ı çeşm (Ar. F.) Sel gibi gözyaşı.
seyl-Àb-ı sirişk (Ar. F.) Sel gibi gözyaşı.
seyl-Àb-veş (Ar. F.) Sel suyu gibi.
seyrÀn (Ar.) Gezinme, dolaşma.
seyre çıúmaú (Ar. T.) Dolaşmak.
seyr-i bÀà (F.) Bahçede dolaşmak.
åeyyib (Ar.) Dul kadın.
sezÀ (F.) Münasip, uygun.
sìb-i õeúan (F.) Çene çukuru.
siór ü efsÿn (Ar.) Sihir ve büyü.
sikkìn-dil (Ar. F.) Keskin dil,sivri dil, bıçak gibi keskin dil.
silsile-cünbÀn (Ar. F.) Nesilleri oynatan.
sìm (F.) Gümüş.
sìm ü zer (F.) Gümüş ve altın.
sìm-ten (F.) Gümüş tenli.
sìne-i billÿr (F.) Billur gibi beyaz sine.
sìne-i mecrÿó (F. Ar.) Yaralı sine.
sìr-Àb (F.) Suya kanmış, taze.
sirişk (F.) Göz yaşı.
sitem (F.) Haksızlık, zulüm.
sitem ü cevr (F. Ar.) Haksızlık ve eziyet.
sitem-kÀr (F.) Zulmeden, haksızlık.
siyeh gìsÿ (F.) Siyah saç.
siyeh-kÀr (F.) Kötü işler yapan, günahkâr.
siyeh-pÿş (F.) Karalar giyinmiş, matemli.

sögünmek (T.) Yanmakta olan şeyin artık yanmaması; durmak, sükûn etmek.
söyündürmek (T.) Söndürmek.
ãùabl, ıãùabl (Ar.) Ahır.
sÿ (F.) Taraf.
ãubó (Ar.) Sabah.
ãubó u mesÀ (Ar.) Sabah ve akşam.
ãudÀè (Ar.) Baş ağrısı.
sÿdÀ-ger (F.) Tüccar, bezirgân.
ãÿfî (Ar.)Tasavvuf ehli, sûfî.
sÿòte (F.) Yanmış, tutuşmuş, yanık, mahruk.
sÿòte-i èaşú-ı ilÀhì (Ar. F.) İlahi aşktan yanmış.
sÿú-ı maóabbet (Ar. F.) Aşk pazarı.
ãuló (Ar.) Barış.
sulùÀn (Ar.) Sultan, padişah.
sulùÀn-ı òÿbÀn (Ar. F.) Güzellerin sultanı.
ãÿretÀ (Ar.) Görünüşte.
ãÿret-i menòÿse (Ar. F.) Uğursuz görünüşlü.
ãuvarmaú (T.)Su vermek, su koyuvermek.
sÿy-ı dil-ÀrÀ (F.) Sevgilinin tarafı.
sÿz u güdÀz (F.) Yanma, yakılma.
sÿzen-i cevr (F. Ar.) Cefa, eziyet iğnesi.
sÿz-ı firÀú (F. Ar.) Ayrılık ateşi.
sÿz-ı güdÀz (F.) Yanıp yakılma.
sÿz-ı hecr (F.) Ayrılık ateşi.
sÿziş-i hicrÀn (F. Ar.) Ayrılık ateşi.
sükker (Ar.) Şeker.
süòan (F.) Söz.
süòan-Àver (F.) Söz taşıyan.
süòan-çìnÀn (F.) Dedikoducular.
sürò (F.) Kırmızı.
sürrÀú (Ar.) Hırsızlar.
sürÿr (Ar.) Sevinç.
süvÀr-ı èarãa-i èaşú u maóabbet (F. Ar.) Aşk ve muhabbet arsasında dolaşan.
süvÀr-ı esb-ì istignÀ (F. Ar.) kanaatkârlık atına binen.
süvÀr-ı esb-i nÀz (F.) Naz atına binen.
şÀd (F.) Şen, neşeli.
şÀd u òandÀn (F.) Sevinçli ve şen, neşeli, gülen.
şÀdÀn (F.) Sevinçli, şen.
şÀh (F.) Sultan, padişah.
şÀh-ı cihÀn (F.) Cihanın sultanı.
şÀh-ı dil (F.) Gönlün şahı.
şÀh-ı òÿbÀn (F.) Güzellerin sultanı.
şÀh-ı kişver-i óüsn (F. Ar.) Güzellik ülkesinin sultanı.
şÀh-ı milket-i óüsn (F. Ar.) Güzellik ülkesinin sultanı.
şÀh-ı mülk-i óüsn ü Àn (F. Ar.) Güzellik ve cazibe ülkesinin sultanı.
şÀh-ı mülk-i èişve (F.) İşve ülkesinin sultanı.
şalvÀr (F.) Ekseri yünlü kumaştan ve kadınlarda bazen ipekten geniş üst donu.
ŞÀm (Ar.) Kelimenin Farsçası akşam anlamındadır. Bu nedenle çok defa tevriyeli kullanılır. Mısır, Bağdat, Rum gibi kelimelerle tenasüp yapılır. Sevgilinin saçı lie çok defa birlikte bulunur. Mehdî Şam'da ortaya çıkacaktır. Şam'ın şişesi, zırhı ve gülsuyu da ünlüdür. Kelimenin gece anlamıyla ilgili olarak şâm-ı garîbân tamlaması kullanılır. Birisinin öldüğü günün akşamına Şâm-ı garibân dendiği gibi Hz. Hüseyin'in şehit edilip Yezit aaskerine esir düştüğüü geceye de bu ad veerilir.
şÀm u seher (F.) Akşam ve sabah.
şÀne (F.) Tarak.
şarÀb-ı èaşú (F. Ar.) Aşk şarabı.
şarÀb-ı dil-guşÀ (F.) Gönlü açan, gönle ferahlık veren şarap.
şarÀb-ı nÀbì (F.) Yokluk şarabı; Nâbî'nin şarabı.
şarù-ı islÀm (Ar. F.) İslâmın şartı.
şÀyed (F.) Eğer, belki.
şÀyeste (F.) Lâyık, sezâvâr.
şÀyeste-i luùf (F. Ar.) Lütfa layık.
şÀyeste-i pesend (F.) Beğenmeye layık.

şeb (F.) Gece.
şeb-bÿ (F.) Şebboy, çeşitli türleri bulunan gece kokan çiçek.
şeb-çerÀà (F.) Bir cins kıymetli taş.
şeb-i hicrÀn (F. Ar.) Ayrılık gecesi.
şeb-i yeldÀ (F.) Senenin en uzun gecesi.
şeb-òÿn (F.) Gece baskını, düşmanı gece vakti ansızın basma.
şefìè (Ar.) Şefâatçi.
şeh-i èÀlì-şÀn (F. Ar.) Şanı yüce sultan, sevgili.
şeh-i òÿbÀn (F.) Güzellerin sultanı.
şeh-i iúlìm-i fitne (F. Ar.) Fitne ikliminin sultanı.
şeh-i iúlìm-i kemÀl (F. Ar.) Olgunluk ikliminin şâhı, olgunluk ülkesinin sultanı..
şeh-i iúlìm-i vefÀ (F. Ar.) Vefa ikliminin sultanı.
şeh-i mülk-i fÀnì (F. Ar.) Fani memleketin sultanı, bu dünyanın sultanı.
şeh-i mülk-i ãabÀóat (F. Ar.) Güzellik ülkesinin sultanı.
şeh-i nÀzende (F.) Nazlı sevgili, nazlı sultan.
şehÀ (F.) Ey sultan, ey padişah.
şehd-i leb (Ar.) Gömeç balı, bal, asel.
şehìd-i àamze-i fettÀn (Ar. F.) Fitne çıkaran bakışın şehidi.
şeh-süvÀr-ı esb-i istiànÀ (F. Ar.) Kanaatkârlık atına binen.
şeker-güftÀr (F.) Şeker sözlü.
şekvÀ (Ar.) Şikâyet.
şemè (Ar.) Mum.
şemè-i şebistÀn (Ar. F.) Gecenin mumu.
şemÀéil (Ar.) Huylar, tabiatlar; güzelliğin ve büyüklüğün biraraya gelmesi.
şemìm-i zülf (F. Ar.) Sevgilinin saçının kokusu.
şemìm-i zülf-i nigÀr (F. Ar.) Sevgilinin saçının kokusu.
şemm (Ar.) Koku.
şemşìr (F.) Kılıç.
şemşìr-i cefÀ (F. Ar.) Cefa kılıcı.
şemşìr-i cevr (F. Ar.) Eziyet, cefe kılıcı.
şeng (F.) Haydut, eşkıya; neşeli, kıvrak.
şerbet-i laèl-i leb (Ar. F.) Kırmızı dudak şerbeti.
şerm (F.) Utanma, mahcubiyet.
şermende (F.) Utanan, utangaç.
şerm-sÀr (F.) Utanan, utangaç.
şeróa-nÀk (Ar. F.) Yararlanmış, kesilmiş.
şevú-i vuãlat (Ar.) Vuslat, kavuşma şevki.
şeydÀ (F.) Aşk ve alakadan aklını kaybetmiş.
şeyò (Ar.) Yaşlı adam, koca, ihtiyar; irşât ve talim ve tasavvufla meşgul ve turuk-ı aliyyeden birine mensup olarak bir tekke ve zaviyede seccade-nişin bulunan ve orada ibadet ve riyazatle meşgul dervişlere riyazet eden.
şeyùanat (Ar.) Şeytanlık, iblislik, hile.
şikÀr (F.) Av.
şimdengirü (T) Bundan sonra.
şimşÀd (F.) Şimşir ağacı.
şirÀze-bend (F.) Nizam ve intizam veren.
Şìrìn (F.) Hüsrerv ile Şirin ya da Ferhat ile Şirin hikâyesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Bânû'nun yeğenidir. Divan edebiyatında müstakil mesnevilere konu olduğu gibi münferit beyitlerde de adından bahsedilir. Kelimenin tatlı, sevimli anlamıyla da genellikle tevriyelere mesned teşkil eder.
şìrìn (F.) Tatlı.
şìrìn-beyÀn (F. Ar.) Konuşması hoş olan.
şìşe-i úalb (F. Ar.) Cam gibi kalp.
şitÀb (F.) Acele, sürat, çabukluk.

şive (F.) Tarz, tavır, üslup; naz, işve, eda.
şìve-bÀz (F.) İşveli, nazlı, edalı.
şìve-kÀr (F.) İşveli, nazlı, edalı.
şöhret-yÀb (Ar. F.) Meşhur, şöhretli.
şÿò (F.) Şen ve hareketlerinde serbest, şiveli, oynak.
şÿò-ı cefÀ-muètÀd (F. Ar.) Cefayı, vefasızlığı âdet haline getiren işveli güzel.
şÿò-ı cefÀ-pìşe (F. Ar.) Cefayı, vefasızlığı âdet haline getiren işveli güzel.
şÿò-ı dil-ÀrÀ (F.) Gönlü süsleyen cilveli, işveli güzel.
şÿò-ı dil-rubÀ (F.) Gönlü alıp götüren cilveli, işveli, güzel.
şÿò-ı èişve-ger (F.) İşveli, cilveli güzel.
şÿò-ı nÀzende (F.) Nazlı, işvveli, cilveli güzel.
şÿrìde (F.) Karışık, perişan; meftun, müptela.
taèaããub (Ar.) Birine taraftarlık etme; kendi dinini çok üstün tutarak başkasının dinden olanlara düşman olma, fanatiklik.
tÀb-Àver (F.) Kudreti yeten, muktedir.
tabè (Ar.) Tabiat, huy, yaradılış; mühür, damga, basma.
tÀb-ı èaşú (F. Ar.) Aşkın gücü, kuvveti, parlaklığı.
tÀbiè (Ar.) Birinin arkası sıra giden, ona uyan.
tÀbiş (F.) Parlayış, parıldayış.
tÀbiş-i iórÀú-füzÿn (F. Ar.) Ateşi artıran parlaklık.
tÀbiş-i ruòsÀr (F.) Yanağın parlaklığı.
tÀc-ı àurÿr-efzÀ (F. Ar.) Gurur veren taç.
ùabìb-i cÀn u dil (Ar. F.) Can ve gönlün doktoru; sevgili.
ùabìb-i óaõıú (Ar. F.) Usta doktor.
taèbìr (Ar.) İfade anlatma; bir manası olan söz.
tafãìl (Ar.) Etraflı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma.
tÀéib (Ar.) Tövbe eden.
taóãìl-i vaãl (Ar.) Kavuşmak.
taòt-ı melÀóat (F. Ar.) Güzellik tahtı.
taòt-ı revÀn (F.) Dört kişi ve ekseriya iki katır tarafından taşınan nakil vasıtası.
ùÀúat (Ar.) Güç, kuvvet.
ùÀúat-güdÀz (Ar. F.) Güç tüketme; güçsüz bırakma.
taúlìl-i cefÀ (Ar. F.) Cefayı, eziyeti azaltma.
taúlìl-i vefÀ (Ar. F.) Vefayı azaltma.
taúrìr (Ar.) Yerleşme, yerleştirilme; sağlamlaştırma; anlatma, anlatış.
taúrìr-i kelÀm (Ar. F.) Konuşma.
taúãìr (Ar.) Kısaltma, bir işi noksan yapma, müsamaha ile kanun-ı ceza hilafında hareket etme.
taúvÀ (Ar.) Allah'tan korkma, dinin yasaklarından kaçınma.
ùaleb-kÀr (Ar. F.) İstekli.
ùÀliè (Ar.) Baht, talih.
ùÀliè-i dÿn (Ar. F.) Kötü talih.
ùÀliè-i şÿm (Ar. F.) Uğursuz talih.
ùÀlib (Ar.) Talep eden, isteyen.
ùÀlib-i nefs ü hevÀ (Ar. F.) Nefsinin isteklerini talep eden.
talùìf (Ar.) İltifat etme, gönlü hoş etme.
ùamàÀ-yı sürò (T.F.) Kırmızı damga.
ùaèn (Ar.) Ayıplama; sövme, yerme
ùaèn u teşnìè (Ar.) Ayıplama, yerme.
ùaèn-ı aèdÀ (Ar. F.) Düşmanın ayıplaması.
ùaèn-ı òalú (Ar.) Halkın ayıplaması.
tanôìr (Ar.) Benzetme, bir şiirin manaca, şekilce benzerini yapma.
tÀr-ı zülf (F. Ar.) Saç teli.

ùard itmek (Ar. T.) Kovmak, uzaklaştırmak; vazifeden uzaklaştırmak.
ùaró eylemek (Ar. T.) Atma, bırakma; dağıtma, bölme, tayin; kurma, tertipleme.
ùarìú-i èaşú (Ar. F.) Aşk yolu.
ùarìú-i müstaúìm (Ar. F.) Doğru yol.
tÀr-mÀr (F.) Karmakarışık, dağınık; perişan.
ùarrÀr (Ar.) Yankesici.
taãavvur (Ar.) Zihinde canlandırma, kurma; göz önüne getirme.
tasùìr (Ar.) Satırlara yazma; yazı yazma.
Tatar (T.) Mektup nakleden, seri hareket eden, posta, kâsid.
taùhìr-i dendÀn (Ar. F.) Dişleri temizleme.
taèùìr úılmaú (Ar. T.) Güzel koku ile kokulandırmak.
taèvìú (Ar.) Oyalandırma, geciktirme, geriye bırakma.
ùavr-ı pesendìde (Ar. F.) Beğenilmiş tavır.
tavãìf (Ar.) Vasıflandırma, niteleme.
ùayanmaú (T.) Dayanmak, tahammül etmek; güvenmek; yaslanmak.
taèyìb eylemek (Ar. T.) Ayıplamak.
taèôìm (Ar.)Saygı gösterme, büyükleme, ululama.
taøyìè-i evúÀt (Ar. F.) Vakit kaybetme
teèaddì (Ar.) Saldırma; zulmetme, adaletsizlik, düşmanlık etme.
teèannüd (Ar.) İnadetme, direnme.
teb-i hicrÀn (F. Ar.) Ayrılığın yakıcılığı.
teber (F.) Balta, dervişlerin taşıdıkları uzun saplı ve yarım ay şeklindeki balta.
tebessüm-rìz (Ar. F.) Gülücük dağıtma, gülme.
tebşìr-i sürÿr (Ar. F.) Sevinci müjdeleme.
tefeééül (Ar.) Fal açma, fala bakma.
tefvìø (Ar.) Her şeyi Allah'dan bekleme; ihale, sipariş etme; dağıtım.
teàallüb (Ar.) Zorbalık, zorla hüküm sürme.
tehì (F.) Boş, hünersiz; marifetsiz.
tekdìr (Ar.) Kederlendirme; azarlama.
tekåìr eylemek (Ar. T.) ÇoğaltmaK.
tekåìr-i cefÀ (Ar. F.) Eziyeti, cefayı artırmak.
tekåìr-i cevr (Ar. F.) Eziyeti, cefayı artırmak.
tekrìm (Ar.) Saygı gösterme, ululama.
telò (F.) Acı.
telò-kÀm (F.) Acı tat.
temÀşÀ (Ar.) Bakma, seyretme.
temÀşÀ-yı cemÀl (Ar. F.) Sevgilinin yüzünü seyretme.
temhìd (Ar.) Düzeltme, düzenleme.
tenaúúul (Ar.) Meze yeme.
tenbìh (Ar.) Uyarma, uyarı.
teng (F.) Dar, sıkıntılı; küçük.
ter (F.) Yaş, ıslak; taze.
terÀküm (Ar.) Birikme, yığılma, toplanma.
terennüm-sÀz (Ar. F.) Yavaş ve güzel bir sesle şarkı söylemek.
terk-i òˇÀb (Ar. F.) Uykuyu terk etmek.
tesbìó (Ar.) Sübhanallah kelimesini söyleyerek Allah'ı tazim etmek.
tesellÀ (Ar.) Avutma, avundurma.
teåmìr (Ar.) Ağaçların çiçeklerini döküp yemiş bağlaması.
teéyìd (Ar.) Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma; doğru çıkarma, doğrulama.
teşhìr (Ar.) Gösterme; şöhretlendirme.
teşne-leb (F.) Dudağı kurumuş, susamış; susuz, yanık.
teşnìè (Ar.) Ayıplama, çok ayıp ve çirkin bulma.

teşrif (Ar.) Şereflendirme, onurlandırma.
tetìm (Ar.) Tamamlama.
tetimme (Ar.) Tamamlama; bir şeyin tam olması için lüzumlu şey.
teúaddüm (Ar.) Önce gelme, önce davranma; ileri geçme, ileride bulunma.
teúarrüb (Ar.) Yakınlaşma.
tevaúúuf (Ar.) Durma, eğlenme, bekleme.
tevÀrìò (Ar.) Tarihler.
tevbe-i mey (Ar. F.) Şarap tövbesi.
tevfìú (Ar.) Uygunlaştırma; Allah'ın yardımına kavuşma.
tevúìr (Ar.) Güzel karşılama, ağırlama, uğurlama.
tezevvüc (Ar.) Evlenme.
tezyin (Ar.) Süsleme.
ùıfl-ı dil (Ar. F.) Gönül çocuğu.
ùıfl-ı nev-resìd (Ar. F.) Yeni yetişen çocuk.
tìà-ı cevr (F. Ar.) Cefa kılıcı.
tìà-ı firÀú (F. Ar.) Ayrılık kılıcı.
tìà-ı pür-òÿn (F.) Kanlı kılıç.
timÀr (F.) Yara bakımı; ağaç bakımı; hayvanı temizleme.
tìr (F.) Ok.
tìr-i Àh (F.) Ah oku.
tìr-i cefÀ (F. Ar.) Cefa oku.
tìr-i cevr (F. Ar.) Cefa oku.
tìr-i müjgÀn (F.) Kirpik okları.
tiryÀú (Ar.) Zehirlenmeye ve bazı hastalıklara kullanılan macun; panzehir.
tìz (F.) Tez çabuk.
ùÿb (F.) Top.
ùÿbÀ (Ar.) Cennette Sidre'de bulunan dalları bütün cenneti gölgeleyen İlâhî ağaç.
ùuàrÀ-yı sürò (T.F.) Kırmızı tuğra.
ùuàyÀn (Ar.) Taşma, taşkınlık; azgınlık, coşkunluk.
tuòfe (Ar.) Hediye, armağan.
ùÿl ÿ dırÀz eylemek (Ar. F. T.) Yzatmak.
ùÿl-i emel (Ar. F.) Arzunun, emelin çokluğu.
ùulÿè (Ar.) Doğmak.
ùurfe (Ar.) Görülmemiş, yeni
ùurra-i müşgìn (Ar. F.) Mis kokulu kıvrımlı saç
ùurra-i zülf (Ar. F.) Saçın kıvrımı, lülesi.
ùutmaú (T.) Farzetmek.
ùÿùì (F.) Papağan.
ùÿùì-i güftÀr (F.) Konuşan papağan.
ùÿùì-i reftÀr (F.) Tavrı papağan gibi olan.
ùÿùì-i şeker-güftÀr (F. Ar.) Şeker gibi tatlı sözlü papağan.
ùÿùì-zebÀn (F.) Papağan dilli.
tÿtiyÀ (Ar.) Çinko, kadınların gözlerine çektikleri sürme.
türktÀz (T.F.) Koşup seğirterek yağma etme; koşma, hücum, baskın.
'ubÿr itmemek (Ar. T.) Geçmemek.
èucb (Ar.) Hodbinlik, mağrurluk, kibir, gurur.
èucbe-liúÀ (Ar. F.) Pek acayip ve garip yüz.
èuúde (Ar.) Düğüm, girih; halli müşgil iş.
èuúde-i şalvar (Ar. F.) Şalvarın düğümü.
umÿr (Ar.) Ehemmiyet verilen işler, vazifeler.
èunf (Ar.) Şiddet, sertlik, kabalık.
èuşşÀú (Ar.) Âşıklar.
èuzlet (Ar.) Bir tarafa çekilip kendi kendine tenha oturma, inziva.
üft ü òìz (F.) Düşe kalka.
üftÀde (F.) Düşmüş, düşkün.
üftÀde-i èaşú (F. Ar.) Aşk düşkünü, aşk yüzünden düşkün olmuş.
ÜsküdÀr İstanbul'un Anadolu yakasındaki ilçesi.
üşküfte (F.) Şüküfte, açılmış.
üzre (T.) Üzerine.
vÀdì-i àam (Ar. F.) Gam vadisi.
vÀdì-i efkÀr (Ar. F.) Fikir vadisi.
vÀdì-i miónet (Ar. F.) Mihnet, sıkıntı vadisi.

vaèd (Ar.) Söz verme
vaède (Ar.) Bir iş için önden tayin olunan müddet.
vÀèiø (Ar.) Pend ve nasihat eden.
vaøè-ı dervìşÀne (Ar. F.) Derviş va'zı, derviş öğütü.
vefú (Ar.) Uyma, uygun.
vaúèa (Ar.) Vuku bulan hal, geçen macera; harp, cenk, mesele.
vÀúıèa (Ar.) Vuku bulmuş, olmuş bir iş, gerçek; rüya, düş; cenk, savaş.
vÀúiè (Ar.) Vukû bulan, düşen,tesadüfen bir hal ve surette bulunan; olağan, kâin, mevcut.
vaút-i Cem (Ar. F.) Cem zamanı, şarabın mucidi Cem zamanı.
vaút-i cevÀn (Ar. F.) Gençlik vakti.
vaút-i furãat (Ar. F.) Fırsat zamanı, vakti.
vaút-i òumÀr (Ar. F.) İşretten sonraki baş ağrısı vakti.
vaút-i tÀm (Ar.F)Tam zamanı.
vaãf-ı nigÀr (Ar. F.) Sevgilinin vasfı.
vaãl (Ar.) Ulaşma, kavuşma, vuslat.
vaãl-ı dil-ber (Ar. F.) Sevgiliye kavuşma.
vaãl-ı murÀd (Ar. F.) Muradına kavuşmak.
vaãl-ı yÀr (Ar. F.) Sevgiliye kavuşma.
vÀveylÀ (Ar.) Eyvah, hayıf, yazık, dirigâ.
vebÀl (Ar.) Bir fiil veya hareketin ahiretçe olan mesuliyeti ve âkibet-i vahîmesi.
vefÀ (Ar.) Sözünde durma, sözünü yerine getirme, dostluğu devam ettirme.
velehu (Ar.) Bu dahi onundur.
veliyyü'n-nièam (Ar.) Nimet sahibi.
veraè (Ar.) Haramdan kaçınma.
verÀ (Ar.) Arka, geri, zahr.
verÀ-yı vaãl (Ar. F.) Kavuşma sonrası.
verd-i aómer (Ar. F.) Kırmızı gül.
verd-i òandÀn (Ar. F.) Gülen gül.
verd-i raènÀ (Ar. F.) Güzel gül.
verd-i ruòsÀr (Ar. F.) Yanağın gülü.
verd-i ser-firÀz (Ar. F.) Başını yükselten, seçkin, mümtaz.
verd-i ter (Ar. F.) Taze gül.
verdistÀn (Ar. F.) Gül bahçesi.
vesme (Ar.) Alâmetifarika olmak üzere hayvana basılan damga; rastık, kaşa çekilen boya.
viãÀl (Ar.) Kavuşma.
viãÀl-i dil-ber (Ar. F.) Sevgiliye kavuşma.
vìrÀn (F.) Yıkık, harap; mahzun, mükedder.
vird-i zebÀn (Ar. F.) Daima tekrar edip söyleme.
vuãlat (Ar.) Kavuşma.
vuãlat-ı cÀnÀn (Ar. F.) Sevgiliye kavuşma.
vuãlat-ı vaèd (Ar. F.) Va'd edilmiş vuslat.
vuãÿl-i maùlab u maúãÿd (Ar. F.) İstek ve arzuya kavuşma.
vücÿd-ı nÀ-tüvÀn (Ar. F.) Güçsüz, zayıf vücut.
vürÿd (Ar.) Varma, gelme, vusûl, yetişme.
yaban (F.) Issız ve gayrı mamur yer; mamurenin harici yer, kır.
yÀd (T.) El, yabancı, garip.
yÀd itmek (F.T.) Anma, atırlama.
yaàma (F.) Zorla mal kapma, çapul.
Yaèúÿb (Ar.) Hz.Yusuf'un babası. Hz.İshak'ın oğlu olan Yakup peygamber.
Yaèúÿb-veş (Ar. F.) Hz. Yakup gibi.
yalvar (?) Para, pul.
yaman (T.) Kötü, fena, yanlış, yavuz.
yÀr (F.) Sevgili
yÀrÀn (F.) Dostlar.
yÀr-ı òod-pesend (F.) Kendini beenmiş sevgili.
yeés (Ar.) Ümitsizlik.
yefèal (Ar.) Yapar.
yek (F.) Tek, bir.
yek-be-yek (F.) Tek tek, birer birer.
yek-naôar (F. Ar.) Bir bakış.

yeksÀn (F.) Düz, müstevi, beraber.
yektÀ (F.) Tek, yalnız, münferit.
yesÀr (Ar.) Varlık, servet, refah; sol taraf, sol kol.
Yÿsuf (Ar.) İsrailoğullarından Hz.Yakub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır.
Yÿsuf-ÀsÀ (Ar. F.) Hz.Yusuf gibi.
Yÿsuf-ı gül-pìrehen (Ar. F.) Gömleği gül gibi olan Yusuf.
yülümek (T.)? Çekip koparmak.
zÀd (F.) Azık, kut, yiyecek, rızık.
zÀd-ı èuúbÀ (F. Ar.) Ahiret azığı.
zÀhid (Ar.) Zühd ve takva ile meşgul; âbid, muttaki.;kaba sofu, zahit, ilim ve imanı dış görünüşüyle algılayan kişi.
zÀhid-i mìnÀ-şiken (Ar. F.) Cam kıran, kadeh kıran zahit.
zÀhid-i sÀlÿs (Ar. F.) Riyakâr, iki yüzlü zahit.
zÀhid-i zındıú (Ar.) Uluhiyet ve ahirete inanmayan.
zaóm (F.) Vurma, darp; yara, ceriha.
zaóm-ı çeşm (F.) Göz yarası.
zaóm-ı şemşìr-i cefÀ (Ar. F.) Cefa kılıcının yarası.
zaóm-ı şemşìr-i cev[i]r (Ar. F.) Cefa kılıcının yarası.
zaóm-ı tìr-i cürm (F. Ar.) Cürm, suç okunun yarası.
zaómi-i şemşìr-i cefÀ (Ar. F.) Cefa kılıcının yarası.
ZÀl (F.) Eski İran kahramanlarından meşhur pehlivan Rüstem'in babası.
zÀnÿ-be-zÀnÿ (F.) Diz dize.
zÀr (F.) Ağlayan, inleyen, nâlân.
zÀr u giryÀn (F.) Ağlayan inleyen.
zÀr u nÀlÀn (F.) Ağlayan inleyen.
zebÀn-dÀn (F.) Dil bilen
zebÿn (F.) Zayıf, kuvvetsiz.
zekÀt (Ar.) Mal ve nakdin şer'an paklığı ve halalliği temin olunmak için senede kırkta birinin tasadduk edilmesi.
ZelìòÀ (Ar.) Züleyha şeklinde de okunabilir. Yusuf Peygamber ile aralarında çeşitli olaylar geçen ve sonunda onun eşi olan kadın. Yûsuf u Zelîha hikâyesinin kadın kahramanı. Zeliha Magrib melikesi idi. Mısır azizi ile evlenmiş ancak Hz. Yusuf'la evleninceye kadar eline erkek eli dokunmamıştır. Daha evlenmeden Hz. Yusuf'u rüyasında görüp âşık olmuştur.
ZelìòÀ-yı zamÀn (Ar. F.) Zamanın Zeliha'sı
zen (F.) Karı, kadın.
zenbÿr (Ar.) Eşek arısı.
zen-pÀre (F.) Nâ-meşrû surette münasebet-i zevciyede bulunan adam.
õerre(Ar.) Pek küçük parça.
õevú u ãafÀ (Ar.) Zevk ve eğlence.
õevú ü neşÀù (Ar.) Zevk ve neşe, sevinç, eğlence.
õevú-i viãÀl (Ar. F.) Kavuşma zevki.
õevú-nümÀ (Ar. F.) Zevki, neşeyi gösteren.
zerrìn úafes (F.) Altın kafes.
zevraú (Ar.) Kayık, sandal.
zevrakçe-i dil (Ar. F.) Gönül kayığı, gönlün küçük kayığı.
zeyn-ì zamÀn (Far.F.) Zamanın zineti, süsü.
zìb ü zìver (F.) Süs, bezek, ziynet.
zìbÀ (F.) Güzel.
zinde-dÀr (F.) Diri, canlı.
zìrÀ:Çünkü.
ôulm-i vafìr (Ar. F.) Çok fazla zulüm.
zÿr eylemek (F.T.) Zorlamak.
õü'l-celÀl (Ar.) Celâl sahibi
zülf (F.) Saç.
zülf ü ruò (F.) Saç ve yanak.
zülf-i èanber-bÀr (F. Ar.) Amber kokulu, güzel kokulu saç.
zülf-i dil-Àvìz (F.) Gönlün asılı bulunduğu saç.
zülf-i girìh-gìr (F.) Kıvrım kıvrım saç.

zülf-i müşg-efşÀn (F.) Güzel koku saçan saç.
zülf-i nigÀr (F.) Sevgilinin saçı.
zülf-i perìşÀn (F.) Perişan, dağınık saç.
zülf-i pür-çìn (F.) Kıvrımlı saç.
zülf-i semen-sÀ (F.) Yasemin kokulu saç.
zülf-i siyÀh (F.) Siyah saç.
zülf-i siyeh-kÀr (F.) Kötü amelli, günahkâr saç.
zülf-i şeb-bÿy (F.) Şebboy çiçeği gibi kokan saç.
zülf-i şeb-gÿn (F.) Gece renkli, siyah saç.
zümre (Ar.) Cemaat; sınıf; cins, nevi.
zümre-i cÀhil ü nÀ-dÀn (Ar. F.) Cahiller, bilgisizler topluluğu.
zümre-i cühhÀl (Ar. F.) Cahiller topluluğu.
zümre-i ehl-i dil (Ar. F.) Halden anlayan, gönül ehillerinin topluluğu.
zümre-i ehl-i meşÀyiò (Ar. F.) Din adamları topluluğu.
zümre-i òÿb (Ar. F.) Güzeller topluluğu.
zümre-i èirfÀn (Ar. F.) Ârifler topluluğu.
zümre-i úannÀd (Ar. F.) Tatlıcılar topluluğu.
zümre-i nÀdÀn (Ar. F.) Bişgisizler, cahiller topluluğu.
zümre-i rindÀn (Ar. F.) Rindler topluluğu.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi(1995) Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Ankara.
Bolu İl Yıllığı 1967 (1968) 'Bolu'dan Yetişenler', 250-266. sf. (Kültür Bölümü), MEB Basımevi, İstanbul.
Bolu İl Yıllığı 1998 (1998) 'Bolu ve Çevresinden Yetişmiş Edebî Şahsiyetler', s. 187-212, Ankara.
Bursalı Mehmet Tâhir (2000) *Osmanlı Müellifleri*, Hzl. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı,c.2,s. 281, Bizim Büro, Ankara.
DENY, Jean (1964) 'Redif', *İslam Ansiklopedisi,* c. 9, İstanbul.
DEVELLİOĞLU, Ferit (2006). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydım Kitabevi Yayını, Ankara.
DİLÇİN, Cem (2011) *Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
Hanif Mehmed, *Divan-ı Hanif*, 06 Mil Yz. Fb 202
Hanif Mehmed, *Divan-ı Hanif*, TDK A291\1
HORATA, Osman (2009) *Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl: Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı,* Akçağ Yayını, Ankara.
İPEKTEN, Haluk (1995) *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
KILIÇ, Nermin, Ayşe Kayapınar vd. (2008) *Bolu Livâsı 1921-1925 Senesi Sâlnâmesi*, Bolu.
KONRAPA, M. Zekâi(1960) *Bolu Tarihi,* Bolu.
MACİT, Muhsin (1996). *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları.
Midhat Kemâl (1334) *Âyanlar Devrinde Bolu*, Bolu Matbaası, Bolu.
Midhat Kemâl (2008) *Âyanlar Devrinde Bolu*, Hzl. Hamdi Birgören, Bolu.
ONAY, Ahmet Talat (1944) 'Bolu'lu Hanif', *Abant dergisi*, S.1,c.1, s. 22-26. Temmuz-Ağustos 1944, Bolu.
ONAY, Ahmet Talat (1947) 'Hanif'in Bir Hecviyesi', *Abant dergisi*, S.13,c.3, 5-14. sf. Ocak-Şubat 1947 Bolu.
ÖZGÜL, M. Kayahan (2006) *Dîvan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle Modern Türk Şiirine Doğru*, Hece Yayınları, Ankara.
PALA, İskender (2005) *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul.
PARLATIR, İsmail (2006) *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, Ankara.
REDHOUSE, Sir James W. (1992) *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
SARAÇ, Yektâ (2011) *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 127-147. sf., Eskişehir.
SARAÇ, Yektâ (2007) *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim- Ölçü-Kafiye,*3F Yayınları,257-287.
SERİN, Rahmi (1995) *Hayreddîn-i Tokâdî(k.s.) Hazretleri*, İlmî Araştırmalar ve Hayreddin-i Tokadî Hazretleri Vakfı Yayını, İstanbul.
STEINGASS, F. (2005) *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
Şemseddin Sami (1317) *Kamus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
Şemseddin Sami (2010) *Kamus-ı Türkî*,Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Tâhirü'l-Mevlevi (1973). *Edebiyat Lügatı*, Hzl. Kemâl Edib Kürkçüoğlu Enderun Kitabevi, İstanbul.

TARLAN, Ali Nihat (2004). *Şeyhî Divanını Tetkik*, Akçağ Yayınları, Ankara.

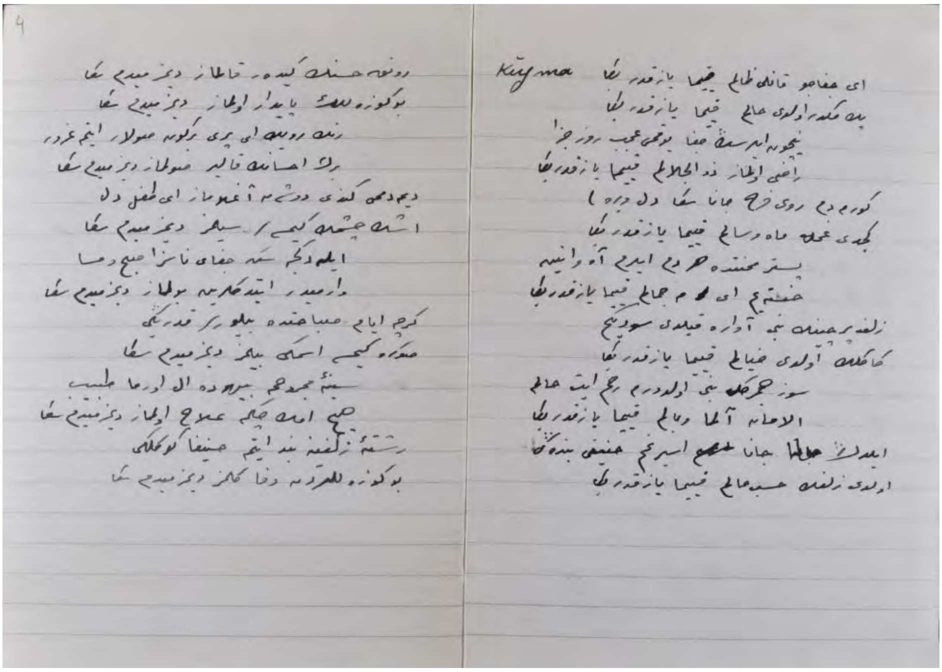
TUMAN, Mehmet Nail (2001). *Tuhfe-i Nailî*, Hzl. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Ankara.

YAMAN, Mehmet (1963) 'Bolu'dan Yetişenler(2)',*Çele dergisi*, S.3, 14-16. sf., Mayıs 1963 Bolu.

YASA, Azize Aktaş, Bilge Kaya Yiğit, Turgay Yazar (2011), 'Bolu Müzesinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları',s.68-102,*Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Bolu.

YAVUZER, Hayati (2008) Kemâl Ümmî Dîvânı, Bamer Yayınları, Bolu.

EKLER

Hanif Divanı Türk Dil Kurumu Nüshası